T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE VE ÇİN'İN AFRİKA İLİŞKİLERİNDE YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMLARI

Yüksek Lisans Tezi

HATEM ÖZBEY

İSTANBUL, 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE VE ÇİN'İN AFRİKA İLİŞKİLERİNDE YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMLARI

Yüksek Lisans Tezi

HATEM ÖZBEY

Tez Savunma Jürisi

1. Tez Danışmanı: DR. ÖĞR. ÜYESİ ZEYNEP BOSTAN
2. Üye : PROF. DR. ALAEDDİN YALÇINKAYA
3. Üye : PROF. DR. ERTAN EFEGİL

İSTANBUL, 2025

ÖZET

TÜRKİYE VE ÇİN'İN AFRİKA İLİŞKİLERİNDE YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMLARI

Güç kavramı birçok boyutuyla çeşitli çalışmalara konu olmaktadır. Devletler isteklerini diğer devletlere uygulatabilmek için sert güç ve yumuşak güç unsurlarını uygulamayı tercih etmektedirler. Geçmişten günümüze süregelen sert güç kullanımının, devletlere meşruiyet sorunu yaratması ve maliyetinin yüksek olması devletleri yeni güç kaynakları aramaya itmiştir. Günümüz dünyasında hızlı iletişim ve bunun getirdiği birbirine bağlı sistemlerin varlığıyla güç algısındaki değişim, yumuşak güç kullanımını ön plana çıkarmaktadır. Kaynağını devletlerin kültürüne, siyasi değerlerine, fikirlerine dayandıran yumuşak güç kullanımı pek çok ülke tarafından çeşitli vasıtalarla kullanılmaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışma Çin'in ve Türkiye'nin Afrika'da uyguladıkları yumuşak güç kullanımlarını incelemeyi amaçlamıştır.

Tarih boyunca Afrika kıtası zengin doğal kaynakları, genç nüfusu, büyük pazar potansiyeli ve stratejik konumu itibarıyla dünya siyaseti ve ekonomisi için çok önemli bir aktör olmuş ve küresel ve bölgesel güçlerin ilgi ve alakasını çekmiştir.

Yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde çok kutuplu bir dünya düzenine doğru hızla ilerlerken, Çin'in Afrika'ya olan ilgisi ve yatırımları artmış ve Bir Kuşak Bir Yol projesi ile kıtada önemli bir aktör olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye ise kıta üzerinde tarihsel geçmişi, kültürel birikimi ve zenginliği ile bölgesel bir etkiye sahiptir. Türkiye bedelsiz, karşılık beklemeden faaliyetlerini sürdürdüğü için kıta halkı gözünde ayrı bir değere sahiptir.

Türkiye ve Çin'in Afrika üzerinde faaliyetleri ayrı ayrı incelenirken yumuşak güç kullanımlarına dair karşılaştırmalı analizlerin az olduğu literatür taramasında gözlemlenmiştir. Bu çalışmada Türkiye ve Çin'in Afrika üzerinde yumuşak güç uygulamaları ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Akabinde iki ülkenin girişimlerinin hangi noktalarda paralellik gösterdiği ve hangi noktalarda ayrıldığının değerlendirmesi yapılarak sonuca gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Çin, Türkiye, Yumuşak Güç, İş birliği

ABSTRACT

TÜRKİYE AND CHINA'S USE OF SOFT POWER IN THEIR RELATIONS WITH AFRICA

The concept of power has been the subject of various studies across multiple dimensions. States often choose to employ both hard power and soft power elements to influence other states and achieve their objectives. Historically, the use of hard power has frequently led to legitimacy issues and high costs for states, pushing them to seek new sources of influence. Soft power, rooted in a state's culture, political values, and ideas, is utilized by many countries through various means. Accordingly, this study aims to examine China's and Türkiye's applications of soft power in Africa.

Throughout history, the African continent has been a crucial actor in global politics and economics due to its rich natural resources, young population, significant market potential, and strategic location, thus attracting the interest of global and regional powers. As the twenty-first century progresses rapidly towards a multipolar world order, China's interest and investments in Africa have increased, and with the "Belt and Road Initiative," it has emerged as an important actor on the continent.

Türkiye, on the other hand, possesses a regional influence on the continent stemming from its historical past, cultural accumulation, and richness. Türkiye holds a distinct value in the eyes of the continent's people because it carries out its activities without expecting compensation or reciprocity.

A literature review indicates that while Türkiye's and China's individual activities in Africa have been examined, there is very little comparative analysis of their soft power usage. In this study, the soft power applications of Türkiye and China in Africa are evaluated separately. Subsequently, a concluding assessment is made, highlighting where the two countries converge and diverge in their approaches.

Keywords: Africa, China, Türkiye, Soft Power, Cooperation

ÖNSÖZ

Türkiye ve Çin dünya sahnesinde hızla yükselmekte ve bu yükselişlerini uyguladıkları yumuşak güç politikalarıyla kuvvetlendirmektedirler. Bu bakış açısıyla iki ülke de yakın zamanda Afrika kıtasının önemini kavramış ve kıtaya kazan-kazan ilkesiyle yaklaşım sergileyerek saygıya dayalı bir ilişki geliştirmiştir. Bu ilişkiyi kıta üzerindeki uyguladıkları yumuşak güç politikalarıyla kalıcı bir hale getirme istekleri şekillendirmiştir. Bu doğrultuda tezde iki ülkenin de Afrika üzerinde uyguladıkları yumuşak güç kullanımları incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Literatürde oldukça az ele alınan bu konu özelinde katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Tez yazım aşamasına gelene kadar üzerimde emeği bulunan bütün hocalarımı şükranla yad ediyorum. Tez yazım aşamasında her an ulaşılabilir olan ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Bostan'a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında desteklerini esirgemeyen aileme ayrıyeten teşekkürlerimi sunuyor beni ilim, irfan yolunda her zaman destekleyen annem Songül Özbey'e şükranlarımı sunuyorum.

Hatem Özbey

İstanbul, 2025

KISALTMALAR

AA: Anadolu Ajansı

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı

AfB: Afrika Birliği Örgütü

AFP: Agence France Press

AP: The Associated Press

ARCSWID: Advocacy and Resource Centre for Students with Disabilities

BBC: British Broadcasting Corporation

BM: Birleşmiş Milletler

CADF: Çin-Afrika Kalkınma Fonu

CCTV: China Central Television

CGS: China Geological Survey

CIIS: The China Institute of International Studies

CRI: China Radio International

CSC: The China Scholarship Council

CSO: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası

CUGB: The China University of Geosciences

ÇKP: Çin Komünist Partisi

DYY: Doğrudan Yabancı Yatırımlar

FOCAC: Çin-Afrika İş birliği Forumu

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

ICBC: Industrial and Commercial Bank of China

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KYG: Kuşak ve Yol Girişimi

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

NGSA: Nigerian Geological Survey Agency

ORDAF: Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği

SPBGMRC: Shan-dong Provincial Bureau of Geology and Mineral Resources of China

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

THY: Türk Hava Yolları

TİKA: Türk İş Birliği Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

TRT: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

TOKİ: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

UNISA: The University of South Africa

UNMISS: Birleşmiş Milletler Misyonu

UONCI: Confucius Institute at Nairobi University

YEE: Yunus Emre Enstitüsü

YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

YTB: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı

ZBC: The Zimbabwe Broadcasting Corporation

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
KISALTMALAR ..... **iv**
İÇİNDEKİLER ..... **vi**
TABLOLAR ..... **viii**
ŞEKİLLER ..... **ix**
GRAFİKLER ..... **x**
HARİTALAR ..... **xi**
GİRİŞ **1**
1.GÜÇ KAVRAMI **3**
1.1 Güç Kavramına Dair Kavramsal Bir Çerçeve 3
1.2 Güç Çeşitleri 3
1.2.1 Sert Güç Tanımı 4
1.2.2 Yumuşak Güç Tanımı 4
1.2.2.1 Yumuşak Güç Kaynakları 5
1.2.2.2 Yumuşak Güç Araçları 6
1.2.3 Akıllı Güç 7
2-ÇİN'İN AFRİKA'YA YÖNELİK YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI **8**
2.1- Çin'in Yumuşak Gücüne Dair Kavramsal Bir Çerçeve 8
2.2 Çin'in Yumuşak Güç Kaynakları 9
2.2.1 Kültür 9
2.2.2 Siyasi Değerler 9
2.2.3 Dış Politika 10
2.3 Çin ve Afrika İlişkilerinin Tarihsel Süreci 11
2.4 Çin'in Afrika'daki Yumuşak Güç Aktörleri ve Faaliyetleri 15
2.4.1 Çin ve Afrika Arasında Yükseköğretim, Bilimsel ve Teknolojik İş birliği 15
2.4.2 Afrika'da Konfüçyüs Enstitüleri 18
2.4.3 Çin Medyasının Afrika'daki Faaliyetleri 20
2.4.4 Çin'in Afrika'daki Sağlık Diplomasisi 23
2.4.5 Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC) 25
2.4.6 Çin'in Afrika'daki Ekonomik Faaliyetleri ve Dış Yardımları 29
3- TÜRKİYE'NİN AFRİKA'YA YÖNELİK YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI **39**
3.1 Türkiye'nin Yumuşak Gücüne Dair Kavramsal Bir Çerçeve 39

3.2 Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları 40
3.2.1 Kültür 40
3.2.2 Siyasi Değerler 42
3.2.3. Dış Politika 42
3.3 Türkiye ve Afrika İlişkilerinin Tarihsel Süreci 44
3.4 Türkiye'nin Afrika'daki Yumuşak Güç Aktörleri ve Faaliyetleri 48
3.4.1 Türkiye ve Afrika Arasında Yükseköğretim İş birliği 48
3.4.2 Afrika'daki Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Örgütleri 51
3.4.2.1 Afrika'daki Kamu Kurumları 51
3.4.2.1.1 Türk İş birliği Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) 51
3.4.2.1.2 Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) 54
3.4.2.1.3 Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) 55
3.4.2.1.4 Yunus Emre Enstitüsü (YEE) 56
3.4.2.1.5 Türk Hava Yolları (THY) 58
3.4.2.2 Afrika'daki Türk Sivil Toplum Örgütleri 59
3.4.2.2.1 Türk Kızılay'ı 59
3.4.2.2.2 Türkiye Maarif Vakfı 60
3.4.2.2.3 İHH İnsani Yardım Vakfı 61
3.4.2.2.4 Yeryüzü Doktorları 62
3.4.3 Türk Medyasının Afrika'daki Faaliyetleri 63
3.4.4 Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi 64
3.4.5 Türkiye'nin Afrika'daki Ekonomik Faaliyetleri ve Dış Yardımları 66
SONUÇ 70
KAYNAKLAR 76

TABLOLAR

Tablo 1. Yumuşak Güç Kaynakları, Araçları ve Alıcıları 7
Tablo 2. On Büyük Çin-Afrika İş birliği Planı, Sekiz Büyük Girişim ve Dokuz Programda Değerlendirilen Alanlar 26
Tablo 3. 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılında Türkiye Yükseköğretiminde Öğrenim Gören Afrikalı Öğrenci Sayıları 49
Tablo 4. Afrika'da Açılış Yıllarına Göre Kültür Merkezleri 57

ŞEKİLLER

Şekil 1. 19 Eylül 2023'te Nijerya'nın Abuja Kentindeki Nijerya Tarımsal Teknoloji Gösteri Merkezi'nde Topladıkları Pirinç Fidelerini Sergileyen Yerel Çalışanlar 27
Şekil 2. 3 Eylül 2018'de Çin'in Başkenti Pekin'deki Büyük Halk Salonu'nda başlayan Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC) Pekin Zirvesi 28
Şekil 3. Çinli Eğitmen Jiang Liping ve Çırak Horace Owiti Nairobi, Kenya'da Bir Lokomotif Denetimi Gerçekleştirirken 36
Şekil 4. 1976 Yılında Tanzanya-Zambiya Demiryolunda Ray Döşemekte Olan Çinli ve Tanzanyalı İşçiler 37
Şekil 5. Yükseköğretim Kurulu ve Afrika Birliği Arasında Yükseköğretimde İş Birliğine Yönelik Mutabakat Zaptı İmzalama Töreni 51
Şekil 6. Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının (TİKA) Desteğiyle Güney Afrika'nın Mpumalanga Bölgesinde Kurulan Güneş Enerjisi İle Çalışan Su Arıtma Ve Şişeleme Tesisi Açılış Töreni 52
Şekil 7. Türkiye Güney Afrika'da Tarihi ve Kültürel Mirasına Sahip Çıkıyor 53
Şekil 8. AFAD'dan Mozambik'e Çadır Kent 56
Şekil 9. 3. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi 66

GRAFİKLER

Grafik 1. 2005 ve 2023 Yılları Arasında Çin ile Afrika Arasındaki Ticari İlişkiler 31
Grafik 2. 2003 ve 2022 Yılları Arasında Çin'in Afrika'ya Doğrudan Yabancı Yatırımları 32
Grafik 3. 2013 ve 2024 Yılları Arasında Türkiye ile Afrika Arasındaki Ticari İlişkiler 67

HARİTALAR

Harita 1. Çinli Amiral Zeng He'nin 1413-15 Yıllarında Düzenlediği Sefer Güzergahı 11
Harita 2. 2018 Yılı İtibarıyla Afrika ile Çin Arasındaki Diplomatik Bağları, Çin'in Resmi Kalkınma Yardımlarını, Konfüçyüs Enstitülerini ve Bunların Zaman İçindeki Değişimlerini Gösteren Harita ... 13
Harita 3. Kuşak ve Yol Girişimi 35
Harita 4. 1680'ler 1690'lar Osmanlı İmparatorluğu Haritası 45
Harita 5. 2001-2021 Tarihleri Arasında Türkiye'nin Afrika Kıtası Ülkeleriyle İlişkilerini Geliştirmek İçin Gösterdiği Çabaya Dair Harita 46

GİRİŞ

Devletlerarası ilişkilerde güç kimdeyse onun isteği olagelmiştir. Güç, sosyal disiplinlerde farklı boyutlarıyla ele alınarak, sürekli vurgu yapılan bir kavram olmuştur. 19 ve 20. yüzyıllarda sert güç kullanımının en üst seviyede olduğu iki büyük dünya savaşı gören insanlık tarihi günümüze gelindiğinde sert güç kullanımının yerine ikame edecek güç arayışları içerisine girmiştir. 21. yüzyıla gelindiğinde hızlı iletişim ve birbirine bağlı dünya ekonomik sistemi, yıkıcı etkiye sahip sert güç kullanımının yerine kültürleri fikirleri etkileyen yumuşak güç kullanımını ön plana çıkarmıştır. 2. Dünya Savaşının bitmesiyle beraber ABD'nin liderlik ettiği batı bloğu ve diğer bir tarafta ise Sovyetler Birliği'nin liderlik ettiği doğu bloğu olmak üzere iki kutuplu bir dünya düzeni ortaya çıkmış ve bu durum Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılmasına kadar sürmüştür. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber ABD'nin liderlik ettiği bir dünya düzeni oluşmuştur. Bu durum da 2008 Krizine kadar sorgulanmadan süregelmiştir. Bu süreçle beraber dünya hızla, tek kutuplu bir dünya düzeninden, çok kutuplu bir dünya düzenine doğru şekillenmeye başlamıştır.

Bu durum küresel güçlerin bir rekabet içerisine girmesine sebep olmuştur. Afrika, bu rekabetin asırlardır olduğu gibi yoğun bir şekilde yaşandığı bölgelerden birisi olarak göze çarpmaktadır. Kolonyal dönemde batılı güçler tarafından sömürgeleştirilip, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan Afrika ülkeleri 20. yüzyılın sonuna doğru tam anlamıyla bağımsızlıklarını ilan edebildiler. Kolonyal dönemde Fransa, İngiltere, İspanya, Belçika, İtalya gibi batılı devletlerin rekabetine sahne olan Afrika, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ve SSCB'nin rekabetine sahne olmuştur. Günümüzde ise çok kutuplu bir dünya düzeninin inşasında Afrika biraz önce de belirtildiği üzere tekrar küresel güçlerin rekabetine sahne olmaktadır.

Bu rekabetin ön plana çıkan ülkeleri başında hiç kuşkusuz son yılların yükselen gücü olan Çin gelmektedir. Çin'in dünya ekonomisinde rekabet gücünü koruyabilmek için hammadde ihtiyacını karşılaması gerekmektedir. Bu doğrultuda Çin zengin doğal kaynakları olan, büyük bir pazar potansiyeli olan Afrika ile ilişkilerini hızla geliştirmeye başlamış, yapılan altyapı projeleri ve ticaret antlaşmaları ile Afrika'da mevcudiyetini hatırı sayılır bir noktaya getirmiştir. Lakin Çin'in Afrika kıtasındaki faaliyetleri, özellikle yeraltı kaynakları açısından zengin Sahra Altı Afrika ülkelerine desteği Batılı güçlerin yoğun eleştirisine neden olmuştur. Çin gerek dünya kamuoyunda gerekse de Afrika ülkelerinde oluşan olumsuz yeni sömürgecilik algısını yıkmak için literatüre Joseph Nye tarafından kazandırılan ''Yumuşak Güç'' stratejisine sıkı sıkıya bağlanmıştır (Özdemir 2022: 14).

Stratejik konumu itibarıyla etkisini ve gücünü artırmak isteyen bölgesel bir güç olarak Türkiye de bu rekabetin ön plana çıkan diğer bir ülkesidir. Türkiye Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle beraber dış politikada güçlü tarihi bağları, kültürel ve dinsel benzerlikleriyle Türk cumhuriyetleri, Balkanlar, Yakın Doğu ve Afrika ülkelerinin kapsadığı coğrafyada insani yardımlar başta olmak üzere dış politikada açılımlar yapmaya başlamıştır. Özellikle Türkiye'nin 2005 yılını Afrika Yılı ilan etmesiyle Afrika ile olan ilişkisi hız kazanmaya başlamıştır. Değişen dış politikasında insani değerleri ön plana çıkaran Türkiye, BM platformu ile küresel ve bölgesel kuruluşlarda üstlendiği rollerle Afrika'da barış, istikrar ve kalkınma ortamının gelişmesine karşılıksız olarak destek vermektedir. Türkiye'nin bölge halklarıyla ilişkilerini geliştirip, bölge sorunlarıyla alakadar olması, evrensel değerleri ön planda tutuyor olması Türkiye'nin yumuşak gücünün artmasına yol açmıştır (Demirtaş 2015: 2).

Küresel ve bölgesel güçlerin politikaları ve stratejileri Afrika kıtasının geleceğini şekillendirirken, diğer taraftan kıta içinde mevcut dinamikler ve liderlikler de bu şekillenmede etkili bir rol almaktadırlar. Afrika'daki liderliklerin ekonomik yolsuzlukları, insan kaynakları açısından yeterli olmayışı, Batılı ülkelerin çekimser yaklaşımıyla beraber sömürgecilik döneminde inşa etmiş oldukları statükocu yapıları desteklemesi siyasi bağımlılıkları artırır niteliktedir. Afrika'nın 21. yüzyılda dış yatırımlara olan ihtiyacı büyümesi için elzem bir mevcudiyet oluşturmaktadır. Batılı ülkelerin tek taraflı bir kazanç ilişkisi kurması kıta üzerinde başka güçlerin oluşmasında başat bir rol oynamaktadır. İşbu noktada

Afrika'nın gelişmesine daha fazla katkıda bulunabilecek Çin ve Türkiye bu ülkelerin başında gelmektedir (İstikbal 2020: 10).

Bu çalışmanın temel sorusu, küresel ve bölgesel olarak yükselmekte olan güçler arasındaki Çin ve Türkiye'nin Afrika üzerinde yumuşak gücü nasıl kullandığı, hangi araçları kullandığı ve uyguladıkları yumuşak güçlerin Afrika'daki güçlerine etkisinin ne ölçüde olduğudur. Afrika'da mevcudiyetini koruyan Batılı güçlerden farklı olarak Çin ve Türkiye kıtaya ne gibi farklılıklar getirmiştir? Çin ve Türkiye'nin Afrika'da yatırımlarını artırmadaki temel etken veya etkenler nelerdir? Çalışmada bu sorulara cevap aranmış ve günümüz dünya sisteminde Afrika'daki rekabette ön plana çıkan Çin ve Türkiye'nin uyguladıkları yumuşak güç politikalarının karşılaştırılarak benzer ve farklı yönlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışma, giriş ve sonuç bölümünü dahil edilmediğinde üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde genel bir çerçeve çizebilmek adına güç kavramı ve akabinde ana odağı oluşturan yumuşak güç kavramı açıklanarak, yumuşak gücün kaynakları ve araçları incelenmiştir. Bu bölüm daha önce yapılan yeterli seviyedeki çalışmalar göz önüne alındığında, literatürde tekrara düşmemek için mümkün mertebe kavramın özü verilerek kısa tutulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Çin'in yumuşak gücü ele alınmıştır. Çin'in yumuşak gücünü oluşturan unsurlar açıklandıktan sonra Çin'in Afrika'daki yatırımları, dış ticareti, kalkınma yardımları, kültür ve eğitim faaliyetleri ele alınarak incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Türkiye'nin Afrika üzerinde uyguladığı yumuşak güç politikası ele alınmıştır. Türkiye'nin yumuşak gücünü oluşturan unsurlar açıklanarak Türkiye'nin Afrika'daki yatırımları, kültür ve eğitim faaliyetleri, dış ticareti ve kalkınma yardımlarıyla beraber bedel beklemeden uyguladığı insani yardımları ele alınmaktadır.

Sonuç bölümünde ise Çin ve Türkiye'nin Afrika'da uyguladıkları mevcut yumuşak güç faaliyetleri karşılaştırılmıştır. İki ülkenin de Afrika'ya yönelik dış yardımları ve ekonomik faaliyetleri mevcut ekonomilerinin büyüklüklerine göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar göz önünde bulundurularak iki devletin bölgeye yönelik faaliyetlerinin benzer ve farklı yönleri irdelenerek tespit edilmektedir. Çalışmanın, Çin ve Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini bir bütün olarak yumuşak güç perspektifinden karşılaştırarak genel bir değerlendirme oluşturması ve literatüre bu doğrultuda katkı sunması amaçlanmıştır.

1.GÜÇ KAVRAMI

Literatür taramasında görüldüğü üzere güç kavramı birçok disiplin tarafından farklı tanımlamalarla açıklandığı gibi birçok araştırmacı tarafından da atıf yapılan bir kavram olagelmiştir. Bu durum kavramı tek bir perspektiften ele almayı zorlaştırmaktadır. Çalışmamızda temel oluşturan güç kavramının genel bir değerlendirilmesinin yapılması yerinde olacaktır.

1.1 Güç Kavramına Dair Kavramsal Bir Çerçeve

Genel sözlük anlamıyla gücün tanımını "aktörün istediklerini elde etme yeteneği" olarak verebiliriz. Farklı bir diğer tanım ise "isteklerini kabul ettirebilmek için diğerlerini etkileyebilme kabiliyeti"dir (Çamır, 2009: 3-1). Güç kavramı geçmişten günümüze birçok düşünür tarafından ele alınmış ve farklı durumlara, zamanlara göre tanımı yapılmıştır. Antik Çağ'da yaşamış olan Sun Tzu, Kautilya ve Thucydides gibi asırlardır insanların düşüncelerini etkileyen isimler güç kavramını ele alarak literatüre önemli katkılar sağlamışlardır (Özbilen, 2022: 40). Machieaveli ise Orta Çağ düşünürleri içerisinde en etkili şekilde güç kuramının inşasında rol alan bir isim olarak ön plana çıkmaktadır. Machieaveli gücü kaynak olarak görmekten ziyade amaç olarak değerlendirmiştir. Prens isimli kitabında prensin, hükümdarın, yöneticinin daha güçlü olabilmesi için askeri güç gibi önemli avantajlar sağlayan kuvvetlere sahip olması gerektiğini vurgulamıştır (Çavuş, 2012: 6). Günümüze gelecek olursak önde gelen uzmanlardan olan Dahl gücün bir aktörün diğer bir aktör üzerinde olağan şartlarda yapmayı düşünmediği bir eylemi yaptırma kabiliyeti olarak belirtmiştir (Dalkılınç, 2024: 22). Morgenthau, gücü bir ilişki türü, temel bir amaç ve bunların yanında amacın gerçekleşmesinde kullanılan bir araç olarak tanımlamıştır. Morgenthau gücün mevcut durumu değiştirme, gösterme veya koruma için kullanıldığını da vurgulamıştır (Çınar, 2019: 4). Diğer bir teorisyen olan Holsti ise gücü, bir ülkenin mevcut imkanlarıyla diğer ülkeleri ödül, ceza, ikna yöntemleriyle kendi çıkarları yönünde etkilemesi olarak tanımlamıştır (Vural, 2019: 6). Çalışmanın odaklandığı yumuşak güç kavramının akıl babası olarak gösterilen Joseph Nye ise gücü, bir devletin isteklerini diğer bir devlete kabul ettirebilmek için onları zorlamak yerine yanına çekme, ikna etme veya iş birliği yapma gibi eylemleri kullanması olarak tanımlamıştır (Beyaz, 2023: 502). Nye ayrıca kültür, siyasi değerler ve dış politika olarak yumuşak güç unsurlarını üç ana başlık altında toplamaktadır (Yıldız, 2021: 1).

Yapılan tanımlamalar ışığında güç kavramının tanımının verilmesinde ortak bir payda olmadığı gözlemlenmiştir. Bunun sebebi ise bazı yazarların gücün fiziki unsurlarını ele alırken, bazı yazarların gücün kullanılabilirliğini ve etkililiğini ele almalarıdır (Karaoğlan, 2018: 8). "Herkesin onun hakkında konuştuğunu ancak çok az kişinin onu gerçekten idrak edebildiğini" söylerken Nye güç tanımlamasını hava durumuna benzetmiştir. Gücü aynı zamanda aşka benzeterek, onu yaşamanın, tanımlamadan daha kolay olduğunu belirtmiş ve geçerliliğinin azalmadığını vurgulamıştır. En genel anlamında ise gücü birinin istediği sonuçları elde edebilmesi olarak tanımlamıştır (Nye, 2005: 11).

Görüldüğü üzere tanımlamalar bize gücün sert güç ve yumuşak güç olarak kendi içinde ayrımlara gittiğini göstermiştir. Gücün zorla veya ikna etme yöntemiyle üstün gelme yeteneği oluşturması, gücü uygulayan aktörün veya aktörlerin en temel unsuru olmasını sağlamıştır. Güçlü olmak için, güçlü olduğunun farkında olmak ve gücünü nasıl kullanacağını bilmek ehemmiyet göstermektedir (Yatağan, 2018: 71).

1.2 Güç Çeşitleri

Geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe güç kullanımı birey olsun devlet olsun her daim önemini koruyacaktır. Ulusların ilişkileri göz önüne alındığında güç en temel kavram olarak göze çarpmaktadır. Devletler veya aktörler gücü farklı boyutlarıyla kullanarak diğer devlet veya aktörlere üstünlük sağlama yoluna gitmişlerdir. Günümüzde özellikle çok kutuplu bir sistemin inşası söz konusu olduğundan güç kullanımı irili ufaklı birçok devletin dünya siyasetini belirleyen temel politika olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletler özellikle Covid-19 sonrası yaşanan güvensizlik ortamının getirdiği Rusya-

Ukrayna Savaşı, İsrail-Filistin Savaşı ile başlandığı gözlenen kutuplaşmalar neticesinde, mevcudiyetlerini koruyabilmek veya gelebilecek olası tehditlere karşı koyabilmek adına güçlerini artırma yoluna girişmişlerdir. Bu durum devletlerin, uluslararası arenada hedeflerini gerçekleştirmek veya isteklerini kabul ettirebilmek adına sert güç, yumuşak güç, akıllı güç çeşitlerinden birini kullanarak diğer devletler üzerinde üstünlük kurma çalışmaları yapmalarına sebebiyet vermektedir. Çalışmaya güç kavramlarının açıklamaları yapılarak devam edilecektir.

1.2.1 Sert Güç Tanımı

Askeri ve ekonomik güç kullanımlarının ön planda olduğu sert güç, hedef alınan ülkenin zorla ikna edilmesi gibi amaçları gaye edinmektedir. Her türlü tehdidin, caydırma araçlarının kullanımı, zor kullanım tedbirleri sert güç içerisinde yer almaktadır (Çamır: 2009). Askeri güç ise istediğini yaptırabilme gayesiyle insanlık tarihinde en önemli sert güç unsuru olarak mevcudiyetini sürdürmüştür. Günümüzde ise devletlerin silahlı kuvvetlerinin varlığı dış politikada isteklerini yerine getirebilme, eylemlerini destekleyebilmeleri için hayati bir boyutta yer edinmektedir. Devletlerin askeri alana yatırım yapmaları, bütçelerinin önemli bir kısmını savunma sanayiine ayırmaları sert güç unsurlarından olan askeri gücün günümüzde önemini koruduğunun işaretidir. Askeri gücün kullanımıyla beraber ekonomik gücün kullanımı hedef ülkede istediğini yaptırabilme açısından caydırıcı bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır (Dalkılınç, 2024).

Özellikle günümüzde birbirine bağlı ticari sistemde devletlerin ekonomiyi bir güç olarak kullanmaları önemli bir sert güç unsuru haline geldiğini göstermektedir. Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Rusya'nın Ukrayna' ya düzenlediği askeri operasyon ve AB' ye uyguladığı doğalgaz ambargosu hem askeri hem de ekonomik güç kullanımı açısından sert güce örnek verilebilir. Bu örnek günümüz dünyasında askeri güçten tam anlamıyla verim alabilmek için ekonomik olarak da iyi bir seviyede olunması gerektiğini vurgulaması açısından önemlidir. Amerika'nın Irak'ı işgal etmesi, Afganistan müdahalesi, Vietnam Savaşı veya İngiltere'nin Falkland Adalarına ve Mısır'ın Süveyş kanalına yönelik askeri operasyonlar düzenlemesi sert güç kullanımının savaş veya silahlı çatışma alanlarında kullanıldığını net bir şekilde göstermektedir.

Günümüzde ise sert güç kullanımı uluslararası ortamda meşruiyet sorunlarını doğurması, maliyet olgusunun çok artması gibi sebeplerden ötürü geçmişe nazaran daha az tercih edilmektedir. Askeri ve ekonomik olarak bir taraf ülkenin, diğer bir taraf ülke üzerinde başarılı sonuçları her zaman alamadıkları gözlemlenmiştir. Rusya'nın AB'ye, AB'nin Rusya'ya yönelik ekonomik yaptırımları her iki tarafın güçlü bir ekonomiye sahip olmalarından ötürü birbirlerine karşı tam anlamıyla üstünlük kuramamaları, ABD'nin ise Afganistan ve Irak'tan çekilmesi, Vietnam'da savaşı kaybetmesi her zaman sert gücün yeterli olmadığının açık göstergesidir. Sert güç gerektiğinde kullanılmakla beraber, uluslararası alanda teknolojinin ve iletişimin hızla yaygınlaşmasıyla yerini yumuşak güç olgusuna bırakmaya başlamıştır.

1.2.2 Yumuşak Güç Tanımı

Savaşlarla dolu olan insanlık tarihi, 1945 senesine gelindiğinde bu zamana kadar görülmemiş bir etkiye sahip iki dünya savaşını yazılı literatüre eklemiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ile sert güç, Sovyetler ve ABD'nin başı çektiği iki kutuplu dünya sisteminin getirdiği vekalet savaşları hariç yerini soğuk savaş olarak nitelediğimiz ideolojik savaşa bırakmıştır. Bu süreçte Sovyetlerin de dağılması ile dünyada güç algısı hızla değişmiş ve yumuşak güç söylemi ağırlık kazanmıştır.

İşbu kısa tarihsel değerlendirme ile 1990 yılında Joseph Nye'ın ''Bound to Lead'' isimli eserinde çok sayıda atıf yapılacak olan ''Yumuşak Güç'' kavramı literatüre kazandırılmıştır (Yapıcı, 2015: 7). Nye 2004 yılında yayınladığı "Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları" isimli eserinde ise yumuşak gücün sınırlılıklarına ve kaynaklarına bir çerçeve çizmiştir. Yumuşak güç istenilen olguyu diğer aktöre askeri veya ekonomik bir zorlama olmadan aktörün isteyerek kabul etmesini, benimsemesini sağlamaktır (Dalkılınç, 2024). Sert güç başkalarının tutumlarını değiştirebilmek için

havuç veya sopaya başvurulan bir güç türü olarak ele alınırken, yumuşak güç ise bir ülkenin sahip olduğu değerler, refah seviyesinin yüksek olması, sunduğu fırsatlar gibi etkilerle ona hayranlık duyulması, o ülkenin takip edilmesi şeklinde ele alınmaktadır (Nye, 2004a: 5). Bu durum tarafların herhangi bir tehdit veya zorlama olmadan başkalarının davranışlarını para ya da baskı araçlarının kullanılmadan ortak değerlere çekme yolunu benimsemelerini sağlamıştır (Özel, 2018: 6).

Alexander L. Vuving, yumuşak güç üzerine yaptığı çalışmalarda, bir aktörün kendi isteklerini veya hedeflerini, diğer aktörlerin bunları kuvvetlice arzulaması veya pasifçe kabul etmesi yoluyla benimsemesini sağlamanın önemini vurgulamaktadır. Vuving teorisini güzellik, sevecenlik ve görkem olarak 3 kriterde şekillendirmiştir. Güzelliği başkalarına güven vererek kendini takip ettirme, sevecenliği karşılıklı yardımseverlik ve iş birliği, görkemi ise ülkenin kültürü, ekonomisi gibi cezbedici unsurlara sahip olması olarak belirtmiştir (Kişman, Yıldırım, 2020:224). Yumuşak güç temelinde cazibe ve benzerlik kurmaya çalışmak vardır. Yumuşak güç, kültür, ideolojik yaklaşım, devlet veya devlet dışı kurumlar gibi kaynakların kullanımıyla ilişkilidir. Sözü geçen kaynaklar ne kadar çeşitliyse yumuşak gücün etkileyicilik oranı da o kadar artmaktadır.

1.2.2.1 Yumuşak Güç Kaynakları

Nye ‘’Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Araçları’’ isimli kitabında bir ülkenin yumuşak güç kaynaklarını üç kaynağa dayandırmıştır. Bu kaynaklar sırasıyla şu şekildedir: Kültürü, siyasi değerleri ve dış politikalarıdır.

a. Kültür: Bir devletin kültürel değerleri, örf, adet, ananeleri, yaşam tarzları, diğer devletler üzerinde etki yaratması açısından ön plana çıkan ilk kaynaktır. Yumuşak gücün ilk hedefleri arasında medya, üniversiteler, STK’lar, finans ve iş dünyası yer almaktadır. İletişim araçlarının yaygınlaşması ile sinema, müzik, sanat ve edebiyat alanlarının dahil olduğu medyatik unsurlar yapılan kültür aktarımında çok etkin bir rol almaktadırlar (Yılmaz, 2011: 35). Ticaret ise insanlık tarihinden beri en önemli kültür etkileşiminin, aktarımının gerçekleştiği alan olarak ön plana çıkmaktadır. Eğitim faaliyetlerinin yer edindiği yumuşak güç uygulamaları ise hedeflenen ülkenin yüksek kültür olarak adlandırılan elit kesimine hitap ederek ülke kültürünü hedef ülkelere aktarmayı amaçlamaktadır. Örnek olarak ABD, eğitim faaliyetlerini en etkin kullanan ülkelerin başında yer almaktadır. Yumuşak güç oluşturma potansiyeli, eğitim yoluyla yüksek kültürü diğer toplumlara aktarma ve yerleştirme çabalarıyla desteklenmektedir. Yani, bir toplumun eğitim aracılığıyla kendi kültürel değerlerini, sanatını, düşünce biçimlerini başka toplumlara taşıması ve bu kültürün orada kök salmasını sağlaması, o toplumun yumuşak güç kapasitesini artırmaktadır (Kodaman, Hacıbektaşoğlu, 2022: 113). Politik mesajlar kültür anlamında önemli bir yer tutan spor aracılığıyla, sporcular tarafından veya sinema, televizyon ve sosyal mecralar gibi alanlarda ünlülerin davranışları ve söylemleriyle aktarılabilmektedir. Diğer tarafta ise prestijli bir eğitime sahip olduğunu benimsetmiş ülkelerde alınan yurtdışı eğitimlerin birçok devletin üst kademelerinde yer edinen bireylerin kendisinin veya çevresinin bu seçkin eğitimlerde yer almasını istemelerine sebep olmuştur. Bu durum da yumuşak güç uygulamalarının hedef ülkelerde eğitim kolunun ne kadar önemli bir yer edindiğini göstermektedir.

b. Siyasi Değerleri: Başta insan hakları ve demokrasi olmak üzere, evrensel olarak kabul edilmiş tüm değerler, fırsat eşitliğinin sağlanması, ayrımcılığın karşısında yer alıyor olmak gibi değerlerin tümünü kapsayan bir yumuşak güç kaynağıdır. Bu gibi değerleri hükümetlerin hem kendi ülkelerinde uygulamaları hem de dış politikada bu değerleri koruması tutarlı bir izlenim vereceği için uluslararası arenada yumuşak güç unsurunu artıracaktır. Nye ABD’nin 2003 Irak Savaşı ile çifte standart ve ikiyüzlülük gibi etkilerinden dolayı savaşın Amerika’nın yumuşak gücünü uluslararası arenada azalttığını belirtmiştir. ABD’nin 1950’lerde ülke içinde uyguladığı siyah-beyaz ırk ayrımı Afrika kıtasında bu durumdan kaynaklanan rahatsızlık sebebiyle

yumuşak gücünün azalmasına sebebiyet vermiştir. Bir diğer örnek olarak Nye, ABD'nin idam cezası uygulamasının AB'de yumuşak gücünü azaltmasını vermiştir.

c. Dış Politika: Dış politikayı Devletlerin uluslararası arenada kendilerini göstermek için veya isteklerini diğer devletlere kabul ettirebilmek için iç politika ile uyumlu bir şekilde uyguladıkları politikaların bütünü olarak tanımlayabiliriz. Devletlerin uluslararası arenada dış tehditlere karşı veya çıkarlarının gerekliliklerini yerine getirebilmek için ilk akla gelen sert güce başvurmaları en kolay tercih olarak göze çarpmaktadır. Bununla beraber günümüz iletişim, bilgi çağında bu durum dünya kamuoyunda istenilmeyen tepkilere, bakışlara yol açabilmektedir. İşbu durumla beraber sert güç yerini uluslararası politikada yumuşak gücün desteklediği politikalara çevirmeye başlamıştır (Küçükhıdır, 2024: 28). Üretilen dış politikaların yumuşak güç olarak kullanılması uluslararası arenada hem takdir görmekte hem de meşruiyet açısından kabul edilebilir olmasını sağlamaktadır. Belirlenen politikaların uygulanmasında kullanılan dil, tutum, davranışların yumuşak güç ile değiştirilmesi istenilen aktörde olumsuz bir intiba bırakmaması çok önemli bir noktadır. Kibir, üsten bakma ve nefret algısı yumuşak gücün etkinliğini azaltabileceği gibi tamamen ortadan kalkmasına da sebep olabilir. Dış politika içeride uygulanan politika ile eşgüdümlü olmalıdır. Tersi bir tutum karşı aktör açısından tutarsızlık olarak nitelendirilip güven kaybına sebebiyet verebilir (Çolak, 2024: 19).
d. Ekonomi: Yumuşak gücün hem doğrudan hem de dolaylı bileşeni olan ekonomik cazibe ve normatif etkilere kısaca değinelim. Bir ülkenin ekonomik modeli, başka devletler için ilgi çekici bir örnek teşkil edebilir. Özellikle serbest piyasa ekonomilerinin başarı öyküleri, gelişmekte olan ülkeler tarafından yakından takip edilmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin teknoloji tabanlı büyüme modeli ve girişimcilik kültürü, diğer ülkelerin ekonomik tercihlerini etkilemede kilit bir rol oynamaktadır (Nye, 2004a:137). Ekonomik kalkınma yardımları ve doğrudan yabancı yatırımlar, yumuşak güç stratejilerinin güçlü araçlarıdır. Türkiye, Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı ve Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumlar aracılığıyla çeşitli coğrafyalarda sosyal ve ekonomik projeler yürüterek hem imajını güçlendirmekte hem de dış politika hedeflerini desteklemektedir (Keskin, 2025). Küresel ticaret sisteminde aktif bir rol oynamak, bir ülkeye sadece ekonomik güç değil, aynı zamanda normatif bir etki yaratma imkânı da sunmaktadır. Çin'in Afrika ve Latin Amerika'daki altyapı yatırımları ve Kuşak Yol Projesi gibi küresel girişimleri, Çin'in politik etkinliğini ve yumuşak gücünü genişletmektedir (Keskin, 2025). Bu noktada Çin hakkında 1250 sene evvel Türk ikazı niteliği taşıyan Orhun abidelerine kısa bir bakış atalım. Bilge Kağan Abidesi, Kuzey Yüzü yazıtlarında Çin milletinin sözünün tatlı, ipek kumaşının yumuşak olduğu belirtilmiştir. Tatlı sözle, yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti yaklaştırarak konduktan sonra, kötü şeyleri o zaman düşündüğü belirtilmiştir (Ergin: 2021:89). Bu önemli ikazı Çin yatırımlarını değerlendirirken göz önünde bulundurmak fayda sağlayacaktır. Uluslararası ekonomik kuruluşlar da ülkelerin politika yönelimlerini etkileme potansiyeline sahiptir. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi aktörler, sadece finansal destek sağlamakla kalmaz, aynı zamanda belirli ekonomik normların yayılmasına da aracılık etmektedir. Bu normatif çerçeve, ABD'nin neoliberal değerlerini yayarak yumuşak gücünü desteklemektedir (Nye, 2004a:138).

1.2.2.2 Yumuşak Güç Araçları

Kültürel faaliyetler, ülkeler arası değişim programları, yayıncılık, bir ülkenin dilini öğretmek, spor faaliyetleri, toplumu incelemeye teşvik etme gibi eylemler yumuşak gücün araçları olarak verilebilir. Bu faaliyetler doğrudan doğruya yumuşak gücü üretmemekle birlikte bakış açılarını değiştirip algıyı güçlendirmek, olumlu imajlar yaratmak ve aktörün istediğini yaptırabilmesi için hedef aktörde iyi niyet algısının oluşmasını sağlamaktadır (Günek, 2018: 254). Hükümetlerin doğrudan doğruya bir etkisinin olmadığı sivil toplum kuruluşları, medya, piyasalar, uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler gibi

araçların yumuşak güç kullanımında sonucun uzun vadede alınmasına sebebiyet vermektedir. Yumuşak güç araçlarının kaynaklarla uyumlu kullanılmasıyla dış politikada yardımcı bir araç olarak yumuşak güç etkin olabilmektedir. Toplumun bir kısmı veya tamamının olumlu bir algıya sahip olması, hedef aktörde cazibe, olumlu duygu yaratma, gibi hedeflerin gerçekleşmesi için yumuşak güç araçlarının uzun bir zaman dilimine ihtiyaç duyması göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur (Küçükhıdır, 2024: 32). Kısacası yumuşak güç araçları hem nüfusun büyük bir kısmını hem de hedef aktörün devlet üst kademelerini ve ekonomik elitlerinin bilincini etkilemeye yönelik kullanılmak üzere oluşturulmuşlardır.

Tablo 1. Yumuşak Güç Kaynakları, Araçları ve Alıcıları

Yumuşak Güç Kaynakları	Yumuşak Güç Araçları	Hedef Alıcılar
Dış politika	Hükümetler, Sivil Toplum Kuruluşları, Uluslararası Örgütler, Medya, Piyasa	Başka hükümetler ve halklar
İç Siyasi Değerler ve Politikalar	Medya, Sivil Toplum Kuruluşları, Uluslararası Örgütler	Başka hükümetler ve halklar
Yüksek Kültür	Hükümetler, Sivil Toplum Kuruluşları, Uluslararası Örgütler	Başka hükümetler ve halklar
Popüler Kültür	Medya, Piyasa	Başka halklar

(Nye, 2005: 10-90)

1.2.3 Akıllı Güç

Akıllı güç, hedeflere ulaşabilmek için sert güç ve yumuşak gücün eşgüdümlü olarak kullanılması ile stratejik bir bakış açısını gerektirmektedir. Yumuşak güç ve sert gücün birleşimi, gücün nerede, ne zaman ve nasıl kullanılacağına karar vermek ve uygulamak akıl ve mantık ile tecrübe gerektiren bir yaklaşım olduğundan bir sanat olarak değerlendirilebilir (Yatağan, 2018: 74). Diplomatik alanda sıklıkla başvurulan akıllı güç stratejileri istenilen seviyede yürütülemediğinde mevcut kazanımların kaybına yol açabilmektedir. Sahada gerçekleştirilen askeri operasyonlar neticesinde kazanımlar olsa bile dünya kamuoyunda meşruluk durumu kaybedilebilir ve bu durum mevcut sorunlara ek sorunlar yaratabilir. Günümüz dünya sisteminde mevcut birçok faktör hesaba katılmalı ve uygulanan güç en verimli haliyle kullanılmalıdır. Birbirine bağlı ve bağımlı bir dünya sisteminde savaşı başlatan aktör dahil tam anlamıyla sert güç ile bir sonuç alamamakta ve diyalog ve diplomatik etkileşimlerle sorunları çözme yolları aramaktadır. Sürdürülebilirliğinin bu kadar önemli oluğu bir zamanda barışı sağlamak ve korumak için akıllı güç uygulamalarının her zamankinden daha fazla kullanılması gerektiğini vurgulayabiliriz (Akkuş, 2020: 166).

2-ÇİN'İN AFRİKA'YA YÖNELİK YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI

2.1- Çin'in Yumuşak Gücüne Dair Kavramsal Bir Çerçeve

Dünya tarihindeki en eski uygarlıklardan olan ve dünya nüfusunun %17,6 sına ev sahipliği yaparak dünyanın en kalabalık ikinci ülkesi olarak Çin, Asya kıtasındadır. Yüzölçümü olarak dünyanın en büyük 4. ülkesi ve dünyanın 2. en büyük ekonomisine sahip olarak yükselen bir güçtür. 1949 yılından itibaren Çin Komünist Partisi tarafından yönetilmektedir. Çin'in büyüyen ekonomisi, nüfusunun yoğunluğu köklü bir geçmişe sahip olması dünya arenasında diğer aktörlerle olan ilişkilerinde etkisini artırmaktadır. Bu durum çok kutuplu bir dünya sisteminde Çin' in küresel bir ses olarak ön plana çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Aydemir, 2018: 127).

Çin, 1949 yılından itibaren Mao Zedong önderliğinde 1980'li yılların sonuna kadar izole bir ekonomi politikası izlemiştir. Bu zamanda Çin Kültür Devrimi sebebiyle iç ve dış politikada uluslararası arenada etkileşim içinde yer almak yerine, ulusal savunmayı ön plana çıkaran bir politika izlemiştir. 1979 senesine gelindiğinde Mao'nun ölümü ve Kültürel Devrim'in sonu ile Çin yeniden yapılanmaya gitmiş ve bu tarihten itibaren önemli bir değişim yaparak hızla uluslararası arenada etkileşim yolunu tutmuştur (Vural, 2019: 53). Mao Zedong'un ölümünden sonra yerine gelen Den Xiaoping 1979 yılında başlatılan dünyaya açılma uygulaması ile Çin'de yeni bir sanayileşme ve ekonomik kalkınma sürecini uygulamaya koymuştur. Çin bu uygulama ile ilk olarak bölgesel kalkınma modelini benimseyerek kıyı kentlerinin kalkındırılmasını ekonomik olarak bölgede yaşayanların refah seviyesinin artırılmasını hedeflemiştir (Karluk, 2017: 302).

1970'lerin sonunda kapalı bir ekonomiye sahip iken Çin açık ekonomi uygulaması ile 1990'ların ortalarında en büyük 11. ticaret ülkesi konumuna gelmiştir. Bu durum yabancı yatırımların 1978'de GSYİH'nın %17 iken 1990'ların ortalarında hemen hemen %40'a kadar yükselmesi ile ölçülmüştür. 1990 ve 1996 yılları arasında 230 milyar dolarlık yabancı sermayeye ulaşarak bu dönemde gelişmekte olan ülkelere yönlendirilen sermaye akışının %20'sine sahip olmuştur (Galbraith, 2000: 10).

1980'lerin sonu ve 1990'ların başı ile Çinli akademisyenler ekonomik açılımın getirdiği serbestlikle beraber batı kaynaklı uluslararası ilişkiler alanına yönelik akademik yayınları inceleme fırsatı yakaladılar. 1990'larla beraber bu akademik incelemelerde yumuşak güce olan ilgi Çinli akademisyenler arasında yoğun bir şekilde artmıştır. 1992 senesinde Nye'ın Bound to Lead (1990) isimli eseri He Xiadong tarafından çevrilerek "China's Military Translation Press" yayınında yayımlanmıştır (Ding, 2008: 26). Bu çeviri yayımın ardından Başkan Jiang Zemin'in başdanışmanı ve Şangay'daki Fudan Üniversitesi'nin eski profesörü Wang Huning, 1993 senesinde Fudan Üniversitesi Dergisinde Çin'in yumuşak gücünü kuvvetlendirmesi gerektiği hakkında bir makale yayımlamıştır. 1997 yılında ise Nankai Üniversitesi profesörlerinden Pang Zhongying "Strateji ve Yönetim'' dergisinde Nye'ın yumuşak güç teorisini detaylı bir şekilde anlattığı makalesi yayımlandı. Önde gelen Amerikalı bir araştırmacı olan Shen Jiru'nun 1999 yılında Outlook Weekly'de yayımlanan makalesinde ise Çin'in yumuşak gücünü güçlendirmesi çağrısında bulundu. Ağustos 2002'de Çin Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü (CIIS) "ABD Dış Politikasında Yumuşak Gücün Önemi ve Etkisi'' konulu bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferansta Nye'ın yumuşak güç teorisinin ABD'nin politikaları ile ilgili olduğu belirtilerek Çin'in durumuna, kültürüne uygun bir yumuşak güç stratejisinin izlenmesi gerektiği savunulmuştur. Hu Jintao dönemiyle beraber Çin Komünist Partisi (ÇKP) Çin yumuşak gücünü kuvvetlendirmeye odaklanmış ve Mayıs 2004'te "Çin Felsefesi ve Sosyal Biliminin Gelişimi ve Refahı'' konulu 13. seminerini düzenlemiştir. Bu seminerin arka planında artan uluslararası ilgi, Pekin Konsensüsü ve Çin Kalkınma modeli gibi konular yatmaktaydı (Cho, Jeong, 2008: 456).

1990'ların sonları ve 2000'lerin başlarında Çinli kamu görevlileri, bilim adamları yumuşak güç çalışmaları yapmış ve bu gücü uluslararası alanda kendi yorumlamalarıyla uygulamaya koymak amacıyla bir strateji oluşturmuşlardır. 2007 yılına gelindiğinde ise ÇKP 17. Ulusal Kongre toplantısında hükümet dış politika araçlarından biri olarak kültüre atıf yapmıştır. Bu söylemin ardından yaklaşık 7 yıl

sonra Hu Jintao'dan görevi devralan Devlet Başkanı Xi Jinping 2014'te Çin'in uluslararası arenada yumuşak gücünü geliştirme ve genişletme isteğini vurgulamıştır (Islam, 2022: 36,37). Çin'in yumuşak güç vurgusu yapmasına hem içişlerinde hem de uluslararası arenada vuku bulan bazı büyük olaylar zemin hazırlamıştır. Bu olayların başında 1989 yılında öğrenci hareketi olarak başlayan Tiananmen Meydanı'nda vuku bulan gösterilerin şiddetle bastırılması, 1991 yılında Sovyetlerin dağılması ve Çinli bilim adamlarının dağılma sebebi olarak yumuşak güç kullanımının eksikliğini görmesi, çalışmalarını bu yönde yapmaları ve Afrika kıtasında 2003 yılında Darfur Krizi'nde göstermiş olduğu tutum neticesinde uluslararası kamuoyunda Çin'e karşı oluşan olumsuz bakış açısı gösterilebilir (Vural, 2019:55).

Çin'in uluslararası düzeni benimseyip aynı şekilde uluslararası akademik çalışmalara yoğunlaşıp yumuşak gücü sürekli irdeleyip benimsemesiyle beraber bu kavram Çinli akademisyenler, uzmanlar ve liderler tarafından sürekli vurgu yapılan bir popülarite kazanmıştır. Çin yumuşak gücünü daha da geliştirip dünya arenasında Çin imajını destekleyecek bir ivme kazanması için her türlü yolu denemeye devam etmektedir.

2.2 Çin'in Yumuşak Güç Kaynakları

2.2.1 Kültür

Çin'in yumuşak gücünün önemli bir kaynağını oluşturan kültür, 3000 yılı aşkın bir süre mevcudiyetini sürdürmesi, zenginlik, güç, ilham arayışı, bilginleri ve mistik kutsallığı ile harmanlanan güçlü kültür bağları ile yoğunlaştığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Mao sonrası reform ve açılım dönemiyle Çinli liderler Çin kültürünün etkisini genişletme yönünde teşvikler yaratıp, Çin kültürünün uluslararası arenada ilgi çekmesi için yoğun bir çalışma içinde yer almışlardır (Gill, Huang, 2006:17). Kültürel ilginin artmasında dilin önemini kavrayan Çin, yıllık bütçesi 200 milyon doları bulan Çince öğrenimini desteklemek adına bir yabancı dil olarak Çince'yi öğretmek için Çin Ulusal Ofisini kurmuştur. Çin Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yıllarının sonlarına doğru Çince dil ve kültür kaynakları sağlama adına 23 ülkede 32 Konfüçyüs Enstitüsü kurulmuştur. Uluslararası arenada daha nazik ve kibar bir Çin imajı yaratmak adına bu enstitüler siyasi bir gündem taşımaktadırlar (Gill, Huang, 2006:18). Çin dil öğretiminin yanında yurtdışına öğrenci göndermiş hem de yurtdışından üniversitelerinde eğitim görme amacıyla yabancı öğrenci kabulü yapmıştır. Kayıtlara göre 2008-2020 tarihleri arasında 1,8 milyon Çinli öğrenci yurtdışında eğitim görmüş iken 220 bin yabancı öğrenci de Çin üniversitelerinde eğitim görmüştür. Bu durum, Çinlilerin bilimin gelişimine ve dünyaya açılmaya öncelik verdiklerini göstermektedir (Los, 2023: 138). Çin yumuşak gücünü Çin dili, eğitim değişimleri, medya yayılımı ve popüler kültür ikonları gibi alışılagelmiş yumuşak güç aygıtlarıyla yaymaktadır. Edebiyat, sanat, film, müzik, akademisyenler, spor figürleri ve hatta Pandalar dahil Çin'in yumuşak güç uygulamalarında yer almaktadır (Malik, 2021: 130). Hatta, Çin'in panda diplomasisi olarak adlandırılan bir program dahilinde yaklaşık 20 ülkeye kiralanan pandalar, iyi niyet elçileri olarak taraf ülkelerle olumlu bir algı yaratılmasını sağlamaktadır (Oran, 2024). Çin'in büyük birikime sahip geçmişe ve zengin bir kültürel mirasa sahip olması Çin'i uluslararası arenada tanıtması açısından ve yumuşak bir güç oluşturması açısından çok önemli bir başat kaynaktır. Kültürel başarılarının ihracatı, Çin ulusal mirasının uluslararası pazara daha fazla erişim imkanını sağlayabilir. Çin'in edebiyat, felsefe, tıp, mutfak ve dövüş sanatları gibi her türlü alanı kapsayan ve ilgi uyandıran kültürü yumuşak gücünü artırarak süper güç olma yolunu açabilir. Bu yüzden Çinli liderler Çin kültürünü yumuşak gücü oluşturan başat aktör olarak görmektedirler.

2.2.2 Siyasi Değerler

Çin'in siyasi değerleri konusunda uluslararası ve yerel performansları dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda, Çin'in uluslararası siyasi değerleri ve diğer ülkelerle ilişkileri açısından bazı politikalar ve ilkelerin önemi büyük önem arz etmektedir. Hu Jintao'nun yumuşak güçle ilgili açıklamalarından anlaşıldığı üzere, iyi komşuluk ve dostluk ortamı, barışçıl ve istikrarlı bir uluslararası ortam, eşit ve

karşılıklı yarar sağlayan bir iş birliği gibi fikirleri siyasi değerlerin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır (Li, Worm, 2011: 70). Bu bağlamda Çin, dostça uluslararası ilişkiler kurmak için barış içinde bir arada yaşama ve diğer ülkelerin iç işlerine karışmama politikasını benimsemekte ve yumuşak gücünün siyasi değerlerini bu çerçevede oluşturmaktadır. Çin, her ülkenin eşit muameleye ve yaşam tarzlarına saygı gösterilmesi gerektiğini savunmaktadır. Çağdaş dünyanın iki ana kaygısının barış ve kalkınma olduğunu vurgulamakta ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmayı en önemli öncelikleri olarak görmeleri gerektiğini söylemektedir. Çin, iklim değişikliği gibi küresel sorunları çözmek için tüm ülkelerin farklılaştırılmış ancak ortak sorumlulukları olduğunu belirtmektedir (Sarıoğlu, 2023: 219). Son yıllardaki ekonomik gelişmesine paralel olarak Çin siyasi özgürlükler ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkinin yeniden düşünülmesine zemin hazırlamıştır. Çin Modeli olarak isimlendirilen ekonomik kalkınmanın başarılı olması, uluslararası arenada ekonomik krizlerle boğuşan ve sorgulanmaya başlayan batı merkezli ekonomik düzenin diğer ülkelerin gözünü batıdan Çin'e çevirmesine başlamasında etkili olmuştur. Çin'in otoriter bir rejim tarafından yönetilmesi siyasi özgürlük olmadan da ekonomik özgürlüğün olabileceğini göstermektedir. Bu bakış açısı literatürde bir diğer tartışma konusu olarak ortaya çıkan Washington Uzlaşısının yerini, Pekin uzlaşısının alabileceği görüşünü sunması açısından dikkate değerdir. Çin'in alternatif bir ekonomik model sunma kapasitesi, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana batılı devletlerin hissettiği en büyük ideolojik tehdit olarak göze çarpmaktadır. Uluslararası arenada bu durumun ifade edilmesi siyasi değerlerin yumuşak güç açısından önemini göstermektedir (Gill, Huang, 2006:20). Diğer taraftan Çin'in siyasi yaklaşımları uluslararası alanda bazı sorunlara yol açmaktadır. Örneğin, Doğu Türkistan'a yönelik politikaları, insan haklarına saygı konusunda Çin'in yetersiz kaldığını açıkça göstermektedir. Ancak Çin, bu olumsuz algıyı kırmak için büyüyen ekonomisinin gücünü kullanmakta ve dünyaya barışçıl bir ülke imajı sunarak uluslararası toplumdan tepki çekmemeye çalışmaktadır (Keskin:2025).

2.2.3 Dış Politika

Çin, kültür ve siyasi değerlerden sonra dış politikayı en önemli yumuşak güç kaynağı olarak görmektedir. Çin'in 1840'taki Afyon Savaşındaki yenilgisi, dünyanın merkezinde olduğunu düşünmesi ve üstünlük duygusunu çöküşe götürmüş ve Çin merkezli bakış açısının parçalanmasına sebep olmuştur. Günümüz dünyasında ise Çin, Çin merkezli bir bakış açısından ziyade küresel sisteme entegre olmuş modern bir ulus devlet modelini benimsemiştir. Bu durum antlaşma sistemine geçişi hazırlamış ve Çin ile ortakları arasında eşitliğe dayalı diplomatik kurallara uyma zorunluluğu doğurmuştur (Suisheng, 2011: 253).

Devletler, ulusal çıkarlarını korumak için dış politika uygulamaktadır. Diplomasi ise ulusal hedeflere ulaşmak için diğer ülkelerle iletişim kurma süreci olarak isimlendirilmektedir. Bireyler arasında gerçekleşen iletişim sürecine, müzakere ve bilgi paylaşımı yoluyla uluslararası ilişkileri yönetmeye diplomasi denmektedir. Bilgi çağı, özellikle de iletişim alanında diplomasinin geleneksel hiyerarşik düzenini zayıflatmıştır. Kamu diplomasisiyle bireylerin başka ülkelerle doğrudan iletişim kurabilmesi mümkün hale gelmiştir. Karşılıklı anlama, yeni ilişkiler kurma ve toplantılar düzenleme, diyalog bağlamında yer alan faktörlerdendir (Rahman, 2019: 94). İletişimin bu kadar önemli olduğu bir çağda dil ve kültürel farklılıklar nedeniyle Çin, uluslararası toplumla iletişimde sorun yaşamaktadır. Barışçıl yükseliş, uyumlu dünya ve yabancı ülkelerle 'iletişim hedefi' içinde yer alan stratejik fırsatlar, Çin tarafından belirlenen bazı temalar arasında yer almaktadır. Bu konuların gerçek anlamlarını yansıtan kapsamlı bir İngilizce çevirisi mevcut değildir (Wang, 2008: 266). Çin bu açığını farklı ülkelerde açmış olduğu Konfüçyüs Enstitüleri ile Çin kültür ve dilini de öğreterek kapatmaya çalışmaktadır.

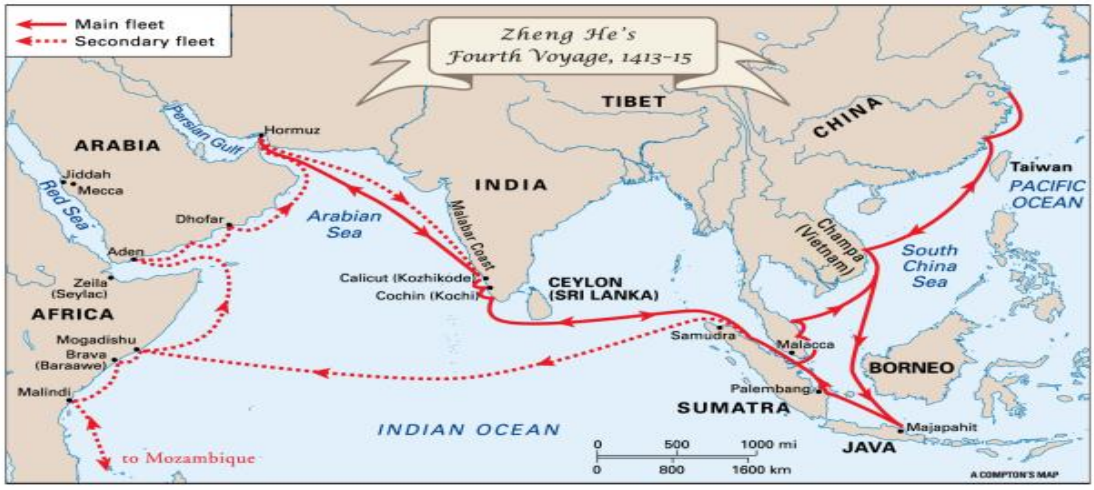
Çin yumuşak gücü, uluslararası ilişkilerde ekonomik ve siyasi avantajlar elde etmek için kullanmaktadır. Çin'in dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olması, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerle yaptığı ticari anlaşmalar ekonomik alana vurgu yaptığını göstermektedir. Bir Kuşak Bir Yol projesi ile uluslararası arenada karşılıklı faydaya dayandığını iddia ettiği bir anlayışla yatırımlarını sürdürerek dış politikada ekonomik gücünü geliştirmektedir. Çin' in dış yardımlarının büyüklüğü sınırlı

olmasına rağmen gelişmekte olan ülkeler arasında siyasi koşullara bağlı olmaması açısından popülaritesinin artmasında etkin bir rol oynamaktadır. Çin'in uyumlu bir dünya fikrini savunması ve aynı zamanda her ülkenin egemenliğine saygı duyulması gerekliliğini vurgulaması bu durumu pekiştiren bir etkendir (Chen, Chang, 2013: 13).

2.3 Çin ve Afrika İlişkilerinin Tarihsel Süreci

Çin milattan önce Kuzeydoğu Afrika ile ticaret yapmıştır. Milattan sonraki ilk asırlarda birkaç Çinli seyyahın Afrika'yı ziyaret ettiği kayıtlarda bildirilmiştir. Bu ticari faaliyetlerle beraber Çin'in Afrika ile ilk önemli teması, Ming hanedanı döneminin Çinli amirali Zeng He'nin 62 gemilik filo ve 27.800 askerden oluşmuş birliklerinin 1405'te Batı denizlerine düzenlediği seferlerle gerçekleşmiştir. Çin'in Yunnan eyaletinden başlayan bu seferler sırasıyla Vietnam, Malaya, Sumatra, Seylan, Basra Körfezi, İran, Hicaz, Umman, Yemen, Sudan, Kenya ve Zanzibar gibi ülkeleri ziyaretiyle 1433'te Çin'in içe dönük siyasi yaklaşımının geri dönüşüyle son bulmuştur (Tarling, 2008:227-331).

Harita 1. Çinli Amiral Zeng He'nin 1413-15 Yıllarında Düzenlediği Sefer Güzergahı

Kaynak: Encyclopædia Britannica https://www.britannica.com/summary/Zheng-He-Timeline#/media/1/109218/247805- Erişim Tarihi: 22.12.2024

On sekizinci yüzyılın ikinci yarısında Çinli tüccarlar ve işçiler Afrika'ya tekrar gelene kadar, Çin-Afrika ilişkileri birkaç yüzyıl boyunca duraklamaya uğramıştır (Shinn ve Eisenman, 2012: 17-26). İkinci Dünya Savaşından sonra Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması, iç politikada istikrarı sağlama gayesi güden Mao'nun iktidarını sağlamlaştırmak için mücadele etmesi, Afrika'nın Batılı sömürge devletlerinin himayesi altında olması ve az sayıda bağımsız Afrika devletinin mevcudiyeti Çin ve Afrika arasındaki ilişkilerin yavaş gelişmesine sebebiyet veren etkenlerdendir. Afrika ülkeleri ancak 1956'da Sudan, Tunus ve Fas'ın, 1957'de Gana ve 1958'de Gine'nin ardından önemli ölçüde bağımsız olmaya başlamışlar ve 1960'ta on yedi ülkenin daha bağımsızlığını kazanmasıyla kapılar açılmaya başlamıştır. ÇHC ilk yıllarda ekonomik olarak zorlanmış ve Afrika'ya sınırlı bir yardım sağlamıştır. 1990'lara kadar Afrika ile ticaret ilişkilerinin istenilen düzeyde artmadığı gözlemlenmiştir (Shinn ve Eisenman, 2012: 112). Ticari ilişkilerin yanı sıra Çin, sömürge yönetimini sona erdirmeyi amaçlayan Afrika kurtuluş hareketlerini desteklemeye büyük önem vermiştir. Çin, Afrika'daki bağımsız devletlerle diplomatik ilişkiler kurmaya, ortak ideolojiye sahip hükümetlerle güçlü siyasi bağlar oluşturmaya çalışmıştır.

1963 sonu ve 1964 başında Zhou Enlai'nin on ülkeye yapmış olduğu ziyareti, Çin-Afrika ilişkilerinde bir başka önemli aşamaya işaret etmektedir. Bu, Afrikalı liderlerle sık sık üst düzey temasların önemini vurgulayan bir politikanın başlangıcı olarak ehemmiyet verilen bir ziyaret olmuştur. Zhou Enlai, Afrika ziyaretinde Çin'in dış yardımlarını yöneten sekiz ilke önermişti ve karşılıklı fayda, ulusal egemenlik,

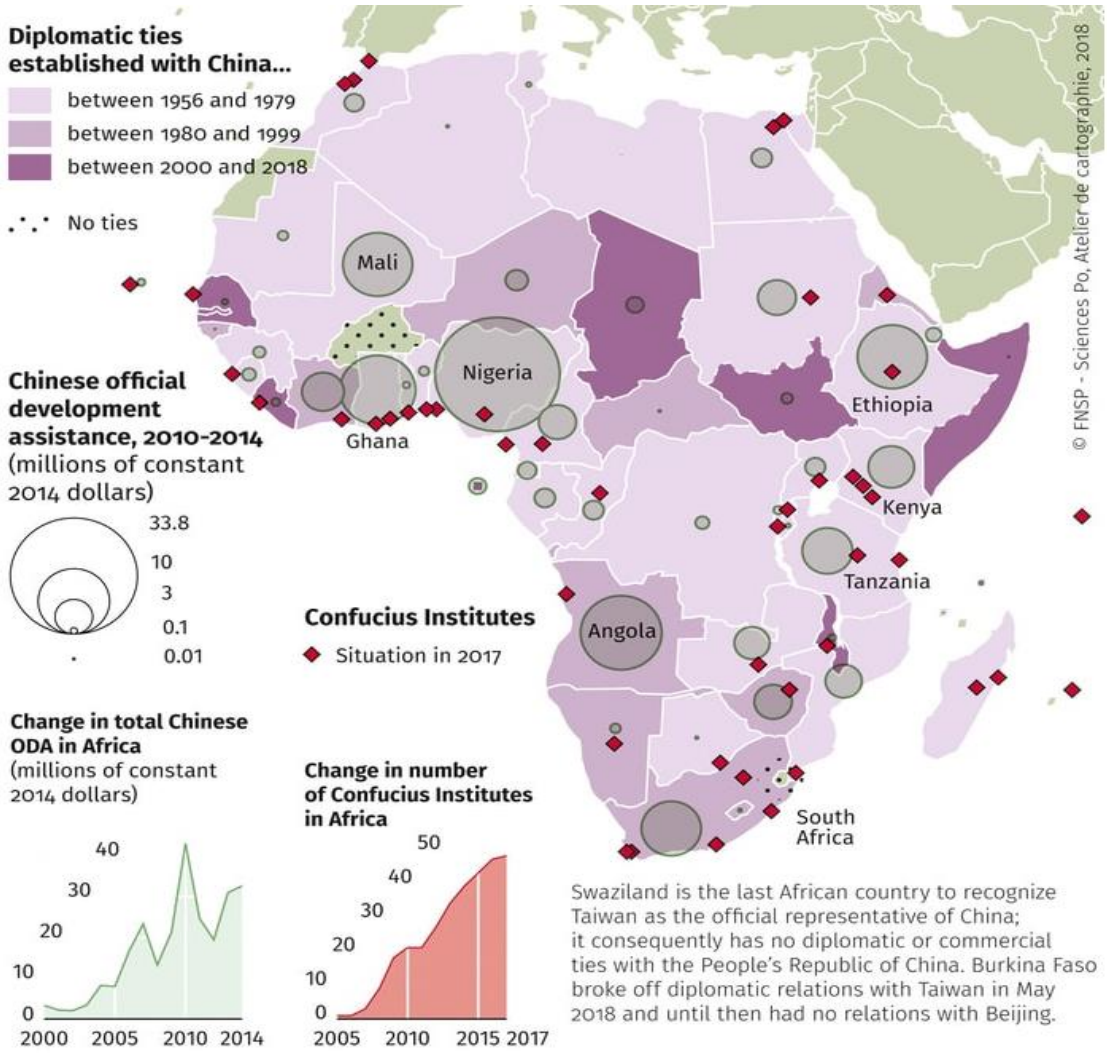
faizsiz veya düşük faizli krediler, alıcı ülkelerin kendi kendine yeterliliği, yüksek kalite, teknoloji transferi ve Çinli uzmanlar için mütevazı yaşam koşulları bu ilkeler arasında yer almaktaydı (Shinn, 2019:65). Çin-Afrika ilişkilerinde 1966'da başlayan Kültür Devrimi ile yeni bir aşama başlamıştır. Çin, komünist dünya devrimini ve ulusal kurtuluş savaşlarını destekleme çağrısında bulunmuştur. 1969'a kadar Kültür Devrimi'nin en sert yaşandığı döneme kadar sürmüştür. Eylül 1976'da Mao'nun ölümüne ve bir ay sonra "Dörtlü Çete"'nin tasfiyesine kadar daha ılımlı bir şekilde devam etmiştir. Dörtlü Çete, Kültür Devrimine liderlik eden siyasi elitin en güçlü üyeleri olan Mao destekçileri Lin Biao, Jiang Qing, Chen Boda ve Kang Sheng idi. Bu grup entelektüel eğitim, sosyal bilimlerdeki temel teoriler, öğretmen-öğrenci ilişkileri ve aydınlarla ilgili parti politikalarını kapsayan dört alanı kontrol etmekteydi (The Encyclopaedia Britannica, 2025). Kültür Devriminin yaşandığı sırada Afrikalıların Çin'e ve Çin'in Afrika'ya yaptıkları üst düzey ziyaretlerde düşüş yaşanmıştır (Shinn, 2019:66).

1956'dan 1976'da Mao döneminin sona ermesine kadar Çin'in Afrika'ya yaptığı yardımların toplamının yaklaşık 2,4 milyar ABD dolarının üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu yardımların çoğu biraz önce belirttiğimiz sekiz ilke doğrultusunda faizsiz kredi şeklinde yapılmıştır. Çin'in Tanzanya'nın Dar es Salaam limanından Zambiya'nın bakır yataklarına uzanan bir demiryolu inşaatı, en büyük projesi olarak dikkati çekmektedir. Çin-Afrika iş birliğinin en iyi örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Somali, Mısır, Zaire (şimdiki Demokratik Kongo Cumhuriyeti), Cezayir, Etiyopya, Gine ve Moritanya, 1956'dan 1976'ya kadar Çin'den yardım alan diğer önemli ülkeler olmuşlardır. 1970-1975 döneminde yardım seviyeleri zirveye ulaşmış ve ardından Mao'nun iktidarının sonunda önemli ölçüde düşmüştür. Tanzanya-Zambiya demiryolunun finansmanının sona ermesi, ülkedeki iktidar mücadelesi ve 1976 yılında Çin'de meydana gelen şiddetli depremler Afrika'ya yapılan yardımların azalmasına sebebiyet vermiştir (Shinn, 2019:67).

1978 yılının sonunda Deng Xiaoping Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi genel sekreteri olarak göreve başlamış ve 1989 yılının sonlarına kadar bu görevi sürdürmüştür. Dört Modernizasyonu resmen başlatmış ve vurgulamıştır. Dört Modernizasyon, Çin'in tarım, endüstri, bilim ve teknoloji ile savunma sektörlerini 20. yüzyılın sonuna kadar geliştirme ve güncelleyerek daha modern hale getirme hedefiyle yola çıktığı büyük bir ulusal çabadır (The Encyclopaedia Britannica, 2021). Bu da reform döneminin başlangıcına ve iç politikaya odaklanmaya işaret etmektedir. Deng döneminde Çin, iç ekonomisini modernleştirmeye odaklamıştır. Bu dönemde Çin'in çoğu Afrika ülkesiyle yakın ilişkileri devam ederken, yardım ve ticaret durgunlaşmıştır. Pekin, mümkün olduğunca hızlı bir şekilde modernleşmek istediği için Afrika 1980'lerin ikinci yarısında, bu planlarda daha az rol oynamıştır (Taylor, 1998: 443). 1980'ler, Çin'in neredeyse her zaman ilk adımı atan taraf olmasından ötürü, Çin-Afrika ilişkilerinin çoğunun Çin tarafından yapılandırıldığını göstermektedir. 1989 senesinde Tiananmen Meydanı protestolarını sert bir şekilde bastırmasının ardından Çin uluslararası arenada olumsuz bir imaj çizmiş ve bir gerileme yaşamıştır. Afrika ülkeleri, Çin'deki gelişmelere ve Pekin'in kararlarına zayıf tepki göstermişlerdir. Ayrıca Afrika Çin'in politikalarına ve eylemlerine karşı ortak bir duruş sergileyememiştir (Shinn ve Eisenman 2012:45).

1989'un sonlarından 2002'nin sonlarına kadar ÇKP Merkez Komitesi genel sekreteri olarak görev yapan Jiang Zemin, Tiananmen Meydanı'nın olumsuz sonuçlarıyla hemen ilgilenmek zorunda kalmıştır. Afrika, Çin'in Tiananmen Meydanı olaylarına açıkça destek vermese de ılımlı yaklaşmıştır. Batı ise Çin'i çok sert şekilde eleştirmiştir (Taylor, 1998: 447). Çin, Afrika'nın tutumunu takdir etmiş ve kıtaya daha fazla dış yardım sağlamıştır. Aynı zamanda Soğuk Savaşın sona ermesi, Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya gibi geleneksel bağışçıların Afrika'ya olan ilgisinin azalması Çin'in daha aktif bir şekilde Afrika'ya odaklanmasını tetiklemiştir. Çin, Jiang Zemin yönetiminin sonunda 2002 yılında Afrika'ya yaklaşık 200 milyon ABD doları borç ertelemiş ve 500 milyon ABD doları imtiyazlı kredi ile yardım ederek destekte bulunmuştur. Ayrıca Jiang Zemin döneminde Çin-Afrika ticareti önemli ölçüde artmıştır. Ticaret hacmi 1989'da 1 milyar doların biraz üzerindeyken, 2002'de 10 milyar doların üzerine çıkmıştır. Çin'in Afrika'daki toplam doğrudan yabancı yatırımları (DYY) ise 2002 yılında 4 milyar ABD dolarını aşmıştır (Shinn, 2019: 73).

Harita 2. 2018 Yılı İtibarıyla Afrika ile Çin Arasındaki Diplomatik Bağları, Çin'in Resmi Kalkınma Yardımlarını, Konfüçyüs Enstitülerini ve Bunların Zaman İçindeki Değişimlerini Gösteren Harita

Kaynak: Espace Mondial L'Atlas https://espace-mondial-atlas.sciencespo.fr/en/topic-strategies-of-transnational-actors/map-3C45-EN-china-in-africa:-a-growing-influence.html Erişim Tarihi:13.07.2025

Harita 2 Çin'in diplomatik ilişkileri, kalkınma yardımları ve Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla Afrika'nın hemen hemen her bölgesinde varlığı bulunduğunu göstermektedir. Harita, özellikle Angola, Etiyopya, Kenya, Nijerya, Tanzanya ve Güney Afrika gibi kıtanın daha büyük ekonomilerine ve nüfus yoğunluğuna sahip ülkelerine önemli miktarda resmi kalkınma yardımı sağladığını göstermektedir. Bu ülkelerdeki dairelerin büyüklüğü, alınan yardım miktarının yüksekliğini işaret etmektedir. Özellikle Doğu Afrika (Etiyopya, Kenya, Tanzanya) ve Batı Afrika (Nijerya, Gana, Mali) Çin'in diplomatik ve ekonomik olarak güçlü olduğu bölgeler olarak öne çıkmaktadır. Çin, Afrika ülkeleriyle diplomatik bağlarını 1950'lerden itibaren istikrarlı bir şekilde geliştirmiş ve genişletmiştir.

Kasım 2002'den Kasım 2012'ye kadar ÇKP Merkez Komitesi genel sekreteri olarak görev yapan Hu Jintao, Çin'in Afrika'ya verdiği önemi vurgulamak için görev süresince dört kez Afrika'ya ziyaret düzenlemiştir. Hu Jintao iktidarı bıraktığında, sadece dört Afrika ülkesi Esvatini, Burkina Faso,

Gambiya ve São Tomé ve Príncipe Tayvan'ı tanımaktaydı. Bu durum, Pekin'in 'Tek Çin' politikası için önemli bir zafer anlamına gelmektedir. İlk kez 2000 yılında Zemin döneminde gerçekleşen Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC) Hu Jintao dönemiyle beraber önemli bir girişim haline gelmiştir. 2003 yılında Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da bu toplantının ikincisi düzenlenmiştir. 2006 yılına gelindiğinde ise Pekin üçüncü zirveyi düzenlemiştir. Bu zirvede sahnelenen görkemli gösteriler, iki bölge arasındaki ilişkilerin giderek daha da derinleştiğini açıkça ortaya koymuştur. Dünya, Çinli akrobatların, Afrikalı davulcuların, Pekin opera sanatçılarının ve Afrika savanalarının panoramik tanıtım görsellerinin eşlik ettiği bu etkinlikte, Çinli ve Afrikalı liderler arasındaki giderek güçlenen ekonomik ve siyasi bağları büyük bir ilgiyle takip etmiştir. Bu zirvelerde Çin, Afrika'ya çok sayıda yardımda bulunmuştur. 2000'den 2009'a kadar Çin, FOCAC kapsamında otuz bir Afrika ülkesine 1,38 milyar dolar borç vermiştir (Alpay, 2009:12-13).

Çin-Afrika ticaretindeki büyüme, Hu Jintao liderliğindeki en önemli ilerlemelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 2002 yılında yaklaşık 10 milyar ABD dolarına sahip olan bu ticaret, 2012 yılında 180 milyar ABD dolarına ulaşırken önemli ölçüde dengede kalmıştır. 2009 yılında Çin, ABD'yi Afrika'nın en büyük ticaret ortağı olarak geride bırakmıştır. Bununla birlikte, Afrika'nın Çin'e yaptığı ihracatın çoğu doğal kaynaklardan (özellikle petrol ve mineraller) oluşurken, Çin'in Afrika'ya yaptığı ihracatın çoğu mamul ve işlenmiş ürünlerden oluşmaktaydı (Shinn ve Eisenman, 2012: 114).

Hu Jintao döneminde, Çin'in Afrika'daki yumuşak gücünü geliştirme çabaları önemli ölçüde artmıştır. Çin 2010–2012 yılları arasında Afrika ülkelerinden gelen yaklaşık 19.000 öğrenciye burs vermiştir. 2012 yılı sonunda Çin, Amerikan Barış Gönüllüleri'ne benzer bir programla dört yüzden fazla genç gönüllüyü on altı Afrika ülkesine göndermiştir. Çin ve Afrika'dan önde gelen yirmi üniversite, yeni bir '20 artı 20' programında birlikte çalışmaya başlamıştır. 2010'dan 2012'ye kadar Çin, 27.000 Afrikalı yetkili ve teknisyene çok çeşitli alanlarda kısa süreli eğitim kursları vermiştir. 2012 yılı sonu itibariyle Çin, yirmi altı Afrika ülkesinde otuz bir Konfüçyüs Enstitüsü ve beş Konfüçyüs sınıfı açmış ve 115 araştırma ve teknoloji projesi yürütmüştür (Shinn ve Eisenman, 2012: 194). Çin ayrıca Afrika'daki imajını iyileştirmek amacıyla medya faaliyetlerini genişletmiştir.

Kasım 2012'de Xi Jinping, ÇKP Merkez Komitesi genel sekreteri olarak göreve başlamıştır. Jinping, Afrika da dahil olmak üzere küresel politikalara yeni bir dinamizm damgası vurmuştur. Xi Jinping 2013 yılının başlarında Çin dışındaki ilk ziyaretini Tanzanya, Güney Afrika ve Kongo Cumhuriyeti'ne yapmıştır.

Xi Jinping, "Çin rüyası" fikrini ortaya atmıştır. Afrika ile ilgili olarak, bu fikre göre, Afrika'nın kalkınmasını Çin'in kalkınmasına bağlandığını ve Çin halkının çıkarlarının Afrika halkının çıkarlarıyla paralel olduğunu vurgulamıştır. Bu fikirle bağlantılı olarak Xi Jinping'in 'ortak gelecek topluluğu' fikri, Çin'in çıkarlarına daha uygun bir şekilde mevcut uluslararası düzeni değiştirmeye ve geliştirmeye yönelik bir girişim olarak ortaya çıkmıştır. Xi Jinping'in Kuşak ve Yol Girişimi (KYG), bu yeni düzenin temelini oluşturmaktadır. Afrika, Çin tarafından KYG'nin bir parçası haline getirilmiştir (Rudd:2018).

Çin-Afrika ticareti 2014 yılında 203 milyar dolar ile en yüksek seviyesine ulaşmış, 2015 yılında 146 milyar dolara düşmüştür (Shinn, 2019:79). Bu düşüş Çin'in daha önceki güçlü büyüme performansına rağmen, 2014'ten itibaren ekonomik hızındaki düşüş ile doğru orantılıdır (Katz, Jones, 2015). Daha sonra toparlanmaya başlamış ancak 2017'de sadece 170 milyar dolara ulaşmıştır. Xi Jinping, Afrika'da Çin'in halka erişimini artırması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bakış açısıyla beraber Afrikalı öğrencilere daha fazla burs verilmiştir. 2015 yılına gelindiğinde, Çin'de yaklaşık elli bin Afrikalı öğrenci eğitim almıştır. 2018'de otuz beş Afrika ülkesinde kırk sekiz Konfüçyüs Enstitüsü ve yirmi üç Konfüçyüs sınıfı hizmet vermekteydi. Afrika'daki üniversiteler, düşünce kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile Çin daha yakın ilişkiler kurmuştur. Afrikalılarla daha fazla zaman geçirmeleri için büyükelçilere talimat vermiştir. Afrika'daki medya etkinliklerine ek kaynak sağlamıştır. Bununla birlikte, Hu Jintao tarafından başlatılan Afrika genç gönüllüler programından Xi Jinping Çin'in hedeflerine uygun olmadığını değerlendirmesinden ötürü vazgeçmiştir (Shinn, 2019:79).

Çin, özellikle 2017 yılında Cibuti'de Çin dışındaki ilk askeri üssünü kurarak Afrika liman şehirlerine gemi ziyaretlerinin sayısını önemli ölçüde artırmış ve Afrika'da güvenlik temasını vurgulamaya devam etmiştir. Liberya'daki misyonun sona ermesi nedeniyle, Afrika'daki BM operasyonlarında görevlendirilen Çinli barış gücü askerlerinin sayısı bir miktar azalmıştır. Yine de Çin, Güney Sudan'daki Birleşmiş Milletler Misyon'una (UNMISS) ilk muharip taburunu göndermiş ve BM barışı koruma operasyonlarına yaptığı mali katkıyı toplam bütçenin yüzde onuna çıkarmıştır. 2018 yılı itibariyle Çin'de savunma ataşeliği bulunan Afrika ülkelerinin sayısı otuz beşe yükselmiştir. Aynı yıl Çin Millî Savunma Bakanlığı, ilk Savunma ve Güvenlik Forumu'nu elli Afrika ülkesinden üst düzey askeri yetkililerin katılmasıyla düzenlemiştir (Shinn, 2019:78).

Xi Jinping, Çin'in güvenlik sektörüne daha fazla dahil olması ve genel olarak küresel çapta daha iddialı bir politika benimsemesi nedeniyle Afrika için önemli sonuçlar üretmiştir. Diğer taraftan Çin Afrika ülkelerindeki borç risklerini hafifletmeye odaklanmıştır. İleride, Çin-Afrika ilişkilerinin doğasında bulunan asimetri ve elli dört ülkenin çoğu konuda anlaşmaya varmasının zorluğu nedeniyle, Çin'in, Afrika ülkeleriyle çok sayıda önemli ilişki başlatmaya devam edeceği düşünülmektedir. Aynı zamanda, altyapı projelerinin uygulanması için sözleşmeye bağlanan Çinli işgücünün oranını azaltmaya istekli olması ve Afrikalıların şikayetlerini dinlemesi Çin'in, Afrika ile ilgili bazı sorunları çözmeye çalıştığını göstermektedir. Çinli işletmeler yerel yasa ve yönetmeliklere uymamaları durumunda Afrika hükümetleri tarafından uygulanan yaptırımlara engel olmamaktadır. Çin ayrıca Afrika'nın sanayileşmeyi daha güçlü bir şekilde teşvik etme taleplerine olumlu bir şekilde yanıt vermiştir (Shinn, 2019:79).

2.4 Çin'in Afrika'daki Yumuşak Güç Aktörleri ve Faaliyetleri

Çin'in küresel etkisi artarken, Afrika kıtası bu yükselişin en önemli sahnelerinden biri haline gelmiştir. Geleneksel askeri ve ekonomik gücün ötesinde, Pekin yönetimi yumuşak güç unsurlarını kullanarak kıtadaki varlığını derinleştirmekte ve karşılıklı ilişkileri güçlendirmektedir. Bu başlık altında Çin'in Afrika'daki yumuşak güç stratejisinin temel aktörlerini ve yürüttüğü çeşitli faaliyetleri inceleyeceğiz. Çin'in kültürel alışverişlerden eğitim programlarına, medya yayımcılığından sağlık diplomasisine kadar uzanan geniş yelpazeli yumuşak güç girişimlerinin Afrika ülkeleriyle olan bağlarını nasıl şekillendirdiğini ve bu etkileşimin bölgesel dinamikler üzerindeki potansiyel etkilerini ortaya koyacağız.

2.4.1 Çin ve Afrika Arasında Yükseköğretim, Bilimsel ve Teknolojik İş birliği

Çin ve Afrika yükseköğretim kurumları arasında uzun süredir yürütülen bir iş birliği vardır. Çin, 1922 senesinde Çin ve Afrika'nın yüksek öğrenim alanında çok az iş birliği yaptığı bir dönemde, Mısır'daki El-Ezher Üniversitesi'nde eğitim görmeleri için öğrenciler göndermiştir. 1950'lerin başından 1970'lerin sonuna kadar olan dönem, Çin ve Afrika arasındaki yükseköğretim iş birliğinin ilk aşaması olarak değerlendirilmektedir. Bu dönem arasında Çin ve Afrika arasındaki yüksek öğrenim alışverişinin ana biçimi Çin'den Afrika'ya kitap, öğretim araçları, okul malzemeleri ve diğer eğitim materyallerinin ücretsiz olarak gönderilmesidir. Çin ve Afrika ayrıca uluslararası öğrenci, öğretmen ve eğitim heyeti değişiminde bulunmuş ve bu etkileşime hala devam etmektedirler. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi, Çin'in yeni kurulan bir ülke olması, Afrika'nın bağımsızlık hareketlerinin başlaması sebebiyle hem Çin hem de Afrika ülkeleri 1950'lere ekonomiyi geliştirmek ve insanların geçim kaynaklarını iyileştirmek gibi zorlu bir görevle karşı karşıya kalarak başlamışlardır. Her iki taraf için de eğitim alanında değişim ve iş birliğini güçlendirmek ve ulusal kalkınma için gerekli yeteneklerin yetiştirilmesinde birbirlerine yardımcı olmak, bu zorlu görevde başarılı olmaları için acil bir ihtiyaç haline gelmiştir. 1960'larda daha fazla Afrika ülkesi bağımsızlığını kazanmış ve Çin ile diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Çin ve Afrika arasındaki dostluk ilişkileri hızlı bir şekilde gelişmiştir. Çin-Afrika yükseköğretim eğitiminde iş birliği ve değişim bu diplomatik ilişkiler yoluyla başlamış ve hız kazanmıştır (Tang vd. 2024:41-42). 1962 yılının sonlarına doğru 118 kadar Afrikalı öğrenci Çin yükseköğretim kurumlarına kayıt yaptırmıştır (Chkaif vd. 2022:187). 1966 yılının sonuna gelindiğinde Çin'de 14 ülkeden 190'dan fazla Afrikalı

öğrenci eğitim görmüştür. Çin ayrıca Afrika'daki diğer ülkelere öğretmen göndererek matematik, fizik, kimya ve diğer dersleri öğretmiş ve Afrika üniversitelerinde ve ortaokullarında derslerin gelişmesini teşvik etmiştir. 1970'lerden 2000'lerin sonuna kadar, 1972'de Çin'in BM'deki yasal koltuğunun yeniden kazanılması ve reform ve dışa açılmanın uygulanması nedeniyle, Çin-Afrika yükseköğretimindeki değişiklikler ve iş birliği de hızla gelişmiş ve yavaş yavaş sistematik hale gelmiştir (Tang vd. 2024:42).

Yirmi birinci yüzyılda Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC) gibi çok taraflı iş birliği ve istişare mekanizmalarının yardımıyla Çin ve Afrika daha yakın bağlara sahip olmuştur. Yükseköğretimde Çin-Afrika değişimleri ve iş birliği çeşitli alanlarda ve düzeylerde giderek gelişmektedir. Eğitim, sağlık hizmetleri, idari, mesleki ve teknik personelin eğitimi gibi alanlarda birbirlerine öğrenci göndermenin yanı sıra, 2003 yılında imzalanan Addis Ababa Eylem Planı rehberliğinde, Konfüçyüs Enstitüleri ve kısa süreli mesleki ve teknik eğitim kursları düzenlemek gibi faaliyetlerle Çin-Afrika arasındaki ilişkiler giderek çeşitlendirilmiştir. Çin ve Afrika üniversiteleri arasında kendi güçlü yönleri ve özelliklerine dayalı iş birliği ve değişimler, Çin-Afrika yükseköğretim iş birliğinde yeni bir dönem açmıştır. Yetmiş yılı aşkın bir süredir Çin ve Afrika arasındaki yükseköğretim iş birliği, karşılıklı fayda ve insan odaklı yaklaşımlarla şekillenmiştir. Çin'in Afrika eğitimine karşılıksız yardımı, "insanlara balık vermekten", "insanlara balık tutmayı öğretmeye" tarihi bir dönüşüm olduğu iddia edilmektedir. Bu, Afrika'nın sosyal ve ekonomik gelişmesine yardımcı olmakla kalmamış, aynı zamanda Afrikalıların güvenini ve dostluğunu da kazanmıştır (Tang vd. 2024:43-44).

Çin'deki Afrikalı öğrencilerin sayısı, Çin'in Afrikalı öğrencilerin eğitim görmelerine yardımcı olmak için birçok tercihli politika uygulaması nedeniyle son yıllarda hızla artmıştır. 1999'dan 2018'e kadar Çin'de okuyan Afrikalı öğrenci sayısı 1384'ten 81.562'ye 80 kat artmıştır ve ortalama olarak yıllık yüzde 24'lük bir büyüme oranına tekabül etmektedir. 2003 yılından önce Çin'deki Afrikalı öğrencilerin yıllık büyüme oranının %10'un altında olduğu görüldüğünde büyüme oranının ne kadar hızlı arttığını görmek daha kolay olur. Çin'de 2003'ten sonra Afrikalı öğrenci sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. 2006'dan 2010'a kadar yıllık büyüme oranı %30'u aşmış ve 2007'de en yüksek büyüme oranı %58 olmuştur. Çin'deki toplam öğrenci sayısındaki yavaşlamaya rağmen Afrikalı öğrencilerin yıllık büyüme oranı yaklaşık yüzde 20'ye ulaşarak yüksek büyüme eğilimini sürdürmüştür. Bu hızlı artışın bir sonucu olarak, Afrikalı öğrenciler 2014 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ni ve 2018 yılında Avrupa'yı geride bırakarak Çin'in yurtdışı eğitimdeki en büyük ikinci öğrenci kaynağı haline gelmişlerdir (Tang vd. 2024: 45-46).

Son yarım yüzyılda Çin Halk Cumhuriyeti ile Afrika kıtası arasındaki eğitim alışverişi hem yapısal biçim hem de içeriksel derinlik açısından sürekli bir yenilenme ve gelişim süreci sergilemiştir. Başlangıçta yalnızca uluslararası öğrenci değişim programlarıyla sınırlı olan bu etkileşim, zamanla çok düzeyli, çok alanlı ve çok biçimli bir eğitim iş birliği modeline dönüşmüştür. Bu kapsamlı eğitim iş birliği, Çin ve Afrika'nın ortak bir gelecek topluluğu inşa etme vizyonu çerçevesinde, stratejik iş birliklerini pekiştiren temel bir sütun görevi görmektedir (Tang vd. 2024: 47).

Afrika ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin sosyoekonomik gelişimi, ulaşım, tarım ve madenlerden büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu nedenle, Çin ve Afrika hükümetleri son yıllarda mineraller, ulaşım ve tarım alanlarında yüksek öğrenim ve araştırma yoluyla iş birliği yapmıştır. Çinli öğrenciler Güney Afrika, Nijerya ve Gana'da yüksek öğrenim görmektedirler. Benzer şekilde, Afrika ülkelerinden giderek daha fazla öğrenci ve akademisyen Çin'e eğitim kursları için gönderilmektedir. Bunlardan ilki, Çin Ticaret Bakanlığı ve Çin Burs Konseyi (CSC) tarafından desteklenen yüksek öğrenim ve araştırma kurumlarının ev sahipliği yaptığı eğitim programları aracılığıyla gerçekleşmekte, ikincisi ise Çin Eğitim Bakanlığı ve çeşitli Çin üniversitelerinin ev sahipliğinde gerçekleşmektedir. Toplumun sanayileşmesi ve gelişiminde, minerallerin önemli bir rolü vardır. Dünya nüfusu arttıkça aynı oranda refahın da artması için çeşitli kullanım alanlarına sahip daha fazla madene ihtiyaç duyulacaktır. Bu nedenle, Afrika ve Çin'in maden sektöründe iş birliği, sürekli gelişme ve yenilik gerektiren bir ortaklık olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda, Afrika ülkeleri ve Çin, özellikle yer bilimleri, madencilik, maden işleme ve metalürji gibi alanlarda araştırma ve kapasite geliştirme için önemli iş birliği projeleri

başlatmışlardır.1956 yılında Çin ve Mısır arasında öğrenci değişimi ile Afrika ülkeleri ve Çin arasında yükseköğretim alanında iş birliği başlamıştır (Ramontja vd. 2024:16).

Son yıllarda bu iş birliği, devlet başkanları düzeyinde kurulan bir forum olan Çin Afrika İş birliği Forumu (FOCAC) programlarına dâhil edilmiştir. Çin'in Afrika'nın yükseköğretim sektörüne desteği FOCAC'ın ötesine uzanmaktadır. 2009 yılında Çin Ekonomi Bakanlığı "20+20 İş birliği Planı"nı başlatmıştır. Program, 17 Afrika ülkesindeki 20 Çin ve 20 Afrika yükseköğretim kurumu arasında birebir ortaklıklar kurarak Afrika'da kapasite geliştirme ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlamıştır. 20+20 programı artık UNESCO-Çin-Afrika Üçlü Üniversite İş birliği Girişimi'nin ayrılmaz bir parçasıdır ve sektör kapasitesini daha da geliştirme çabasının bir parçası olarak bu ortaklıkları ilerletmeyi ve Çin'de ve kendi ülkelerinde rahatça çalışan yüksek eğitimli Afrika vatandaşlarından oluşan bir kadroyu desteklemeyi amaçlamaktadır. FOCAC'ın odağını yükseköğretime kaydırmasından bu yana Afrikalı öğrencilerin Çin'de eğitim görmeleri için sağlanan ek burs olanakları önemli ölçüde genişlemiştir. Örneğin Ağustos 2016'da sekiz Çin üniversitesi her yıl 1.000 Ganalı öğrenci için kontenjan ayırmayı kabul etmiştir. Pekin, Şangay ve Chongqing gibi şehirler ve çeşitli yükseköğretim kurumları Afrikalı öğrenciler için bölgesel ve kurumsal burslar oluşturmuştur (Gu, 2017). Ek olarak, Çin Yerbilimleri Üniversitesi (CUGB) Pekin'de en önemli eğitim iş birliği programlarından birini başlatmıştır. Afrikalı öğrenciler, CUGB'de yer bilimleri alanında ilerleme kaydetmeleri için program tarafından aktif olarak desteklenmektedir. 2012 yılında yaklaşık 30 Afrikalı öğrenci CUGB'ye kaydolmuştur ve bunlardan beşi Çin ve Namibya hükümetlerinin desteğiyle lisansüstü derslere kaydolan Namibya Üniversitesi personelidir. 2006 yılında CUGB ve Namibya Üniversitesi (UNAM) yerbilimleri, doğal kaynaklar ve çevre alanlarında iş birliğini geliştirmek için bir Mutabakat Zaptı imzalamıştır. Çin hükümeti ayrıca bazı Afrika ülkeleriyle jeoloji haritalama ve maden geliştirme konularına odaklanan çeşitli iş birliği anlaşmaları başlatmış ve imzalamıştır. Örneğin, 2016 yılında Nijerya Jeolojik Araştırma Ajansı (NGSA) ile CGS arasında ve NGSA ile Çin'in Shan- dong Eyaleti Jeoloji ve Maden Kaynakları Bürosu (SPBGMRC) arasında Mutabakat Zabıtları şeklinde anlaşmalar imzalanmıştır. NGSA ve CGS iş birliği anlaşması, Mutabakat Zaptında da belirtildiği üzere, Nijerya'nın jeolojisi, jeolojik haritalaması, bölgesel mineralizasyonu ve jeokimyasal haritalaması ile ilgili araştırma ve geliştirme konularında iş birliğini gerektirmektedir (Ramontja vd. 2024:17).

2013 yılında Çin hükümeti, Kenya hükümeti ile bir jeolojik araştırma programı ve Kenya'daki maden potansiyelinin değerlendirilmesi için 68 milyon dolarlık bir hibe avansı sağlayan bir Mutabakat Zaptı imzalamıştır. Zambiya'da ise CGS, jeolojik, jeofizik ve jeokimyasal araştırmalar da dâhil olmak üzere jeobilimsel haritalama yapmak üzere 2016 yılında Zambiya hükümeti ile beş yıllık bir anlaşma imzalamıştır. Sudan'la ilgili olarak, 2010 yılında Çin ve Sudan hükümetleri arasında bir Mutabakat Zaptı imzalanmasının ardından, CGS mevcut yerbilimsel bilgileri geliştirmek için bir jeokimyasal araştırma programı başlatmıştır. Sudan'daki jeoloji programı, Fas ve Suudi Arabistan'ı da içeren jeolojik araştırma programında Çin-Arap Devletleri Ülkeleri İşbirliğinin bir parçasını oluşturmuş ve CGS 1:50.000 ila 1:250.000 ölçeklerinde jeolojik ve jeokimyasal araştırmalar yapmasıyla sonuçlanmıştır (Ramontja vd. 2024:18).

Afrika'da yerbilimsel saha haritalama, araştırma, değişim ve eğitim alanlarındaki iş birliğini koordine etmek ve Çin-Afrika İş birliği Forumu-Dakar Eylem Planı (2022-2024) hedeflerini uygulamak amacıyla CGS bünyesinde iki büyük araştırma merkezi kurulmuştur. Tianjin'deki Çin-Güney Afrika Yerbilimleri İş birliği Merkezi ve Hubei Eyaleti Wuhan'daki Çin-Kuzey Afrika Yerbilimleri İş birliği sırasıyla güney ve kuzey Afrika bölgelerindeki faaliyetlerin koordinasyonundan sorumludur (Ramontja vd. 2024:18).

Afrika ve Çin hükümetlerinin önemli programlar uyguladığı yer bilimleri alanındaki iş birliğinin aksine madencilik, maden işleme ve metalürji alanındaki iş birliği henüz emekleme aşamasındadır. Bununla birlikte, Güney Afrika'daki Witwatersrand Üniversitesi ile Çin Madencilik ve Teknoloji Üniversitesi arasındaki 2020 iş birliği araştırma anlaşması gibi bazı önemli projeler başlatılmıştır. 23 Mart 2022 tarihinde ise "Kaya Patlamaları Webinarı: Çin ve Güney Afrika " başlıklı bir webinar ile Çin ve Afrika

arasındaki madencilik araştırmaları iş birliğinde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Güney Afrika Madencilik ve Metalurji Enstitüsü ve Çin Madencilik Teknolojisi Üniversitesi tarafından düzenlenen webinar, her iki ülkeden maden mühendislerine kaya patlaması konusundaki en son araştırma alanlarına ilişkin bilgi birikimlerini paylaşma fırsatı sağlamıştır (Southern African Institute of Mining & Metallurgy, 2022).

Ulaşım konusu ise bir ülkenin, bölgenin veya kıtanın sosyo-ekonomik kalkınmasında hayati bir rol oynamaktadır. Son 40 yılda Çin, ulaştırma altyapısına önemli miktarda yatırım yapmış ve önemli sosyal ve ekonomik kalkınma başarılarına imza atmıştır. Afrika ve Çin, ulaştırma sektöründe insan kaynaklarının iyileştirilmesi ve becerilerin geliştirilmesiyle bağlantılı olan yüksek öğrenim için önemli çaba sarf etmiştir. Yüksek verimli bir yönetim için kapasite geliştirme ve teknoloji transferi önemli bir rol oynamaktadır. Mevcut kayıtlar, Çin'in 2000 yılından bu yana Afrika'da 6000 km'den fazla demiryolu, 6000 km üst düzey yol ve düzinelerce liman ve havalimanının inşasına yardımcı olduğunu göstermektedir. Afrika, Çin ile Kuşak ve Yol Girişimi'ne (KYG) katılmıştır ve bu girişim doğrultusunda daha fazla ulaşım altyapısı ve lojistik projesinin geliştirilmesi beklenmektedir (Ramontja vd. 2024:21).

Çin ile Afrika arasında diplomatik ilişkilerin başlamasından ve Çin ile Afrika arasında Bilim ve Teknoloji Forumu'nun kurulmasından bu yana, çok sayıda tarımsal araştırma projesi başlatılmıştır. Çin'in Eğitim, Bilim ve Teknoloji ve Tarım Bakanlıkları, ekinler, otlar, meyve ağaçları, sebzeler, çiçekler ve tıbbi bitkiler gibi hayvan ve bitki germoplazma kaynaklarını tanıtmış ve kullanmıştır. Buğday ve mısır germoplazma kaynakları, Afrika ve Çin'in ekonomik ve sosyal gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Toprak ıslahı, bitki koruma, biyolojik gübre, su tasarrufu sağlayan sulama, tarım makineleri, ekonomi ve kalkınma alanlarında da çok sayıda araştırma programı iş birliği içinde yürütülmektedir. Programlar, Afrika ve Çin'de hayvancılık ve tarım bilimi ve teknolojisini geliştirmiş ve tahıl üretimini artırmıştır. Bu gelişmeler Çinliler ve Afrikalılar arasındaki ilişkileri derinleştirmiştir (Ramontja vd. 2024:26).

Çin ve Afrika arasında tarımdan lojistik alanına, teknoloji ve bilimden maden alanına ve daha birçok alanda çok disiplinli iş birliğinde yükseköğretim, halktan halka bağın önemli bir unsuru olarak ön plana çıkmaktadır. Üst düzey yeteneklerin yetiştirilmesinde, İpek Yolu kültürünün yaygınlaştırılmasında, eğitim iş birliğinin güçlendirilmesinde ve politika yakınlaşmasının sağlanmasında kilit bir rol oynamaktadır. Ayrıca, Çin-Afrika iş birliğinin derinleştirilmesi ve sağlamlaştırılması için kamuoyu temelinin sağlamlaştırılmasına da yardımcı olmaktadır. Çin yönetiminin iddia ettiği kazan-kazan iş birliğine ulaşmak için Çin üniversiteleri Afrika'yı ziyaret etmek üzere heyetler göndermeye devam etmektedirler. Afrikalı tarafların taleplerine göre yardım sağlanmakta ve Afrikalı ortak kurumlarıyla iş birliği anlaşmaları imzaladıktan sonra Çin'e gelen Afrikalı heyetlere misafirperverlik gösterilmektedir. Yükseköğretim iş birliği sürecinde, Afrika üniversiteleri bilim dalı oluşturma, yetkinlik geliştirme ve uluslararası akademik değişim kapasitelerini arttırmışlardır. Çin ve Afrika arasında öğrenci ve personelin iki yönlü hareketliliği karşılıklı anlayışı, iş birliğini ve halklar arası bağı güçlendirmektedir (Yang vd. 2024:54).

Afrika’nın, dünyanın en genç nüfusuna sahip kıtası olması, Afrika Birliği tarafından 2021 yılında açıklanan verilere göre kıta nüfusunun yüzde 40'ını temsil eden 15-35 yaş arası 400 milyondan fazla insana ev sahipliği yapıyor olması, gençliğin bu kesiminin 2030 yılına kadar Afrika nüfusunun yüzde 75'ini temsil etmesinin beklenmesi (Lefifi, Kiala, 2021:178) gibi kriterler daha önce yumuşak güç bölümünde açıklanan eğitim faaliyetlerinin Afrika üzerinde ne kadar önemli bir etken olduğunu ispatlar niteliktedir.

2.4.2 Afrika’da Konfüçyüs Enstitüleri

İlk Konfüçyüs Enstitüsü Kasım 2004'te Güney Kore'nin Seul kentinde açılmış ve Temmuz 2006'da ilk Konfüçyüs Enstitüsü konferansı düzenlenmiştir. 38 ülkeden yaklaşık 200 temsilci Pekin'de bir araya gelerek Enstitü'nün dünya çapında genişlemesini kolaylaştıracak tüzüğünü tartışmıştır. Temmuz

2006'da 36 ülke ve bölgede 80 Konfüçyüs Enstitüsü kurulmuş veya kurulmaktayken 38 ülkede 99 kurum enstitü kurmak için başvuruda bulunmuştur. Konfüçyüs Enstitüleri ve Konfüçyüs Sınıflarının sayısı Nisan 2007 itibariyle 140'a yükselmiştir. Ekim 2010 itibariyle, 96 ülke ve bölgede Konfüçyüs Enstitülerinin sayısı 322'ye, Konfüçyüs Sınıflarının sayısı ise 369'a ulaşmıştır. Toplam 71 Konfüçyüs Enstitüsü ile Amerika Birleşik Devletleri, küresel toplamın yüzde 22'sini oluşturarak en büyük enstitü yoğunluklarından birine sahip konumdadır. Buna ek olarak, 2009 sonu itibariyle 50'den fazla ülkeden yaklaşık 250 kurum Konfüçyüs Enstitüleri veya Sınıfları kurmakla ilgilendiklerini ifade etmiştir. 2009 yılında dünya çapındaki Konfüçyüs Enstitüleri ve Sınıfları 9.000 Çince kursu sunmuş ve toplam 260.000 kayıtla bir önceki yılın iki katına ulaşmıştır. Üç milyondan fazla kişinin katıldığı 7.500'den fazla kültürel değişim etkinliği düzenleyerek bir önceki yıla göre katılımcı sayısı iki katına çıkmıştır (Lai, Lu, 2012: 92).

Konfüçyüs Enstitüleri ve Sınıfları, ev sahibi ülkelerdeki ilk ve orta dereceli okullarda, topluluklarda ve işletmelerde Çin dilinin ve Çin kültürünün öğrenilmesini teşvik etmektedir. Özellikle, çeşitli seviyelerde Çince dil programları sunmakta, Çince öğretmenleri için eğitim vermekte, Çince sınavlar ve özel ders hizmetleri vermekte ve Çince yarışmalar düzenlemektedirler. Bazıları ayrıca Çin'de eğitim almak için danışmanlık hizmetleri sunmakta, Çin kültürü ile ilgili yüz yüze deneyim sağlamakta ve Çin ile ilgili ticari bilgiler sağlamaktadır. Kısmen Yabancı Dil Olarak Ulusal Çince Öğretim Ofisi (NOCFL veya Hanban) tarafından finanse edilen bu enstitüler, Çin üniversiteleri ve yabancı taraflarca ortaklaşa yönetilmektedir. Çinli ortaklar arasında Pekin Dil, Pekin, Fudan, Zhongshan ve Shandong Üniversiteleri gibi 17 üniversite yer almaktadır. Konfüçyüs Enstitülerinin büyüklüğü değişiklik göstermekle birlikte, küçük bir enstitüde bir ila iki tam zamanlı dil öğretmeni bulunmakta ve Hanban ortalama büyüklükteki bir enstitünün işleyişini ve faaliyetlerini finanse etmek için yılda 100.000 dolar üzerinde harcama yapabilmektedir. Konfüçyüs Enstitüleri, Japan Foundation, Birleşik Krallık British Council, Almanya Goethe-Institut ve Fransa Alliance Francaise gibi yabancı muadillerinden farklı bir niteliktedir. Tek başına hükümet sponsorluğu yerine Çin-yabancı ortaklığı, Konfüçyüs Enstitülerinin daha sağlam bir mali temele sahip olmasını sağlamaktadır. Çinli ortak, öğretim personeli ve materyalleri sağlarken, ev sahibi üniversite (veya okul) enstitülere ev sahipliği yapmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde Maryland Üniversitesi'nde, Chicago devlet okulu sisteminde ve San Francisco Devlet Üniversitesi'nde Konfüçyüs Enstitüleri kurulmuştur. Bu üniversiteler ve okullar enstitüler için personel ve finansman sağlamaktadırlar (Lai, Lu, 2012: 93).

Konfüçyüs Enstitüleri ilk kurulmasından itibaren hızla büyümüş ve 2016 yılı sonu itibariyle 512 Konfüçyüs Enstitüsü ve 1073 Konfüçyüs Sınıfından oluşan bir ağ oluşturularak, aralarında 30 Sahra Altı Afrika ülkesinde 42 Konfüçyüs Enstitülerinin de bulunduğu 14 ülke ve bölge Çin'e bağlanmıştır. Seul'de ilk Konfüçyüs Enstitüsünün kurulmasından kısa bir süre sonra, Afrika kıtasındaki ilk Konfüçyüs Enstitüsü Aralık 2005'te Kenya'da Tianjin Normal Üniversitesi ile ortaklaşa kurulmuştur (Li, 2021: 354). Bugün Afrika'daki 54 ülkenin 45'inde 61 Konfüçyüs Enstitüsü bulunmaktadır. Batı'daki eğilimlerin aksine, bugüne kadar hiçbir Enstitü kapatılmamıştır. Bu enstitüler, görünüşte eşit pozisyon ve sorumluluklara sahip olan bir Çinli yönetici ve bir yerel yönetici tarafından eşit oranda desteklenmektedir. Ayrıca Li ne yerel ne de Çinli yöneticinin diğerinin açık onayı olmadan değişiklik yapamayacağını veya karar alamayacağını belirtmiştir. Bu şekliyle Konfüçyüs Enstitüsü varsayımsal olarak Afrikalı temsilciliği ve eşit fikir alışverişinin yanı sıra ortak yönetişimi teşvik edecek şekilde yapılandırılmıştır. Bu varsayımın karşısında eleştirel yaklaşımlar bulunmaktadır. Konfüçyüs Enstitüleri'nin artan etkisi, Afrika kıtasındaki kültürel yapılar için bir tehdit oluşturabilir. Bu durum, Çin'in kendi ekonomik modelini ve sosyal değerlerini benimsetme çabasının, Afrika'nın özgün kültürel kimliklerini gölgede bırakabileceği endişesini doğurmaktadır. Çin, Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla gönderdiği öğretmenler ve eğitim kaynakları sayesinde kendi kültürel değerlerini ve düşünsel perspektifini yaymaktadır. Afrika'daki sanayi, akademik çevreler ve siyaset sahnesindeki etkili isimlerin bu yaklaşımı benimsemesi, Çin'in etki alanını genişletmesini ve bu nüfuzu pekiştirmesini sağlamaktadır. Bu enstitüler; Çin dili, gelenekleri, eğitimi, mimari anlayışı, müzik tarzı, mutfağı,

sineması, dini inanışları, kıyafet kültürü, sanatı ve düşünme biçimlerini yayarak kültürel emperyalizmin işlevsel araçları hâline gelmektedir (Toprak: 2019).

Nairobi Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü'nde (UONCI), enstitü açılmadan önce Mandarin diğer dillerle birlikte verilen bir dersken, açıldığı zamandan itibaren yerel dillerin aleyhine öncelik kazanan bir statü elde etmiştir. UONCI'de yapılan bir araştırmaya göre Afrikalı öğrencilerin Mandarin öğrenmek istemelerinin nedenleri şu kategoriler altında toplanmıştır: Çin dili ve kültürüne duyulan ilgi, bir ebeveynin Çin dilini öğrenmeye teşvik etmesi, Çinlilerle iş yaparak Kenya'nın ekonomik kalkınmasına yardımcı olma arzusu, istihdam olanaklarının yetersizliği ve Nairobi Üniversitesi'ne gitme arzusudur (Wheeler, 2013:49).

Çin-Afrika ticareti ve iş birliğinin tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaştığı bir dönemde, Konfüçyüs Enstitüleri kültürel karşılıklı bağımlılığa işaret eden önemli sosyal kanallar haline gelirken, mevcut Afrikalı işgücünü yeni dünya düzeninde kendilerini bekleyen Çin dili ve kültürüne karşı duyarlı hale getirmektedir. Sayıları giderek artan Afrika merkezli Çin iş girişimlerinde istihdam edilme ya da ileri eğitim için Çin'e seyahat etme olasılıkları arasında, Çin perspektifini anlamak her zamankinden daha önemli hale gelmiştir (Homawoo, Conyers, 2021:1).

Çin'in yükselişinin Afrika'da Konfüçyüs Enstitülerinin gelişimini destekleyen bazı olumlu tepkiler yarattığı gözlemlenmiştir. Bu olumlu tepkilere karşı Batı ülkeleri, üniversite kampüslerinde faaliyet gösteren Konfüçyüs Enstitüleri'ne karşı ciddi endişeler dile getirmektedir. Bu enstitüler, akademik özgürlükleri kısıtlayıcı faaliyetleri nedeniyle yoğun eleştirilere maruz kalmış hatta İngiltere, Fransa ve İsveç gibi ülkelerde kapatılma kararları alınmıştır. Ancak, Batı'daki bu olumsuz yaklaşıma rağmen, Afrikalı liderler Konfüçyüs Enstitüleri'nin kendi ülkelerinde bu kurumların yaygınlaşmasına izin vermektedir (Yıldız: 2020). Pew Araştırma Merkezi'nin 2019 yılında yaptığı ankette üç Afrika ülkesinin Çin hakkındaki olumlu görüşleri olumsuz görüşlerini aşmaktadır; Nijerya %70 olumlu ve %17 olumsuz, Kenya %58 olumlu ve %25 olumsuz ve Güney Afrika %46 olumlu ve %35 olumsuz görüşe sahiptir (Pew Araştırma Merkezi, 2019).

Çin dili ve kültürünü yayma rolünün yanı sıra, Konfüçyüs Enstitülerinin oynadığı ikinci ve belki de daha önemli rol, Afrikalı bireyleri eğitmek ve onları Çinli şirketler, kuruluşlar ve Afrika'daki daha geniş kapsamlı Çin varlığı ile ilişkilendirmektir. Bu doğrultuda örnek olarak Nnamdi Azikiwe Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü'nün rehberliğinde, 2018-2023 yılları arasında yaklaşık 18.000 Nijeryalı mezunun, Çinli işletmelerde iş bulması verilebilir. Bu istihdam olanakları sadece Nijerya ile sınırlı kalmayıp, Güney Afrika ve Gana gibi komşu ülkelerdeki Çin şirketlerinde de iş imkanları sağlamıştır. Hatta bazı mezunlar, denizaşırı ülkelerde bile çalışma fırsatları yakalamıştır. Konfüçyüs Enstitüleri yumuşak güç stratejisinin önemli bir parçası olarak, dil öğretimi ve kültürel tanıtım yoluyla Çin'in Afrika'daki etkisini artırmaktadır. Bu sayede, Çin'in Afrika'daki varlığına yönelik algı daha pozitif bir hale gelmektedir (Hassane, 2024:64). Bu pozitif algı yanında Afrika'yı bekleyen bir tehlike varlığını göstermektedir. Çin'in günümüzdeki yayılmacılığının bir göstergesi olarak dil emperyalizmi, tıpkı geçmişin sömürgeci güçlerinde olduğu gibi belirginleşmektedir. Afrika ülkeleriyle artan ticaret hacmi ve yoğunlaşan insan kaynakları değişimi, kıtadaki Konfüçyüs Enstitüleri'nin hızla yayılmasının temel nedenleri arasında yer almaktadır. Çin'in kaydettiği ekonomik ilerleme, kültürüne yönelik büyük bir merak uyandırmış ve bu durum, Konfüçyüs Enstitüleri'nin başarısında büyük rol oynamıştır. Bir dili öğrenmedeki en belirleyici etken, özellikle de ekonomik getiriler göz önünde tutularak o dilin kullanımından sağlanacak faydalardır. Bu bağlamda, Çin'in sanayi ve ticaret alanındaki gözle görülür varlığı karşısında, giderek daha fazla Afrikalı, gelecekteki gelişim fırsatlarını yakalamak amacıyla Çince öğrenmeye yönelmektedir. Ne yazık ki, bu durum Afrika halklarının yine kendi ana dilleri yerine başka bir yabancı dili öğrenme döngüsünü sürdürmesiyle sonuçlanmaktadır (Toprak:2019).

2.4.3 Çin Medyasının Afrika'daki Faaliyetleri

Devlet kontrolünde olan Çin medyası, Afrika'da bilgi toplama ve dağıtma konusundaki en etkili kanaldır. Xinhua Haber Ajansı (Xinhua), Çin Uluslararası Radyosu (CRI) ve Çin Merkez

Televizyonu'nun (CCTV) Çin-Afrika ilişkilerine dair yayınları Çin'in kıtadaki varlığına paralel olarak artmaktadır. Çin hükümetinin Xinhua ve daha az ölçüde CRI ve CCTV'nin başını çektiği devlete ait denizaşırı medya kuruluşlarının genişlemesine verdiği mali destek de artmaktadır. Son yıllarda bu medya kuruluşları Afrikalılara daha yumuşak, daha işbirlikçi bir Çin imajı yansıtmaya çalışmaktadırlar (Shinn ve Eisenman, 2012: 194).

Afrika'daki Çin ya da Batılı haber ajansları arasında en uzun geçmişe ve en çok yayın organına sahip olan Xinhua, Pekin'in kıtadaki gözü, kulağı ve ağzı olarak işlev görmektedir. Xinhua dünyanın en büyük haber ajansı olarak ön plana çıkmaktadır. 2005 yılında, 1,900'ü gazeteci ve editör olmak üzere toplam 8,400 çalışanı vardı ve her gün yedi dilde 4,500'den fazla haber yayınlamaktaydı (Battistella, 2005: 2). 2005 ve 2010 yılları arasında, Xinhua'nın kıtadaki yatırımları nedeniyle bu sayılar özellikle Afrika'da artmıştır.

1960'lı yıllarda Xinhua muhabirleri, devrimci grupları desteklemek için Çin devleti adına haber yaparak ve hareket ederek Çin propagandasını yaymak ve Çin davasına sempati duyan Afrikalı liderlere yardım etmek için Çin'in Afrika'daki iki ana politika hedefine dahil olmuşlardır. Çin'in devlet muhabirleri Afrika ülkelerini ÇHC'yi tanımaya teşvik eden, uluslararası pozisyonlarını açıklayan ve ÇKP devrimci sloganlarını yayan broşürler dağıtmışlardır. Bu materyaller Afrika'daki kitapçılarda Mao Zedong'un eserlerinin ucuz kâğıt ciltli baskılarıyla birlikte satılmaktaydı. 1961 gibi erken bir tarihte Xinhua'nın Accra, Gana; Dakar, Senegal; Conakry, Gine; Dar es Salaam, Tanzanya ve Rabat, Fas'ta ofisleri faaliyet göstermekteydi. 1960'ların sonunda ise giderek radikalleşen söylemine karşı Afrikalıların artan düşmanlığı karşısında Xinhua, gazetecilerini (diplomatlarıyla birlikte) Çin'de yeniden eğitim için geri çağırmıştır. Xinhua'nın Afrika ile ilgili haberleri Kültür Devrimi sırasında azalmıştır. Kültür Devrimi'nden sonra Xinhua'nın önceden var olan Afrika bürolarının çoğu yeniden kurulmuş ve muhabirleri daha yumuşak, daha işbirlikçi bir çizgi benimsemiştir. Xinhua, Çin'in erken reform döneminde gerekli hükümet finansmanından yoksundu ve Afrika'daki gazetecileri 1979'da yetmiş iki iken 1984'te kırk sekize düşmüştür. Afrika'daki zor çalışma koşulları yetenekli genç gazetecileri cezbetmeyi zorlaştırmış ve Xinhua'nın bürolarının canlanmasını kısıtlamıştır. 1980'ler boyunca kronik ihmal ve personel yetersizliği, Xinhua'nın Afrika operasyonlarından sınırlı konularda yüzeysel haberlerin çıkmasına neden olmuştur (Shinn ve Eisenman, 2012: 196). 1986'da Kenya'nın başkenti Nairobi'de kurulan Xinhua Afrika Bölge Bürosu, Sahra Altı Afrika'daki diğer ülkelerde, çoğunlukla da başkentlerinde bulunan on sekiz büronun faaliyetlerini koordine etmek ve sorunları gidermek için sorumluluğu üstlenmiştir. Bu bürolar sadece ev sahibi ülkelerle ilgili haberleri toplamakla kalmamakta, aynı zamanda Çin'i 47 Sahra Altı Afrika ülkesine de tanıtmaktadırlar (Xin, 2009: 367). 2006 yılında Nairobi bölge bürosu, Paris bürosundan kıtayla ilgili Fransızca haberlerin üretimini ve dağıtımını devralmış, sekiz gazeteci eklemiş ve iki yerel Kenyalıyı işe almıştır. Nairobi bürosunun Xinhua'nın çok dilli Afrika medya merkezi haline gelmesi personel yetersizliği sorununu hafifletmiş, İngilizce ve Fransızca çevirilerin hızını artırmış ve beş Kuzey Afrika bürosunun Arapça içeriğini yöneten Kahire bölge bürosuyla koordinasyonunu artırmıştır (Xin, 2009: 372). Xinhua'nın bugün Afrika'daki faaliyetleri Kültür Devrimi öncesi dönemle keskin bir tezat oluşturmaktadır. Çin, Kültür Devrimi Öncesi dönemde Mao Zedong'un liderliğinde komünist devrim ideolojisini dünya geneline yayma hedefindeydi. Bu dönemde dış ilişkilerde ideolojik söylemler ve anti-emperyalist duruş ön plandaydı. Afrika ülkeleriyle ilişkiler, genellikle siyasi dayanışma ve devrimci hareketlere destek temelinde şekillenmiştir. Xinhua gibi kuruluşlar da bu ideolojik mesajları yayma aracı olarak kullanılıyordu. Günümüzde ise Çin uluslararası arenada "yumuşak güç" stratejisini daha fazla kullanmaya başlamıştır. Bu strateji, dil, kültür, eğitim ve ekonomik yardımlar yoluyla etki alanı oluşturmayı içermektedir. Xinhua'nın günümüzdeki faaliyetleri bu yaklaşımın bir parçası olarak şekillenmektedir. Bir diğer farklılık ise finansman sağlama konusunda görülmektedir. Kültür Devrimi öncesi dönemde ücretsiz olan yayınlar günümüzde ajanın genişlemesini sağlamak amacıyla ücretli hale getirilmiştir (Shinn ve Eisenman, 2012: 198). Afrikalıların Xinhua'nın erken dönem devrimci tarzına karşı duydukları şüphe, ajansın Afrika'da habercilik ve bilgi yayma konusundaki çağdaş yaklaşımının şekillenmesine yardımcı olmuştur. Örneğin Pekin'deki tarihi 2006 FOCAC bakanlar zirvesinde ajans 177 yeni Afrikalı abone

kazanmış ve Xinhua Çin'le ilgili Afrikalı haberlerin yüzde 31'inin kaynağı olmuş, onu Reuters yüzde 29, AFP yüzde 7 ve AP yüzde 2 ile takip etmiştir. Xinhua'nın Afrika'daki sonuçları oldukça başarılı görünmektedir (Xin, 2009: 373).

Xinhua muhabirleri düzenli olarak Afrika hükümetlerinin resmi haber ajanslarındaki meslektaşlarıyla iş birliği yapmakta ve bu yaklaşım onları kıtadaki en iyi bağlantılara sahip ve en bilgili yabancılar arasına sokmaktadır. Afrikalı haber kuruluşlarıyla çalışmak, Xinhua'nın Afrikalı okur için daha kabul edilebilir haberler yazmasına yardımcı olmaktadır. Xinhua ve Afrika medyası arasındaki alışverişi teşvik etmek için Çin, Afrika resmi haber ajanslarının başkanlarını içeren heyetlere ev sahipliği yapmaktadır. Çin, Afrika basınında Çin hakkında olumlu haberler yapılmasını sağlamak ve Xinhua haberlerini yayınlayan medya kuruluşlarının sayısını artırmak amacıyla Afrikalı gazeteciler için hem ikili hem de çok taraflı eğitim oturumları düzenlemektedir (Shinn ve Eisenman, 2012: 203).

Pekin Radyosu ise 1956 yılında Afrika'ya yayın yapmaya başlamış ve Kültür Devrimi öncesinde ÇKP'nin kıtadaki sesini yükseltmek için Xinhua ile yakın iş birliği içinde çalışmıştır. İlk yayınları zayıf ve Mors alfabesiyle olmasına rağmen, sadece iki yıl sonra Pekin Radyosu, Güney Afrika ve Hint Okyanusu'ndaki Çin toplulukları için Kanton dilinde günlük bir program yayınlamaya başlamıştır. 1959 yılında Pekin Radyosu Afrikalılar için ilk iki saatlik İngilizce radyo yayınını başlatmış ve daha sonra Afrika hizmetini genişletmiştir. Kültür Devrimi'nden sonra Pekin, Radyo Pekin'in yayınlarını yeniden canlandırmış ve misyonunu ‘‘Çin'deki dinleyicilere zamanında haber ve raporlar sunma’’ olacak şekilde genişletmiştir. Radyo Pekin, 1993'te Uluslararası Çin Radyosu olarak adını değiştirmiş ve yayınlarına bu isimle devam etmiştir. 2012’de CRI'nin Afrika ofisleri Kahire, Lagos, Nairobi ve Harare'de bulunmaktaydı ve Arapça, Hausa, Swahili ve İngilizce dillerinde yayın yapmakta ve web siteleri barındırmaktaydı. Xinhua Afrikalılara Çin haberlerini ve propagandasını ulaştıran başlıca kanal olmaya devam etse de CRI kısa dalga radyo, uydu, web yayını ve internet resimleri ve hikayeleri gibi medya aracılığıyla yayın yapmaktadır. 2000 yılında Afrika'da yüz milyon CRI dinleyicisi olduğu tahmin edilmektedir. Son yıllarda bu sayıyı arttırmak için Çin, Comoro Adaları, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Kongo, Ekvator Ginesi, Lesotho, Malavi, Mali, Togo, Zambiya ve Zimbabve gibi Afrika ülkelerine radyo ekipmanı sağlamıştır. CRI çok sayıda AM ve FM rölesine sahiptir ve 2006 yılında ilk yurtdışı merkezli FM radyo istasyonu olan 91.9 FM Nairobi'yi kurmuştur. Çin ve Kenya hükümetleri arasında ortak bir girişim olan bu istasyon yaklaşık iki milyon dinleyiciye İngilizce, Svahili ve Çince dillerinde günde on dokuz saat program 2012 itibarıyla sunmaktaydı. Devrimci öncülünden farklı olarak, CRI artık Çinliler ve Afrikalılar arasındaki uçurumları kapatmayı amaçlayan büyük miktarda siyasi olmayan, kültürler arası içerik üretmektedir (Shinn ve Eisenman, 2012: 209-210).

Çinliler için en önemli haber kaynağından biri olan Çin Merkez Televizyonu (CCTV) ise Çin'in ulusal televizyon kanalı olma özelliğini taşımaktadır. CCTV, TV programları, filmler, gazeteler ve internet kanalları dahil olmak üzere çok çeşitli multimedya faaliyetlerini içermektedir. CCTV, Çin halkına dış dünyadan haber veren ana kanal olurken diğer taraftan dünyanın dört bir yanındaki izleyiciler Çin'i CCTV aracılığıyla öğrenmektedirler. Çince, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Rusça ve Arapça olmak üzere altı farklı dilde altı uluslararası kanal işletmektedir. 2012 yılından bu yana CCTV, İnternet TV, Mobil TV, Otobüs Mobil TV ve CCTV.com tarafından sağlanan İnternet Protokol TV gibi yeni medya platformlarında faaliyetlerini genişleterek tamamen küresel hale gelmiştir. Sinyalleri her yerden alınabilmekte ve bu kapsama, 140 ülke ve bölgede 241 medya kuruluşu ile yapılan iş birliği anlaşmaları sayesinde gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca on dokuz yerde CCTV muhabirlerini bulundurmak amacıyla yatırım yapmış ve çoğu kıtada ofisler açmıştır (Hartig 2015:88).

CCTV, Çin'in kültürünü, değerlerini, dilini ve diplomasisini dünya çapında yaymayı amaçlamaktadır. Çin hükümeti CCTV ile Çin'in yumuşak gücünü kullanmaya çalışmaktadır. Ocak 2012'de dünya çapında ilk denizaşırı haber istasyonunu, Nairobi'de kurmuştur. CCTV Afrika, kıtadan haber toplayan ve küresel olarak yayınlayan tek Afrika dışı haber kanalı olma özelliğine sahiptir. CCTV Afrika, aynı zamanda Londra, Washington DC ve Moskova gibi büyük şehirlere haber akışı sağlayarak Çin'in

yumuşak gücünün dünya çapında tanıtılmasına da yardımcı olmaktadır. CCTV Afrika, 'Africa Live, Talk Africa ve Faces of Africa' gibi programlar aracılığıyla Afrika'nın yolsuzluk ve yönetişim sorunlarını vurgulamakla kalmamış, aynı zamanda Afrika'nın gelişmesine, kalkınmasına odaklanan hikayeler de sunmaktadır. Bu programlar 25 Afrika ülkesinde izlenebilmektedir. Merkezinde çoğu farklı milletleri temsil eden Afrikalılardan oluşan yüzden fazla gazeteci çalışmaktadır (Memon, Sandano, 2023:93).

CCTV Afrika, Batı'nın hâkim olduğu ana akım medyadakilerden farklı Afrika haberleri sunarken aynı zamanda Çin'e de özel bir odaklanma göstermektedir. Batı, Afrika üzerindeki farklı sosyoekonomik çıkarları sebebiyle Çin'in Afrika'daki bağlantılarını sorgularken, Çinli medya aktörleri Çin diplomasisine dayalı bir strateji izlemekte ve dünyanın geri kalanına olumlu bir Çin imajı yayarak Batı'nın eleştirilerini dengelemeye çalışmaktadır (Memon, Sandano, 2023:93). Bir diğer taraftan CCTV Afrika misyon açıklamasında "[...] Çinli izleyicilerinin Afrika'yı daha iyi anlamaları ve Çin-Afrika dostluğunu teşvik etmeleri için bir platform sağlamayı, böylece gerçek Çin'in Afrika'ya, gerçek Afrika'nın da dünyaya tanıtılmasını" amaçladığını belirtmiştir (Li, Ronning, 2013). CCTV Afrika, Afrika ve Çin'le ilgili haberleri yayınlamanın yanı sıra, ulusal TV yayıncılarıyla da içeriklerini yayınlamaları için ortaklıklar kurmaktadır; örneğin Zimbabwe Yayın Kurumu (ZBC) ile CCTV Afrika'nın haber programlarını yayınlamak üzere bir Mutabakat Anlaşması imzalamıştır (Gagliardone, Geall, 2014:2). CCTV 2016 senesinde adını China Global Television Network olarak değiştirmiş ve faaliyetlerini bu isimle sürdürmektedir (Önal, 2020:229).

Çin'in başka bir medya kanalı olan China Daily, 1981 yılında kurulmuş olan ulusal bir İngilizce gazetedir. Bu yayının temel amacı, ana akım Batı medyasında daha olumlu bir Çin imajı yaratmaktır. Zaman içinde China Daily grubu pazarını Çin'in ötesine genişletmiş ve şu anda otuz dört denizaşırı ülkede basılmaktadır. China Daily Africa'nın 2012 yılında yayına başlaması, Çin ve Afrika'nın medya alanındaki ilişkilerinde önemli bir noktaya işaret etmektedir. Bu yayın aynı zamanda Çin'in Sesi ve Çin'e Açılan Pencere olarak da bilinmektedir. Çin siyaseti, ekonomisi, toplumu ve kültürü ile ilgili haber ve bilgileri dünyanın dört bir yanındaki okuyucularına ulaştırmaktadır. China Daily, Johannesburg ve Nairobi ofislerinden yayınlanmakta ve Doğu Afrika'nın en büyük medya şirketi olan Nation Media Group tarafından basılmaktadır. Pazartesi gününden cuma gününe yirmi dört sayfadan oluşan gazetenin cumartesi ve pazar baskılarına on altı sayfa eklenerek kıta genelinde dağıtımı yapılmaktadır. 2012 yılında yayın hayatına başlayan China Daily Africa, Çin-Afrika ilişkilerine yer vermeyi ve Çin ile Afrika arasındaki iletişim ve iş birliğini geliştirmeyi amaçlamıştır; bu da bir diğer amacın Çin'in kıtaya daha fazla katılımını teşvik etmek olduğunu göstermektedir. China Africa Daily'de yayınlanan yorum ve görüşlere Çin ve Afrika'dan gelenler de dahil olmak üzere çok sayıda uluslararası okur katkıda bulunmaktadır. Bu durum, özellikle Afrika'ya odaklanan uluslararası haber akışında çeşitliliğin artırılması ve farklı bir perspektif sunulması açısından önemlidir (Memon, Sandano, 2023:95).

Çin'in medya kuruluşları, Afrika'daki varlıklarını 2012-2024 tarihleri arasında kayda değer ölçüde artırmıştır. Xinhua Haber Ajansı, kıtada 37 büroya ulaşarak, yerel veya uluslararası diğer tüm haber ajanslarını geride bırakmış durumdadır. Benzer şekilde, bir diğer Çinli medya devi olan StarTimes, Afrika'nın dijital televizyon pazarında baskın bir konuma gelmiştir. Şirket, Güney Afrika merkezli DSTV'nin ardından kıtadaki en büyük ikinci oyuncu konumundadır. StarTimes'ın etkisi, 20 Afrika ülkesindeki 10.000 kırsal haneye kurduğu uydu antenleri aracılığıyla Çin dijital TV yayınlarını doğrudan ulaştırmasıyla daha da pekişmektedir. Bu stratejik hamleler, Çin'in Afrika medya ortamındaki entegrasyonunu ve erişimini derinleştirmektedir (Nantulya, 2024).

2.4.4 Çin'in Afrika'daki Sağlık Diplomasisi

Son 50 yılda, Çin'in Afrika sağlık sistemlerine verdiği destek, hükümetin kıtada siyasi otoritesini, ekonomik etkisini ve doğal kaynaklara erişimi artırmaya çalıştığı bir dönemde önemli bir yer edinmeye başlamıştır. Sağlık kaynaklarının sağlanması, Çin'in kendi çıkarları doğrultusunda iyi ticaret koşulları ve gerekli kaynaklara erişim elde etmesine yardımcı olmakta ve hükümetin iyi bir uluslararası vatandaş

olarak görünmesini sağlamaktadır. Bu durum Çin'in sağlık diplomasisi stratejisinde yumuşak güç uygulamalarının ideolojik ve ekonomik faydaların birlikte hareketiyle önemli bir dönüşüm olduğunu göstermektedir.

1963 yılında Başbakan Zhou Enlai, Çin'den Cezayir'e ilk sağlık ekiplerini göndermiştir. Çin, kıta genelinde tıbbi personel, ekipman ve malzeme sağlamak yoluyla Afrika sağlık sistemlerini desteklemeye başlamıştır. Çinli sağlık personeli tipik olarak iki yıllık bir süre için ev sahibi ülkede görevlendirilmiş ve çoğunlukla kırsal ve yetersiz hizmet alan topluluklarda çalışmıştır. Bu ekipler genellikle pratisyen hekimler ve çok çeşitli uzmanlardan oluşmaktaydı. Bazı durumlarda, Çin'in Afrika'daki diğer altyapısı veya ekonomik amaçlı diplomatik girişimleri, sağlık ekiplerinin gelişiyle aynı ana denk gelmiştir (Youde, 2010:154).

Genel olarak 1960'lar ve 1970'lerde Çin'in tıbbi iş birliği olumlu bir şekilde ilerlemiştir. Zaman içinde Çin, Kültür Devriminden sonra veya Sovyetlerin dağılması gibi etkenlerden dolayı uluslararası pazarda kendine bir yer bulmaya çalışırken Afrika'ya giderek daha az ilgi göstermiştir. Bu durum son zamanlarda hızla değişmiş ve Afrika, Çin'in genel dış politika stratejisinde yeniden önem kazanmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere Çin'in Afrika ülkeleriyle güçlü ilişkiler kurmaya yönelik yenilenen ilgisinin bir parçası olarak, hükümet sağlık diplomasisi programlarına olan bağlılığını yeniden canlandırma yoluna gitmiştir. Sağlık diplomasisi Çin'in Afrika ile artan ilişkilerinin sadece bir unsurudur, ancak önemli bir rol oynamaktadır. Çin ve 45 Afrika ülkesinden hükümet liderleri Ekim 2000'de Pekin'de Çin Afrika İş birliği Forumu'nun açılışı için bir araya geldiğinde, bu dönemde Çin hükümeti Afrika devletlerinin 1,2 milyar dolarlık dış borcunu affetmiş ve sağlık da dahil olmak üzere tüm alanlarda kıtaya yardım katkılarını artırma sözü vermiştir (Youde, 2010:156).

Çin hükümeti 2006 yılında Afrika politikasını açıklarken kıta ile ilişkilerinde sağlıkla ilgili dört önceliğin altını çizmiştir ve bunlar sırasıyla şu şekildedir: Sıtma için etkili tedavilerin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi ihtiyacının vurgulanması, tıbbi personel ve bilgi alışverişinin artırılması, kıta genelinde tesislerin iyileştirilmesi ve doktorların eğitilmesi için tıbbi ekip ve ekipman gönderilmesi ve HIV/AIDS'in tedavisinde ve önlenmesinde geleneksel ilaçların yararlılığının araştırılmasına yönelik çabalara yardımcı olmaktır (Shinn, 2006:14).

Bu sağlık diplomasisi girişimleri çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. En önemlisi olarak, Çin Afrika'daki ülkelere sağlık ekipleri göndermeye devam etmektedir. 1980'lerde azalan Çin sağlık ekipleri, kıta genelinde giderek daha fazla konuşlandırılmaya başlanmıştır. 2003 yılında 860 Çinli sağlık personeli, 34 Afrika ülkesinde 35 ekipte görev yapmıştır. İki yıl sonra ise Afrika'da 900 Çinli sağlık personeli aktif görev alıyor vaziyete gelmiştir. Sağlık personeli konuşlandırmak, Çin'in sağlık diplomasi stratejisinin en belirgin unsurudur. Bu stratejinin devam etmesinde, yerel halkın ihtiyaçları için tıbbi klinikler inşa etmek, ilaç bağışında bulunmak ve hatta zaman zaman tıbbi ekipman sağlamak da giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Sağlık hizmetleri sunmak Çin'in Afrikalıların gözündeki imajını güçlendirmekle kalmamış, aynı zamanda onları Çin'de üretilen tıbbi ürünlere güvenmeye de teşvik etmiştir (Youde, 2010:160). Klinikler, ilaçlar ve ekipmanlarla yürütülen bu daha geniş kapsamlı sağlık diplomasisinin Çin için ek faydaları olmaktadır. İlaç bağışlamak "Çin yapımı ilaçları Afrika pazarına tanıtmanın akıllıca ve düşük maliyetli bir yolu olarak göze çarpmaktadır. Bu şekilde, Çin'in sağlık diplomasisi çabaları ülkeye ekonomik bir getiri de sunmaktadır. Çinli ilaç üreticileri yeni pazarlara erişim kazanırken, Afrikalılar da ihtiyaç duydukları ilaçlara erişebilmektedir. Bu sağlık diplomasisi, Çin hükümetinin gelişmekte olan ülkeler arasındaki konumunu iyileştirmektedir. Sadece Afrika'daki nüfusun büyük bir kesimine çok ihtiyaç duyulan hizmetleri sağlamakla kalmamış, aynı zamanda diğer sosyal yardım programlarının ulaşabileceğinden çok daha fazla insana ulaşabilmiştir. (Youde, 2010:162).

Çin'in Afrika Politikasında sunulan taahhütler, Afrika'ya yönelik küresel sağlık yardımında eşi benzeri görülmemiş bir genişlemeyi temsil etmektedir. Çin'in Afrika sağlık sektörüne yaptığı hibeler 2004-2008 yılları arasında 1,54 milyar dolardan 2009-2013 yılları arasında 3,8 milyar dolara yükselmiştir ve bu

hibelerin çoğu altyapı, ekipman, ilaç ve tıbbi ekiplere gitmiştir (Killeen, Davis, Tucker, Mason Meier, 2018:9). Çin'in Afrika'daki sağlık girişimlerine yaptığı yatırımlar, ekonomik ilişkileri geliştirmiş, Çin malları için yeni pazarlar açmış ve Afrika'da doğal kaynak çıkarımını kolaylaştırmak için iyi niyet oluşturmuştur. Örneğin, 2003-2010 yılları arasında Çin'in Angola'ya verdiği 1 milyar dolarlık hibe, kısmen ambulans ve hastane inşası için kullanılmış ve Angola petrol ihracatı yoluyla Çin'e geri dönmüştür. 1978'de Çin'in karşılıklı faydalı ticari girişimleri teşvik etmeye başlamasının ardından, Afrika'da birçok hastane inşaatı projesi yalnızca hibeye dayalı olmak yerine ticari projelerle bağlantılı hale gelmiştir. 2007 yılında Çin, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile 32 hastane ve 145 sağlık merkezi de dahil olmak üzere altyapı inşa etmek için Çin-Kongo ortak madencilik girişimi aracılığıyla on milyon ton bakır ve 400.000 ton kobalt karşılığında 9 milyar dolarlık bir anlaşma imzalamıştır (Killeen vd. 2018:10).

Çin'in küresel sağlık diplomasisinde, sağlık ekipleri önemli bir rol oynamaktadır. Çin, 47'den fazla Afrika ülkesine 15.000'den fazla doktor göndererek yaklaşık 180 milyon hastayı tedavi ettirmiştir. Çin, en fakir ev sahibi ülkeler için tüm misyonu finanse ederken, Afrikalı ev sahibi ülkeler genellikle Çinli sağlık ekibinin masraflarını karşılamaktadır. Çin, Afrikalı sağlık hizmeti sağlayıcılarına eğitim vererek ve sağlık tesisleri inşa ederek sağlık ötesinde yatay sağlık hizmetleri kapasitesi kazandırmıştır. Çinli ilaç şirketi Beijing Holley-Cotec, 2013 yılında Kenyalı sağlık yetkilileri için Çin'de sıtma kontrolü çalıştayı düzenlemiştir. Çin ayrıca Afrikalı öğrencilere tıp diploması almaları için devlet bursları sağlamış, hemşireler ve ebeler için kendi ülkelerinde eğitim finansmanı sağlamış ve 15.000'den fazla Afrikalı öğrenciye sağlık eğitimi kursları vermiştir. Çin, sağlık sistemlerinin inşasında birçok ülkeyi hastane inşası ve malzeme sağlama yoluyla da desteklemiştir. Son dönemdeki projeler arasında, 2013-2016 yılları arasında Tanzanya'daki Abdulla Mzee Hastanesi'nin inşa edilmesi ve 2013 yılında Fildişi Sahili'ndeki Gagnoa Genel Hastanesi'nin modernizasyonu yer almaktadır. Ulusal altyapıya yönelik daha kapsamlı yardım programlarının bir parçası olarak hastane inşaatları, 2010 yılında Çin-Zimbabve Dostluk Hastanesi ve Gana'da bir hastane inşa edilmesi gibi faaliyetlerÇin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC) tarafından yürütülmektedir (Killeen vd. 2018:12).

Çin, COVID-19 salgını döneminde Afrika ile zirve düzenleyen ilk ülke olmuştur. Ek olarak, diğer zengin ülkeleri pandemi sırasında Afrika ülkelerini desteklemek için daha fazla çaba göstermeye çağırmıştır. Neredeyse 53 Afrika ülkesinin tamamına koruyucu giysiler, maskeler ve vantilatörler göndererek örnek teşkil etmiştir. Çin, pandeminin başlangıcından Kasım 2021'e kadar 1,7 milyar dozdan fazla COVID-19 aşısını, 50 Afrika ülkesi de dahil olmak üzere dünya çapında 110'dan fazla ülke ve kuruma dağıtmıştır (Uba, Katman, 2023:1811).

Çin'in Afrika ile sağlık alanındaki iş birliğinin başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Çin'in son yıllarda Afrika'da sağlık diplomasisini benimsemesi, kendisini önde gelen Batılı devletlere öncü bir alternatif olarak tanıtma çabalarıyla bağlantılı olmuştur. Daha modern haliyle sağlık diplomasisi, yumuşak gücünün önemli bir unsuru olarak öne çıkmaktadır. Tıbbi bakım sağlamak ve Afrika devletlerinin sağlık altyapısını inşa etmek, Çin'in gelişmekte olan ülkeler arasındaki konumunu iyileştirmekte ve Batılı güçlerin diktalarına karşı güvenilir bir alternatif olarak statüsünü güçlendirmekte, aynı zamanda uluslararası örgütlerde Çin'e destek ve ülkenin ekonomik büyümesini sürdürmek için gereken doğal kaynaklara erişim sağlamaktadır.

2.4.5 Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC)

Çin ve Afrika arasında karşılıklı danışma, anlayış, fikir birliği, dostluk ve iş birliği geliştirmek için 2000'de kurulan Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC), önemli bir platform ve etkili bir mekanizma olma özelliğindedir. 2023 itibariyle sekiz forum, üçü zirve olmak üzere düzenlenmiştir. Son yıllarda, On Büyük Çin-Afrika İş birliği Planı, Sekiz Büyük Girişim ve Dokuz Program, Çin-Afrika ekonomik ve ticari iş birliğinin seviyesini yeni bir tarihi boyuta taşımıştır. Bunlar sırasıyla 2015 Johannesburg Zirvesi, 2018 Pekin Zirvesi ve 2021 8. FOCAC Bakanlar Konferansı'nda başlatılmıştır (China-Africa Business Council, 2023).

Tablo 2. On Büyük Çin-Afrika İş birliği Planı, Sekiz Büyük Girişim ve Dokuz Programda Değerlendirilen Alanlar

On Büyük Çin-Afrika İşbirliği Planı	Sekiz Büyük Girişim	Dokuz Program
Sanayileşme:	**Endüstriyel tanıtım:**	**Sağlık hizmetleri:**
İşbirliği platformu inşası, Planlama düzeni desteği, Yönetim ve teknik yetenek yetiştirme	Çin-Afrika Ekonomi ve Ticaret Fuarının (CAETE) Kurulması	Sağlık yardımı ve tıbbi işbirliği
Temel mesleki beceri eğitimi	Afrika'da yatırımların genişletilmesi, Tarımsal planlamanın geliştirilmesi, Tarımsal yardım sağlanması, Tarımsal teknolojinin iyileştirilmesi, Sosyal sorumlulukların yerine getirilmesi, Daha derin mali işbirliği	
Tarımsal modernizasyon:	**Tesis bağlantısı:**	**Yoksulluğun azaltılması ve çiftçilere fayda sağlanması:**
Tarımı zenginleştirici projelerin uygulanması	Üst düzey tasarımın güçlendirilmesi, Kilit projelerin uygulanması, Daha derin havacılık işbirliği,	Geçim kaynağı yardımı
Tarımsal kalkınma kapasitesinin artırılması	Afrika'dan ithalatın genişletilmesi	Yoksulluğun azaltılması işbirliği, Teknik destek
Tarımda bilimsel işbirliğinin geliştirilmesi	Ticaretin kolaylaştırılması	
Acil gıda yardımı	Finansman kanallarının genişletilmesi,	
Altyapı:	**Ticaret teşvik yardımı:**	**Ticari tanıtım:**
Demiryolları, otoyollar ve limanlar, Bölgesel havacılık	Marka iletişimi, Serbest ticaret işbirliği, Ticari işbirliği	Ticaret ölçeğini genişletmek
Elektrik	**Yeşil kalkınma:**	Serbest ticaretin gelişiminin desteklenmesi, Ticareti teşvik platformu oluşturulması
Bilgi iletişim Yetenek ve Ar-Ge	Yeşil projelerin hayata geçirilmesi, Çevresel işbirliğinin güçlendirilmesi	Derinlemesine Çin-Afrika Ekonomik ve Ticari İşbirliği Pilot Bölgesi ve Kuşak ve Yol Çin-Afrika İşbirliği Endüstri Parkı
Finansal hizmetler:	Çevre bilincini geliştirmek	**Yatırım faktörleri:**
Finansal destek ve hizmetler	Bambu Merkezi kurulması	Yatırımların artırılması, Altyapı işbirliği Finansal işbirliği
Yeşil kalkınma:	**Kapasite geliştirme:**	**Dijital İnovasyon:**
Temiz enerji	Gelişim deneyimi paylaşımı, Luban Çalıştayı	Dijital işbirliği, Teknolojik yenilik, E-ticaret gelişimi
Çevre dostu tarım, Akıllı şehir inşası	Baş kaz planı Personel eğitimi	**Yeşil kalkınma:**
Ticaret ve yatırımın kolaylaştırılması:	Yenilikçilik ve girişimcilik	Yeşil Yardım ve İşbirliği
Ticareti geliştirme yardımı, Serbest ticaret bölgesi işbirliği, E-ticaret işbirliği	**Halk Sağlığı:**	**Kapasite Geliştirme:**
Yoksulluğun azaltılması ve çiftçilere fayda sağlanması:	Tıbbi yardım ve sağlık alanında işbirliği	Eğitim tesisleri inşa etmek, Çeşitli yetenekleri yetiştirmek
Yoksulluğu azaltma projeleri, Borç hafifletme		İstihdam fırsatları yaratmak
Halk Sağlığı:		
Tıbbi yardım ve kapasite geliştirme		

Kaynak: China-Africa Business Council, ’Report on Chinese Investment in Africa (2023). (Yazar tarafından Türkçe’ ye çevrilmiştir.)

2000 yılında düzenlenen ilk Çin-Afrika İş birliği Forumu'na (FOCAC) 44 Afrika ülkesi katılırken, 2018 ve 2021'deki forumlarda bu sayı 53'e yükselmiştir. Bu artışın temel nedeni, Tayvan ile diplomatik ilişkilerini sonlandırarak Pekin hükümetiyle diplomatik bağ kuran ve ardından FOCAC'a katılan Afrika ülkeleri olmuştur. Çin'i, diplomatik ilişkisi olan 53 Afrika ülkesinin yanı sıra Afrika Birliği Komisyonu ile bir araya getiren 55 üyeli FOCAC, siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel ilişkilerin gelecekteki seyrini belirleyen bir yol haritası çizmektedir (Tepebaş: 2024).

Bu dönem hem Çin hem de Afrika ekonomilerinde ve karşılıklı bağlarında önemli bir büyümeye sahne olmuştur. Çin'in küresel siyasetteki artan etkisiyle birlikte, Afrika devletleriyle olan ilişkileri de akademik alanda yoğun tartışmalara yol açmıştır. Her ne kadar Çin'in Afrika politikası, Çin Komünist Partisi'nin dış politikasının bir parçası olan ‘‘Küreselleşme Stratejisi’’ kapsamında olsa da bu durum Çin'in yükselen bir güç olarak rolü ve uluslararası sistem üzerindeki etkisi hakkında önemli soruları gündeme getirmiştir. Ancak, Çin'in Afrika'daki etkisi ve sağlam ilişkileri, uzun yıllara dayanan yatırımların bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bu yatırımlar; yardım, ticaret ve kültürel teknik alışverişler aracılığıyla kurulmuş bağları içermektedir (Mintoiba:2022:45).

Afrika ve Çin’in ilişkilerini kurumsal bir zemine oturtma çabasıyla beraber uluslararası alandaki gözlemciler, yorumcular ve akademisyenler, Çin'in Afrika ile olan ilişkisini çok çeşitli şekillerde yorumlamışlardır. Bu yorumlar, sömürgecilik iddialarından karşılıklı yarara dayalı bir ortaklığa kadar uzanmaktadır. Genel bir argüman, Çin'in Afrika'daki varlığının arkasındaki stratejik amacın kıtanın kaynaklarını sömürmek olduğunu öne sürmektedir. Başka bir görüş ise Çin'in denizaşırı yatırımlarını ekonomik kalkınma maskesi altında gizlenmiş jeopolitik bir hırs olarak değerlendirmektedir. Çin'in Afrika’da artan ekonomik gücünü siyasi yumuşak güç oluşturmak için kullandığı ifade edilmektedir. Çinlilerin Afrika'da hem ekonomik hem de yönetim alanlarında olumsuz bir etki yarattığına dair çok sayıda iddia bulunmaktadır. Dahası, bu eleştirmenler arasında, Çin'in Afrika'ya geldiği günden bu yana

sürekli kötü bir etki yarattığına ve demokrasi ve iyi yönetişimi teşvik etmek için on yıllardır süren çabaları baltaladığına inanan birçok akademisyen ve gazeteci bulunmaktadır (Mintoiba:2022:44).

Son dönemde, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla yaptığı büyük yatırımlar, Afrika kıtasındaki varlığını belirgin şekilde artırmıştır. Bu durum, Çin'in müdahalesinin kıta üzerindeki uzun vadeli sonuçları hakkında endişeleri körüklerken, Çin'in Afrika'daki rolünün niteliği üzerine yapılan tartışmaları da yoğunlaştırmıştır. Bu endişelerin merkezinde, Çin'in Afrika'daki kredi politikalarını tanımlamak için sıkça kullanılan borç tuzağı diplomasisi kavramı yer almaktadır. Bu teoriye göre Çin; Etiyopya, Angola, Sudan, Kongo, Kenya ve Nijerya gibi Afrika ülkelerine, bu ülkelerin borçlarını geri ödemekte zorlanmaları halinde bağımlılık yaratmak ve nüfuz kazanmak amacıyla, aşırı miktarda kredi sağlamaktadır. Çin'in Afrika'daki faaliyetleri, yalnızca ekonomik ve kalkınma meseleleriyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda daha geniş siyasi ve jeopolitik etkileri de kapsayan, hararetli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Çin'in Afrika üzerindeki artan etkisi, finansal politikalarının kıta ülkelerini yönetilemez borç sarmallarına itip itmediği ve egemenliklerini aşındırıp aşındırmadığı konusunda ciddi kaygılar yaratmaktadır (Sunny, Kumar:2024).

Şekil 1. 19 Eylül 2023'te Nijerya'nın Abuja Kentindeki Nijerya Tarımsal Teknoloji Gösteri Merkezi'nde Topladıkları Pirinç Fidelerini Sergileyen Yerel Çalışanlar

Kaynak: Xinhua/Dong Jianghui https://english.news.cn/africa/20230923/bf658c2f798d4983a6ebd99999950c79/c.html Erişim Tarihi:08.06.2025

2018 senesinde yapılan Çin-Afrika İş birliği Forumu ise bahsedilen eleştirilerle beraber Afrika ile Çin arasındaki ilişkilerde önemli bir dönüm noktası olma özelliği taşımaktadır. Mayıs ayında, tüm Afrikalı BM üye devletleri Çin Halk Cumhuriyeti'ni resmi olarak Çin'in tek resmi temsilcisi olarak tanımıştır. Bu durumun tek istisnası ise Tayvan ile diplomatik bağlarını sürdüren Esvatini (Esvaziland) olmuştur. Eylül ayının başında BM Genel Kurulu toplantısıyla birlikte Pekin'de düzenlenen FOCAC zirvesine daha fazla Afrikalı lider katılmıştır. 2018 FOCAC Zirvesi, Çin'in başını çektiği küresel kamu mallarının

Afrika'daki sürdürülebilir kalkınmanın ana itici gücü haline geldiğinin farkında olan çoğu lider tarafından güvence altına alınmıştır. Zirvede, Devlet Başkanı Xi Jinping, Çin-Afrika iş birliğini geliştirecek sekiz önemli projeyi açıklamıştır. Bunlar sırasıyla endüstriyel teşvik, altyapı bağlantıları, ticaretin kolaylaştırılması, yeşil kalkınma, kapasite geliştirme, sağlık hizmetleri, halklar arası değişim ve barış ve güvenlik ile ilgili projelerdir (Mwaniki,2024:163).

Şekil 2. 3 Eylül 2018'de Çin'in Başkenti Pekin'deki Büyük Halk Salonu'nda başlayan Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC) Pekin Zirvesi

Kaynak: Xinhua/Wang Ye http://www.xinhuanet.com/english/2018-09/03/c_137441480.htm Erişim Tarihi:15.03.2025

2021'deki 8. FOCAC toplantısında Dakar Eylem Planı, Çin-Afrika İklim Değişikliği Deklarasyonu, Çin-Afrika İş birliği Vizyonu 2035 ve FOCAC'ın 8. Bakanlar Konferansı Dakar Deklarasyonu olmak üzere önemli kararlar alınmıştır. 8. FOCAC zirvesi, küresel COVID-19 pandemisinin çok yönlü etkilerinin ortaya çıktığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Pandemi sırasında Çin-Afrika iş birliği zorluklarla karşı karşıya kalmasına rağmen Afrika ve Çin, uluslararası ve bölgesel konularda çok sayıda benzer görüşte birbirlerini desteklemeye devam etmişlerdir. Çin, salgınla mücadelede büyük baskıyla karşı karşıya kalmasına rağmen Afrika ülkelerine ve Afrika Birliği'ne önemli yardımlarda bulunmuştur. Binlerce kişisel koruyucu ekipman, bir milyondan fazla test kiti ve yaklaşık 5,4 milyon maske, Afrika'nın COVID-19 salgınına karşı direncini güçlendirmek için tedarik edilmiştir (Mwaniki, 2024:164).

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, 4 Eylül 2024 Çarşamba günü 9. FOCAC 2024 Pekin Zirvesi'ni Afrikalı ve uluslararası konukların katılımıyla başlatmıştır. "Modernleşmeyi İlerletmek ve Ortak Bir Geleceğe Sahip Üst Düzey Çin-Afrika Topluluğu İnşa Etmek için El Ele" temalı zirve, iki medeniyetten liderlerin Çin-Afrika iş birliğinin mevcut durumu ve beklentileri hakkında fikir alışverişinde bulunmaları için bir politika izleme fırsatı sağlamıştır (China Daily:2024). Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC), Çin ve Afrika ülkeleri için gelişmekte olan ülkeler arasında giderek daha fazla değer verilen, daha dengeli bir Güney-Güney ortaklığını ilerletme imkânı sunmaktadır. FOCAC'ın 9. toplantısında, siyasi ve askeri konuların ağırlık kazanması dikkat çekmiştir. Özellikle Sahel bölgesi gibi kıtayı saran güvenlik tehditleri karşısında Çin, bu alana daha fazla odaklanmaya başlamıştır. Pekin, ekonomiyi genel olarak bir yumuşak güç aracı olarak kullanmaktadır. Çinli şirketlerin Afrika'da gerçekleştirdiği büyük altyapı projeleri ve yatırımlar, Pekin'in kıtadaki imajını güçlendirerek hem Afrikalı liderler hem de halk nezdinde daha çekici hale gelmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda, FOCAC, Çin'in yumuşak

güç stratejisinin ve ekonomi diplomasisinin somut bir örneği olarak öne çıkmaktadır. Çin'in diğer ülkelerin iç işlerine karışmama prensibini benimsemesi, ekonomik yumuşak gücüne ek bir avantaj sağlamaktadır; zira bu durum, yatırımlarının siyasi güdülerle kullanılmadığı algısını pekiştirmektedir (Lô, 2024).

2.4.6 Çin'in Afrika'daki Ekonomik Faaliyetleri ve Dış Yardımları

1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana, özellikle de son yirmi yılda, Çin önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Bir zamanlar uluslararası yardımı en çok alan ülkelerden biri olan Çin, bu konumdan çıkarak başarılı bir yardım sağlayıcıya dönüşmüştür. Uluslararası sistemdeki bu köklü değişim, kalkınma yardımlarının sunuluş biçiminde de yeni yaklaşımlar ortaya çıkarmış, zira bu yeni bağışçı yapısı beraberinde bazı belirgin özellikler getirmiştir. Kalkınma Yardımı Komitesi üyelerinden farklı olarak, yeni yükselen bağışçılar ve özellikle de Çin, kendilerini bağışçı olarak tanımlamayı reddetmekte ve yardımlarının bir ortaklık olarak algılanmasını tercih etmektedirler (Mintoiba:2022:52). Bununla birlikte Çin Afrika'da yardım projelerini desteklemeye devam etmiştir ancak bu projeler hakkında karar verirken giderek daha fazla fayda-maliyet analizleri kullanmaya başlamış ve alıcı ülkelerin katkılarını içermelerini veya ortak girişimler olarak sürdürülmelerini sağlamaya çalışmıştır (Liang, 2012:670).

Çin'in Afrika'ya olan ilgisi ve Afrika ile olan bağları 1980'lerin sonu ve 1990'larda Çin'in hızla genişleyen iç ekonomisi ve ihracat odaklı imalat sektörleri tarafından üst seviyeye taşınmış ve bu da emtia zengini Afrika'daki birçok ülke ile ticari bağları teşvik etmeye sebebiyet vermiştir. Daha önce belirtildiği üzere Çin, Afrika'da özellikle ülkelerin iç işlerine karışmama konusunda uluslararası siyasi tarafsızlık ve devlet egemenliği normlarını savunmuştur. Çin'in bu dönemdeki hedeflerinin çoğu, kendi ticaretlerini artırmak yönünde olmuştur. Çin, sosyal yardımları çeşitli biçimlerde sürdürmüş ve Afrika'da giderek artan bir şekilde kalkınma yatırımlarına ve yumuşak kredileri veya kalkınma yardımlarıyla desteklenen iş anlaşmalarına odaklanmıştır. 1990'larda Çin-Afrika ilişkilerini tanımlayan ekonomik ve siyasi iş birliği türleri Çin'in Afrika ile ilişkilerinin temel taşları olmaya devam etmektedir. Çin'in kaynaklara, özellikle de enerji kaynaklarına yönelik arzusu, Afrika'ya genişleyen erişiminin başlıca nedeni olarak görülse de Afrika'nın mevcut ekonomik büyümesi ve bir tüketici pazarı olarak gelecekteki potansiyeli de bu tür bağları teşvik etmektedir (Shinn ve Eisenman, 2012:128).

Yirminci yüzyılın son çeyreği, insanoğlunun üretim, çalışma, ticaret ve sosyal faaliyetlerin çeşitli yönlerini organize etme konusunda önemli ilerlemeler kaydettiği bir zaman dilimidir. Bilim ve teknolojideki hızlı ilerlemeler, devletlerin ve piyasaların rolleri arasındaki denge, küresel ticaret ve yatırım şekillerindeki dönüşümler, çevre ve sosyal politikalara ilişkin uluslararası sözleşmeler çok geniş kapsamlı olmuştur. Küreselleşmeyle beraber uluslararası düzeni etkileyen ekonomik krizlerden doğan fırsatlardan yararlanan gelişmekte olan ülkelerden biri Çin olmuştur. Çin, sadece bir nesil içinde 700 milyondan fazla insanı yoksulluktan kurtarmış ve küresel sorunlarda en etkili ülkelerden biri haline gelmiş, devasa bir sanayi kompleksi ve üretim üssü ile dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelmiştir. Çin'in 2008 küresel mali krizinden bu yana küresel büyümeye yıllık katkısı en az yüzde 30 ile diğer tüm ekonomilerden çok daha fazla olmuştur. Çin aynı zamanda en büyük küresel tüccar ve doğrudan yabancı yatırımın net ihracatçısı, yani ekonomik emperyalisti olarak ön plana çıkmıştır. Çin'in ekonomik yükselişi, Afrika da dahil olmak üzere dünya genelinde pek çok ülkenin ekonomik düzeni üzerinde muazzam etkilerinin olmasına zemin hazırlamıştır (Oqubay, Lin, 2019:1). Bu duruma örnek tekstil, kalıp, elektronik ve oyuncak sektörlerinde Çin'den gelen ürünler nedeniyle birçok Türk firması maliyet baskısı yaşamıştır. Bazı fabrikalar üretimi durdurmuş veya yurt dışına taşınmıştır, bu da istihdam kaybına yol açmıştır (Yeniakit:2024).

Çin'in denizaşırı yatırımları oldukça yenidir. 1979'dan 1985'e kadar Çin dışında yatırım yapmak için sadece devlete ait şirketlere, il özel idarelerine ve belediyelere, uluslararası ekonomik ve teknolojik iş

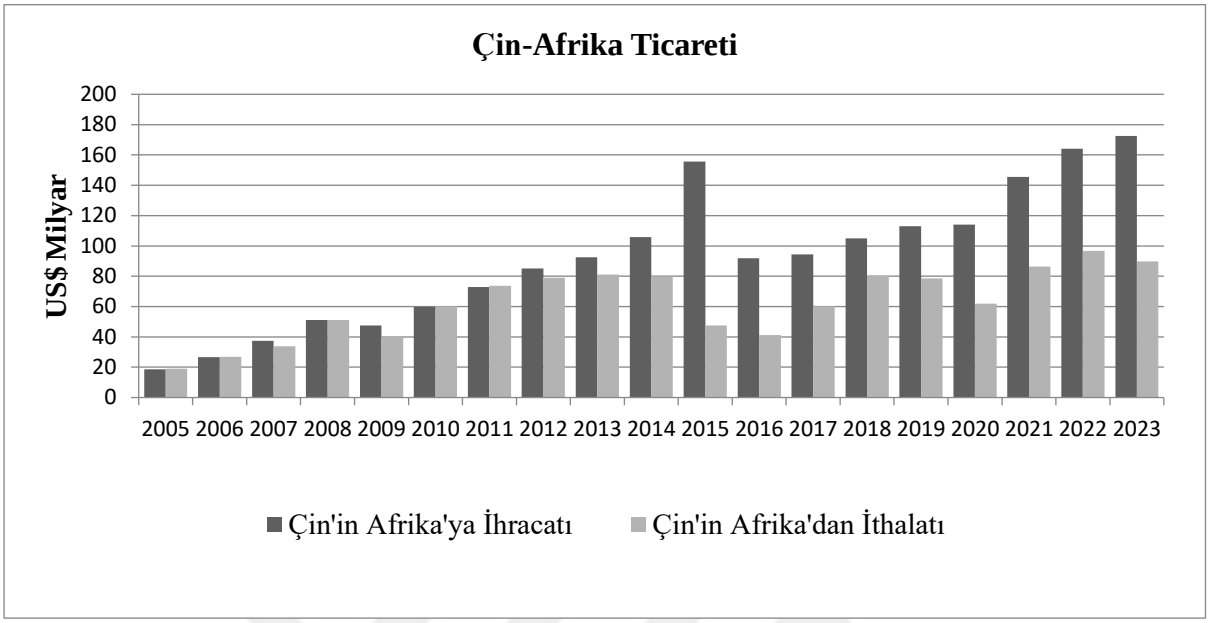
birliği işletmelerine izin verilmekteydi. Dış yatırımlar için Pekin'in sıkı bir onay sistemi vardı. 1986 yılında ise Çin sistemi serbestleştirmiş ve 1991 yılında daha fazla işletmeye kuruluş izni vermiştir. 1990'ların başında Çin, Afrika'yı kalkınma için kilit bir pazar olarak tanımlamış ve bir dizi Afrika ülkesinde ticaret ve yatırım merkezleri kurmaya başlamıştır. Ticaret Bakanlığı'nın öncü kuruluşu 1993 yılında Çinli şirketlerin Çin-Afrika ticaret ve yatırımlarını güçlendirmelerine yardımcı olmak için dört bölümden oluşan bir strateji yayınlamıştır. İlk olarak Çin, Afrika'nın doğal kaynaklarını Çin ekonomisinin gelişimi için hayati olarak tanımlamıştır. İkinci olarak Çin, Afrika'nın büyük nüfusunu Çin tüketim malları için önemli bir potansiyel pazar olarak değerlendirmiştir. Üçüncüsü, Afrika ülkeleri maden arama, inşaat projeleri ve Çinli işgücü kullanımı açısından Çin için giderek daha cazip hale gelmiştir. Dördüncüsü, Çin birkaç Afrika ülkesini karlı uzun vadeli yatırımlar için kilit hedefler olarak belirlemiştir (Shinn ve Eisenman, 2012:128). Çin, firmalarını yurtdışına açılmaya teşvik ettiği 1999 yılından itibaren dışarı açılma stratejisini pekiştirmiştir. Çin teşvik olarak banka kredilerine kolay erişim, basitleştirilmiş seyahat prosedürleri ve vergilendirme, ithalat ve ihracat için tercihli politikalar sunmuştur (Wong, Chan, 2003:281). 2000 yılında Çin, Çin-Afrika İş birliği Programı ile Afrika'da yatırıma verdiği desteği resmileştirmiştir. Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada, yatırım için garantileri ve iyileştirilmiş bir yatırım ortamını teşvik etti. Çin'in 2006 Afrika Politika Bildirisi, Çin'deki Afrika yatırımlarını memnuniyetle karşılarken, Afrika'daki Çin şirketlerinin yatırımlarına verilen desteği vurgulamıştır. Pekin, yatırım koruma anlaşmalarını ve çifte vergilendirmeyi önleyen anlaşmaları kolaylaştırmayı kabul etmiştir. Pekin Eylem Planı bu hususları yinelemiş, 2006 Pekin zirvesi sırasında İkinci Çinli ve Afrikalı Girişimciler Konferansı'nın düzenlendiğini ve Çin-Afrika Ortak Ticaret ve Sanayi Odası'nın kurulduğunu kaydetmiştir. Çin ayrıca Çin-Afrika Kalkınma Fonu'nun (CADF) kurulduğunu duyurmuştur (Shinn ve Eisenman, 2012:129).

Çin'in Afrika'daki genişlemesi, artan ekonomik erişiminin yanı sıra küresel bir güç olarak yükselişinin bir sonucudur. ABD ekonomisinin 2008-2009 krizinde sekteye uğraması ve Çin ekonomisinin büyümeye devam etmesi, Pekin'in kalkınma modelinin gelişmekte olan dünyada daha fazla popülerlik kazanmasına zemin hazırlamıştır. Batılı ülkelerin demokrasiye yaptıkları vurguyla karşılaştırıldığında, Çin'in kalkınma öncelikli yaklaşımı Afrika'daki otoriter rejimlere daha cazip gelmiştir. Çin'in bölgedeki yumuşak güç uygulaması, ticaret, yatırım, yardım, hibe, kredi ve borç ertelemesi gibi ekonomik mallarla yakından ilişkilidir. Ödemeler, Afrika'da Çin'in yumuşak gücünün önemli bir kolu olarak ön plana çıkmaktadır. Çin, artan ekonomik gücünü, kalkınmasını sürdürmek ve ihtiyaç duyduğu enerji ve emtiaya ulaşmak için 2000'li yılların başlarında Afrika'da bilinçli olarak yumuşak güç kullanmaya başlamıştır. Bu sebeple ekonomik güç, Çin'in yumuşak gücünün hem kaynağı hem de aracı haline gelmiştir. Pekin, bu gücünü pekiştirmek için Afrika hükümetleri arasında dostlar edinmek ve kalpleri kazanmak gayesiyle çok büyük mali kaynaklar ayırmaktadır. Hükümet politikası devlete ait ve özel Çinli şirketlere, Afrika ile ticaret yapmak ve Afrika'da iş yapmak için düşük faizli krediler ve fonlar sağlamaktadır (Liang, 2012:669). Çin hükümeti hem kendi ekonomik menfaatlerini hem de küresel liderlik hedefini içeren Kuşak ve Yol Girişimi'ni desteklemek amacıyla yoğun bir şekilde borç ve kredi sağlamaktadır. Ancak bu durumun diğer bir yüzü de vardır. Çin, borçlarını ödeyemeyen ülkelerin çeşitli varlıklarına el koyarak KYG'nin güvenliğini ve devamlılığını garanti altına almayı hedeflemektedir. Bu yaklaşım, borçlu ülkeleri ve uluslararası toplumu Çin'in niyetleri konusunda ciddi bir endişeye sevk etmektedir (Tandoğan:2018).

Çin, Afrika'yı stratejik olarak çok önemli görmektedir. Çin'in enerji ve emtia ihtiyaçlarını karşılamak için zengin kaynaklara sahip Afrika ideal bir yerdir. Çoğu Angola, Sudan ve Kongo'dan olmak üzere, petrol üreten on yedi Afrika ülkesinden on üçü, Çin'in toplam petrol ithalatının yüzde yirmi sekizini oluşturmaktadır. Ekvator Ginesi ile bu üç ülke, Çin ile toplamda ve petrolde en büyük beş Afrikalı ticaret ortağı arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, Çin'in Afrika'daki ekonomik ilgisi yalnızca petrolle sınırlı kalmamıştır. Zambiya'daki bakır yatırımlarına, Zimbabwe'deki platin taleplerine ve Gabon ve Zambiya'daki balıkçılık girişimlerine kadar tüm doğal kaynaklarla ilgilenmektedir. Çin'in makineleri, telekomünikasyon ekipmanları ve imalat ürünleri, Afrika'yı kazançlı bir gelişen pazara

dönüştürmüştür. Çinli şirketler, Afrika'yı ihracat ve yatırım için yeni bir sınır olarak görmektedir (Liang, 2012:671).

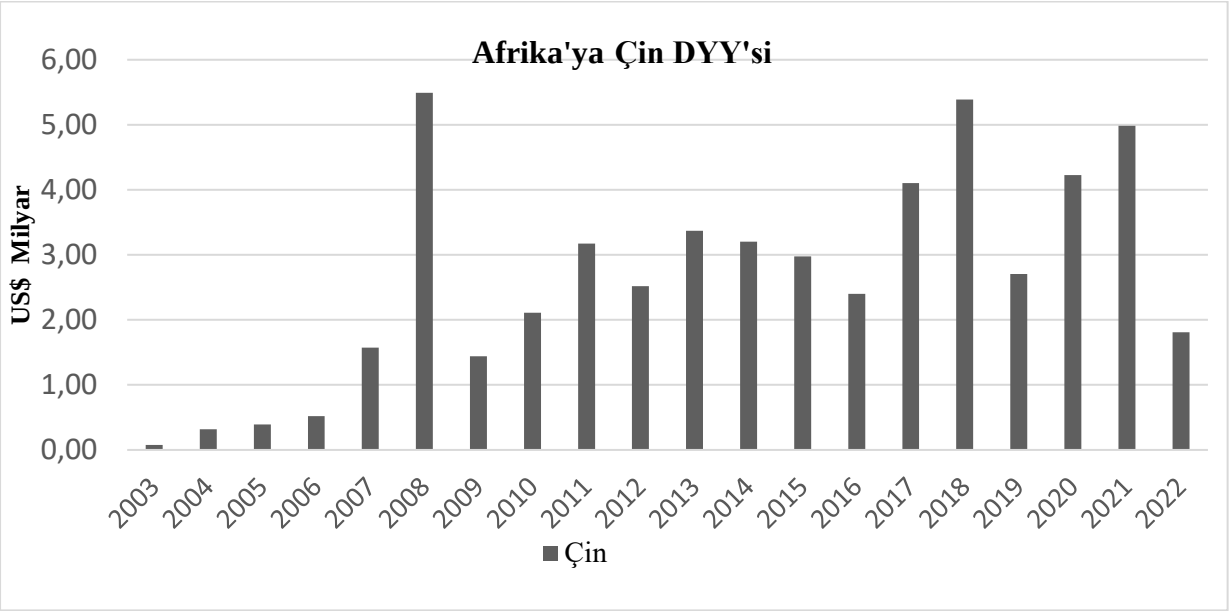
Grafik 1. 2005 ve 2023 Yılları Arasında Çin ile Afrika Arasındaki Ticari İlişkiler

Kaynak: China–Africa Research Initiative https://www.sais-cari.org/data-china-africa-trade (23.02.2025)

Ticaret Çin-Afrika ekonomik iş birliğinin en eski ve en önemli ayağıdır. Grafik 1, 2005'ten 2023'e kadar ticaretin hızlı gelişimini göstermektedir. 2023 yılına gelindiğinde Çin ve Afrika arasındaki ikili ticaretin (ithalat ve ihracat) 262 milyar dolar oluğu görülmektedir. Çin, 2008 yılındaki küresel mali krizin bir sonucu olarak 2009 yılının başından bu yana Afrika'nın en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. Çin, Afrika ülkeleriyle ticari ilişkilerde çok yönlü, kapsamlı, dengeli bir politika uygulamaya devam etmektedir. Ticaret hacmi büyük ölçüde dengede olsa da Çin, enerji ihracatçıları dışındaki Angola, Ekvator Ginesi, Sudan, Libya, Mauritius, Gabon, Çad ve Nijerya gibi birçok Afrika ülkesiyle daha fazla ticaret yapmaktadır. Çin enerji ve doğal kaynakları esas olarak birkaç Afrika ülkesinden ithal ederken, ekonomik etkisini dengelemek ve "kazan-kazan" iki yönlü ticareti gerçekleştirmek için Afrika'nın her yerinde aktif olarak faaliyet yürütmektedir. 2009 yılında yapılan Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC IV) bakanlar toplantısı Afrika'dan Çin pazarına üretim malları ithalatını artırmayı ana hedeflerinden biri olarak belirlemiştir. Pekin, Afrika ile ticaretin tek yönlü olduğunun ve Afrika'dan sadece doğal kaynaklar çıkardığının düşüncesini düzeltmeye çalışmaktadır. Çin, 2005 yılından Haziran 2010 sonuna kadar, tarım, deri, taş malzemeler, tekstil ürünleri ve diğerleri dahil olmak üzere, sıfır tarife koşulları altında 1,32 milyar dolar değerinde Afrika ürünü ithal etmiştir (Liang, 2012:678).

Grafik 2. 2003 ve 2022 Yılları Arasında Çin'in Afrika'ya Doğrudan Yabancı Yatırımları

Kaynak: China–Africa Research Initiative http://www.sais-cari.org/chinese-investment-in-africa (23.02.2025)

Çin'in daha fazla hammadde ve pazar ihtiyacı, şirketlerini son yıllarda yatırımlarının hızla arttığı Afrika'ya yöneltmiştir. Grafik 2' de görüldüğü üzere Çin'in Afrika'ya yatırımları 2008 krizinde zirve yapmış ve bu tarihten itibaren süregelmiştir.

Çin yatırımları, ticaretle bağlantılı finansmanın bir başka önemli yatırım alanıyla bağlantılı olduğu enerji sektöründe yoğunlaşmaktadır. Bu yatırımlar altyapı inşaatı çoğunlukla kamu ve ticari binalar, su dağıtım ağları, yollar, demiryolları, elektrik güç sistemleri ve barajlar olarak ön plana çıkmaktadır. Çoğu Güney Afrika, Nijerya, Zambiya, Sudan, Cezayir ve Mısır'da olmak üzere kırk dokuz Afrika ülkesinde 1.600'den fazla Çinli şirket yatırım yapmıştır. Ayrıca Çin, Zambiya, Mauritius, Nijerya, Mısır ve Etiyopya'da altı ekonomik ve ticari iş birliği bölgesi kurmuş ve bu bölgelerdeki altyapı inşaatlarına 250 milyon dolar yatırım yapmıştır. Çin reformu aşamasında özel ekonomik bölgelerin kurulması ve başarılı olması ekonomik başarısının temelini oluşturmuş ve Çinli şirketler Afrika'da bu modeli uygulamışlardır (Liang, 2012:676). Fiziki altyapı, sanayi ve tarım, Batılı yardım kuruluşlarının ve özel yatırımcıların uzun süredir ihmal ettiği sektörlere yatırım yaparak ve yardım sağlayarak Çin Afrika'daki varlığını giderek daha fazla hissettirmektedir. 2006 yılında Çin kabinesi, uluslararası yatırımları teşvik etmek ve standartlaştırmak için "dokuz ilke" belirlemiştir. Yerel yasalara uymak, sözleşmeleri şeffaflık ve eşitlik temelinde ihale etmek, yerel çalışanların işçi haklarını korumak, çevreyi korumak, kurumsal sorumluluğu uygulamak gibi dışarıda faaliyet gösteren Çinli firmaların bu ilkelere uyması gerekmektedir.

Çin, yardımlarını hibe olarak değil, esas olarak kredi yoluyla sağlamaktadır. Kredilerini geri ödemekte zorlanan ülkelere kalkınma yardımı paketinin bir parçası olarak borç iptali yaptığı için Çin, kredilerini geri ödemekte zorlanan ülkelere tercih edilen bir borç veren olarak görülmüştür. Çin, 2009 yılı sonu itibariyle Afrika'ya 11,15 milyar dolarlık toplam yardım sağlamıştır. 2006 Pekin FOCAC Zirvesi sırasında Çin, 2009 yılına kadar Afrika'ya yaptığı yardımı iki katına çıkarmak için 3 milyar dolar tercihli kredi ve 2 milyar dolar ihracat kredisi sağlamıştır. Çin, 2009 yılına kadar Afrikalı öğrencilere verilen burs sayısını ikiye katlayarak 4,000'e çıkarmayı ve 15,000 Afrikalı profesyonele mesleki eğitim vermeyi taahhüt etmiştir. Yardım paketinin bir parçası olarak Pekin, 2009 yılı sonuna kadar Afrika'da Kahire Uluslararası Konferans Merkezi, Somali'deki Belet Uen-Burao Otoyolu, Moritanya'daki

Dostluk Limanı ve Tunus'taki Mashta al Anad-Ben Jarw Kanalı da dahil olmak üzere 500'den fazla altyapı projesi inşa etmiştir (Liang, 2012:680).

Çin hükümeti, Afrika'ya Çinli şirketleri yatırım yapmaya teşvik etmek için 1 milyar ABD doları sermayesiyle daha önce belirtildiği üzere Çin-Afrika Fonu'nu kurmuştur. Çin-Afrika Fonu, bir öz sermaye fonu gibidir ve zaman içinde Afrika'ya giren ya da Afrika'da faaliyet gösteren Çinli şirketlere yaklaşık 5 milyar ABD doları finansman sağlaması beklenmektedir. 2008 yılı sonu itibariyle fon, yaklaşık 400 milyon ABD doları değerinde bir miktarı on projeye yatırmıştır. 2012 yılı itibariyle Fon, 30 Afrika ülkesinde 60 projeyi finanse etmiş ya da ortak finansman sağlamıştır. Fon, Afrika'da endüstriyel kalkınmaya yatırım yapmaya, madencilikte hisse senedi edinmeye ve Afrika'ya yatırım yapan Çinli girişimleri desteklemeye odaklanmıştır. Fon, piyasa koşullarına uygun olarak çalışabilme yetkisine sahiptir. Çin-Afrika Fonu gibi bir sermaye fonu oluşturulmasındaki sebep gelişmekte olan Afrika'nın, sorunlu geçmişinden kurtulmuş, halkını kurtarmak için ekonomik kalkınma ve demokrasiye odaklanmış muazzam fırsatlara sahip bir Afrika görülmesi ve bu fırsatlardan yararlanmak istenmesidir. Çinli yetkililer, 2008 mali krizine rağmen Afrika'ya yardım ve yatırım yapmaya devam edeceklerini de belirtmişlerdir. Bu doğrultuda Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde düzenlenen İş birliği Forumu'nda (FOCAC 2015) Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Afrika'nın sanayileşmesi, tarımsal modernizasyon, altyapı, finansal hizmetler, yeşil kalkınma, ticaret ve yatırımların kolaylaştırılması, yoksullukla mücadele gibi alanlarda destek olmak için 60 milyar ABD doları vereceğini açıklamıştır (Abdulai, 2016:62). Johannesburg'daki FOCAC 2015 toplantısında Xi Jinping, önümüzdeki üç yılı kapsayan ve 60 milyar ABD doları bir taahhütle gelen on büyük planını açıklarken şöyle demiştir: "Çin-Afrika ilişkileri tarihte eşi benzeri görülmemiş bir büyüme aşamasına ulaşmıştır... gelin el ele verelim... ve yeni bir Çin-Afrika kazan-kazan iş birliği ve ortak kalkınma dönemi açalım." (FOCAC, 2015).

Çin, büyümesini sürdürmek için Afrika'nın zengin doğal kaynaklarına olan talebinin bir sonucu olarak Afrika'ya ilgisini her geçen gün artırmaktadır. Angola, Güney Afrika, Nijerya, Sudan ve Zambiya gibi Afrika'nın en zengin kaynakları olan ülkelerden Çin'in büyümesi ve gelişmesi için kaynak güvenliğinin önemi nedeniyle ticaret artmaktadır. Bu kaynakların satın alınmasının çoğu, hükümetle bağlantılı Çinli ve Afrikalı şirketlerle ortak girişimler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu anlaşmalar önceki aşamalarda ticaret ve proje finansmanı kolu altında Çin Exim Bankası aracılığıyla finanse edilmiştir. Bununla birlikte, Çin'in Afrika'ya olan ilgisinin artması bu durumu değiştirmektedir. Çin'in çeşitli bankaları, Afrika'da şu anda hizmet vermektedir: China Development Bank, China Export-Import Bank, China Industrial and Commercial Bank, China Bank ve China Construction Bank. Bu hizmetler arasında uluslararası anlaşmalar, ticaret ve hizmetlerin finansmanı, enerji, telekomünikasyon, elektrik, su, ulaşım, tarım ve lojistik yer almaktadır. Çinli finans kuruluşları ayrıca Güney Afrika, Mısır ve Zambiya'da ofis ve temsilcilikler kurmuşlardır. Bazı Afrika bankaları da Çin'de şube açmışlardır. Mısır, Fas, Kamerun, Güney Afrika ve Nijerya bunlardan bazılarıdır. Örneğin, 30 Kasım 2015 tarihinde Bank of China'nın Johannesburg şubesi, Mauritius'taki bir müşterisi için 2,7 milyar yuanlık bir işlem gerçekleştirmiştir. Bir diğer gelişme de Çin Kalkınma Bankası ile Çin Exim Bank'ı Çin-Afrika Kalkınma Fonu'na 5 milyar ABD doları ortak yatırım yapmıştır. Bu fon, Afrika ülkelerine tarım, imalat ve enerji üretiminde destek olmanın yanı sıra Afrika'daki Çinli işletmelerin gelişmesi için de kullanılmaktadır. Çin'in Standard Bank of South Africa'ya yaptığı yatırım, Afrika'da bankacılığın doğasını değiştirmek için başka bir yol haritası çizmektedir. Çin Sanayi ve Ticaret Bankası (ICBC) Standard Bank of South Africa'nın yüzde 20 hissesini 5,5 milyar ABD doları karşılığında almıştır. Amaç, Standard Bank'ın ICBC'nin Afrika'daki kurumsal müşterilerini finanse etmesini sağlamak olarak belirlenmiştir. Bir diğer amaç ise Standard Bank, ICBC'nin kendisine yatırdığı fonları, Afrika'daki ayak izini yerel Güney Afrika pazarının ötesine genişletmek için kullanma gayesidir. Strateji olarak aynı zamanda Standard Bank Afrika'daki Çinli kurumsal müşterileri hedeflemektedir. Çin'in daha büyük, iyi yönetilen, gelişmiş kurumlara ve çok ülkeli hazırlığa sahip Afrika bankalarından hisse alması, Afrika'daki ticari bağlarından ve yatırımlarından en iyi şekilde yararlanmak için en iyi yöntemler arasında yer almaktadır. Çin'in Afrika'daki bankacılık sektörüne yaptığı yatırımlar ve Afrika'daki projelerde Batılı bankalarla yaptığı ortak girişimler risk tablosunu değiştirmekte ve Batılı bankaları ve

kurumları Afrika'ya yatırım yapmaya teşvik etmektedir. Çin bankalarının birleşme ve satın alma faaliyetleri, ortak girişimler ve Afrika bankalarından hisse almaları yeni bir bankacılık dönemine katkıda bulunmaktadır. Çin bankalarının Afrika'daki projeleri finanse etmek için kullanılmasının yanı sıra Afrika bankalarıyla ortaklık kurması ve bazı durumlarda bu bankalara, özellikle de Afrika'da geniş ayak izleri olanlara yatırım yapması, Çinlilerin Afrika'ya girişleri açısından oldukça akıllıca bir hareket olarak değerlendirilmektedir (Abdulai, 2016:65).

Bir diğer ekonomik yatırım bağlantısı teşkil eden Kuşak Yol Girişimi Afrika ve Çin ilişkilerinde başka bir seviye oluşturmaktadır. Başkan Xi Jinping, 2013 yılında Orta ve Güneydoğu Asya'da yaptığı ziyaretlerde "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" ve "21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu" fikrini ortaya atmıştır. Bu fikir 2015 yılında Çin hükümetinin İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu'nun Ortaklaşa İnşa Edilmesine İlişkin Vizyon ve Eylemler adlı beyaz bir kitap yayınlamasıyla yazıya dökülmüştür. Bu kitapta politika koordinasyonu, engelsiz ticaret, altyapı ve tesislerin bağlanabilirliği, finansal entegrasyon ve Kuşak ve Yol Girişiminin ana hedefleri olarak insanların birbirleriyle daha yakın bağlar kurması için ‘‘Beş Bağlantı’’ yer almaktadır. Ayrıca, ortak fayda ve ortak katkı ilkelerinin yanı sıra Kuşak ve Yol iş birliğinin aktif bir şekilde desteklenmesini ve kapsamlı istişare yapılmasını da önermektedir (China-Africa Business Council, 2023:25).

Afrika hem doğal hem de tarihi olarak Kuşak ve Yol'un bir parçası konumundadır. Afrika, Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) açısından stratejik bir kenetlenmeye ve ardından kademeli olarak yaygınlaşmaya doğru ilerlemiştir. Afrika, ilk olarak pilot vaziyette KYG'de yer almıştır. Çin-Afrika İş birliği Forumu'nun 2015 Johannesburg Zirvesi Deklarasyonu, iki tarafın Çin'in İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu inşa etme girişimleri ile Afrika'nın ekonomik entegrasyonu ve sürdürülebilir kalkınma gündemi arasındaki bağlantıları aktif bir şekilde araştırmasını önermiştir. Böylece, Kuşak ve Yol’ un inşasına yönelik Çin-Afrika iş birliğinin stratejik olarak yeni bir aşaması da başlamış oldu. Afrika'nın Kuşak ve Yol Girişimi'ndeki konumu daha sonra netlik kazanmaya başlamıştır. 2018'deki Çin-Afrika İş birliği Forumu'nun Pekin Zirvesi, Kuşak ve Yol’un Çin ve Afrika arasında iş birliği yoluyla inşa edilmesi gerektiğini belirtmiştir. 2021 Çin-Afrika İş birliği Forumu 8. Bakanlar Konferansı Dakar Deklarasyonu, Afrika Birliği'nin 2063 Gündemi ve BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile Kuşak ve Yol’ un ortak inşasının yakından bağlantılı olması gerektiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda yayınlanan Çin-Afrika İş birliği 2035 Vizyonu, Çin ve Afrika'nın Kuşak ve Yol’un inşasında daha yakın ortaklar haline gelmesini önermiştir. Haziran 2023 itibariyle Çin, 52 Afrika ülkesi ve Afrika Birliği ile Kuşak ve Yol konusunda iş birliği belgeleri imzalamıştır (China-Africa Business Council, 2023:26).

Çin'in Bir Kuşak Bir Yol Projesi, resmi söylemlerde genellikle barışçıl, ekonomik iş birliğini önceliklendiren ve Doğu ile Batı arasında herkesin faydalanabileceği ticaret yolları inşa etmeyi amaçlayan bir kazan-kazan girişimi olarak sunulmaktadır. Ancak bu noktada farklı bir perspektife odaklanmak gerekiyor: Çin devletinin ekonomik ilişkilerde kendine özgü bir yaklaşımı var. Örneğin, Batılı ülkeler, ihtiyaç duyan ülkelere yüksek miktarda kredi veya hibe sağladıklarında, bu paranın nasıl ve nerede harcanacağı, şeffaflık, gerekli mekanizmalar ve kurumların varlığı gibi çeşitli ön koşullar sunmaktadırlar. Buna karşılık, Çin devleti, görünüşe göre, KYG kapsamında verdiği kredinin nasıl ve nerede kullanılacağına dair çok fazla müdahalede bulunmaktadır. Hatta Batı'nın para yardımı yaparken koyduğu bu tür koşulları içişlerine müdahale olarak görmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, Çin ile bu düşünceyi paylaştıkları için Çin, Batı'ya karşı önemli bir finansal alternatif sunmaktadır. Ancak, gelen yüksek miktardaki kredilerin nasıl harcanacağına yönelik katı bir denetim olmaması, Çin'den kredi alan devletleri derin bir borç batağına sürüklemektedir. İşte bu noktadan sonra Çin'in uyguladığı borç diplomasisi devreye girmektedir. Çin, bilerek yaptığı borçlandırmalarla gerek Afrika'da gerekse Asya'da kredilerini ödeyemeyen devletlerin önemli varlıklarına el koymaktadır. Başka bir deyişle, başlangıçta ekonomik motivasyonlarla kurulan ikili ilişkiler, borç diplomasisi aracılığıyla siyasi bir baskı aracına dönüşmektedir. Bu stratejiyle Çin devleti, kendine bağımlı devletlerin sayısını artırarak küresel gücünü pekiştirmektedir. Çin’in, Kenya’daki Mombasa Limanı’nda, Sri Lanka’daki

Hambantota Limanı'nda ve Zambiya'daki Kenneth Kaunda Uluslararası Havalimanı'nda borçları karşılayamayan ülkelerden kontrolü devralması; ayrıca Pakistan'ın Çin'e olan artan borçları nedeniyle Gwadar Limanı'nın Çin'e bırakılması, bu durumu destekleyen örnekler olarak verilebilir (Yılmaz, 2020:642).

Harita 3. Kuşak ve Yol Girişimi

Kaynak: AA https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/36314# Erişim Tarihi:8.03.2025

Kuşak Yol Girişimi Çin ve Afrika arasındaki siyasi güveni güçlendirmeye, iş birliği konusunda fikir birliği sağlamaya, sanayi projelerinin kurulmasını hızlandırmaya ve sanayi zincirlerinin inşasını desteklemeye yardımcı olmaktadır. Altyapı ve tesislerin birbirine bağlanması, Afrika ülkelerinde altyapının iyileştirilmesine ve sanayileşme ve sanayi zinciri iş birliğinin temellerinin sağlamlaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Engelsiz ticaret, ticaret ve sanayi zincirlerinde organik entegrasyon, olumlu etkileşimler ve etkili ve uygun lojistik sağlamaktadır. Çin-Afrika iş birliğindeki küçük ve orta ölçekli işletmeler, finansal entegrasyon yoluyla güçlü finansal destek almakta ve bu da Afrika'daki temel endüstrilerin gelişimini korumakta ve desteklemektedir. Çin ve Afrika halkları arasındaki iletişim ve anlayışın geliştirilmesi, halk desteğinin sağlam temellerinin atılmasına, Afrika endüstrilerinin dönüşümü ve Çin'in endüstri zincirlerinin Afrika'ya yayılması için yumuşak güç alanı sağlanmasına yardımcı olmaktadır (China-Africa Business Council, 2023:27).

Kenya, Cibuti, Mısır, Etiyopya, Tanzanya, Zambiya ve Angola, Çin'in KYG kapsamında Afrika'ya katılımının kilit noktaları olma konumundadır. Kenya bu girişimin Afrika'daki merkezi olarak görülmektedir. Çin, Kenya'daki kalkınma hareketine tartışmasız bir şekilde katılmaktadır. Şehrin kentsel altyapısı hala sömürge döneminin ya da bağımsızlıktan sonraki ilk yılların kazanımlarına dayanırken, Çin'in yol ve konut alanındaki büyük ölçekli projelerinin çok operasyonel boyutu ve hızlı

uygulaması mevcut gelişmeye katkıda bulunmaktadır. Çin kalkınma yardımları ve Çinli özel yatırımcılar, nüfusa daha hızlı yanıt vererek diğer yabancı oyunculardan ayrılmaktadırlar (Dossou, 2018:9). Kenya, Asya ve Afrika arasındaki Deniz İpek Yolu'nun köprübaşı olma özelliğini taşımaktadır. Mombasa limanının geliştirilmesi, Lamu'da modern bir liman tesis edilmesi ve Mombasa'yı başkent Nairobi'ye ve komşu ülkelere bağlayan yeni bir tren yolu inşa edilmesi bu köprübaşının temel projeleri arasında yer almaktaydı. Kenya'nın Standart Ölçer Demiryolu, Doğu Afrika'daki en önemli altyapı projelerinden biri olmakla beraber Kenya'nın 1963'te bağımsızlık kazanmasından bu yana 14 milyar ABD doları değeriyle aldığı en büyük yatırım olma özelliğini taşımaktadır (Yılmaz, 2021:360).

Şekil 3. Çinli Eğitmen Jiang Liping ve Çırak Horace Owiti Nairobi, Kenya'da Bir Lokomotif Denetimi Gerçekleştirirken

Kaynak: Xinhua/Wang Guansen https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/07MOJ9KH.html Erişim Tarihi:9.03.2025

Mısır ise Süveyş Kanalı Koridoru'nun sahibi olduğu için KYG için önemli bir konumda yer almaktadır. KYG için ilave bir finansman olarak Çin, Mısır Merkez Bankası'na 1 milyar dolar ve Ulusal Banka'ya 700 milyon dolar kredi vermiştir. Ayrıca, Süveyş Kanalı'nın 10 yıllık bir süre zarfında genişletilmesi ve Mısır için yeni bir idari başkent inşası başlatılmış olup, sırasıyla 230 milyon ABD doları ve 45 milyar ABD doları gibi devasa meblağlar Çin'in üstleneceği maliyetlerdir (ZiroMwatela ve Changfeng, 2016: 13). Cibuti, Etiyopya'dan Cibuti'ye uzanan boru hatlarının inşası ve Kızıl Deniz'e kıyısı olduğu için KGY girişiminde önemli bir noktadadır. Cibuti, Çin'in toprakları dışındaki ilk askeri üssüdür ve bu nedenle Çin için stratejik öneme sahiptir. Çin Etiyopya için en büyük ticaret ortağı olma özelliğindedir. 2016 yılında iki ülke arasında 5,4 milyar ABD doları ve 2017 yılında 5,12 milyar ABD doları arasında ikili ticaret gerçekleşmiştir. Ticaret ortalama olarak %22,2 artmıştır. Etiyopya hükümeti Çin'den yatırım çekmek için gümrük vergilerini azaltmakta ve gelir vergisinde indirimler getirmektedir. Diğer taraftan Çin, Etiyopya'nın KGY'ye sağladığı yardım sayesinde, Eylül 2018'de Etiyopya'nın bazı kredilerini yeniden yapılandırmayı kabul etmiştir (Yılmaz, 2021:361). Ek olarak, Çin, 1970'lerde Çinlilerin yardımıyla inşa edilen Tanzanya-Zambiya Demiryolunu yeniden canlandırmak istemektedir. Zambiya bakırını limana taşımak için inşa edilen ve 1900 km uzunluğunda olan hat geçmişten günümüze Çin-Afrika dostluğunun bir sembolü olarak değerlendirilmektedir. Bu demiryolları Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin güneyi üzerinden birbirine bağlandığında, Tanzanya'nın doğu kıyısındaki Dar Es

Salaam limanı, Angola'nın batı kıyısındaki Lobito limanına bağlanacaktır. Bu demiryolları Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin güneyi üzerinden birbirine bağlandığında, doğu kıyısındaki Dar Es Salaam Limanı (Tanzanya) batı kıyısındaki Lobito limanına (Angola) bağlanmış olacaktır, zira Angola kıyısından Kongo sınırına kadar uzanan Lobito-Luau demiryolu (1340 km) 2015 yılında faaliyete geçmiştir (Breuer, 2017: 4).

Şekil 4. 1976 Yılında Tanzanya-Zambiya Demiryolunda Ray Döşemekte Olan Çinli ve Tanzanyalı İşçiler

Kaynak: FOCAC (01-27-2016) http://www.focac.org/eng/zywx_1/tpz/201601/t20160127_8080815.htm Erişim Tarihi: 9.03.2025

Bir diğer Afrika ülkesi olan Nijerya, Çin'in Afrika'daki ikinci büyük ticaret ortağı, en büyük müteahhitlik pazarı ve önemli bir yatırım destinasyonu haline gelmesi açısından önemli bir noktadadır. Nijerya 2018 yılında Çin ile KYG için iş birliği anlaşması imzalamıştır. Zungeru hidroelektrik projesi, Lekki Derin Deniz Limanı, Lagos-İbadan tren güzergahı, Abuja-Kaduna demiryolu hattı, Abuja-Keffi-Lafia-Makurdi yolunun çift yönlü hale getirilmesi ve birçok havaalanı terminalinin başarıyla tamamlanması, bu iş birliğinin bir sonucu niteliğindedir. Nijerya, Çin ile KYG iş birliğini geliştirmeye ve Çin ile olan bağlarını güçlendirmeye kararlılıkla devam etmektedir (Alhassan, 2024:197).

Temel olarak KYG kapsamındaki Çin yatırımlarının Afrika'da önemli sosyoekonomik etkilere sahip olması beklenmektedir. Bu, istihdam yaratarak ve enerji, tarım ve altyapı gibi çeşitli sektörleri canlandırarak Afrika ülkelerinin ekonomik büyümesini destekleyecektir. Hem endüstrileşmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin uzun vadeli kalkınması için altyapı geliştirme projelerinin çok önemli bir değer yarattığı ortadadır. Otoyollar ve köprüler gibi pahalı teknik altyapıya sahip yapılar, sistemler ve tesislerin inşası, bu tür projelerin bir parçası olma niteliğindedir. Altyapı geliştirme girişimleri, ekonomik büyümeyi teşvik etmekte ve ulaşım ağlarını ve bağlantıları iyileştirerek ülke çapında mal ve hizmet taşınmasını kolaylaştırmaktadır ve bu ülkelerin ekonomisini canlandırmaktadır. Afrika'da Çin yatırımlarının varlığı, özellikle altyapı, sanayi, enerji ve teknoloji gibi alanlarda ülkenin sosyoekonomik yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu yatırımlar, iletişimi, ulaşımı ve ticareti artırarak ekonomik büyümeyi teşvik etmekte ve Afrika iş gücünün önemli bir bölümünü oluşturan çok sayıda sektörde iş fırsatları yaratmaktadır.

Çin'in Afrika'daki eğitim bursları, bilimsel iş birlikleri, medya yayınları, devasa yatırımlar ve artan ticari hacimler gibi faaliyetleri, zamanla yumuşak güç unsurlarına dönüşmüştür. Bu girişimler, Afrika ülkelerine yönelik kalkınma ve ortaklık mesajlarını pekiştirirken, Çin'in teknolojik yetkinliğini,

ekonomik gücünü ve diplomatik nüfuzunu sergilemesini sağlamıştır. Altyapı projelerinden tarım inovasyonlarına kadar uzanan geniş bir yelpazede sunulan Çin desteği, Afrika'daki yaşam standartlarını yükseltme potansiyeli taşırken, aynı zamanda Çin'in kıtadaki imajını ve etkisini artırmıştır. Bu stratejik yaklaşım, sadece ekonomik faydalar sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Çin'in küresel sahnede sorumlu bir aktör olarak konumunu güçlendirmesine ve karşılıklı fayda ilkesine dayalı uzun vadeli ilişkiler kurmasına zemin hazırlamıştır.

3- TÜRKİYE'NİN AFRİKA'YA YÖNELİK YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI

3.1 Türkiye'nin Yumuşak Gücüne Dair Kavramsal Bir Çerçeve

Türkiye'nin medeniyet ve kültürel değerleri, tarihsel zenginliği, devlet yapısı, uluslararası sistemde stratejik konumu ve ekonomik yetenekleri nedeniyle önemli bir yumuşak güç potansiyeli bulunmaktadır. Kültürel etkileşim, iş birliği ve kazanç, Türkiye'nin yumuşak güç uygulama politikasının öne çıkan yönlerindendir. Bulunduğu coğrafya nedeniyle Türkiye'nin çevresindeki sorunlara kayıtsız kalmaması, bölgesel olarak barışçıl bir yaklaşım ve aktif bir dış politika uygulama alanı sağlamaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, Türk dış politikasının iki ana eksen olan Batıcılık ve statükoculuk üzerinde yükseldiği görülmektedir. Bu politika, Soğuk Savaş sırasında Batı ile iş birliği yapmak gibi bir ana temaya dayanmaktaydı. Batı ve Doğu bloğu olarak iki kutuplu bir dengenin mevcut olduğu uluslararası düzende Türk dış politikasının manevra alanı hem istikrarlı hem de sınırlı olanaklar içermekteydi. 1991 senesine gelindiğinde SSCB'nin ortadan kalkmasının ardından uluslararası düzendeki durum çok karmaşıklaşmış ve yükselen güçlerin başını çektiği çok kutuplaşma ortamı oluşmuştur. Soğuk Savaş sona erdiğinde, Türk dış politikasının içinde cereyan ettiği koşullar da önemli ölçüde değişmiştir (Oran, 1996:368).

1952 yılında NATO'ya katılan Türkiye, dış politikasında ABD-NATO merkezli bir politika izleyerek Sovyetler Birliği tehdidine karşı akılcı bir yaklaşımda bulunmuştur. Kore Savaşının getirdiği ABD-NATO merkezli odaklı ilişkiler, U2 Casus uçak krizi, Jüpiter Füze krizi, Haşhaş krizi, Johnson Mektubu'nda silah ambargosu, Kıbrıs Savaşında ABD'nin Yunan tarafında yer alması gibi akla gelen en önemli krizlerle bu ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. 1960'lı yıllarda Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile geliştirdiği petrol ticareti ve sanayi tesisleri kurulumu, iki ülke arasındaki ekonomik iş birliğinin somut göstergesidir. Bu iş birliği, Türkiye'nin Batı eksenine alternatif olarak çok yönlü dış politika arayışlarının başlangıcı niteliğindedir (Canar, 2018:225). 1986 yılında Sovyetler ile imzalanan doğalgaz anlaşması, Türkiye'nin enerji güvenliği açısından stratejik bir dönüm noktasıdır. 1987'de başlayan ithalat, Sovyetler ile enerji bağının kurumsallaşmasını sağlamıştır (Kibar Enerji, 2025). Yine seksenli yıllarda Türkiye'nin İran-Irak Savaşı sırasında tarafsız bir pozisyon izlemesi, ABD'nin bölgesel yönlendirme baskılarına karşı diplomatik dengeyi başarıyla koruduğunu göstermektedir. Bu tarafsız duruş, Türkiye'nin enerji arzını güvence altına alması ve bölgesel güvenilirliğini pekiştirmesi açısından anlamlıdır (Altunışık, Göçer, 2025).

Doksanlı yıllarda gelişen bir dizi olay dünya sisteminin değişmesine sebep olduğu gibi Türkiye'nin de hem iç siyasetinin hem de dış siyasetinin değişmesine sebep olmuştur. Bu olayların başında gelen Sovyetler Birliğinin dağılması ve Türkiye'nin çevresinde çok sayıda yeni devletlerin oluşması ve bu devletlerle yeniden tesis edilen ilişkilerin geliştirilmesi ilk önemli gelişme olarak değerlendirilmektedir. Vuku bulan İkinci olay ise ABD'nin Irak'a müdahalesi ile başlayan İkinci Körfez Savaşı'dır. Amerika Birleşik Devletleri'nin 2. Körfez Savaşı planlarında Türkiye'nin stratejik konumundan faydalanma isteği ve bu talebin 1 Mart 2003'te reddedilmesi, iki ülke arasında öncekilerden farklı bir kırılma noktası oluşturmuştur. 1 Mart Tezkere'sinin reddedilmesi, Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politika anlayışından uzaklaştığı ve kendi yol haritasını şekillendirmesi açısından yeni bir başlangıç yaptığı anlamına gelmektedir. İki kutuplu bir dünya sisteminden çok kutuplu bir dünya sistemine evrilen uluslararası düzende Türkiye mevcut jeostratejik konumu ile komşuları ve yakın çevresiyle ilişkilerini geliştirmek ve yumuşak güç unsurlarını kullanarak hem bölgesinde hem de uluslararası düzende etkin bir rol üstlenme yoluna girmiştir.

Suriye'de 2011'de başlayan iç savaş sürecinde Türkiye'nin Özgür Suriye Ordusu'nun kuruluşuna öncülük etmesi, Ankara'nın bölgesel güvenlik mimarisinde aktif rol üstlendiğini göstermektedir. Bu durum, Türkiye'nin askeri ve stratejik kapasitesini bölgesel etki alanı oluşturma bağlamında değerlendirmeye olanak tanır (Erkmen, 2022:46).

2000'li yıllarda Türkiye'nin iç ve dış koşullarının hızlı değişimi, yeni tehlikelerle birlikte önemli fırsatlar da getirmiştir. Türkiye, tarihi ve coğrafyasıyla yeniden bağlantı kurarak, küreselleşen dünyada Soğuk Savaş'ın tek boyutlu bakış açısını geride bırakmaktadır. Daha adil ve demokratik bir dünya sistemi oluşturmak için merkez-çevre ilişkilerinin küresel bir dönüşümünü talep eden Türkiye'nin yeni aktörleri, ekonomi ve kamu politikasından eğitime, medyaya, sanata ve bilime kadar çeşitli alanlarda dış politika tarafından aktif olarak konumlandırılmaktadır (Tosun, 2022:69).

Türkiye'nin kendi iç sınırlarını düzene sokma konusunda başarılı olması, AB ile ilgili reformların Türkiye'nin ekonomik, siyasi ve güvenlik sorunlarına çözüm getirebilme potansiyelinin olması, sivil/asker ilişkilerinin değişen karakteri, Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeline katkıda bulunan bazı iç ve dış faktörler olarak yer almaktadır. Türk Modeli olarak tanımlanan modelin yumuşak güç evriminde etkili olan noktaları şu yedi maddede belirtilmiştir: Birincisi, Türkiye'de İslam esas olarak kültüreldir, ideolojik ve siyasi değildir. İkinci olarak, Türkiye laikliğin temellerini atmayı önemli ölçüde başarmıştır, devlet mantığı din mantığından üstündür. Bu durum, din mantığının ulusal çıkarların oluşumunda meşru bir girdi olduğu Müslüman dünyasında görülmemektedir. Üçüncüsü, Türkiye kalkınma ve modernleşme çabalarında yüzünü Batı'ya dönmüştür. Dördüncüsü, geçmişin mirasına rağmen Türkiye Batılı devletlerle dostane ve müttefiklik benzeri uluslararası ilişkiler geliştirmiştir. Beşincisi, Türkiye Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısıdır bu nedenle Batı ile Doğu arasındaki ilişkilerde özel bir sorumluluk hissetmektedir. Altıncısı, Türkiye hiçbir zaman sömürgeleştirilmemiştir ve bu nedenle Batılı ülkelerle eşit ilişkiler geliştirme çabasında İslam dünyasına liderlik edebilme potansiyeli bulunmaktadır. Yedinci olarak, mevcut Türk hükümetinin yapısı İslam'ı benimseyip savunan bir geçmişten gelmekte ve bu durum Türk modelinin bir başka belirleyici unsurunu oluşturmaktadır (Oğuzlu 2007: 88).

2. Körfez Savaşı ile başlayan Türkiye'nin yeniden dış politika oluşturma süreci, Arap Baharı, Suriye iç savaşı, Akdeniz'deki gelişmeler, Libya sorunları, terör örgütleriyle etkin mücadele, Ukrayna-Rusya Savaşı gibi konularda kendi dış politika kurallarını uygulamasına evrilmiştir. Bu süreç genellikle diplomatik yollardan ilerlese de Suriye'deki tehditlere karşı askeri çözümler de kullanılmıştır. Son on yıllık gelişmeler göz önüne alındığında, Türk dış politikasında ulus menfaatleri önceliklendirilmekte ve Suriye ve Kuzey Irak sınır ötesi operasyonlarda görüldüğü üzere gerektiğinde sert güç kullanılmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin oyun kurucular arasında yer alma girişimlerinin Akdeniz, Libya ve terörle mücadele açısından sonuç vermeye başladığını söyleyebiliriz. Türkiye oyun kurucu rol üstlenmeye başladığından beri din, dil, kültür olarak ortak paydada bulunduğu Türk Cumhuriyetleri, Ortadoğu ve Afrika gibi geniş bir coğrafyada nüfusunu artırmaktadır. Ayrıca yoksul ülkelere yardım sağlamaktan, eğitim iş birliğine, ekonomik ilişkilere ve kültürel bağları canlandırmaya kadar çeşitli girişimler ve gelişmeler gerçekleştirmiş ve gerçekleştirmeye de devam etmektedir. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Türkiye, bu yeni devletleri ilk tanıyan ülke olarak diplomatik ilişkileri hemen başlatmış ve bölgeyle olan kültürel, ekonomik ve siyasi bağlarını hızla güçlendirmiştir (Erdoğan, Çolakoğlu, 2015:703). Türkiye'nin bu bölgeye yönelik kalkınma yardımlarını düzenlemek amacıyla 1992 yılında Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) kuruldu. TİKA, eğitim, sağlık, altyapı, kültürel mirasın korunması ve kurumsal kapasite geliştirme gibi çeşitli alanlarda projeler hayata geçirdi. Özellikle 1990'lı yıllarda, Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleriyle ilişkilerin kurumsallaşmasında öncü bir rol oynamıştır (Beşgül, 2024:64).

3.2 Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları

3.2.1 Kültür

Türkiye'nin dünyada ilk medeniyetlerin beşiği olarak değerlendirildiği ve yapılan arkeolojik kazılarla ortaya konulan başta Çatalhöyük ve Göbeklitepe kazılarıyla beraber tarihin akışını değiştiren bulguların sahipliğini yapması ne kadar büyük bir tarihi ve kültürel bir mirasa sahip olduğunu göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğunun mirasçısı olması bu coğrafyada baskın bir

Türk kültürünün yanında binlerce yıllık bir birikimle geçmişten günümüze gelen medeniyetlerin ev sahipliğini üstlendiğinden söz edilebilmektedir (Sancak, 2016:19). Türkiye'nin köklü ve zengin bir kültüre sahip olması yumuşak güç kullanımı açısından adeta bir lokomotif rolü üstlenmektedir. Asya, Afrika ve Avrupa'nın kesişme noktasında yüzyıllarca hüküm süren Osmanlı, kültür zenginliğini hâkimiyeti altındaki topraklara taşımış ve büyük bir medeniyet oluşumunun temellerini atmıştır. Osmanlı idaresi altında himayesini sürdüren birçok ülke bugün Türkiye'nin sınırları dışında yer almasına rağmen Osmanlı kültürel havzası bu ülkeler ile Türkiye arasında geçmişten gelen bir bağ oluşturmakta kilit bir rol üstlenmektedir. Kültür oluşumunun yüzyıllar alması göz önüne alındığında bugün eski Osmanlı coğrafyasında kurulan bağımsız devletler ile Osmanlı mirasının merkezinde olan Türkiye arasında geçmişten gelen kültürel değerler bulunmaktadır. Orta Asya'da 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Türk Devletleri ile 1000 yılı aşkın süredir kökenden kaynaklı bir kültür beraberliği söz konusudur. Bu geniş coğrafi alanda Türkiye dil, din, ortak kültürel miras, paylaşılan tarih bilinciyle neredeyse hiçbir devletin sahip olamayacağı bir yumuşak güç potansiyeline sahiptir (Sancak, 2016:20).

Toplumların bireylerin karşılıklı bağ kurmasında aracı bir rol üstlenen din ise diğer bir önemli faktördür. Din ile kültürün çok yakın bir ilişki içinde yer alması Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinin İslam'ın bayraktarlığını yaparken her gittikleri yerde medeniyet oluşturmaları hem din hem kültür açısından birlikte hareket edildiğini göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti ise laiklik temelinde kurulan bir devlet yapısına sahip olmakla birlikte her ne kadar İslam devleti olarak ön plana çıkmasa da Müslüman bir devlet olarak görülmektedir. Türkiye dini ön planda tutan bir dış politika izlememesine rağmen Ortadoğu, Afrika, Balkanlar gibi Müslüman unsurlar üzerinde etkin bir dini kültürel bağ kurma potansiyelini barındırmakta ve bu durum İslam'ın ortak birleştiriciliğinde Müslüman unsurlar üzerinde yumuşak güç oluşturmasında etkin bir rol oynamaktadır (Sancak, 2016:22).

Tarih boyunca "Ordu-Millet" olarak anılan Türkler, sadece Asya'da değil, Avrupa ve Afrika gibi geniş bölgelerde de sayısız devlet kurarak çeşitli uluslar ve yönetimler üzerinde egemenlik kurmuşlardır. Bozkır yaşamının dinamik ve çetin koşulları, Türklerin hem fiziksel hem de zihinsel olarak dayanıklı, mücadeleci bir yapıya sahip olmalarını sağlamış; bu zorluklar, aynı zamanda, güçlü ve iyi organize edilmiş ordular inşa etmelerinin de temelini oluşturmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri kuruluş tarihini milattan önce 209 yılı olarak Metehan'ın kurduğu ordu teşkilatlanmasına dayandırmaktadır (Genelkurmay Başkanlığı, 2025, Tarihçe, para. 1-2). Tarih boyunca çok sayıda Türk imparatorluğu kurulmuştur. Son imparatorluk olan Osmanlı imparatorluğu, Ortadoğu, Asya, Balkanlar ve Afrika dahil çok geniş bir alanı kapsamıştır. Günümüz dünya sisteminde, bu kadar eski ve köklü medeniyetlerin uzantısı olan çok az devlet mevcudiyetini sürdürmektedir. Osmanlı İmparatorluğu, sanat, estetik, ilim, bilim, mimari, yönetim anlayışı, devlet teşkilatı ve ordusu ile dünyaya yön vermiş önemli bir imparatorluktur. Orhun Abideleri'nden Kutadgu Bilig'e, Atebetü'l-Hakayık'tan Dedem Korkut Hikayelerine kadar daha birçok edebi baş yapıt, Türk tarihi, destanlar, yazar, şairler ve ozanlar günümüzde Türkçe konuşan 200 milyon insanın etkileşimini sağlayan çok önemli araçlar olarak ön plana çıkmaktadırlar. Orta Asya ve Anadolu harmanı mutfak, turizm, sağlık, Türk müziği, halk dansları ve güzel sanatlar gibi özellikler dünya medeniyetini çeşitlendirmiş ve insanların hayranlıkla takdir etmesini sağlamıştır. Türk film ve dizilerinin Ortadoğu, Asya, Balkan ülkeleri ve dünya çapında ilgi görmesi turizme ayrıca yardımcı olmaktadır (Çayır, 2024:47). Bu kültürü dünyaya tanıtmaya aracı olan kurumlara örnek vermek gerekirse vakfa bağlı bir kuruluş olan Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretmek ve Türkiye'yi tanıtmak için kültürel ve sanatsal faaliyetler yürütmektedir. Ayrıca bilimsel araştırmalara da destek vermektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2025, Kurumsal, para. 3). Kurumların yanında Türk televizyon dizileri, günümüzde Türk kültürünün yansıtılmasında ve ortak geçmişe sahip bölgelere yumuşak gücün aktarılmasında önemli bir araç haline gelmiştir. Gümüş dizisi ile başlayan Türk dizilerinin yurtdışında izlenme oranı her geçen gün artmakta ve bu da Türkiye'nin yumuşak gücünü önemli ölçüde artırmaktadır. Türk dizilerinin Ortadoğu'dan başlayarak Batı Balkanlar, Yakın Doğu ve Yunanistan'da yaygınlaşması, Türkiye'nin etkisini önemli ölçüde artırmış ve turizmden ticarete, yumuşak gücünün artmasında yardımcı unsurlardan olmuştur.

Gümüş dizisinin en çok izlendiği ülke olan Birleşik Arap Emirlikleri'nden gelen turistlerin sayısı %21 artmıştır (Çavuş, 2012:31). Türkiye'nin, öğrenci değişim programları, turizm, eğitim, bilim gibi alanlarda kaydedilen gelişmeleri, uluslararası iş birliği projeleri ve Türkiye'nin kültürünün, dilinin ve kendisinin tanıtımına katkıda bulunabilecek faaliyetleri tarihinden aldığı güçle Orta Doğu, Orta Asya, Kafkaslar, Balkanlar ve Avrupa'yı da kapsayacak biçimde çok yönlü bir yumuşak güç potansiyeli mevcuttur.

3.2.2 Siyasi Değerler

11. yüzyılda Anadolu'da egemenlik kapısı açan Oğuzlar, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nde ortak Türk kimliğinin temelini oluşturmuştur. Oğuz boyu teşkilatlı yapısı ve devlet kurma yetenekleriyle tanınsa da çoğu zaman kendi devletlerinin sonunu getiren ana bileşen olma özelliğini de göstermiştir. Bunun nedeni, yeni kurulan siyasi sistemlerin içinde kalarak yönetimde kontrolü ele alamamaları ve yöneticilerin yaşam tarzlarını değiştirmek için müdahale etmeleri olmuştur. Göktürk ve Uygur kağanlıkları döneminde onları yerleşik hayata geçmeye zorlayan ve kendi halkından çok Çin sarayı ile iyi ilişkileri olan yöneticilerine karşı ittifaklar kurmuşlar ve iki kağanlık da ortadan kalkana kadar özgürlükleri için mücadele etmişlerdir. Büyük ölçüde İslamiyet'i kabul ederek Türkistan'da yaşadıkları süre boyunca Türkmen olarak anılmaya başlayan Oğuzlar, Büyük Selçuklu Devleti döneminde Sultan Sencer'i kaçırarak devletin gerçekten yıkılmasına ve Anadolu Selçuklu Devleti döneminde Babaî ayaklanması dahil olmak üzere çeşitli isyanlarla devletin dolaylı olarak dağılmasına yol açmışlardır. Bununla birlikte, Osmanlı döneminde devletle ilişkileri yerleşik hayata geçme sorunları üzerinden şekillenirken, inançlarını özdeşleştirdikleri yaşam tarzlarını koruma çabaları, kültürel ve ekonomik özgürlükçü bir tutum geliştirmelerine yol açmıştır. İnsanların siyasete yasal olarak katılmadığı siyasi sistemlerde toplumsal hareketler devlet için yıkıcı olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de bin yıldan fazla süren bu merkez-çevre ilişkisinden etkilenmekle beraber cumhuriyet hükümeti altında, halk demokratik yollarla kendi siyasal isteklerini dile getirmeyi özümsemiştir (Sirkeci, 2021:607).

Türkiye, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin Kemalizm, laiklik ve Batılılaşma ilkeleri üzerine kurulmasından bu yana güçlü bir Batı yönelimine sahip olmuştur (Almuedo, 2011:11). Türkiye kuruluş ilkeleri göz önüne alındığında demokrasisi bazı dönemlerde sekteye uğramasına rağmen, Müslüman bir ülke olarak üçüncü dünya ülkeleri ve sömürge halkları için ilham kaynağı olmuştur. Bu durum Müslüman ülke ve laik demokrasi özellikleri nedeniyle yumuşak gücünü kullanma açısından daha kolay bir zemin hazırlamıştır. Türkiye'nin konumu itibariyle Asya ve Avrupa arasında köprü vaziyeti teşkil etmesi, İslam ve Hıristiyanlık etkileşimlerinin sürdürülmesi, Müslüman, demokratik, seküler ve liberal kimlikleri bünyesinde barındırması yumuşak gücünü etkin kullanmasını artıran unsurlardır.

Türkiye'nin yumuşak güç kavramıyla ilişkili tüm bu algılar, bugün Müslüman bir toplumda seküler bir demokrasinin dünyadaki en başarılı örneği olmasıyla ilgilidir. Aslında Türkiye, laiklik ve demokrasiye olan bağlılığı ve ekonomik dinamizmdeki başarısı sayesinde, modern dünyanın genelde çok kültürlülüğe, özelde ise Avrupa ve Amerika örneğinde olduğu gibi İslam'a karşı giderek artan bir şüphe duyduğu bir dönemde İslam, demokrasi ve liberal piyasa değerlerinin bir arada var olabilmesi için önemli bir tarihsel deneyim sunmuştur. Türkiye yakın geçmişteki deneyimiyle çatışmanın değil bir arada yaşamanın mümkün olduğunu kanıtlamıştır (Keyman, 2010:10).

3.2.3. Dış Politika

Dış ilişkilerde barışçıl yollar tercih etmek ve etkin bir duruş sergileyerek gidişatı yönlendirmek, yumuşak güç kullanımına örnek teşkil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin kendi bölgesindeki sorunlara müdahil olması ve düzenleyici bir rol üstlenmesi, ülkenin yumuşak güç stratejisinin bir parçası olarak görülebilir. Diğer taraftan, Türkiye'nin gerçekleştirdiği ekonomik ve insani yardımlar dikkat çekmektedir (Çavuş 2012:32).

Cumhuriyetin yönetim şekli olarak belirlenmesinden itibaren, Türk Dış Politikası Mustafa Kemal Paşa'nın belirttiği "Yurtta sulh cihanda sulh" söylemiyle doğru orantılı olarak, barışçı bir politika izlemiş ve politikalarını bu doğrultuda şekillendirmeye özen göstermiştir. 1923 senesinden Soğuk Savaş'ın bitimine kadar olan süre zarfında Türkiye ulusal güvenlik tehditleri başta olmak üzere bölgesel hareketliliklere karşı savunma pozisyonunda kalmıştır. Bununla birlikte barışı desteklemek, ekonomik ve insani yardımlarda bulunmak, uluslararası aktörlere kulak vermek ve etkileşim içinde bulunmak iyi niyetinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Sak, 2014:80). Türkiye güvenlik endişelerini gidermek için 1934 senesinde Batı'da bir araya geldiği Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile Balkan Antantını kurarken (Al, 2014:81), 1937 senesinde Doğu'da İran, Irak ve Afganistan ile bir araya gelerek Sadabad Paktını oluşturmuştur (Al, 2014:89). Batı'da ve Doğu'da önderliğini gösteren Türkiye bölgesel barış ve denge kurmak için ittifak ve güvenlik sistemi kurmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle beraber dünya iki kutuplu bir hal almış ve bir tarafta ABD'nin başını çektiği batı bloğu diğer tarafta ise Sovyetler' in başını çektiği doğu bloğu oluşmuştur. Türkiye, batı merkezli bir bakış açısına sahip olduğu için ve Sovyetlerin Boğazlarda hak iddia etmesi gibi tehditleri karşısında ABD'yi güçlü bir siper olarak değerlendirmiştir. Bu minvalde dış politikasını belirleyerek 1950'de 4500 kişilik askeri birliği Kore Savaşında ABD'nin yanında savaşmak üzere konuşlandırmıştır. Türk ordusunun gösterdiği başarılar ve ABD'nin Türkiye'yi Sovyet Birliği'ne karşı aldığı güvenlik tedbirlerinde önemli bir noktada görmesi Türkiye'nin NATO'ya üye olması konusunda itici faktörleri oluşturmuştur. 1952 senesinde Türkiye resmen NATO'ya üye olmuş ve Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasına kadar olan süreçte bu örgütün direktiflerine göre uluslararası arenadaki hareketlerini şekillendirmiştir (Al, 2014:126).

Türkiye güvenlik odaklı dış politikasının yanında ekonomik iş birlikleri oluşturma konusunda da adımlar atmıştır. Örneğin 1964 yılında İran ve Pakistan ile bölgesel ekonomiyi geliştirme açısından Kalkınma için Bölgesel İş birliği teşkilatı kurulmuş ve daha sonra bu teşkilatın hukuki zemini üzerinde 1985 yılında Ekonomik İş birliği Teşkilatı kurulmuştur. Sovyetlerin dağılmasıyla beraber bağımsızlıklarını kazanan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan ile Afganistan'ın kuruluşa katılmasıyla beraber teşkilat önemli bir ekonomik adım atmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025, Ekonomik İş birliği Teşkilatı, Teşkilatın Tarihi Bölümü). Yine aynı şekilde Sovyetlerin dağılmasıyla beraber Karadeniz'de bağımsızlıklarını kazanan devletler arasında Türkiye öncülüğünde, 1992 senesinde İstanbul'da gerçekleşen zirve ile başka bir bölgesel iş birliği statüsü alan Karadeniz Ekonomik İş birliği Örgütü kurulmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025, Karadeniz Ekonomik İş birliği Örgütü, Teşkilat Künyesi Bölümü).

Sovyetlerin dağılması, ekonomik krizler gibi durumların ülkeleri derinden etkilediği süreçte, Türk dış politikası yeniden şekillenmiş ve belirli hedefler için çeşitli dış politika stratejileri oluşturmuştur. Ahmet Davutoğlu'nun "Stratejik Derinlik" kavramı yeni dış politika anlayışında önemli bir rol oynamıştır. Görevde olduğu yıllarda Türk dış politikası konusunda sorumlu olan Davutoğlu, bu çalışmasında Türkiye'nin sahip olduğu tarihsel ve coğrafi çeşitliliğe dikkat çekmiş ve buna bağlı olarak Türk dış politikasının bu çeşitliliğe dayalı olarak şekillendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kalın ise, 2002 yılından sonra dış politika anlayışının siyasi liderlik, stratejik vizyon ve atıf çerçevesi üzerinden yeniden şekillendiğini söylemiştir. Muharrem Ekşi, Türk dış politikasında yumuşak gücün olduğunu belirtmiş ve başta Davutoğlu olmak üzere hükümet yetkilisi yumuşak güç odaklı bir dış politika yürüttüklerini belirtmişlerdir. Türkiye' deki birçok akademisyen ve yorumcu da dış politikada bu fikri benimsemiştir (Turan, Karafil, 2017:20).

Türkiye, bölgesinde ve dünya çapında kalıcı barış, istikrar ve refah tesis etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle yumuşak güç unsurlarından arabuluculuk olarak bilinen uluslararası sorunların barışçıl bir şekilde çözülmesi yöntemlerinden biri konusunda dünya çapında farkındalık yaratmakta ve kapasite geliştirme çabalarında öncü rol oynamaktadır. T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın Türkiye'nin arabuluculuk konusunda örnek göstermiş olduğu ortak ekonomik projeler yoluyla Sudan ve Güney Sudan arasında güven ortamının kurulmasına yönelik girişimler, Güney Filipinler'de arabuluculuk için davet edilmesi,

Ukrayna-Rusya Savaşı'nda iki taraf diyaloğunun kolaylaştırılmasına yönelik faaliyetleri, esir takaslarının gerçekleştirilmesi konusunda üstlendiği sorumluluk ve küresel gıda güvenliği konusunda Karadeniz Tahıl Girişimi'nde üstlendiği sorumluluk, Etiyopya ve Somali arasındaki ihtilafın Ankara Bildirgesi ile çözüme kavuşturulması gibi çok sayıda girişime öncülük edilmesi ve önleyici diplomasi ve arabuluculuğa atfettiği önem çerçevesinde anlaşmazlıkların barışçıl yollardan çözülmesi için etkili bir çaba sarf ettiği görülmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025, Uyuşmazlıkların Barışçıl Çözümü ve Arabuluculuk Bölümü). Türk dış politikasının önemli bir diğer parçası, BM ve NATO nezdindeki askerî müdahalelere ve misyonlara uluslararası hukuk çerçevesinde çeşitli oranlarda destek vermektir. Bununla birlikte, Bosna Hersek, Kosova, Somali ve Afganistan gibi çeşitli ülkelerde çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Örneğin, BM Güvenlik Konseyi kararınca 2008 yılından beri Türk Silahlı Kuvvetleri Aden Körfezi, Somali karasuları ve açıkları, Arap Denizi ve komşu bölgelerde deniz haydutluğu ve terör saldırılarına karşı görevlerini ifa etmektedir. Türkiye yumuşak güç kullanımının yanında Kore Savaşı'na asker göndermesi başta olmak üzere Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için garantör ülke olmuş, Libya hükümetinin daveti üzerine asker göndermiş ve son olarak Karabağ Savaşında Azerbaycan'a topraklarını geri alması konusunda sahada çeşitli desteğini sürdürmüştür. Bu harekatların yanında Türk dış politikasının akışında, 2016 yılında Fırat Kalkanı operasyonuyla başlayan Zeytin Dalı ve Barış Pınarı operasyonlarının yanı sıra pençe operasyonlarıyla Irak ve Suriye'de devam eden operasyonların PKK ve türevi terör örgütlerinin imhası konusunda önemli bir yeri bulunmaktadır. (Bağcı, Demirel, 2023:511). Bölgesel ve küresel güvenlik için Türkiye'nin politikaları aynı şekilde yürütülmektedir. 2022 yılında Türk askerleri Suriye, Irak, Katar, Somali, Bosna Hersek, Kosova, Arnavutluk, Lübnan, Afganistan, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, KKTC ve Azerbaycan'da görev yapmıştır. Bir yandan BM ve NATO'nun misyonları kapsamında gerçekleşmesi, diğer yandan Türkiye'nin kendi üslerinde bulunan askerî kapasiteleri aracılığıyla bu konuşlanmaların sürdürülmesi çok önemli bir mahiyet barınmaktadır. Son on yılda Türkiye'nin yabancı askerî üslerinin sayısı da artmıştır (Bağcı, Demirel, 2023:510).

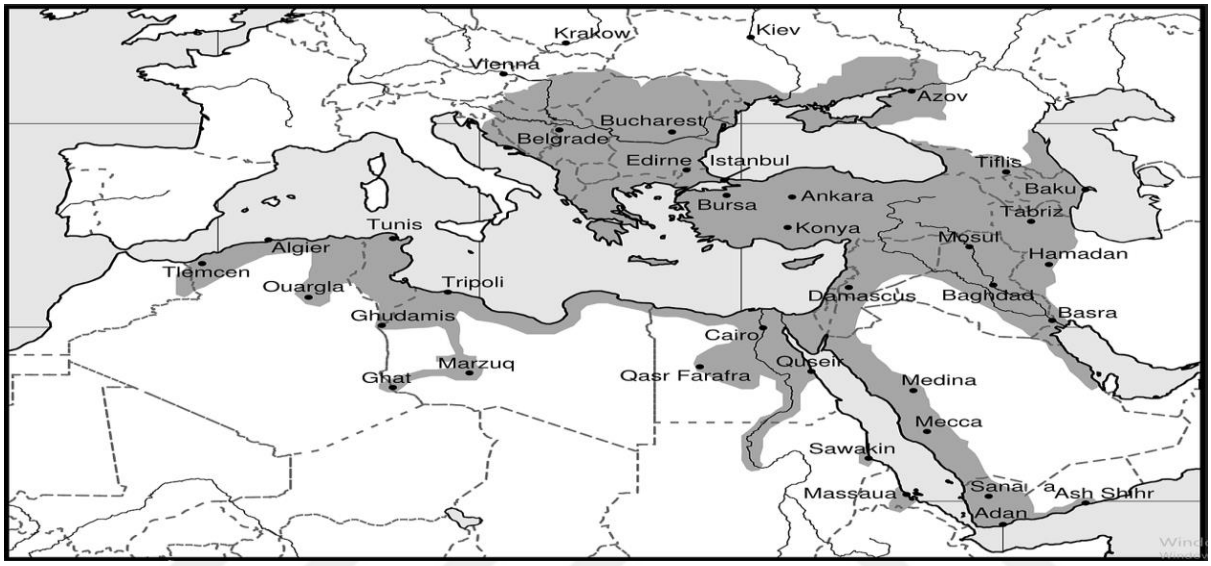
Türkiye'nin özellikle 1990'lı yıllarda başlayan çok taraflı diplomasi trafiği Balkanlar, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, Ortadoğu ülkeleri ve son olarak Afrika kıtasında yaygınlaşmıştır. Uyguladığı kültürel ve ekonomik iş birliklerine dayalı yumuşak güç bağlamındaki faaliyetleri ve bunun yanında kendi ulusal çıkarlarına zarar gelme ihtimalini göz önünde bulundurarak meşru yollarla başvurduğu sert güç faaliyetleri Türkiye'nin uluslararası düzende etkin bir söz hakkının olduğunu göstermektedir. Türkiye dış politikasında gerek yumuşak güç gerekse sert güç faaliyetlerinde ilerde detaylıca bahsedeceğimiz Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Anadolu Ajansı (AA), Dışişleri Bakanlığı, Yunus Emre Vakfı ve bu vakfa bağlı Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk Kızılay'ı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türk Hava Yolları (THY) gibi kurum ve kuruluşların yanında sivil toplum kuruluşları, yükseköğretim kurumları ve belediyeleri kullanmaktadır.

3.3 Türkiye ve Afrika İlişkilerinin Tarihsel Süreci

Asya'dan en az iki bin yıl önce Anadolu, Avrupa ve Ortadoğu' ya göç ederek bölgedeki siyasi boşlukları iyi değerlendirerek çeşitli devletler kuran Türkler, Osmanlı İmparatorluğu'nun, 11,4 milyon kilometrekarelik bir alanı kaplayan otoritesiyle çeşitli milletleri bünyesinde barındırmıştır. Osmanlı yönetimi, yeni fetihler ile genişleyen topraklarında birçok din ve etnik grupla karşılaşmış, onlara tebaası olarak bakmış, eşit muamelede bulunmuş ve birbiriyle uyum içinde yönetmek için çaba sarf etmiştir. Yavuz Sultan Selim'in 1517 yılında Mısır'ı fethetmesi ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında Trablusgarp, Cezayir, Sudan ve Tunus ile süren Afrika Kıtası fetihleri Osmanlı'nın Afrika'daki toprak varlığını artırmıştır. Siyasi ve dini bağlantıları nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu, Kuzey Afrika'dan Çad Gölüne, Mısır'dan Somali'ye kadar geniş bir bölgede asırlarca nüfuzu ve hakimiyetini sürdürmüş ve 400 yıl boyunca Afrika topraklarında hüküm sürmüş ve sömürgecilik yerine kurtarıcı bir görev üstlenmiştir. Afrika kıtası, geniş coğrafyası ve farklı toplumsal ve kültürel özellikleri nedeniyle dünya tarihinde önemli bir yere sahip olmakla birlikte bahsedilen geçmiş açısından Türk tarihinde daha da önemli bir konumda olma özelliği göstermektedir (Şahin, 2024:145).

16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, Trablusgarp, Cezayir, Tunus, Mısır ve Habeş'i topraklarına katmıştır oluşturulan bu eyaletlerin sınırları günümüz Afrika devletlerinden on dördünün sınırlarını veya bir kısmını temsil etmektedir. Osmanlı Afrika'sı sadece Kuzey Afrika ile sınırlı olmamış Sahra altı Afrika'nın en ucunda Osmanlı'nın siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel etkileri hissedilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu uygulamış olduğu politikalar zamanın koşullarına göre etkili olmuş ve Afrika'yı sömürgeci bir anlayışla yönetmemiştir (Şahin, 2024:151). Türkiye Cumhuriyeti ise Afrika'da koyduğu hedefleri, Osmanlı'nın mirasını sürdürerek, sömürgecilik anlayıştan uzak, tarihi-kültürel ve dinî bağlardan istifade ederek, siyasi ve diplomatik söylemlerini samimi bir şekilde karşılıklı faydaya dayalı bir tutum içinde gerçekleştirmek istemektedir.

Harita 4. 1680'ler 1690'lar Osmanlı İmparatorluğu Haritası

Kaynak: https://pixabay.com/tr/vectors/osmanl%C4%B1-imparatorlu%C4%9Fu-haritas%C4%B1-42644/ Erişim Tarihi: 08.06.2025

Osmanlı İmparatorluğu'nun yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti ilk yıllarda kendi iç politikalarına odaklanmış ve iç işlerini ve komşu ülkeler ile ilişkilerini geliştirmeye odaklanırken Afrika ile olan ilişkilerini ikinci plana koymuştur. Türkiye kıta olan ilk bağlantısını 1926 yılında kıtadaki bağımsız devlet statüsündeki Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da açtığı diplomatik temsilcilik ile kurmuştur. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra NATO-Batı merkezli bir politika izlemesinden ötürü Afrika ve Ortadoğu ile ilişkileri olumsuz yönde sekteye uğramıştır. Örneğin Fas, Cezayir ve Tunus ülkelerinin bağımsızlıklarının Türkiye tarafından desteklenmemesi bu dönemde Türkiye bakış açısını bir hayli kötü etkilemiştir. Bütün bu zaman diliminde olumsuz bir bakış açısına sahip olunan Türkiye, sömürge konumundaki Afrika ülkelerinin tek tek bağımsızlıklarını kazanmaya başladığı süreçte Afrika ile olan ilişkilerini pekiştirme yoluna gitmiştir. Türkiye 1970'li yıllarda Kıbrıs sorununda Batı ile ters düşmüş ve uluslararası arenada politikasını meşru göstermek için yeni destekler kazanmanın önemini kavramıştır. Bu bakış açısıyla BM topluluğunda hızla oy oranını artıran bağımsız Afrika ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme çabasına girmiştir. Afrika ülkelerinde temsilcilikler açmasına rağmen istenilen seviye ilişkiler getirilememiş ve Kıbrıs sorununda Afrika ülkeleri Yunanistan tarafında yer almıştır (Şahin, 2024:161).

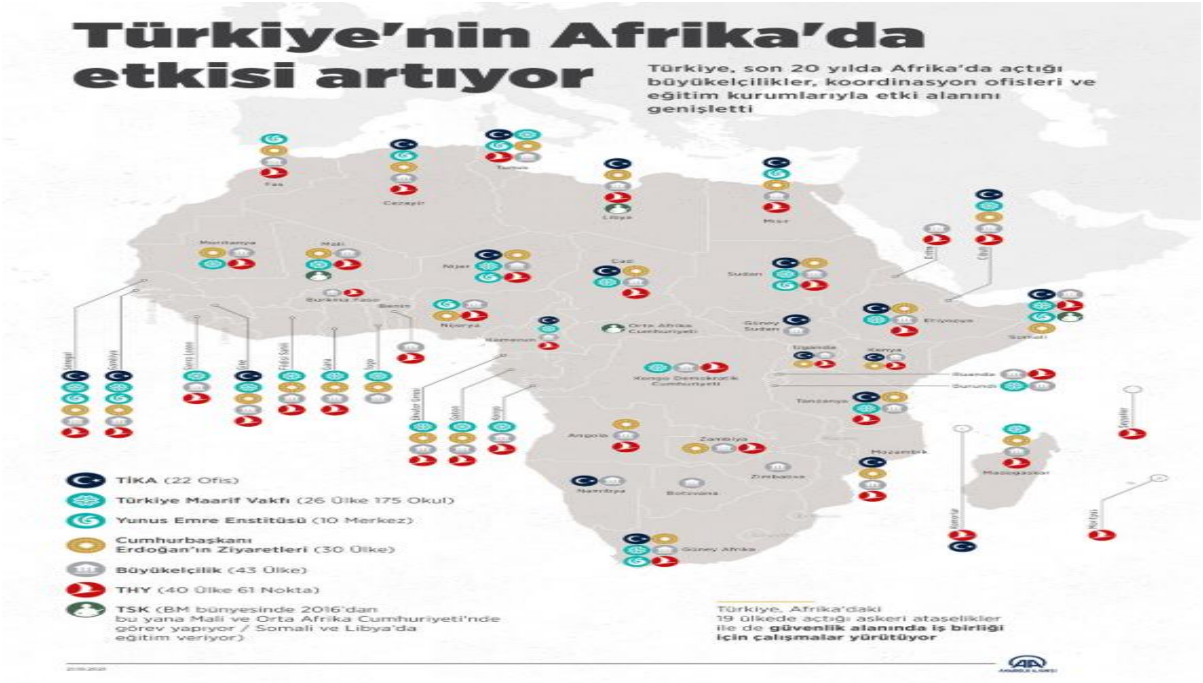
Türkiye'nin 1970'li yılların sonunda Namibya'ya bağımsızlık konusunda destek vermesi Tunus ve Mısır'a yapılan ziyaretler, Zimbabwe'ye gönderilen ilaç gemisi (Karagül, Arslan, 2013:27) ve 1985 yılında Turgut Özal'ın Cezayir'e olan ziyareti, Afrika kıtasındaki olumlu gelişmelerden bazılarıdır.

Türkiye 1998 senesinde Afrika'nın önemini kavramış bu doğrultuda Afrika Eylem Planı hazırlayarak kıtaya kuvvetli bir yöneliş sergilemiştir. 1990'lı yılların sonlarında bu eylem planını hazırlayan Türkiye,

2005 senesini Afrika Yılı olarak tanımlamış akabinde ilişkiler hızla yükselen bir ivme kazanmıştır (Orakçı, 2011:90, Karagül, Arslan, 2013:29, Oğurlu, 2017:52, Al vd., 2022:854). Türkiye gerek devlet kurumları gerekse sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleriyle kıtada hızlı hareket etmiş ve bu faaliyetlerin olumlu karşılıklarını almıştır. 2005 yılında Afrika Birliği'nde gözlemci statüsü kazanan Türkiye 2008 senesine gelindiğinde Addis Ababa'da yapılan 10. Afrika Birliği Zirvesi'nde kıtanın stratejik ortaklarından ilan edilmiştir. Bu gelişmeler Afrika'nın BM oylamalarında Türkiye lehinde kullandıkları oylar sayesinde Türkiye'nin 2008-2010 dönemi için geçici BM Güvenlik Konseyi üyesi olmasını sağlamıştır. Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Sudan, Etiyopya, Senegal, Nijerya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Güney Afrika ve Kenya gibi Afrika ülkelerinde Türkiye'nin çok az sayıda büyükelçiliği bulunurken, bu sayı diplomatik altyapının artırılması gayesiyle sırasıyla 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 senelerinde Tanzanya'dan Cibuti'ye kadar birçok Afrika ülkesinde açılan büyükelçilikler sayesinde faaliyet gösteren 35 Türk büyükelçiliğine yükseltilmiştir. Yine aynı şekilde 9 Afrika ülkesinin Türkiye'de büyükelçiliği bulunurken bu sayı 26'ya yükseltilmiştir (Bayram, 2014: 269). Türkiye daimî büyükelçilikler yanında devletin Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlığı seviyelerinde gerçekleştirdiği üst düzey ziyaretler ile Afrika kıtasında diplomatik bir trafik oluşturmuştur. Eski Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 2009 yılında Kenya ve Tanzanya'ya yaptığı ziyaretlerle 2010 ve 2011 senelerinde devam ettirdiği Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kamerun, Nijerya, Gana ve Gabon'a ziyaretleri devletin en üst yetkilisinin yaptığı ziyaretler olma özelliğine sahip olması açısından önem arz etmektedir. Dönemin Başbakanı olan Recep Tayyip Erdoğan ise 2005 senesinde Sudan, Etiyopya ziyaretlerini gerçekleştirmiş akabinde 2011 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti ve 1992'de Batı'dan gerçekleştirilen en üst düzey ziyaret olma özelliğine sahip olan Somali ziyaretini gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretleri 2013 senesinde yaptığı Gabon, Nijer, Senegal ziyaretleriyle devam ettirmiştir (Bayram, 2014:270).

Aşağıdaki haritada Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Afrika'ya yaptığı ziyaretleri, açılan büyükelçilikleri, THY'nin uçtuğu bölgeler ve kurumların bulundukları bölgeler görülmektedir.

Harita 5. 2001-2021 Tarihleri Arasında Türkiye'nin Afrika Kıtası Ülkeleriyle İlişkilerini Geliştirmek İçin Gösterdiği Çabaya Dair Harita

Kaynak: AA / Yasin Demirci https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/25394 Erişim Tarihi:7.06.2025

Türkiye'nin Afrika'daki etkisi haritası incelendiğinde, büyükelçilikler, TİKA ofisleri, Maarif Vakfı okulları ve THY uçuş noktaları gibi unsurların kıtanın dört bir yanına, nispeten daha dengeli bir şekilde yayıldığı görülmektedir. Özellikle Batı Afrika, Sahel kuşağı ve Doğu Afrika'da birçok ülkede varlığı bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 30 ülkeye yaptığı ziyaretler ve 43 büyükelçiliğin varlığı, Türkiye'nin Afrika ile siyasi ve ticari ilişkilerini güçlendirmeye yönelik üst düzey bir taahhüdünü göstermektedir. Türkiye'nin Afrika'da 19 ülkede askeri ataşelikler aracılığıyla güvenlik alanında iş birliği yapması (özellikle Somali ve Libya'da askeri eğitim vermesi), bir diğer önemli faaliyetidir.

Türkiye-Afrika ilişkilerinin gelişmesinde diplomatik faaliyetler ile ilki 2008 yılında gerçekleştirilen Türkiye-Afrika Zirveleri de çok önemli bir rol üstlenmektedir. 18-21 Ağustos 2008 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nde kabul edilen "Türkiye-Afrika İşbirliği İstanbul Deklarasyonu: Ortak Bir Gelecek için İşbirliği ve Dayanışma" ve "Türkiye-Afrika Ortaklığı için İşbirliği Çerçevesi" başlıklı belgeler hükümetler arası iş birliği, ticaret ve yatırım, tarım, tarımsal ürünlerin ticareti, kırsal kalkınma, su kaynaklarının yönetimi, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, sağlık, barış ve güvenlik, altyapı, enerji, ulaşım ve telekomünikasyon, kültür, turizm ve eğitim, medya, enformasyon ve iletişim teknolojisi ile çevre öncelikli iş birliği alanlarını kapsamaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025, Dış Politika, Uluslararası Kuruluşlar ve İlişkilerimiz, Afrika Birliği Bölümü).

Türkiye'nin Afrika ile yakın zamanda gerçekleştirdiği başlıca Zirve ve Toplantılarını T.C. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin AfB ile İlişkileri bölümünde şu şekilde sıralamıştır:

1- 18-21 Ağustos 2008: Türkiye-Afrika İş birliği Zirvesi, İstanbul
2- 14-15 Aralık 2010: Türkiye-Afrika İş birliği Ortak Görev Gücü Toplantısı ve Yüksek Düzeyli Memurlar Toplantısı, İstanbul
3- 16 Aralık 2011: Türkiye-Afrika Ortaklığı I. Bakan Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı, İstanbul
4- 19-21 Kasım 2014: II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi, Malabo, Ekvator Ginesi
5- 2-3 Kasım 2016: Türkiye-Afrika I. Ekonomi ve İş Forumu, İstanbul
6- 27-28 Nisan 2017: Türkiye-Afrika Tarım Bakanları I. Toplantısı ve Tarım İş Forumu, Antalya
7- 20-21 Temmuz 2017: Afrika Sağlık Kongresi, İstanbul
8- 19-21 Ekim 2017: Türkiye-Afrika Eğitim Bakanları Konferansı, İstanbul
9- 11-12 Şubat 2018: Türkiye-Afrika II. Bakanlar Gözden Geçirme Konferansı, İstanbul
10- 10-11 Ekim 2018: Türkiye-Afrika II. Ekonomi ve İş Forumu, İstanbul

Afrika'nın Hindistan ve Çin gibi önde gelen ve gelişmekte olan ekonomik güçler arasında giderek artan bir ilgi görmesiyle birlikte, Türkiye'nin kıta ile komşu olması, tarihi ve kültürel bağının olması gibi etkenler Türkiye'nin de Afrika ile stratejik ilişki arayışına giren önemli bir aktör olmasını tetiklemiştir. Afrikalıların İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle Batılı güçlerin sömürge düzeninden bağımsızlıklarını elde etmeye başlamaları, günümüzde bağımsız devletler olarak BM gibi uluslararası örgütlerde yer edinmeleri, kendi kaderlerini giderek daha fazla kendi ellerine almaları kıta üzerinde faaliyetlerini yürüten güçler gibi Türkiye'nin de dikkatinden kaçmamıştır. Türkiye kıtaya yeni bir sömürü gücü olarak değil karşılıklı saygı ve sevgiye dayanan bir ilişki içinde yaklaşımını gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin sanayi ekonomisini ve ihracatını hızla geliştirmesi, özellikle değişen dünya sisteminde batıya olan bağımlılığını azaltmak istemesi bu nedenle Afrika'nın sağlayabileceği kaynakların yanında Afrika'nın Türkiye'deki üreticiler için faydalı bir ihracat pazarı olabileceği kıtaya olan ilginin artmasında etken sebeplerdir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Afrika için "Ülkemizin bu topraklara bakışı asla tek taraflı bir kazanç hevesinin ürünü değildir, olmamıştır. Biz, birlikte üretmek, birlikte ilerlemek, birlikte zenginleşmek arzusundayız" (DEİK, 2020, Basın Açıklamaları, para. 3) söylemi tekrar tekrar belirttiğimiz gibi Türkiye'nin Afrika üzerinde yüzyıllarca sömürü düzeni kuran Batılı hegemon güçlerin siyasetinden ayrıldığını göstermektedir.

2010 senesinde başta Ortadoğu bölgesi olmak üzere bütün dünyayı etkileyen Arap Baharı sonrası Afrikalı ülkeler ortaya çıkabilecek iç çatışmalara karşı kendilerini korumak için batılı devletlerden yardım istemiştir. Bu yardıma sıcak bakmayan devletlerin olumsuz dönüşleri sonrası Türkiye bölge için ilişkilerini geliştirme fırsatı bulmuştur. Bu minvalde Türkiye'nin en büyük askeri üssünü Somali'de açması kıta üzerinde istikrarı, düzeni, barışı ve güvenlik açısından koruyucu bir rol üstlenmesi açısından önemli bir adım teşkil etmektedir. Kuruluşundan itibaren değişen Türk Dış Politikası 21. Yy' da bölgesel güç olmanın ötesinde küresel bir oyuncu olan aktöre doğru evrilmiştir. Bu minvalde Türkiye'nin Afrika kıtasında izlediği yumuşak güç faaliyetlerinin detaylarını inceleyerek çalışmamızı devam ettireceğiz.

3.4 Türkiye'nin Afrika'daki Yumuşak Güç Aktörleri ve Faaliyetleri

3.4.1 Türkiye ve Afrika Arasında Yükseköğretim İş birliği

Uluslararası etkileşimlerde insan kaynağının çok önemli olduğu günümüz dünyasında devletlerin yumuşak güç olarak kullandığı eğitim faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Türkiye yumuşak güç olarak eğitim faaliyetlerini etkin bir şekilde kullanan ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye Afrika dahil olmak üzere Orta Asya'dan Balkanlara, Avrupa'dan Amerika kıtasına kadar birçok bölge ve kıtadan hem öğrenci kabul etmekte hem de tercih edilmektedir. Türkiye Afrika ile öğrenci değişim hareketliliği ve uluslararası öğrenci eğitim programlarını etkin bir şekilde kullanarak yumuşak güç unsurlarına çeşitlilik katmaktadır. Türkiye'de aktif eğitim hayatını sürdüren yabancı uyruklu öğrenciler yurtdışına çıkma fırsatı bulamayan Türk öğrencilere hem dil kazanımı hem de kültürel etkileşim fırsatı sağlamakta hem de ekonomiye okudukları süre boyunca çeşitli alanlarda katkı sağlamaktadır. Türkiye'ye gelip eğitim gören öğrenciler ülkelerine geri dönüş sağladıklarında hem Türkiye'nin Afrika politikalarında önemli katkılar sağlama potansiyeli bulundurmakta hem de kıtanın en büyük sermayesi olarak görülen genç nüfusun gelecekte oynayacağı rol açısından önemli bir konumda bulunmaktadırlar (Demirtaş, 2024).

Türkiye Afrika ülkelerine yönelik çeşitli eğitim destekleri sunmaktadır. Afrikalı ve yabancı uyruklu diğer öğrencilere cep harçlığı, sağlık sigortası, konaklama ve Türkçe dil eğitimi gibi çeşitli imkanlar sunan Türkiye Bursları Programları yükseköğretim alanında desteklerini devam ettirmektedir (Türkiye Bursları, 2025, Hakkımızda Bölümü, para. 1). 2004 Etiyopya, 2005 Madagaskar, 2005 Moritanya, 2009 Cibuti, 2011 Mısır, 2013 Gana, 2013 Gine, 2014 Liberya, 2014 Namibya, 2015 Fildişi Sahilleri, 2016 Benin, 2016 Ruanda, 2016 Somali, 2017 Güney Sudan, 2018 Zambiya, 2018 Gambia, 2018 Nijer ve 2019 Çad anlaşmaları gibi karşılıklı iş birliğine dayalı anlaşmalarla Türkiye, çeşitli Afrika ülkeleri ile eğitim alanında iş birliğini sürdürmektedir. Bu anlaşmalar ile eğitim kurumları arasında değişim programları sağlanmakta, ortak projeler yürütülerek, karşılıklı etkileşim ve kültür alışverişi sağlanmaktadır. Türkiye öğrencilere odaklandığı gibi aynı zamanda eğitim kalitesini artırmak için öğretmen ve eğitmenlere yönelik de programlar düzenlemektedir. Türkiye'nin Afrika ile olan eğitim faaliyetleri kıta üzerinde olumlu bir imaj yaratırken kültürel ve akademik bağları güçlendirerek ekonomik ve politik iş birliklerinin de temelini sağlamlaştırmaktadır (Yavuz, 2023:372).

Tablo 3. 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılında Türkiye Yükseköğretiminde Öğrenim Gören Afrikalı Öğrenci Sayıları

ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN UYRUKLARINA GÖRE SAYILARI, 2023 - 2024												
Ülkeler	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI											
	ÖNLİSANS			LİSANS			YÜKSEK LİSANS			DOKTORA		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T
ANGOLA CUMHURİYETİ	4	4	8	25	22	47	9	4	13	1		1
ANTİGUA VE BARBUDA		1	1	3	4	7	2		2			
BURKİNA FASO	24	8	32	234	56	290	45	9	54	23	2	25
CİBUTİ CUMHURİYETİ	145	97	242	582	295	877	224	151	375	18	5	23
ÇAD CUMHURİYETİ	270	65	335	2156	442	2598	141	30	171	27	4	31
EKVATOR GİNESİ CUMHURİYETİ	29	30	59	92	135	227	3		3			
ERİTRE DEVLETİ	11	10	21	89	82	171	4	1	5	8	1	9
ETİYOPYA FEDERAL DEMOKRATİK CUMHURİYETİ	49	53	102	541	293	834	94	40	134	84	9	93
FİLDİŞİ SAHİLİ CUMHURİYETİ	50	19	69	387	189	576	82	28	110	10		10
GABON CUMHURİYETİ	116	118	234	478	393	871	15	10	25	1	1	2
GAMBİYA CUMHURİYETİ	10	1	11	176	89	265	23	14	37	9	2	11
GANA CUMHURİYETİ	10	5	15	220	48	268	90	24	114	51	7	58
GİNE CUMHURİYETİ	123	30	153	334	64	398	107	26	133	9		9
GİNE-BİSSAU CUMHURİYETİ	39	14	53	139	98	237	7	5	12	4		4
GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ	6	4	10	103	72	175	6	11	17	1		1
KAMERUN CUMHURİYETİ	162	65	227	656	286	942	182	80	262	51	22	73
KENYA CUMHURİYETİ	27	16	43	340	230	570	39	36	75	16	11	27
MADAGASKAR CUMHURİYETİ		3	3	38	19	57	12	11	23	4	2	6
MALİ CUMHURİYETİ	30	14	44	674	291	965	88	45	133	29		29
MORİTANYA İSLAM CUMHURİYETİ	44	23	67	466	152	618	68	28	96	19	1	20
MOZAMBİK CUMHURİYETİ	3	4	7	27	19	46	5	3	8	2		2
NAMİBYA CUMHURİYETİ				1	1	2	1	2	3			
NİJER CUMHURİYETİ	21	6	27	257	101	358	39	17	56	25	2	27
NİJERYA FEDERAL CUMHURİYETİ	278	52	330	1958	811	2769	395	130	525	109	23	132
ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ	6		6	47	7	54	10	2	12	6		6
RUANDA CUMHURİYETİ	7	1	8	148	77	225	45	8	53	8	1	9
SENEGAL CUMHURİYETİ	93	22	115	467	149	616	35	9	44	7		7
SOMALİ FEDERAL CUMHURİYETİ	822	548	1370	4202	2430	6632	519	248	767	93	10	103
SUDAN CUMHURİYETİ	190	74	264	4016	1118	5134	164	125	289	101	59	160
TOGO CUMHURİYETİ	15	4	19	59	16	75	18	9	27	4		4
UGANDA CUMHURİYETİ	12	16	28	160	58	218	43	12	55	30	8	38
ZAİRE	1	1	2	4	2	6						
ZAMBİYA CUMHURİYETİ	3	2	5	64	49	113	24	12	36	9		9
ZİMBABVE CUMHURİYETİ	3	4	7	78	77	155	20	21	41	5	2	7
TOPLAM	**2603**	**1314**	**3917**	**19221**	**8175**	**27396**	**2559**	**1151**	**3710**	**764**	**172**	**936**

Kaynak: YÖK, 2025 https://istatistik.yok.gov.tr/ Erişim Tarihi:2.04.2025

1998 yılındaki Afrika Eylem Planı'nın öngördüğü gibi Türkiye'de eğitim gören Afrika kökenli öğrencilerin sayısı son yıllarda artmıştır bu da Afrika ile kurulan ilişkilerde eğitime ve insan gelişimine büyük önem verildiğini ve her yıl Afrikalı öğrencilere eğitim olanaklarının artırıldığını göstermektedir. Afrika ile sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirmek için üniversiteler çok önemli bir konumda bulunmaktadır. Afrika ile ilgili yeni alanlarla birlikte, tabloda da görüleceği üzere üniversitelerde yüksek lisans ve doktora programları açılmış ve akademik düzleme oturtulan kültürel ilişkilerin gelişmesinde çarpan etkisi yaratmıştır. Üniversitelerde bulunan araştırma merkezleri ve enstitüler de Afrika kıtasını ve ülkelerini inceleyerek, Türkiye ile Afrika hakkında bilgi üreterek, kültürel ve sosyal bağları güçlendirmektedir (Şahin, 2024:179). Bu bağlamda, eğitim sektörü, insan sermayesinin en önemli bileşenlerinden biri olması sebebiyle bir ülke imajı için çok önemli bir mahiyettedir. Bununla birlikte, günümüz dünyasında sadece bir ülke sınırları içinde eğitimden bahsetmek yanıltıcı olabilmektedir. Eğitim, artık ülkelerin kendisine katkıda bulunan bir hizmet ürünü olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası eğitim, ülkelerin uluslararası arenada söz sahibi olabilmesinin temel unsurlarından biridir çünkü eğitim ile uzun vadeli stratejiler oluşturulabilir ve biraz önce belirttiğimiz gibi sermayesi insandan oluşmaktadır. İnsan odaklı yapılan yatırım ve ülkeye getirilen öğrencinin sosyal, siyasal, ekonomik ve akademik katkıları son derece önemlilik arz etmektedir (DEİK, Eğitim Ekonomisi İş Konseyi Raporu, 2013:13).

Bitirdiği bölüme bakılmaksızın, birçok Afrikalı öğrenci, Türkiye ile Afrika arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Afrikalı öğrenciler, Türk iş adamlarının ve yatırımcılarının Afrika ülkelerinin piyasalarına girmesine yardımcı olmakta ve aynı şekilde Afrikalı iş adamları ve yatırımcıların da Türkiye pazarına girmelerine yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'de okuyup yerleşen ve çeşitli işlerde çalışan Afrikalı öğrencilerin hem Türkçe hem de kendi dillerini iyi bilmeleri, Afrika'dan buraya gelen iş adamlarına güven vererek işlerini ve gelişlerini kolaylaştırmaktadır. Gerek fuar, ticaret veya yatırım için gelen Afrikalı iş adamlarına rehberlik ederek karşılıklı iletişimde kolaylıklar sağlamaktadırlar. Tam tersi olarak değerlendirildiğinde, okullarını bitirdikten sonra ülkelerine dönen Afrikalı öğrencilerin Türkçe'yi öğrenmiş olmaları, Fransızca ve İngilizce gibi Afrika dilleri arasında Türk dilinin yaygın olmaması sebebiyle Afrika ülkelerine giden Türk iş adamlarına güven vermektedir. İletişimini güvene dayalı kurmak isteyen Türk iş adamının ülkenin kültürünü ve pazarını bilen bir Türkiye mezunuyla çalışması, onun sosyal ve mali açıdan uyum sağlayıp bütünleşmesine yardımcı olmaktadır (Ibrahim, 2019).

03 Eylül 2024 tarihinde Yükseköğretim Kurulu ve Afrika Birliği arasında "Yükseköğretimde İş Birliğine Yönelik Mutabakat Zaptı" imzalanarak Türkiye ve Afrika arasında eğitim ilişkileri daha güçlü bir iş birliğine dönüşmüştür (YÖK, 2025, Haberler). Yükseköğretim Kurulu Başkanı Erol Özvar, Yükseköğretim Kurulunda düzenlenen imza töreninde yaptığı konuşmada, Türkiye ile Afrika ülkeleri arasında sağlam bir iş birliği olduğunu belirterek "Bu bağların geliştirilmesi dış politikamızın temel taşlarından biridir." demiştir (YÖK, 2025, Haberler). Ayrıca Özvar; Mutabakat Zaptı'nın, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde ortak diploma programlarını da kapsayacağını belirtmiştir. Afrika Birliği ile Yükseköğretim Kurulu arasında imzalanan Mutabakat Zaptı, yükseköğretimde yeni fırsatlar sunarak Türkiye'nin Afrika ile yükseköğretim alanındaki ilişkilerini geleceğe yönelik daha da güçlendirecektir.

Şekil 5. Yükseköğretim Kurulu ve Afrika Birliği Arasında Yükseköğretimde İş Birliğine Yönelik Mutabakat Zaptı İmzalama Töreni

Kaynak: YÖK (2025) https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2024/yuksekogretim-kurulu-ve-afrika-birligi-arasinda-mutabakat-zapti-imzalandi.aspx#:~:text=03%20Eyl%C3%BCl%202024,Mohammed%20Belhocine%20imza%20att%C4%B1. Erişim Tarihi:3.04.2025

3.4.2 Afrika'daki Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Örgütleri

3.4.2.1 Afrika'daki Kamu Kurumları

3.4.2.1.1 Türk İş birliği Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

1991 senesinde Sovyetler Birliği dağılmış Kafkasya ve Orta Asya'da çok sayıda devlet bağımsızlığını ilan etmiştir. Türkiye ortak dil, kültür ve tarihe sahip olduğu Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Kırgızistan ile ilişkileri ikili ve bölgesel olarak hemen tesis etmiştir. Orta Asya'da bağımsızlığını kazanan bu devletlere ilk etapta yapılan yardımlar uzun soluklu projelere dönüşmüş ve bu proje ve yatırımları koordine edecek bir bölümün doğması zaruri ihtiyaç haline gelmiştir. Bu ihtiyaçtan ötürü 1992 senesinde başta Türk Cumhuriyetleri olmak üzere Türkiye'nin tarihsel ve kültürel ortak geçmişe sahip olduğu coğrafya ile güçlü ilişkilerini geliştirmek ve sağlamlaştırmak için TİKA kurulmuştur. Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan TİKA, 1999 yılında Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ile Başbakanlığa bağlanmıştır. 24 Ekim 2011 tarihli 656 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile teşkilat kanunu ve adı güncellenen Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), kavuştuğu esnek ve hızlı karar alabilen yapısıyla küresel ve bölgesel düzeyde yaşanan büyük değişimlerdeki faaliyetlerine daha güçlü bir biçimde devam etmiştir. Son olarak 15 Temmuz 2018 tarih ve 30479 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan "Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar

ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin "Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı" başlıklı 37'nci bölümünde yer alan "Kuruluş ve Teşkilat" başlıklı 521. Maddesinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı kurumsal büyümesine devam etmektedir ve Orta Asya ve Balkanlar'dan Afrika, Latin Amerika ve Pasifik adalarına kadar çok geniş bir coğrafyada 61 ülkede 63 Program Koordinasyon Ofisi ile 170'ten fazla ülkede faaliyet göstermektedir (TİKA, 2025, Hakkımızda Bölümü).

2008 Afrika Birliği Zirvesi, Türkiye'yi kıtanın stratejik ortağı olarak belirlemiş ve TİKA'nın Afrika'daki faaliyetleri de bu şekilde genişlemeye başlamıştır. TİKA, 2005 yılında Etiyopya'da ilk ofisini açmış ve 15 yıl gibi kısa bir sürede ofis sayısını 21'e yükselterek kıtadaki faaliyet alanını genişletmiştir. Bu ofislerin bulunduğu ülkeler sırasıyla şu şekildedir: Cezayir, Cibuti, Çad, Etiyopya, Gambiya, Gine, Güney Afrika, Güney Sudan, Kamerun, Kenya, Komorlar Birliği, Libya, Mozambik, Namibya, Nijer, Senegal, Somali, Sudan, Tanzanya, Tunus ve son olarak Uganda. TİKA Afrika'daki faaliyetlerinde öncelik olarak, Türkiye-Afrika ilişkilerinin geliştirilmesi, Afrika'nın sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması, Türkiye'nin sahip olduğu tecrübe, birikim ve imkanların "Afrika sorunlarına Afrika çözümleri" ilkesi çerçevesinde, karşılıklı fayda temelinde paylaşılması hedeflerini benimsemiştir. 2008 ve 2024 yılları arasında TİKA Afrika'da Sağlık, Eğitim, Mesleki Eğitim, İdari ve Sivil Altyapıların Geliştirilmesi, Tarım, Ormancılık, Hayvancılık, Kültürel Mirasın Korunması, Kadının Güçlendirilmesi, Su ve Sanitasyon alanlarında yaklaşık 9.000 proje ve faaliyetler yürüterek iki taraf arasında çok geniş bir etkileşim sergilemektedir (TİKA, 2022:25).

Şekil 6. Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının (TİKA) Desteğiyle Güney Afrika'nın Mpumalanga Bölgesinde Kurulan Güneş Enerjisi ile Çalışan Su Arıtma ve Şişeleme Tesisi Açılış Töreni

Kaynak: TİKA, (2023) https://tika.gov.tr/detail-guney_afrika%27nin_temiz_su_sorununa_tika%27dan_destek/ Erişim Tarihi:5.04.2025

TİKA'nın 2024 faaliyet raporunda Afrika üzerinde yapmış olduğu projelerinden bahsederek kıta ile olan ilişkilerdeki rolünü daha iyi anlamlandırabiliriz. Eğitim alanında TİKA Gambiya'nın Senegal sınırındaki Kanilai Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi'ne kaynakçılık ve terzilik atölyeleri kurmuş, işsizlikle mücadele ve genç nüfusun göç etmesini önleme konusunda destek olarak yüzlerce gencin meslek edinerek düzenli bir gelir elde etme imkânı yaratılması amaçlanmıştır (TİKA, 2024:98). Somali Bondhere Kız Yetimhanesi ve Okulu, yetimler ve yoksul gençler dahil olmak üzere farklı kökenden gelen çocuklara eğitim fırsatları sunma amacıyla kurulmuştur (TİKA, 2024:108). Sağlık alanında ise 8-17 Kasım 2024 tarihleri arasında Kenya'nın Lamu eyaletinde üroloji ve kadın doğum alanlarında bir sağlık organizasyonu düzenlenmiş ve Türk doktorlar, takımadalar arasında botlarla seyahat ederek 27 üroloji ve 7 jinekoloji ameliyatı başarıyla gerçekleştirmiştir (TİKA, 2024:115). Mozambik Cumhuriyeti'nde doğum sırasında kadın ölüm oranlarının azalması amacıyla Ndlavela 100. Yıl Kadın Doğum Hastanesinde, anne ve çocuk sağlığı ile kadın doğum hizmetlerinin kapasitesini geliştirmek için sağlık eğitimi programları düzenlenmiştir (TİKA, 2024:117). Yine eğitim alanında TİKA, Güney Afrika Üniversitesi'ne (UNISA) bağlı Engelli Öğrenciler Araştırma Merkezi'ne (ARCSWID), görme engelli öğrencilerin bilgiye erişimini kolaylaştırmak amacıyla 22 adet bilgisayar ve donanım desteği sağlamıştır (TİKA, 2024:123) Kültür alanında ise Ankara Kültür Yolu Festivali kapsamında CSO ADA Ankara ve Afrika Kültür Evi'nde düzenlenen "Afrika'nın Renkleri" sergi ve gösterisine destek verilmiş ve Nijerya'dan gelen 14 kişilik sanatçı ekibinin ulaşım, konaklama, yemek, araç kiralama ve sergi giderleri TİKA tarafından karşılanmıştır (TİKA, 2024:130). TİKA ayrıca Güney Afrika'nın Johannesburg şehrinde bulunan tarihi Hamidiye Camii Tezyin Projesi'ni tamamlayarak açılışını gerçekleştirmiştir. Proje ile Türkiye ile Güney Afrika Müslüman toplumu arasındaki tarihi ve kültürel bağları güçlendirme hedeflenmiştir (TİKA, 2024:135).

Şekil 7. Türkiye Güney Afrika'da Tarihi ve Kültürel Mirasına Sahip Çıkıyor

Kaynak: TİKA (2024) https://tika.gov.tr/turkiye-guney-afrikada-tarihi-ve-kulturel-mirasina-sahip-cikiyor/ Erişim Tarihi:5.04.2025

3.4.2.1.2 Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB)

Türkiye'nin önemli bir diğer yumuşak güç aktörü de Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'dır. Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız, soydaş ve akraba topluluklarımız ile ülkemizde yükseköğrenim gören uluslararası öğrencilere yönelik faaliyetlerini icra eden 15 Temmuz 2018 Tarihli ve 4 Sayılı "Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" ile yeniden yapılandırılarak günümüz dünya koşullarına uyum sağlayan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) 6 Nisan 2010 tarih ve 5978 Sayılı "Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" ile ihdas edilmiştir (YTB, 2025, Başkanlık Bölümü, para. 1). Ortak bir tarih ve kültürün paylaşıldığı soydaş ve akraba topluluklarına ilişkin yapılan çalışmalar YTB'nin ana faaliyet alanını oluşturmaktadır. Balkanlar'dan Afrika'ya, Kafkasya'dan Doğu Avrupa'ya, Merkezî ve Doğu Asya'dan Ortadoğu'ya uzanan geniş bir coğrafyada faaliyetlerini sürdüren YTB, "kardeş" olarak tanımlanan soydaş ve akraba topluluklarıyla ekonomik, sosyal, kültürel ve akademik ilişkilerimizi yürütmektedir (YTB, 2025, Başkanlık Bölümü, para. 3). YTB'nin diğer ana faaliyet alanını ise uluslararası öğrenci hareketliliği oluşturmaktadır. 2012'den bu yana YTB'nin kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde yürüttüğü Türkiye Bursları, uluslararası öğrencilere sunulan son derece zengin ve kapsamlı bir burs programı olarak ön plana çıkmaktadır (YTB, 2025, Başkanlık Bölümü, para. 4).

YTB, Afrika'daki çalışmalarını akraba topluluklar ve yabancı öğrenciler aracılığıyla yürütmektedir. Afrikalı gençlere Türkiye'de eğitim fırsatı sunan Türkiye Bursları, kıtaya yönelik kültürel ve ekonomik faaliyetlere de katkıda bulunmaktadır. Eğitim programları, soydaş ve akraba topluluklarından oluşan coğrafyalarda yaşayan gençleri eğitmek, bilgilerini artırmak ve ortak tarihsel ve kültürel değerleri korumak için tasarlanmıştır. Türkiye Burslarının belirlenmesini kendi bünyesine alan YTB, eğitim alanında önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim faaliyetleri, Türkiye'nin dünyaya kendini tanıtmasını sağlayan önemli bir araç olarak insan kaynağı yetiştirilmesi açısından çok önemli bir araçtır. YTB eğitim programlarına çok sayıda Afrikalı öğrenci katılırken, Türkiye'de ve kıta da bulunan STK'lar Afrika için proje yardımlarını desteklemektedir (Çayır, 2024:99). 19-20 Aralık 2015 tarihleri arasında YTB ve Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği (ORDAF)'nin iş birliği ile Afrika'daki düşünce kuruluşları İstanbul'da buluşmuştur. Türk-Afrika Düşünce Kuruluşları Buluşması'na Başbakan Ahmet Davutoğlu, Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, YTB Başkanı Kudret Bülbül'ün yanı sıra gazeteciler, akademisyenler, STK temsilcileri ve öğrenciler katılmıştır. Ayrıca gerçekleştirilen programa 26 ülkeden 43 düşünce kuruluşu temsilcisi katılmıştır. Bu programda konuşma yapan yetkililer Türkiye'nin Afrika'ya bakış açısının insan odaklı, saygıya dayalı bir tutum olduğunu belirtmiştir. Türkiye Burslarının Afrikalı öğrencilerin üniversitelere yerleştirilmesindeki rolü belirtilmiştir. Bu programla birlikte Türkiye ve Afrika'nın 2050 vizyonunun ortaya konulması amaçlanmıştır (YTB, 2015:26). Programın Sonuç bildirgesi ise ORDAF tarafından 20 madde olarak paylaşılmıştır.

1. Türk-Afrika Düşünce Kuruluşları buluşmaları düzenli olarak devam etmelidir.

2. Afrika'dan Türkiye'ye üniversite eğitimi almak için gelen öğrenci sayısı artırılmalıdır.

3. Afrikalı öğrencilerin yükseköğrenim için Türkiye'yi tercih etmelerini cazip hale getirmek önemlidir.

4. Bölgesel olaylarda karşılıklı bilgi alışverişinin önemi açıktır.

5. Türkiye ve Afrika ülkeleri arasında basılı ve dijital belgelendirme merkezleri kurularak ortak bir veri tabanı oluşturulmalıdır.

6. Türkiye ile Afrika arasındaki ilişkiler, sadece ortaklık olarak değil, geçmişten gelen tarihi bağlar ve Türkiye-Afrika gerçekliği dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

7. İklim, çevre, sağlık, eğitim, sivil toplum, medya, göç-diaspora, yönetim ve güvenlik gibi konularda küresel iş birliği yapılması gereklidir.

8. Medyanın sivil toplum kuruluşları üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak, medyaya doğru bilgiler verilmeli ve medya aracılığıyla toplumlara yapıcı mesajlar iletilmesine dikkat edilmelidir.

9. Afrika'nın kendi içindeki potansiyeli sürekli olarak vurgulanmalıdır.

10. Afrika ile diğer ülkeler arasındaki ikili ilişkilerde "eşit ortaklık" ilkesi esas alınmalıdır.

11. Afrika'daki yerel kütüphaneler geliştirilerek Türkiye ile ortak bilimsel havuzlar oluşturulmalıdır.

12. Türkiye, kıta coğrafyasında yaptığı insani yardımların yanı sıra, Afrika'daki çatışma bölgelerinde uzlaşı ve barışın sağlanmasına yardımcı olmalıdır.

13. Afrika tarihini aydınlatmak amacıyla Afrika ülkelerindeki milli arşivler ile Başbakanlık Osmanlı Arşivleri arasında ikili anlaşmalar yapılmalıdır.

14. Türkiye'deki yasal düzenleme ve yerel yönetim tecrübelerinin, Afrika'daki ortaklarla Afrika koşullarına uyarlanması için çalışmalar yapılmalıdır.

15. Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda, sivil toplum girişimiyle "Sağlıklı Afrika 2015/2030 Projesi" başlatılmalıdır.

16. ORDAF, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın desteğiyle, Afrika ile Türkiye arasındaki sivil toplum ilişkilerinin geliştirilmesinde öncü rol üstlenmelidir.

17. Bu hedeflere ulaşmak için oluşturulacak çalışma grupları, kısa ve uzun vadeli hedefler belirlemelidir.

18. Türkiye ve Afrika ülkeleri arasında ticari ve ekonomik iş birliğini geliştirmek için bir strateji ve eylem planı oluşturulmalıdır.

19. THY'nin Afrika'da birçok noktaya uçması, Türkiye-Afrika ilişkilerinin gelişmesi için önemli bir zemin oluşturmaktadır; ancak uçuş fiyatlarının bu amaca hizmet edecek şekilde planlanmasında fayda vardır.

20. Türkiye'nin Hint Okyanusu'ndaki korsanlıkla mücadele girişimi desteklenmelidir.

Bildirgede de görüldüğü üzere maddeler Türkiye'nin Afrika üzerinde yumuşak güç potansiyelini göstermekte ve bu doğrultuda ilerlendiğinde kazan kazan anlayışıyla karşılıklı bir fayda sağlanacağını göstermektedir (ORDAF, Türk-Afrika Düşünce Kuruluşları Buluşması Sonuç Bildirgesi: 2015).

3.4.2.1.3 Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD)

2009 yılında 5902 sayılı yasayla Başbakanlığa bağlanarak yeni kurumsal yapısını kazanan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyetlerini sürdürmüştür. Bununla birlikte, 9 yıl sonra Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişte Başbakanlık kaldırılmış ve 15.07.2018 tarihli 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile AFAD İçişleri Bakanlığına bağlı bir kuruluş olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (Tosun, 2021:122). AFAD acil durumlarda yardım sağlamak ve sivil savunmayı desteklemek için Afrika kıtasına hizmet vermekte ve Türkiye'nin insan odaklı yumuşak gücüne olumlu bir etki sağlamaktadır. AFAD, bu bakış açısına sadık kalarak çalışmalarını yürütmekte ve yardımların zamanında ulaşması gereken yerlere yetiştirme konusunda ön plana çıkmaktadır. AFAD'ın Afrika kıtasında yürüttüğü faaliyetlere bazı örnekler şu şekildedir: 2011 senesinin Ağustos ayı içerisinde başta Somali ve diğer Doğu Afrika ülkelerinde yaşanan kuraklık ve kuraklığın sebep olduğu kıtlık ve susuzluk sonuçlarına Türkiye kayıtsız kalmamıştır. Kuraklığın giderilmesi konusunda AFAD bölgeye 40 bin ton ağırlığında ve 105 milyon TL tutarında insani yardım

malzemesi göndermiş ve bu yardımların tamamlanması konusunda Genelkurmay Başkanlığı, Sağlık Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, TİKA ve Türk Kızılay'ı kurumlarıyla iş birliği gerçekleştirmiştir. AFAD tarafından toplanan yardım tutarları ise TİKA tarafından Somali'de yapılan harcamalar TOKİ tarafından yapılan hastane giderleri bölgede faaliyet yürüten Sağlık Bakanlığı giderlerinin karşılanması konusunda kullanılmıştır. Ayrıca AFAD, Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na bağlı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün "Somali Temiz İçme Suyuna Ulaşım Projesi"ne de destek vererek paydaşlarıyla iş birliklerini sürdürmüştür (AFAD, Afet Raporu – Somali, 2011). Sudan'da 2013 Ağustos'unda 300 binden fazla kişinin etkilendiği sel felaketinden sonra AFAD bölgeye 15.5 ton insani yardım malzemesi göndermiş ve bölge halkına ihtiyaç duyduğu anda yanında olmuştur. AFAD, Haziran 2018'de ise Sudan'a bir gemi dolusu gıda malzemesini göndermiş ve 10 bin ton buğdayı Sudanlılara ulaştırmıştır. Ayrıca bölgeye 15 bin ton mazot ulaştırarak elektrik sağlanmış ve ulaştırma işleri yürütülebilmiştir. AFAD, Eylül 2019'da ise paydaşları desteğiyle ile Sudan için yardım kampanyası başlatmıştır (AFAD, 2019 Sudan Yardım Kampanyası). 2019 senesinde ise Afrika'nın güneydoğusunu vuran tropik kasırga sonrası AFAD ekipleri, Mozambik'te kimsenin gidemediği bölgelere ulaşmak için yoğun bir çaba göstermiştir ve bu çaba sonucunda AFAD afetten en fazla etkilenen Tica kasabasına ilk ulaşan yardım ekibi olmuştur. Bölgede AFAD Çadır Kenti kurularak adeta Türkiye'nin Mozambik'e uzattığı yardım elinin sembolü olmuştur (AFAD, 2019, AFAD'dan Mozambik'e Çadır Kent, para. 1).

Şekil 8. AFAD'dan Mozambik'e Çadır Kent

Kaynak: AA İsmet Karakaş: 2019 https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afaddan-mozambike-cadir-kent/1439335 Erişim Tarihi:9.04.2025

3.4.2.1.4 Yunus Emre Enstitüsü (YEE)

Yunus Emre Vakfı bir kamu kuruluşu olarak 5.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulmuştur. 2009 yılında kurulan Yunus Emre Enstitüsü ise Vakfa bağlı bir kuruluş olarak yurt dışında 80'den fazla kültür merkeziyle faaliyetlerini yürütmektedir. Bu merkezlerde Türkçe eğitimiyle birlikte diğer ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla iş birliği yoluyla Türkoloji bölümleri ve Türkçe dil eğitimi de desteklenmektedir. Kültür merkezleri, kültür ve sanatımızı tanıtmak ve Türkiye'yi ulusal veya uluslararası etkinliklerde temsil etmek için kullanılmaktadır (Yunus Emre Enstitüsü, 2025, Kurumsal Bölümü). YEE, dünya genelindeki faaliyetleriyle Türkiye'nin kültürel diplomasi alanında önemli bir aktör olarak öne çıkmaktadır. YEE'nin temel işlevi, Türkçe öğretimi ve Türk kültürünün tanıtımının yanı sıra,

Türkiye'nin medeniyet değerlerinin ve kültürel mirasının yaygınlaştırılmasında katkı sağlamaktır. Bu doğrultuda YEE, Türk kültür merkezleri aracılığıyla Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarından biri haline gelmiştir. 2009-2013 yılları arasında YEE'nin kültür merkezlerinin sayısında belirgin bir artış yaşanmıştır. 2014 yılı itibarıyla YEE, Balkanlar, Avrupa, Avrasya-Uzakdoğu ve Ortadoğu-Kuzey Afrika bölgelerinde toplam 30 ülkede, 38 merkezde faaliyet göstermiştir. Ayrıca, Türkoloji projesi kapsamında 36 ülkede 58 üniversite ile iş birliği yapılmıştır. YEE, kültürel ve bilimsel faaliyetlerini çeşitlendirerek Türkiye'nin tanıtımına, itibarının artırılmasına ve olumlu imajının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Enstitü, aynı zamanda Türkiye'ye yönelik olumsuz algıları da en aza indirme çabası göstermektedir (Demirkaya, Çelik, 2021:143). 2010 yılında Mısır'da kurulan ilk temsilcilikle, Afrika kıtasındaki faaliyetlerine başlayan YEE kısa sürede 10'un üzerine çıkardığı temsilcilikle varlığını kıta üzerinde hızla artırmıştır. YEE, özellikle Kuzey Afrika ve Sahra Altı Afrika'da yoğunlaşmış ve Türkçe kursları ve kültürel etkinlikler düzenleyerek Afrikalılarla uzun vadeli ve güçlü ilişkiler kurmuştur. YEE, "gastrodiplomasi" faaliyetlerinden Türk sinemasının en iyi örneklerinin gösterildiği etkinliklere, geleneksel Türk el sanatları atölyelerinden Türk müziği konserlerine kadar çeşitli sanatsal faaliyetler düzenleyerek Türk kültürünü tanıtmakta ve farklı kültürler arasındaki ortak noktalara temas etmektedir. Türkiye-Afrika ilişkilerinin tarihi temelleri üzerine inşa edilen kültürel etkileşimin nişanesi olarak YEE Cumhuriyetin 100. Yılında ilk temsilciliğini Afrika'da açmıştır (YEE, 2025, Haberler Bölümü).

Tablo 4'te görüleceği üzere Yunus Emre Vakfı 2023 yılı sonu itibarıyla 15 Afrika ülkesinde kültür merkezleri aracılığıyla faaliyetlerini yürütmektedir.

Tablo 4. Afrika'da Açılış Yıllarına Göre Kültür Merkezleri

ÜLKE	ŞEHİR	KURULUŞ YILI
Mısır	Kahire	2010
Fas	Rabat	2012
Cezayir	Cezayir	2014
Sudan	Hartum	2015
Somali	Mogadişu	2016
Sudan	Nyala	2016
Güney Afrika	Johannesburg	2016
Somali	Mogadişu	2017
Tunus	Tunus	2017
Senegal	Dakar	2020
Nijerya	Abuja	2021
Ruanda	Kigali	2021
Uganda	Kampala	2022
Tanzanya	Zanzibar	2022
Burundi	Bujumbura	2022

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2023 Yılı Faaliyet Raporu Sayfa: 8

YEE 2023 Yılı Faaliyet Raporu (YEE, 2023)'na göre Afrika'da organize edilen bazı projeler şu şekildedir: Güney Afrika Johannesburg'da T.C. Dışişleri Eski Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun katılımıyla Osmanlı Devleti'nin Güney Afrika'daki son başkonsolosu olan Mehmet Remzi Bey'in emanetleri sergilenerek enstitü faaliyetleri hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Bir diğer önemli faaliyet olarak Türkiye'de yaşanan deprem felaketinin yaralarını sarma konusunda Güney Afrikalıların Johannesburg Yunus Emre Entitüsü'nde paketlenen yardım bağışları Türkiye'deki depremzedelere THY aracılığıyla ulaştırılarak Güney Afrika ve Türkiye ilişkilerinin güçlenmesine vesile hazırlamıştır.

Türk el sanatlarının tanıtımı konusunda Senegal'de Topraktan Sanata Seramik Atölyesi düzenlenmiştir. Dakar YEE ev sahipliğinde Anadolu'nun pişmiş toprak kültürü tanıtılmıştır.

3.4.2.1.5 Türk Hava Yolları (THY)

Türk Hava Yolları Türk Dış Politikasında önemli bir araç olarak ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye'nin Afrika vizyonuna paralel bir yol izleyerek faaliyetlerini genişletme politikasını benimsemiştir. Türkiye'nin ulusal havayolu şirketi olarak Afrika ile bağlantıyı sağlamış ve Türk diplomat ve iş adamlarının kıta ile olan siyasi, ekonomik ve toplumsal bağları geliştirme amaçlarına hizmet etmektedir. THY eski sömürgeci güçlere ait olan Air France ve British Airways gibi havayollarının faaliyetlerine kıyasla Afrika kıtasındaki faaliyetlerinde nispeten yeni olmasına rağmen hızlı bir şekilde reaksiyon alarak Türkiye'nin tanıtımında etkin bir rol üstlenmiştir. İşbu değerlendirme ışığında THY, Türkiye'nin Afrika'daki dış politika hedeflerine ulaşması konusunda yumuşak güç aracı olarak hareket etmektedir (Selçuk, 2012:82).

Türkiye'nin 2005 yılını "Afrika Yılı" ilan etmesiyle kıtaya verdiği stratejik önem belirginleşmiştir. Bu siyasi iradeye paralel olarak Türk Hava Yolları (THY) da 2006 yılında "Afrika açılımı" adıyla bir stratejik hamle başlatmıştır. Bu kapsamda, başlangıçta Addis Ababa (Etiyopya), Hartum (Sudan) ve Lagos (Nijerya) olmak üzere üç önemli Afrika başkentine ilk seferlerini düzenlemiştir. 2006 yılında yalnızca üç noktaya uçuş gerçekleştirirken, 2021 yılı Aralık ayı itibarıyla bu sayı 60 farklı destinasyona ulaşmıştır. THY'nin Afrika kıtasındaki hızlı operasyonel büyümesi kaideye değer bir durum olarak ön plana çıkmaktadır. Başlangıçta dar gövdeli uçaklarla icra edilen seferler, zamanla artan yolcu potansiyeli neticesinde birçok güzergahta çift koridorlu geniş gövdeli uçaklarla yapılmaya başlanmıştır. THY'nin Afrika'daki bu etkin varlığı, Türkiye'nin marka diplomasisi ve yumuşak gücü açısından önemli pozitif etkiler yaratmaktadır. Havayolunun geniş uçuş ağı, Türkiye'nin Afrika kıtasındaki görünürlüğünü ve tanınırlığını önemli ölçüde artırmaktadır. Uçuşlar esnasında sunulan Türk çayı, lokumu ve geleneksel hizmetler aracılığıyla Türkiye'nin kültürel değerlerinin yayılmasına katkı sağlanmaktadır. Bu durum, T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın Afrika'ya yönelik politikaları ile THY'nin kurumsal stratejilerinin eşgüdümlü bir şekilde ilerlediğini göstermektedir. THY'nin Afrika'ya en fazla uçuş gerçekleştiren havayollarından biri konumuna yükselmesi, Türkiye'nin kıta ile olan bağlarını güçlendirmekte ve Afrika halklarının nezdinde olumlu bir imaj oluşturmaktadır. THY'nin Afrika'ya yönelik stratejik hedefi, Türkiye'nin Afrika açılımını desteklemek ve bu pazarda rekabet avantajı elde etmek amacıyla kıtadaki tüm ülkelere ulaşmak olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, THY'nin Afrika'daki uçuş ağını genişleterek Türkiye'nin bu stratejik hedefine ulaşmasına yardımcı olduğu ve bu amaçla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği içinde çalıştığı ifade edilmektedir. 2021 yılı Aralık ayı itibarıyla Afrika'da 60 destinasyona uçan THY, Afrika'da Türkiye'ye sağladığı yumuşak gücün ve diplomatik etkinin kayda değer boyutlarda olduğunu teyit etmektedir (Atabay, 2022:101).

THY Afrika bağlamındaki uçuş ve kargo hizmetlerindeki erişilebilirliğin yükselişi, Afrika ülkeleriyle ticari ilişki kurmak isteyen Türk iş insanları için olumlu bir durum oluşturmuştur. Türkiye'nin ihracat potansiyelini artırmaya yönelik bir strateji olarak değerlendirilebilecek bu durum, Afrika ülkeleriyle tesis edilen ikili serbest ticaret anlaşmaları ve yeni açılan büyükelçiliklerin yanı sıra THY'nin Afrika'da çok sayıda noktaya gerçekleştirdiği direkt seferlerle desteklenmektedir. Ticari gelişmelerin yanı sıra, THY'nin Afrika'ya yönelik karşılıklı yeni uçuşları turizm sektörü açısından da etkili olmaktadır. Eş zamanlı olarak, yeni uçuş seferleri ülkeler ve toplumlar arasındaki mesafeleri azaltmaktadır. İnsanların doğrudan etkileşimi arttıkça, her iki taraftaki ön yargılar karşılıklı olarak azalmakta ve iş birliğine dayalı ilişkilerin geliştirilmesi kolaylaşmaktadır. Bu çerçevede, THY Afrika'daki yeni süreçte Türkiye'nin yumuşak güç unsuru olarak olumlu bir rol üstlenmekte ve bu katkısını sürdürmektedir. Türkiye'nin tanıtımında mühim bir rol oynayan THY, Afrika'daki yeni destinasyonlara yönelik uçuşlarıyla Türkiye'nin kıtayla olan ilişkisinin artmasında kolaylaştırıcı bir işlev görmektedir (Demirtaş, 2015:104).

3.4.2.2 Afrika’daki Türk Sivil Toplum Örgütleri

3.4.2.2.1 Türk Kızılay’ı

Türk Kızılay’ının kökenleri, 1868 yılında bir grup idealist hekimin savaş alanlarında yaralanan askerlere ayrım gözetmeksizin yardım etme amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu insani girişim, 11 Haziran 1868 tarihinde Dr. Marko Paşa, Dr. Abdullah Bey, Kırımlı Aziz Bey ve Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa'nın öncülüğünde "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" adıyla resmiyet kazanmıştır. Kurumun unvanı, dönemsel koşullar ve misyon doğrultusunda zamanla değişime uğramıştır: 1877'de "Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti", 1923'te "Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti", 1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti" ve 1947'de "Türkiye Kızılay Derneği" olarak güncellenmiştir. "Kızılay" adı ise bizzat Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiş olup, kurumun milli kimliğindeki yerini simgelemektedir. Kuruluşundan itibaren Türk Kızılay’ı, ülkenin katıldığı çok sayıda çatışmada önemli roller üstlenmiştir. 1876 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'na kadar uzanan süreçte, cephe gerisinde kurduğu seyyar hastaneler, yaralı nakil araçları, donattığı hastane gemileri ve yetiştirdiği sağlık personeli aracılığıyla askeri personele kapsamlı destek sağlamıştır. Kurum, yalnızca kendi askerlerine değil, aynı zamanda düşman askerlerine de bakım ve tedavi yardımı sunmuş, savaş esirlerine insani yardımda bulunmuş ve savaşın olumsuz etkilediği sivil nüfusun korunması ile temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik faaliyetler yürütmüştür. Askeri operasyonların yanı sıra, I. Meşrutiyet'in ilanının ardından İstanbul'da meydana gelen kolera salgınından başlayarak, ülke genelindeki doğal afetlerde de Türk Kızılay’ı aktif rol oynamıştır. Afetzedelerin geçici barınma ihtiyaçlarını karşılamış, sıcak yemek ve temel gıda malzemeleri temin etmiş, psikolojik destek sağlayarak mağduriyetleri azaltmaya çalışmıştır. Özetle, Türk Kızılay’ı, yüz yılı aşkın süredir savaş ve barış dönemlerinde, ihtiyaç sahibi bireylerin yanında yer alarak ulusal ve uluslararası düzeyde insani yardım ve dayanışmanın önde gelen sembollerinden biri haline gelmiştir. Bu köklü kurum, kuruluş felsefesine sadık kalarak insani yardım faaliyetlerini sürdürmektedir (Kızılay, 2025, Tarihçe Bölümü, para. 1).

Türk Kızılay’ı, uzun yıllardır devam eden insani yardım misyonunu Afrika kıtasındaki dezavantajlı topluluklara da taşımıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda, Türk halkının cömert destekleri ve Kızılay'ın kendi kaynaklarını seferber etmesiyle, Moritanya, Senegal ve Nijer'i kapsayan kapsamlı bir insani yardım operasyonu gerçekleştirilmiştir. Bu önemli girişim, ilgili devlet kurumlarıyla iş birliği içinde yürütülmüştür. Operasyonun lojistik ayağını oluşturan "Aqua Star" adlı insani yardım gemisi, dönemin Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan ve Kızılay Genel Başkan Vekili Nihat Adıgüzel'in katıldığı bir törenle 11 Mayıs 2013'te Batı Afrika'ya doğru yola çıkmıştır. Geminin rotası, Mersin Limanı'ndan başlayarak Moritanya'nın Nuakşot, Senegal'in Dakar ve Benin'in Cotonou limanlarını içerecek şekilde belirlenmiştir. Deniz bağlantısı olmayan Nijer'e ulaştırılacak yardımlar ise Cotonou Limanı'ndan karayoluyla nakledilmiştir. Yardım faaliyetleri kapsamında, 2.000 ton şeker 23 Haziran 2013'te Moritanya Kızılay’ına teslim edilmiş; Senegal'e gönderilen 2.000 ton şekerin boşaltma işlemi ise 20 Temmuz 2013'te tamamlanarak Senegal Kızılhaç’ının deposuna aktarılmıştır. Operasyonun son aşamasında, 24 Ocak 2014 itibarıyla Nijer'e ulaştırılan 2.922 ton un ve 2.750 ton şekerin teslimat belgeleri Nijer Başbakanlığı ile imzalanmış ve bu insani yardım operasyonu böylece başarıyla sonuçlandırılmıştır. Türk Kızılay’ının bu girişimi, uluslararası alanda dayanışmanın somut bir örneği olarak, bölgedeki ihtiyaç sahibi insanların umutlarını artırmıştır. (Kızılay, 2014:1).

Türkiye'nin yardımsever kuruluşu Türk Kızılay’ı, batı Afrika'da gerçekleştirdiği başarılı insani yardım faaliyetlerinin ardından rotasını Güney Afrika'daki diğer ülkelere çevirmiştir. Özellikle eğitim alanında önemli adımlar atan Kızılay'ın bu kararlılığı, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2016 senesinde Uganda, Kenya ve Somali'yi kapsayan diplomatik temasları sırasında daha da belirginleşmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Afrika kıtasındaki bu önemli ziyaretinin ilk durağı Uganda olmuştur. Ardından Kenya'da çeşitli görüşmeler gerçekleştiren Erdoğan ve beraberindeki heyet, son olarak Somali'nin başkenti Mogadişu'ya geçerek Türkiye'nin dünya üzerindeki en büyük büyükelçilik yerleşkesinin açılışını yapmıştır. Ziyaretin tüm aşamalarında yaptığı konuşmalarda Kızılay'ın insan

odaklı çalışmalarına duyduğu memnuniyeti dile getiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, bilhassa Somali'deki konuşmasında Kızılay'ın gerçekleştirdiği gıda desteklerinin altını çizmiştir. Uzun yıllardır Afrika ülkelerine ilaç ve tıbbi malzeme desteği sağlayan Türk Kızılay'ı, bölgedeki bazı ülkelerde sağlık alanında meslek yüksekokulları kurmak için de çalışmalarına hız vermiştir. Bu kapsamda ilk eğitim tesisi Somali'nin başkenti Mogadişu'da tamamlanarak hizmete alınmıştır. Türk Kızılay'ının bu girişimi, yalnızca acil ihtiyaçlara yönelik yardımlarla sınırlı kalmayıp, bölge insanının kendi ayakları üzerinde durabileceği sürdürülebilir kalkınma projelerine odaklandığını göstermektedir. Eğitim alanındaki bu atılım, Kızılay'ın Afrika'daki yardım elinin daha da güçlenerek kıtanın geleceğine umutla bakmasını sağlayacak önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Kızılay, 2016, Haber Arşivleri).

Bir diğer Kızılay faaliyeti olarak açlık ve kuraklıkla mücadele eden Afrika coğrafyasında gerçekleştirdiği yardımlarla muhtaç gönüllere dokunan Türk Kızılay'ı, Senegal'in Thies-Mekhe yöresinde hayırseverlerin desteğiyle açtığı su kuyusuyla bölge halkına büyük bir mutluluk yaşatmıştır. Türk Kızılay'ının Senegal'deki Batı Afrika Temsilciliği, faaliyet gösterdiği ülkelerde gerçekleştirdiği yardım projeleriyle zor durumda olan insanlara destek olmayı sürdürmektedir. Su sıkıntısıyla boğuşan bölgelerde bağışçıların yardımlarıyla su kuyusu projelerine imza atan Kızılay, Senegal'in başkenti Dakar'a yaklaşık 150 kilometre mesafede bulunan Thies-Mekhe bölgesinde inşası tamamlanan su kuyusunun açılışını yöre sakinleriyle birlikte gerçekleştirmiştir. Kızılay'ın Akyazı Şubesi'nin değerli bağışlarının katkısıyla hayata geçirilen ve enerji ihtiyacını güneş panelleriyle karşılayan su kuyusu, 12 tonluk bir su deposuna sahip olma özelliği göstermektedir. Yaklaşık üç buçuk saatte dolan bu depo, üzerindeki 12 adet musluk aracılığıyla Thies-Mekhe'deki Domboloh ve çevresindeki köylerde yaşayan yaklaşık 5000 insanın temiz içme suyu ihtiyacına kalıcı bir çözüm sunmaktadır. Bu tür projeler, sadece anlık bir ihtiyacı gidermekle kalmayıp, bölge halkının sağlığına, ekonomik gelişimine ve genel yaşam kalitesine uzun vadeli olumlu katkılar sağlamaktadır. Türk Kızılay'ının bu anlamlı çabaları, susuzluğun pençesindeki topluluklara umut ışığı olmaya devam etmektedir (Kızılay, 2022, Haber Arşivleri).

Türk Kızılay'ı, Afrika kıtasında hayata geçirdiği çeşitli insani yardım projeleriyle kıta ülkelerinin temel ihtiyaçlarına yönelik önemli destekler sunmaktadır. Gıda, temiz su, ilaç ve barınma gibi hayati konularda gerçekleştirdiği yardımlar, bölge halklarının yaşam koşullarının iyileştirilmesine büyük katkı sağlamaktadır. Yürütülen insani yardım faaliyetleri, Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle kurduğu olumlu ilişkilerin pekişmesine ve yumuşak gücünün ilerlemesine önemli bir zemin oluşturmaktadır. Kızılay'ın şeffaf ve etkin yardım modeli, Türkiye'nin bölgedeki itibarını artırmakta ve kültürel bağların güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Kızılay'ın Afrika kıtasındaki insani yardım faaliyetleri, sadece temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir çaba olmanın ötesinde, Türkiye'nin Afrika halkları ile kurduğu kardeşlik bağlarının somut bir göstergesi niteliğinde değerlendirilmektedir (Tarlanoğlu, 2024:13).

3.4.2.2.2 Türkiye Maarif Vakfı

Türkiye, eğitim alanındaki birikimini ve değerlerini uluslararası arenaya taşıma misyonuyla önemli bir adım atmış ve Türkiye Maarif Vakfı'nı hayata geçirmiştir. 17 Haziran 2016 tarihinde yürürlüğe giren 6721 sayılı kanun ile temelleri atılan vakıf, Türkiye Cumhuriyeti adına yurt dışında eğitim faaliyetleri icra etme yetkisiyle donatılmıştır. Kamu yararını ön planda tutan ve herhangi bir ticari gaye gütmeyen Türkiye Maarif Vakfı, eğitim alanında küresel bir aktör olarak ülkemizin vizyonunu temsil etmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2025, Hakkımızda Bölümü). Henüz 2016 yılında temelleri atılmasına rağmen Türkiye Maarif Vakfı, kaydettiği hızlı ilerleme ile dikkat çekmektedir. Vakıf, kısa bir zaman dilimi içerisinde altı kıtada eğitim faaliyetleri yürütme başarısını göstererek uluslararası alanda önemli bir konuma yükselmiştir. Bu hızlı ve etkili yayılım, Türkiye'nin eğitim alanındaki vizyonunun küresel ölçekte ne kadar iddialı olduğunun açık bir göstergesidir. Eğitim alanındaki bu nitelikli ve yaygın faaliyetler vakfın, Türkiye için bir yumuşak güç unsuru olarak konumunu güçlendirdiğini göstermektedir (Karahan, Abbas, 2022:14). Afrika kıtası açısından bakıldığında, köklü sorunların başında gelen eğitim meselesi çözülmeyi bekleyen yegâne konuların başında gelmektedir. Ülkeler

arasında farklılıklar gözlemlense de eğitimin tüm Afrika için taşıdığı büyük önem ve kalkınma açısından stratejik konumu tartışılmaz bir gerçeklik taşımaktadır. Kıtada hüküm süren dini, etnik, dilsel ve kültürel çeşitlilik göz önüne alındığında, eğitim, dostluğun, iş birliğinin ve insani gelişimin temelini oluşturacak yegâne araç olarak ön plana çıkmaktadır (Uza, 2020: 64).

Maarif Vakfı, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) gibi önemli kurumlar aracılığıyla eğitim alanında somut adımlar atmaktadır. Özellikle YTB'nin Türkiye Bursları programı kapsamında seçilen Afrikalı öğrencilere verilen destek, mezuniyet sonrasında da titizlikle sürdürülen koordineli takip çalışmalarıyla yeni bir boyut kazanmaktadır. Bu özenli yaklaşım sayesinde, Afrika'da tesis edilen Türk eğitim modeli, Avrupalıların geçmişte uyguladığı ve sıklıkla yerel kimlikleri göz ardı eden eğitim anlayışından belirgin bir şekilde ayrışmaktadır. Türk eğitim sisteminin Afrika'daki temel farklılığı, Afrikalı öğrencilerin özgün kimliklerini silmek yerine, onları güçlendirmeye odaklanmasıdır. Bu anlayış, müfredatın yerel kültürlere ve değerlere duyarlı bir şekilde yapılandırılması, öğrencilerin kendi tarihlerini ve dillerini öğrenmelerine olanak tanınması ve kültürel etkileşimi teşvik eden eğitim yaklaşımların benimsenmesiyle hayat bulmaktadır. Maarif Vakfı ve YTB'nin koordineli çalışmalarıyla hayata geçirilen bu özgün yaklaşım, Afrika'da sürdürülebilir bir etki yaratırken, Türkiye ile Afrika arasındaki dostluk ve iş birliği bağlarını da sağlamlaştırmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin kıtadaki konumunu güçlendiren ve uzun vadeli ortaklıklar inşa etmesine olanak tanıyan stratejik bir öneme sahiptir (Karahan, Abbas, 2022:19).

Vakfın bir başka faaliyetine örnek vermek gerekirse Mali ve Kamerun'daki mezun derneklerinin kurulması, Türkiye Maarif Vakfı'nın Afrika kıtasındaki eğitim vizyonunun önemli bir göstergesidir. Vakıf, sadece eğitim vermekle kalmayıp, aynı zamanda mezunlarının toplumsal hayata aktif katılımlarını desteklemeyi ve onların potansiyellerini en üst düzeye çıkarmayı hedeflemektedir. Bu dernekler aracılığıyla, mezunlar kendi ülkelerinde Maarif Vakfı'nın temsilcileri gibi hareket ederek, Türk-Afrika ilişkilerinin gelişmesine de katkıda bulunmaktadırlar (Maarif Vakfı 2023 Faaliyet Raporu: 36). Türkçe öğretim konusunda yürütülen faaliyetlere örnek ise Türkiye Maarif Vakfı ile Millî Savunma Bakanlığı arasındaki 20 Ekim 2020 tarihli iş birliği anlaşması çerçevesinde, dost ve müttefik ülkelerin askeri personeline Türkçe öğretimi ve bu personele özel ders programları geliştirme çalışmaları verilebilir. Bu kapsamda, 2023 yılı içerisinde Afrika'dan Gambiya, Mali ve Somali'de görev yapan misafir askeri personele yönelik Türkçe eğitim faaliyetleri başarıyla sürdürülmüştür (Maarif Vakfı 2023 Faaliyet Raporu: 22). Maarif Vakfı'nın kıta genelindeki okulları ve eğitim merkezleri, bahsedilen prensipler doğrultusunda faaliyet göstererek, Afrikalı gençlerin hem modern bilgi ve becerilerle donatılmasını hem de kendi kültürel miraslarına sahip çıkmalarını sağlamaktadır. Türkiye'nin Afrika'daki eğitim faaliyetleri, salt bilgi aktarımının ötesine geçerek, yerel kimliklerin korunması ve güçlendirilmesi misyonunu taşımaktadır.

3.4.2.2.3 İHH İnsani Yardım Vakfı

İstanbul'da 1995'te kurulan İHH İnsani Yardım Vakfı'nın temelleri, 1992'deki Bosna Savaşı'na duyarsız kalmayan gönüllülerin insani yardım çabalarıyla atılmıştır. Vakıf, savaş, işgal, doğal afet gibi nedenlerle zor durumda kalan, felaketzede ve zulüm gören muhtaçlara el uzatmakta, maddi ve ayni desteklerin yanı sıra uzun vadeli projelerle de onların yanında yer almaktadır. İHH Asya'dan Afrika'ya, Balkanlar'dan Uzakdoğu'ya dünyanın farklı bölgelerinde faaliyetlerini yürütmektedir (Tarlanoğlu, 2024:16). 2011 senesinde Doğu Afrika'yı etkisi altına alan kıtlık sonrası, Somali'de uzun süreli yardım faaliyetleri yürüten İHH İnsani Yardım Vakfı, ülkedeki şiddetli kuraklık sebebiyle Somali'nin 3 ayrı şehrinde 7000 insana yiyecek yardımında bulunmuştur. İHH'nın bölgedeki iş ortağı ZamZam Vakfı aracılığıyla yapılan yardımlarda, 1007 aileye toplamda 10 ton pirinç, 6,5 ton toz şeker ve 2880 kilogram bitkisel sıvı yağ ulaştırılmıştır. İHH 2017 senesinde ise kuraklık yaşayan Somali ve Güney Sudan'a acil yardım çağrılarında bulunmuş ve insani yardım faaliyetleri gerçekleştirmiştir. İHH İnsani Yardım Vakfı, Somali ve Yemen'deki büroları aracılığıyla, söz konusu bölgelerde etkisini giderek artıran kuraklık ve devam eden çatışmalar nedeniyle insani yardım çalışmalarını yoğunlaştırdı. Eş zamanlı

olarak Güney Sudan'a da ulaşan İHH ekipleri, bu ülkede yaşanan krizin boyutlarını yerinde tespit ederek acil yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Vakıf, acil yardım programları çerçevesinde 2017 yılı başından bu yana Somali'de 5 bin ihtiyaç sahibi aileye, Güney Sudan'da bin aileye temel gıda malzemelerinden oluşan kumanya desteği sağlamıştır. Kuraklığın yol açtığı kıtlık ve çatışmaların derinleştirdiği insani krize karşı İHH'nın bu hızlı ve kapsamlı müdahalesi, bölgedeki mağdur insanların umudu olmuştur. İHH yetkilileri, zorlu yaşam koşulları altındaki sivillerin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve onlara destek olmak için çalışmalarını aralıksız devam ettirmektedirler (İHH, 2017, Haberler).

Sahra altı Afrika genelinde ve özellikle Somali'de kuraklığa bağlı yaşanan açlığın en önemli nedenlerinden biri, büyük ölçekli endüstriyel tarım kuruluşlarının olmayışıdır. Bölge halkı, genellikle kırsal alanlarda geleneksel yöntemlerle ve tamamen yağmur suyuna bağımlı bir şekilde tarımsal üretim yapmaya mecbur kalmaktadır. Bu durum, su kıtlığı yaşandığında tarımsal üretimin durmasına ve dolayısıyla gıda güvensizliğinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. İHH İnsani Yardım Vakfı, Somali'de açtığı 910 su kuyusu ile bölge halkının su ihtiyacını karşılamanın yanı sıra, hayata geçirdiği tarım projesiyle de tarlada yapılan geleneksel tarım yerine, daha az su ihtiyacı olan bahçe tarımına geçerek önemli bir dönüşümü hedeflemektedir (İHH, 2013, Haberler). İHH 2024 Yıllık Faaliyet Raporu'nda Somali için gıda yardımları ve yetim çalışmaları olmak üzere 44 proje ile 150 binden fazla kişiye insani yardım ulaştırıldığı belirtilirken aynı raporda bir diğer Afrika ülkesi olan Sudan için gıda, gıda dışı, yetim ve sağlık yardımları olmak üzere 47 proje gerçekleştirildiği belirtilmektedir (İHH Faaliyet Raporu 2024:10-12). Görüldüğü üzere İHH Afrika kıtasındaki insani yardım ve kalkınma odaklı çalışmalarını çeşitlendirerek ve kapsamını artırarak Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağlamaya yardımcı olmaktadır.

3.4.2.2.4 Yeryüzü Doktorları

Doğal afetler, kıtlık, kuraklık, salgın hastalıklar, yoksulluk ve çatışmaların yol açtığı insani krizlere yanıt vermek amacıyla, 2000 yılında Yeryüzü Doktorları kurulmuştur. Kuruluşun temelleri, özellikle Bosna ve Kosova savaşları ile 17 Ağustos depremi gibi olaylarda aktif rol alan bir grup sağlık profesyonelinin deneyimleriyle atılmıştır. Yeryüzü Doktorları, sağlık hizmetlerine erişimde güçlük çeken bireylere destek sağlamak ve yaşam kalitelerini artırmak misyonuyla faaliyet göstermektedir. Kuruluş, Somali, Uganda, Afganistan, Pakistan, Sudan, Nijer ve Kamerun gibi ülkelerde yürüttüğü projeler kapsamında, özellikle katarakt sorunları nedeniyle görme engeli yaşayan binlerce hastanın tedavi edilmesine ve yeniden görme yetisi kazanmasına katkı sağlamıştır. (YYD, 2025, Tarihçe, para. 1).

Yeryüzü Doktorları, faaliyetlerini Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarına yayarak sağlık hizmetleri ve insani yardım sağlamaktadır. Afrika'daki faaliyetlerine 2005'teki Sudan Darfur krizi sonrasında başlayan ve bölge halkının yanında yer alarak desteklerini esirgemeyen kuruluş daha sonra 2011'de Afrika Boynuzu'nda yaşanan şiddetli kuraklığın mağdurlarına da yardım eli uzatmıştır. Somali'de açılan üç beslenme sağlığı merkezi, açlıkla mücadele eden çocuklara ve ailelere hayati bir nefes olmuştur. 2012 yılında Somali'nin başkenti Mogadişu'da hizmete giren Şifa Hastanesi ise bölgedeki sağlık hizmetlerine önemli bir katkı sunmaktadır. Nijer'de anne, çocuk ve beslenme sağlığı merkezine verilen destek, geleceğin teminatı olan nesillerin sağlığını güvence altına alma çabasının bir göstergesi niteliğindedir. 2013 yılında Somali'de başlatılan tıpta uzmanlık programı ve düzenlenen bilimsel kongre, ülkenin sağlık altyapısının güçlenmesine yönelik uzun vadeli bir yatırım niteliği taşımaktadır. 2014'te Orta Afrika kriziyle sarsılan bölgelerdeki ihtiyaç sahiplerine yönelik sağlık yardımı çalışmaları başlatılmıştır. Aynı yıl Batı Afrika'yı etkisi altına alan Ebola salgını sonrasında Sierra Leone ve Liberya'ya ulaştırılan 740 bin tıbbi ekipman, salgının yayılmasını önlemede kritik bir rol oynamıştır. Yeryüzü Doktorları eğitim alanında da çaba göstererek kıtaya katkı sağlamaktadır. Örnek olarak Somali'de açılan ebe ve hemşirelik okulu, nitelikli sağlık personelinin yetişmesine olanak sağlamaktadır. Orta Afrika Cumhuriyeti'nin başkenti Bangui'de açılan birinci basamak sağlık hizmetleri kliniği ise temel sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmıştır. 2015 yılında Kongo Demokratik

Cumhuriyeti'nde açılan Hewa Bora Hastanesi ve Çad'ın Sido bölgesindeki mülteci kampı kliniği, zorlu koşullar altında yaşayan insanlara şifa kapısı olmuştur. Uganda İslam Üniversitesi'nde tıp fakültesinin kurulmasına verilen destek, geleceğin doktorlarını yetiştirme vizyonunu paylaşmaktadır. Tanzanya-Zanzibar ve Moritanya'da düzenlenen eğitimler ise bilgi ve bilinçlenmenin yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır. 2020 yılında Somali'nin Mogadişu Mülteci Sağlığı Merkezi'nin yanına açılan anne çocuk sağlığı merkezi, hassas durumdaki anne ve çocuklara yönelik özel bir destek sunmaktadır. Nijer'de sıtmaya karşı sağlanan ilaç ve aşı desteği ise önemli bir halk sağlığı sorununa karşı verilen mücadelede kritik bir önem arz etmektedir. 2021 yılında Çad'ın Sido Mülteci Sağlığı Merkezi'nin yanında açılan anne çocuk sağlığı merkezi ve Somali'nin Mogadişu Mülteci Sağlığı Merkezi'nin yanındaki beslenme sağlığı merkezi, ihtiyaç sahiplerine yönelik bütüncül bir yaklaşımın örneği olarak değerlendirilmektedir (YYD, 2025, Tarihçe Bölümü).

Afrika faaliyetlerine başladığı 2005'ten beri sırasıyla verdiğimiz Yeryüzü Doktorları'nın Afrika'daki bu anlamlı çabaları, sadece anlık yardımlarla sınırlı kalmayıp, kalıcı sağlık altyapıları oluşturma, eğitim destekleri sağlama ve yerel kapasiteyi güçlendirmeyi amaçladığını göstermektedir. Bu sayede, krizlerin yarattığı derin izlerin silinmesine ve insanların kendi ayakları üzerinde durabileceği bir geleceğin inşa edilmesine katkı sağlanmaktadır. Yeryüzü Doktorları, Afrika'da umudun ve iyiliğin tükenmediğinin en somut kanıtı olarak varlığını sürdürmektedir.

3.4.3 Türk Medyasının Afrika'daki Faaliyetleri

Çağın gerekliliği açısından iletişim araçlarının ve medyanın değeri giderek yükselmekte ve bu araçlar aracılığıyla bilgi alışverişi yapılarak ülkelerin diğer ülkelerle bağlantı kurması mümkün hale gelmektedir. İşbu gerçeklikle ülkeler, iletişim araçlarının büyük rolünü anlamakta ve dünyanın çeşitli yerlerinde yayın faaliyetlerini yoğunlaştırmaktadırlar. Türkiye dış politikasında önem verdiği yumuşak güç kavramını diğer topluluklara ulaştırma konusunda medyanın etkisini fark ederek bu alandaki yatırımlarını sürekli olarak artırma yoluna gitmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin uluslararası arenada olumlu bir imaj oluşturma hedefi doğrultusunda Anadolu Ajansı (AA) önemli bir misyon üstlenmektedir. Yaptığı yayınlarla küresel kamuoyunu etkilemeyi amaçlayan AA, faaliyetlerini Türk dış politikasının öncelikleriyle uyumlu bir şekilde sürdürmektedir. Dünya genelinde geniş bir yayın ağına sahip olan AA, Afrika kıtasına yönelik özel adımlar atmaktadır. Türkiye ile Afrika arasındaki bilgi akışını tesis etmek amacıyla kurulan Afrika Bölge Direktörlüğü ve Nijerya, Somali, Kenya, Libya, Güney Afrika gibi çeşitli Afrika ülkelerinde açılan yayın büroları bu stratejik yaklaşımın somut göstergeleridir. AA'nın Afrika'da İngilizce, Fransızca ve Arapça dillerinde yaptığı yayınlar, Afrika toplumlarının Türkiye'nin bölgeye yönelik faaliyetlerini, gerçekleştirdiği insani yardımları ve Türkiye'nin Afrika politikasının insancıl boyutunu daha iyi anlamalarına olanak sağlamaktadır. Anadolu Ajansı'nın bu önemli çalışmalarına ek olarak, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun (TRT) Türk dış politikasının tanıtımındaki rolü de giderek artmaktadır. TRT vasıtasıyla Türkiye, kendini dünya kamuoyuna daha etkili bir biçimde tanıtabilme imkanına sahip olmaktadır (Tarlanoğlu, 2024:15).

TRT üstlendiği bu rol gereği Afrika'da faaliyetlerini yürütmek için Mart 2023'te İstanbul'da TRT ile Afrika Yayın Birliği'nin ev sahipliğinde düzenlenen ilk TRT-Afrika Yayın Birliği Yayıncılık Zirvesi'yle TRT Afrika'yı yayın hayatına sokmuştur. Çeşitli Afrika ülkelerinden temsilcilerin iştirak ettiği bu önemli zirvede, Türkiye-Afrika arasındaki ilişkilerin geleceği ve TRT Afrika'nın yeni hedefleri masaya yatırılmıştır. TRT Afrika'nın kuruluş süreci 9-10 Mayıs 2012'de Ankara'da düzenlenen ve 54 Afrika ülkesinden temsilcilerin katılımıyla gerçekleşen Türkiye-Afrika Medya Forumu ile hızlanmıştır. TRT Afrika'nın kuruluşunda öncelikle karşılıklı ekonomik iş birliğinin derinleştirilmesi ve ardından güçlü kültürel bağların tesis edilmesi amaçlanmıştır. Zira TRT Afrika, kopan kültürel bağları yeniden kurmak, kıtada etkin olan France 24, BBC gibi eski sömürgeci devletlerin medya kuruluşlarıyla rekabet etmek ve ikili ilişkilere yeni bir dinamizm kazandırarak Afrika ile Türkiye arasındaki kültürel ve ticari alışverişi daha da ileriye taşımak gayesiyle hayata geçirilmiştir. Kanalın Afrika'da yayın yapması, Türk

kültürünün ve Türkiye'deki güncel gelişmelerin Afrika'da daha iyi anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, Türkiye ve Afrika ülkeleri arasındaki kültürel etkileşimi artırarak iki taraf arasındaki samimi ilişkileri pekiştirmektedir. TRT Afrika'nın bir diğer önemli yansıması da Türk vatandaşlarını Afrika kıtasındaki gelişmeler hakkında bilgilendirerek onların Afrika ile daha iyi bütünleşmelerini sağlamasıdır. Ek olarak, TRT Afrika'nın Afrika'daki yayın varlığı, Türkiye ile Afrika arasındaki ticari ve ekonomik bağları da kuvvetlendirmektedir. Bu kanal, Türk işletmeleri ve girişimcilerine Afrika'daki potansiyel fırsatları göstererek, ticari ortaklıkları ve yatırımları teşvik etmektedir. Netice itibarıyla, TRT Afrika, Afrika üzerinde kültürel, sosyal, ekonomik ve ticari alanları geliştirme ve Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki dayanışmayı güçlendirme gayesi taşımaktadır (Çom, 2023).

Diğer taraftan, TRT Afrika'nın hayata geçirilmesi, Anadolu Ajansı'nın Afrika kıtasındaki çalışmaları ve Türkiye'de Afrika odaklı özel medya kuruluşlarının sayısındaki yükseliş, Türkiye'nin Afrika'daki medya alanına yönelik yetenek aktarımı yoluyla kıtadaki etkinliğini artırma çabasını göstermektedir. Türkiye'nin Afrika'daki medya gücüne hizmet eden özel medya kuruluşlarından biri olan AFROTURK TV Afrika kıtasında yayın yapan ilk Türk televizyon kanalı olma özelliği göstermektedir. Çok kısa bir zaman diliminde Afrikalılar tarafından benimsenen kanal Türkiye'yi başarıyla temsil etmeye devam etmektedir (Köse: 2024). AFROTURK TV, EUTELSAT 7B uyduları üzerinden Afrika kıtasındaki 49 ülkeye yayın yapmaktadır ve Afrika devletleri de bu yayınları çeşitli dijital platformlar vasıtasıyla takip edebilmektedir. Ekonomi, ticaret, haber, sinema, sağlık, tarım, kültür, turizm, eğitim, dizi ve çizgi film gibi çeşitli içeriklerle yayın yapmaktadır. Yayınlanan haberler, programlar ve benimsenen özenli politikalar sayesinde, yayın yapılan Afrika ülkelerinin halkının Türkiye'ye olan muhabbeti giderek artmaktadır. AFROTURK TV'nin kıtadaki tanınırlığı, Türk yapımları, ticaret, sağlık, kültür, eğitim ve tarım konularını ele alan programlarla her geçen gün yükselmektedir. Bunun yanı sıra, reklam aracılığıyla kanal üzerinden Türkiye'nin Afrika ile olan ticari ilişkilerine de katkı sağlanmaktadır (AFROTURK TV, 2025, Hakkımızda Bölümü). AFROTURK'un yan kuruluşu olarak faaliyetlerine devam eden AFROTURK AGRO TV ise ilk tarım Türk televizyon kanalı olma özelliği taşıyarak tarım sektörüne odaklanan yayınlar yapmaktadır. AFROTURK AGRO TV kanalı, tarım odaklı yayınları ve filmleriyle kıtadaki ziraat alanına önemli destekler sunmayı hedeflemektedir. Kanal, kıtadaki tarıma destek olarak Afrika'daki gıda sorununa çözüm üretme misyonunu taşımakta ve Afrika'nın tarımsal gücünü Türkiye'nin ziraat alanındaki uzmanlığıyla birleştirerek besin güvenliğini artırmayı ve kıtanın tarım sektöründe sürdürülebilir başarılar elde etmesini amaçlamaktadır (AFROTURK AGRO TV, 2025, Hakkımızda Bölümü).

Türkiye'nin, Afrika'da medya ve iletişim sahasında mühim bir imkânı bulunmaktadır. Şimdiye dek Afrika'ya dair kanaati şekillendiren olumsuz yaklaşımlar üzerine kurulu Batı medyasının yerine, Türkiye'nin Afrika siyaseti doğrultusunda stratejik bir iletişim anlayışını benimsemesi, kıta ile olan bağlarını sağlamlaştırmak adına önemli bir hamledir. Türkiye, hayata geçirdiği medya, iletişim projeleriyle sadece kalkınma ve ticaret alanlarında değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal iletişimde de özgün bir model ortaya koymakta ve yumuşak gücünü kuvvetlendirmektedir.

3.4.4 Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi

Türkiye'nin Afrika kıtasıyla olan köklü tarihi ve kültürel bağları, son yıllarda kurumsal bir çerçeveye oturtularak derinleşmektedir. Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle ikili ilişkilerinin yanı sıra, Afrika Birliği (AfB) ile tesis ettiği çok boyutlu ortaklık da her geçen gün daha da önem kazanarak ve güçlenmektedir. Bu kurumsal ortaklık, Türkiye'nin 2005 yılında AfB'ye gözlemci üye olması ile sağlam temellere oturtulmuştur. Bu adımın ardından, 2008 yılında düzenlenen Zirve'de Türkiye'nin Afrika kıtasının stratejik ortağı ilan edilmesi, ilişkilerin şekillenmesi açısından kritik bir karar olmuştur. Aynı yıl İstanbul'da gerçekleştirilen Birinci Türkiye-Afrika Ortaklığı Zirvesi ise bu ortaklığa sürdürülebilir bir yapı kazandırmıştır. Bu zirve, düzenli aralıklarla gerçekleştirilecek üst düzey toplantıların ve iş birliği alanlarının belirlenmesinin temelini oluşturmuştur (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2025, Afrika Birliği ile İlişkiler Bölümü para. 17).

2008 yılında gerçekleşen ilk Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi, ekonomik bağların güçlenmesinde kritik bir dönüm noktası olmuştur. Bu zirveyle eş zamanlı olarak Türkiye'nin Afrika Kalkınma Bankası'na dış üye olması, Türk müteahhitlik şirketlerinin Afrika'daki projeleri için kaynak yaratılması amacını taşıması önemli bir üyelik olarak değerlendirilmektedir (Asa, Engin Güder, 2024: 157). Bu zirvede Türkiye ile Afrika arasındaki iş birliğinin geliştirilebileceği temel alanlar; kültür, turizm, eğitim, bilim, teknoloji, gençlik etkinlikleri ve spor olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, burs imkanları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında ortaklıklar kurulması, araştırma merkezleri açılması ve kültürel varlıkların kaçakçılığıyla mücadelede ortak hareket edilmesi gibi stratejiler hayata geçirilmiştir. Ayrıca basın mensubu değişim programları ve bilişim alanında yetenek geliştirme yoluyla medya ve bilişim sektörlerinde iş birliği yapılması, Afrika ve Türkiye'nin medyadaki ortak başarılarının kamuoyuna duyurulması da kararlaştırılmıştır. Pek çok çeşitli alanda iş birliği yapma konusunda varılan bu ilk uzlaşı ve geniş kapsamlı konular, aslında hem Türkiye'nin hem de Afrika ülkelerinin birlikte çalışma arzusunu açıkça göstermektedir. Zirveye katılan üst düzey yetkililer, Türkiye'nin bu yeni Afrika açılımına erkenden saygın bir başlangıç imkânı sunmuştur. Fakat daha da önemlisi, bu zirve Türkiye'nin yeni Afrika politikası için resmi bir zemin oluşturmuştur. Türk kurumlarının gerek resmi gerekse sivil toplum düzeyindeki diplomatik, ekonomik ve kültürel çabaları, bu ilk zirvenin ardından önemli bir hız kazanmıştır (Özkan ve Orakçı, 2023:400).

Birinci Zirve'nin akabinde 19-21 Kasım 2014 tarihlerinde Ekvator Ginesi'nin başkenti Malabo'da düzenlenen İkinci Türkiye-Afrika Ortaklığı Zirvesi'nde kabul edilen "2015-2019 Ortak Uygulama Planı", Türkiye'nin Afrikalı ortaklarıyla birlikte hayata geçireceği ticaret ve yatırım, barış ve güvenlik, eğitim ve kültür, gençlerin güçlendirilmesi ve teknoloji transferi, kırsal ekonomi ve tarım, enerji ve ulaştırma gibi çeşitli alanlardaki projelerin beş yıllık yol haritasını çizmesi açısından önemli bir zirve niteliği taşımaktadır. Bu projeler, Afrika ülkelerinin öncelikleri dikkate alınarak belirlenmiş ve kıtanın sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlamayı amaçlamıştır. Kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesi adına önemli bir adım da Afrika Birliği (AfB) ile her beş yılda bir yapılacak Zirve toplantıları arasında bir kez "Bakan Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı" düzenlenmesi kararıdır. Bu çerçevede, İkinci Türkiye-Afrika Bakanlar Gözden Geçirme Konferansı, 11-12 Şubat 2018 tarihlerinde İstanbul'da başarıyla gerçekleştirilmiştir (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2025, Afrika Birliği ile İlişkiler Bölümü para. 18). 2014 Malabo Zirvesi, Türkiye ve Afrika arasındaki ticaret ve yatırım ilişkilerini ilerletme konusunda yine belirleyici olmuştur. Yayınlanan eylem planında, iki ülke arasındaki olumlu ilişkileri ve yatırım iklimini iyileştirmek için 13 ayrı politika önerisi sunulmuştur. Bu öneriler arasında Türkiye-Afrika iş kurullarının kuruluşu, ortak ticaret fuarlarının düzenlenmesi, yeni sanayi sitelerinin inşası, bankacılık ve finans sektörlerinin ilerletilmesi, kadın girişimciler ile Afrikalı iş insanlarının ticari imkanlarının artırılması bulunmaktadır (Asa, Engin Güder, 2024:157). Gençlik ve spor alanlarında ortak etkinlikler düzenlenmesi, havacılık altyapısının iyileştirilmesinin yanı sıra Türkiye ile Afrika arasındaki hava ulaşımının artırılması, elektrik erişiminin yaygınlaştırılması ve Afrika ülkelerinin sanayileşmesine destek olmak amacıyla enerji sektöründe iş birliği yapılması Malabo Bildirgesi'ndeki kapsamlı listede yer almıştır. İkinci zirve, Türkiye-Afrika ilişkileri açısından gerçek bir mihenk taşı olarak değerlendirilmektedir. 2014'ten sonra Türkiye'nin kıtayla olan ilişkileri, bildirgenin çizdiği çerçeveye uygun olarak çeşitlilik kazanmıştır. Örneğin, özellikle 2016'daki başarısız darbe teşebbüsünün ardından güvenlik sektörü önemli bir iş birliği alanı haline gelmiş ve Türkiye, kıtada bazı kayda değer sağlık, eğitim ve askeri projeleri hayata geçirmeye başlamıştır. Malabo Zirvesi ve katılımcılarca kabul edilen bildirge, 2021'de İstanbul'da düzenlenecek üçüncü zirveye kadar Türkiye'nin Afrika politikasını şekillendirmiştir (Özkan ve Orakçı, 2023:401).

Türkiye-Afrika ortaklığının bir sonraki önemli zirvesi ise, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ev sahipliğinde 16-18 Aralık 2021 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen Üçüncü Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi olmuştur. "Birlikte Kalkınma ve Refah için Güçlendirilmiş Ortaklık" temasıyla düzenlenen bu zirveye 38 Afrika ülkesinden üst düzey temsilciler katılım sağlamıştır. Bu zirve, Afrika ve Türkiye ilişkilerini yeni bir boyuta taşıma vizyonunu ortaya koymuş ve alınan kararların tüm Afrika ile yakın iş birliği içinde hayata geçirilmesi sürecini başlatmıştır (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2025, Afrika Birliği ile

İlişkiler Bölümü para. 20). Bu zirve, 2014 Zirvesi sonrasındaki ilişkilerin değerlendirilmesine olanak sunmuş ve pek çok ikili görüşmenin yapılmasına zemin hazırlamıştır. Zirvede kabul edilen 2022-2026 Ortak Eylem Planı'nda beş temel stratejik iş birliği alanı tespit edilmiş ve sırasıyla şu şekildedir: Barış, Güvenlik ve Yönetim, Ticaret, Yatırım ve Sanayi, Eğitim, Bilgi ve İletişim Teknolojileri yetkinlikleri, Gençlik ve Kadınların İlerletilmesi, Altyapı Geliştirme ve Tarım, Güçlü Sağlık Sistemlerinin Desteklenmesi'dir. Zirvenin öne çıkan sonuçlarından biri, ticari iş birliğini kuvvetlendirmeyi hedefleyen ve Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı ile Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi Genel Sekreterliği arasında imzalanan niyet anlaşması olmuştur. Ayrıca, Dördüncü Ortaklık Zirvesi'nin 2026 senesinde Afrika kıtasında yapılması konusunda anlaşmaya varılmıştır (Tepebaş, 2021).

Şekil 9. 3. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi

Fotoğraf: AA https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-3-turkiye-afrika-ortaklik-zirvesinin-ardindan/2455641# Erişim Tarihi:1.05.2025

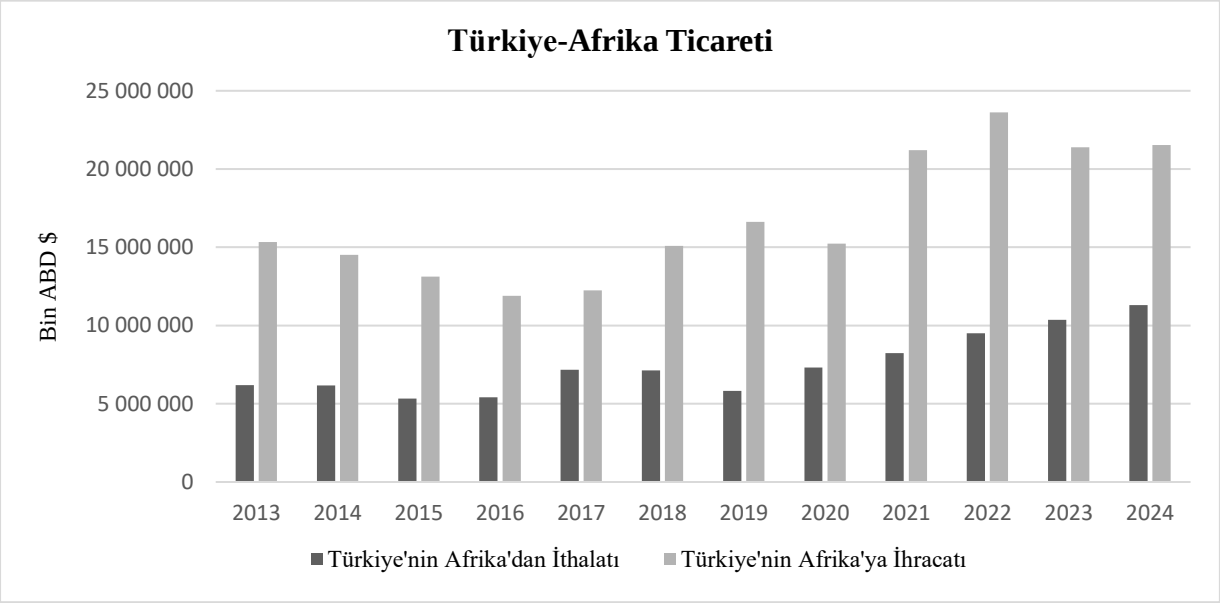
3.4.5 Türkiye'nin Afrika'daki Ekonomik Faaliyetleri ve Dış Yardımları

Türkiye, çok yönlü dış politikasının temel unsurlarından biri olarak Afrika kıtasıyla olan bağlarını ve ortaklığını güçlendirmeye önem vermektedir. Gelecekte, özellikle 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Afrika'nın dünya düzeninde daha etkin ve giderek artan bir öneme sahip olması öngörülmektedir. Afrika uluslarıyla ekonomik ilişkiler kurma düşüncesi, Soğuk Savaş'ın bitimiyle Türkiye'nin ilgi alanına girmekle beraber bu konuda somut bir adım 1998 yılına kadar atılmamıştır. Ticari ve ekonomik ilişkilerin dış politikadaki önemi, Türkiye ile Afrika arasındaki ilişkilerin 21. yüzyılın ilk on yılında ilerleme kaydetmesinde etkili olmuştur. Türkiye'nin Afrika'daki ekonomik atılımı, 2003 senesinde Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın "Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkileri Geliştirme Stratejisi"ni oluşturması ve Afrika ülkelerinde yeni ticaret müşavirliklerinin açılmasıyla başlamıştır (Cicioğlu, Ibrahim, 2023: 78).

Diplomatik ilişkilerin güçlenmesi ve temsilin artmasıyla birlikte, ekonomik bağlar da önemli ölçüde gelişmiş ve ticaret hacmi katlanarak büyümüştür. 2002 senesinde 2,5 milyar dolar seviyesinde bulunan Türkiye'nin Afrika devletleriyle olan ticaretinin büyüklüğü, 2023 senesinde 27 milyar dolara ulaşmıştır.

Bu yükseliş, bilhassa Sahra Altı Afrika ülkeleriyle kurulan ticari bağların bir neticesi olarak görülmektedir. Türkiye'nin tüm kıtaya yayılan ticari ilişkileri, Kuzey Afrika'dan başlayıp Sahra-altı Afrika'ya doğru yayılmıştır (Armutlu, 2025:242). Bu ticari ilişkilerin daha da ilerletilmesi amacıyla, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu 40'ı Sahra Altı Afrika ülkesi olmak üzere toplam 45 Afrika ülkesiyle İş Konseyleri kurmuştur. Ayrıca 26 ülkede Ticaret Müşavirliği veya ataşelikleri faaliyet göstermektedir. Ticareti kolaylaştırmak adına Tunus (2005), Fas (2006), Mısır (2007) ve son olarak Mauritius (2013) ile Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalanmıştır. 2020 yılında Türkiye'nin Afrika'ya yaptığı ihracatta ilk sıralarda Mısır, Fas ve Libya yer alırken, ithalatta ise Mısır, Libya ve Güney Afrika öne çıkmıştır. Son beş yılda Türkiye'nin dünya genelindeki ihracatı ortalama %3,53 artarken, Afrika'ya yönelik ihracatı %6'lık bir büyüme kaydetmiş ve toplam ihracat içindeki Afrika payı %9'lara kadar yükselmiştir. Mısır, geleneksel olarak Türkiye'nin Afrika'daki en büyük ticaret ortağı konumunda bulunmaktadır. Kuzey Afrika ülkeleri hala ilk sıralarda yer alsa da bu ülkelerin ticaretteki ağırlığı zamanla azalmaktadır. Son yıllarda Nijerya, Gana, Cibuti, Senegal, Fildişi Sahili, Somali, Kenya, Tanzanya, Liberya, Kamerun ve Togo gibi ülkelerle yapılan ihracatta önemli artışlar kaydedilmiştir (Taştan, 2022:120).

Grafik 3. 2013 ve 2024 Yılları Arasında Türkiye ile Afrika Arasındaki Ticari İlişkiler

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104 Erişim Tarihi:7.05.2025

Grafik 3'te görüldüğü üzere, Türkiye'nin Afrika kıtasıyla olan ticareti 2013'ten bu yana inişli çıkışlı bir grafik çizmektedir. 2013'te ikili ticaretin yaklaşık 21 milyar dolar seviyesinde olduğu görülürken, 2024 senesinde 32 milyar dolara yükseldiği görülmektedir. Bu yükselişte, dünyayı etkisi alan pandemi sonrası ertelenen ticaretin yeniden canlanması ve Türkiye hükümetinin Afrika'daki yatırım hamlelerinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Grafik 3'e dikkatlice bakıldığında 2021-2024 yılları arasında dikkat çeken bir diğer nokta ise, Türkiye'nin lehine artan ticaret fazlası ve ihracatın ithalatı karşılama oranındaki yükseliştir.

Türkiye, Afrika ülkeleriyle kurduğu ilişkilere sadece ekonomik bir pencereden bakmamakta, insani gelişimin önemli bir parçası olarak gördüğü temel ihtiyaçlara erişimin yaygınlaşmasına büyük önem vermektedir. Bu doğrultuda, insani yardım ve kalkınma iş birliklerine kıta üzerinde ehemmiyet vermektedir. Türkiye'nin kalkınma iş birliği yolculuğu 1985 yılında Devlet Planlama Teşkilatı aracılığıyla Gambiya, Gine, Gine Bissau, Moritanya, Senegal ve Sudan'a yapılan 10 milyon dolarlık yardımla başlamıştır. O günden bu yana Türkiye'nin hayata geçirdiği projeler ve programlar, Birleşmiş Milletler' in Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Paris Deklarasyonu ile büyük ölçüde örtüşmektedir.

Türkiye'nin kalkınma iş birliği faaliyetleri, projelerin yapısına uygun uzmanlığa sahip kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yürütülmektedir. TİKA, Millî Savunma Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı, Türk Kızılay'ı, Türkiye Diyanet Vakfı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu ve Yunus Emre Vakfı gibi yapılar Türkiye adına uluslararası kalkınma iş birliği faaliyetlerinde aktif rol alan kuruluşlardan bazılarıdır (SAM, 2025, Bilgi Notları, para. 36).

Türkiye, 2000'li yıllarda kaydettiği ekonomik büyüme sayesinde kalkınma iş birliği alanında nispeten yeni bir aktör olarak görülse de bu alandaki etkinliğini önemli ölçüde artırmıştır. Özellikle 2005 yılından sonra resmi kalkınma yardımlarında gözle görülür bir hızlanma yaşanmıştır. 2005-2013 döneminde yıllık ortalama 1,2 milyar dolarlık bir yardıma ulaşılarak %47'lik bir artış kaydedilmiştir. 2013 yılında Türkiye'nin yaptığı kalkınma yardımlarının toplamı ise yaklaşık 3,3 milyar dolar olmuştur. Kalkınma yardımlarının milli gelire oranı 2010'da %0,13 iken, 2013'te %0,40'a yükselmiştir. Bu oran, 2017'de %0,95'e çıkarak Birleşmiş Milletler' in kalkınma yardımı hedefi olan %0,7'lik oranı geride bırakmıştır (SAM, 2025, Bilgi Notları, para. 38). İnsan merkezli kalkınma iş birliği stratejisi sayesinde Türkiye, kısa sürede Afrika'da önemli ve etkili bir donör ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'nin Afrika'ya yaptığı yardım ve yatırımlar, kıtanın kendi kaynaklarıyla kalkınmasına ve sahip olduğu potansiyeli harekete geçirmesine destek olacak nitelikte değerlendirilmektedir. Bu potansiyelin önemli bir unsuru olan insan kaynağı, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yardım ve yatırımlarında özellikle dikkate alınmaktadır. Türkiye, Afrika'nın kalkınmasına sunduğu katkılarla kıta genelinde olumlu bir imaj oluşturmayı başarmıştır. Paris merkezli araştırma ve danışmanlık firması IMMAR'ın "Africaleads 2021" araştırmasına göre Türkiye, Afrika kıtasında olumlu imaja sahip ülkelerden biri olarak öne çıkmıştır. Bu araştırma, 12 farklı Afrika ülkesinden toplam 2.426 kanaat önderiyle yapılan görüşmeler sonucunda hazırlanmıştır. (SAM, 2025, Bilgi Notları, para. 41).

Afrika kıtası, altyapısal eksiklikler, özellikle de su kaynaklarına erişimde yaşanan kısıtlamalar ile mücadele etmektedir. Bununla birlikte, kıta geniş bir insan kaynağı potansiyeline sahiptir. Türkiye'nin bu potansiyelin verimli bir şekilde değerlendirilmesine yönelik yaklaşımı, Afrika ile ilişkilerinde kritik bir rol oynamaktadır. Ancak, gıda ürünleri ve temel su kaynaklarına erişimin sınırlı olduğu bölgelerde Türkiye'nin daha aktif rol alması gerekmektedir. Özellikle, hükümetlerin finansal kısıtlamalar nedeniyle ulaşamadığı bölgelerde Türkiye'nin su kuyuları açma girişimleri, yerel halk nezdinde önemli ve olumlu bir etki yaratmaktadır. Örneğin, 2017 yılında Türkiye'nin Afrika genelinde toplam 864 su kuyusu açtığı kaydedilmiştir. Afrika ülkelerinin birçoğunda sağlık hizmetlerinin yetersiz gelişmiş olması, toplumların aslında ciddi ölüm riski taşımayan hastalıklar nedeniyle büyük sıkıntılar yaşamasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin hastane inşaatları ve sağlık personeli desteği, Türk dış politikasının insani diplomasi ayağının önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. 2017 yılında Türkiye'nin 30 binden fazla hastanın sağlık taramasının yapılmasına ve 3 binden fazla ameliyatın gerçekleşmesine katkı sağlaması, diğer ülkelerle kıyaslandığında daha pozitif bir algının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle Yeryüzü Doktorları gibi gönüllü Türk doktorların bölgeye intikali, İHH'nın ekonomik yardımları, Kızılay'ın girişimleri ve Cansuyu gibi derneklerin Afrika'da yürüttüğü yardım faaliyetleri, Türkiye-Afrika ilişkilerinin derinleşmesine ve gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu yaklaşımlar, diğer ülkelere kıyasla daha kalıcı ve uzun vadeli bir politika zemininin oluşmasına olanak tanımaktadır. Türk Kızılayı'nın son on yılda yüz otuz sekiz farklı ülkeye yardım ulaştırması, genel olarak pozitif Türkiye algısının önemli bileşenleri arasında yer almaktadır. Afrika'da Sudan, Etiyopya, Çad, Moritanya ve Somali'ye yapılan yardımlar da bu çerçevede değerlendirilmelidir (İstikbal 2020:24).

2020 yılında Türkiye'nin kalkınma yardımları bir önceki döneme kıyasla azalarak 8,797 milyon dolar seviyesine gerilemiştir. Bu toplamın 682,55 milyon dolarlık bölümü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından karşılanmıştır. Söz konusu yılda, Türkiye'nin kalkınma yardımlarından en fazla faydalanan en az gelişmiş ülkeler sıralamasında ilk 10 içerisinde Afrika kıtasından yedi ülke yer almaktadır. Bu ülkeler; Somali, Sudan, Çad, Gine, Etiyopya, Nijer ve Tanzanya olarak sıralanmaktadır.

Bununla birlikte, 2020 yılında Afrika kıtasına sağlanan toplam kalkınma yardımları 74,92 milyon dolara düşmüştür. Bu meblağın önemli bir bölümü olan 25,98 milyon dolar, Somali'ye tahsis edilmiştir. Diğer yandan, önceki yıllara nazaran Tunus'un kalkınma yardımlarından aldığı payda kayda değer bir artış gözlenmiş ve bu miktar 7,37 milyon dolara yükselmiştir. Buna karşılık, Cibuti'ye sağlanan yardımların payı 0,57 milyon dolara gerilemiştir (Hassane, 2024:108).

Türkiye'nin Afrika'daki çok yönlü faaliyetleri, eğitimden bilime, medyadan yatırıma ve ticarete uzanan geniş bir yelpazeyi kapsayarak, ülkenin kıtadaki yumuşak gücünü önemli ölçüde pekiştirmektedir. Türkiye Maarif Vakfı aracılığıyla eğitim alanındaki yatırımlar, kıtanın insan kaynakları gelişimine doğrudan katkıda bulunurken, aynı zamanda kültürel köprüler kurarak karşılıklı anlayışı artırmaktadır. Bilimsel iş birlikleri ve teknoloji transferleri, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada kilit rol oynamakta ve Türkiye'nin bilgi ve uzmanlık paylaşımına açık bir ortak olduğunu göstermektedir. Türk medya kuruluşlarının Afrika'ya yönelik yayınları ve içerikleri, kıtada Türkiye'ye dair daha gerçekçi ve pozitif bir algı oluşturarak, karşılıklı iletişimi güçlendirmektedir. Ekonomik alanda ise, artan ticaret hacmi ve doğrudan yatırımlar, Türk firmalarının Afrika ekonomilerine entegrasyonunu hızlandırırken, aynı zamanda yerel istihdam yaratmakta ve kalkınma çabalarına somut katkılar sunmaktadır. Tüm bu faaliyetler, Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkilerini sadece diplomatik ve ekonomik seviyeden çıkarıp, kültürel, sosyal ve insani boyutlara taşıyarak, kıtada uzun vadeli ve kalıcı bir "kazan-kazan" ortaklığı modelini inşa etmesini sağlamaktadır. Bu bütüncül yaklaşım, Türkiye'nin Afrika'daki etkisini salt bir "güç" gösterisinden öte, karşılıklı saygı ve ortak kalkınma ideallerine dayanan bir yumuşak güç varlığına dönüştürmektedir.

SONUÇ

21. Yüzyılın değişen dinamiklerinin başında insanlık tarihinden itibaren kullanılan güç kavramı gelmektedir. Güç, kişilerin, devletlerin karşı taraftaki kişilere, devletlere istediğini yaptırma kuvveti olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda güç, literatürde sert güç, yumuşak güç ve akıllı güç olarak gruplara ayrılmıştır. Sert güç olarak değerlendirdiğimiz savaş, antik çağlardan itibaren insanlığın modern zamanına değin kullanılmış ve bu modern zamanın içinde yaşanan en yıkıcı iki dünya savaşıyla en üst seviyede kullanılmıştır. İnsanlık tarihinin gördüğü en yıkıcı savaş olan 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle beraber yeni bir dünya düzeni ortaya çıkmıştır. Bir tarafta ABD öncülüğünde yer alan batı merkezli, diğer tarafta Sovyetler Birliği'nin öncülüğünde yer alan doğu merkezli birbirinden tamamen zıt iki kutuplu bir dünya sistemi ortaya çıkmıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya soğuk savaş dönemi olarak değerlendirilen bir döneme girmiş ve bu durum her an iki kutbun sıcak savaşına evrilebilecek bir gerginlik doğurmuştur. Bu gerginlik 1991 senesinde Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber son bulmuş ve dünya ABD'nin hegemonik güç olarak konumlandığı tek merkezli bir dünya düzenine evrilmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise ekonomik krizlerin dünyayı sarsması batı merkezli bakış açısının sorgulanmasına yol açmış ve tek kutuplu dünya düzeninin çok kutuplu ve temsilin daha fazla oluğu bir ortam isteğinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması, ekonomik krizler gibi etkenler dünya düzeninin değişmesine zemin hazırladığı gibi bir güç boşluğunu da ortaya çıkarmıştır. Bu boşluğu doldurma konusunda ise birçok aktör ortaya çıkmış ve dünya üzerinde birçok bölgede güç savaşları başlamıştır. Bu güç savaşlarının verildiği bölgelerden en önemlilerinden biri olan Afrika kıtası, günümüzde genç nüfusunun varlığı, doğal zengin kaynaklarının olması ve önemli bir pazar potansiyeli barındırması açısından asırlardır olduğu gibi yine çeşitli aktörlerin dikkatini çekmiştir. İşte bu noktada çalışmamız ortaya çıkan bu aktörlerden Türkiye ve Çin'in önemi her geçen gün biraz daha artan Afrika kıtasında kullandıkları güç yöntemini irdelemektedir. Bu doğrultuda Nye tarafından literatüre kazandırılan yumuşak güç kavramının her iki ülke tarafından Afrika kıtasında nasıl kullanıldığı, hangi araçlarla kullanıldığı ve Afrika kıtasında nasıl karşılık bulduğu karşılaştırılarak analiz edilmektedir.

Afrika kıtası batılı emperyalist güçler tarafından asırlar boyunca sömürülmüş bu durum kıta üzerinde uzun yıllar onarılması güç bir travma yaratmıştır. Afrika kıtası 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle beraber başlayan süreçte üzerinde barındırdığı elliden fazla ülkenin bağımsızlıklarını kazanmalarıyla yeni bir döneme yelken açmıştır. Afrika kıtası her ne kadar bağımsızlığını kazanmışsa da geçmişin yıkımı, eğitim, sağlık, barınma, kıtlık, iç savaşlar gibi olumsuzluklarla mücadele ederek mevcut potansiyelini bir türlü kazanamamıştır. Günümüzde ise nispeten bu durumlara dış yardımlarla veya kendi iç organizasyonlarıyla veya Birleşmiş Milletler gibi uluslararası toplulukların yönlendirmeleriyle çözüm bulmaya çalışmaktadır. Afrika sorunlarını ne kadar hızlı çözüp, potansiyelini kadar hızlı yakalarsa yeni dünya düzeninde bir o kadar da söz sahibi olacaktır.

Afrika dünya nüfusunun yaşlandığı bir zamanda barındırdığı genç nüfusunun yoğunluğu, barındırdığı yerüstü ve yeraltı doğal kaynaklarıyla, dünya nüfusunun sekizde birini barındırması açısından pazar potansiyelinin çok yüksek olması gibi kriterleriyle büyük bir önem arz etmektedir. Bu açıdan önemini yakın zamanda fark ederek batılı devletler kadar köklü ilişkilere sahip Türkiye ve Çin Afrika kıtasına olan ilgisini artırarak sürdürmektedir. Türkiye'nin sömürü düşüncesi olmamasına rağmen Çin bu konuda farklılıklar göstermektedir. Çin emperyalizminin birçok boyutu bulunmakta olup batı sömürü düzeninden çok daha tehlikeli ve kalıcı özellikleri şimdiden ortaya çıkmıştır.

Çin, Afrika ile ilişkilerine yüzyıllar önce başlamasına rağmen iki coğrafya arasındaki mesafe bazen bir engel olarak görülmüştür. Türkiye'nin ise Afrika kıtasına olan yakınlığı ilişkilerini her zaman sürdürmesine olanak sağlamıştır. Çin'in Bir Kuşak Bir Yol projesiyle başlayan süreçte Afrika kıtasına olan yatırımları hızlandığı gibi bu coğrafi engel hızla aşılmaya başlamıştır. Türkiye ise THY ile kıtada

her noktaya uçuş hedefiyle her Afrika ülkesine ulaşım imkânı kazanmıştır. Coğrafi zorlukların ortadan kaldırılmasıyla beraber her iki ülke Afrika ile ticaretini, ilişkilerini, etkileşimlerini hızlı bir şekilde geliştirme imkânı kazanmıştır.

Çin'in yaklaşım alanı daha çok büyük ölçekli ekonomik projeler, doğal kaynaklar ve altyapı yatırımları üzerineyken, Türkiye'nin yaklaşım alanı daha çok insani yardım, eğitim, kültürel alışveriş ve siyasi ilişkilerin güçlendirilmesi üzerine kurulmuştur. Çin, özellikle Afrika'nın ekonomik açıdan daha güçlü ve kaynak açısından zengin ülkelerine (Angola, Nijerya, Etiyopya vb.) yoğunlaşırken, Türkiye'nin varlığı daha coğrafi olarak yayılmış ve Batı Afrika ile Sahel kuşağı gibi bölgelerde de önemli bir etki alanı oluşturmuştur. Çin'in Afrika'daki varlığı çok daha uzun bir geçmişe dayanmakta ve köklü diplomatik ilişkilerle pekişmektedir. Türkiye'nin Afrika'ya açılımı ise son yirmi yılda ivme kazanmış, ancak hızla kurumsallaşmıştır. Çin'in nüfuzu genellikle ekonomik bağımlılık ve altyapı yatırımları üzerinden sağlanırken, Türkiye'nin nüfuzu daha çok eğitim, sağlık, kültür ve ikili diplomatik ilişkilerle şekillenmektedir.

Türkiye ve Çin'in yönetim farklılıkları kıta üzerinde de farklı değerlendirilmelerine sebep olan bir diğer etken olarak göze çarpmaktadır. Türkiye'nin başarılı bir demokrasi anlayışı geliştirerek yönetim anlamında Afrika'ya rol model olma potansiyelinin olması kıta ülkeleri tarafından örnek alınan bir ülke konumunda olmasını sağlamaktadır. Çin ise Çin Komünist Partisi tarafından otoriter bir yönetim benimsemesi kıta ülkelerinde bazı şüpheci yaklaşımlara sebebiyet vermektedir. Bu farklı yönetim şekilleri doğal olarak kıta üzerindeki faaliyetlerinde bir yerden itibaren ayrılmasını tetiklemektedir. Örneğin Çin otoriter bir devlet yönetimine sahip olmasından ötürü her türlü faaliyet devletin himayesine ve gözetimine iznine tabi olarak gerçekleştirilmek zorundadır. Bununla birlikte Türkiye de faaliyetlerini devlet destekli yürütüyor olsa da Sivil Toplum Örgütleri, Kamu veya Kamu dışı kuruluşlarıyla yürüttüğü faaliyetlerine daha fazla aktörün katkı sağlamasına imkân tanımaktadır.

Yumuşak güç kullanımında en önemli kaynaklardan olan kültür başlığı altında ise iki ülkenin köklerini tarihten alan zengin birikimiyle etkisi yüksek, kendine has kültürleri mevcuttur. Çin 4000 yılı aşkın süredir sahip olduğu medeniyetiyle kültür anlamında çok önemli bir kuvvete sahiptir. Çin bu kuvveti Konfüçyüs öğretileri şeklinde dünyaya tanıtırken aynı zamanda Konfüçyüs Enstitüleri ile hem dil hem kültür faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye ise köklerini Asya'dan alıp Osmanlı İmparatorluğu gibi üç kıtada hüküm sürmüş büyük bir devletin mirasçısı olarak kıtaları aştığı gibi birleştiren bir kültüre sahiptir. Türkiye kültürlerin kesişme noktası niteliği taşıyan Anadolu coğrafyasında bulunarak çok zengin bir kültür birikimine sahiptir. Bu özelliğinin yanında Müslüman bir ülke olmasıyla beraber İslam coğrafyasında ortak paydada buluştuğu bir medeniyete de ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'nin bu karakteristik özelliği Afrika gibi Müslüman devletler barındıran bir kıtada güven duyulmasına ve sözünün dinlenmesine kuvvetli bir destek sağlamaktadır. Türkiye kültür faaliyetlerini kendine özgü bir yapıya sahip olan Yunus Emre Enstitüleri gibi kamu veya kamu dışı kuruluşların desteğiyle gerçekleştirmektedir.

Türkiye ve Çin kültür aktarımının kaynağının insan olduğunun bilincinde ve doğrultuda iki ülkenin de eğitime çok büyük önem vermekte olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye ve Çin, Afrika ile yapmış oldukları karşılıklı eğitim anlaşmalarıyla Afrikalı öğrencileri kendi bünyelerinde eğitim öğretime tabi tutup mezuniyete hak kazanan öğrenciler ile ilişkilerini sürdürmektedir. Bu sürdürülebilir ilişkiler sayesinde hem kültür aktarımı yapılmakta hem de ticaret, ekonomi alanlarında mezun olan öğrenciler üzerinden iletişim sağlanarak güvene dayalı iş birlikleri kurulabilmektedir. Çin eğitim faaliyetlerini üniversiteler üzerinden devlet destekli yürüterek teknoloji, zanaat, tarım gibi çeşitli alanlarda öğrenci kabulleri sunmaktadır. Çin üniversitelerinin yanında Afrika'da sayısını hızla artırdığı kültürel emperyalizm kurumu olarak Konfüçyüs Enstitüleri ile de çeşitli eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Türkiye ise Çin ile benzer şekilde yüksek öğretim alanında Afrikalı öğrencileri kabul etmekte ve mezuniyetine hak kazanan öğrenciler ile ilişkilerini sürdürmektedir. Hem Afrikalı hem de Türk iş adamları tarafından iletişimlerin bu öğrenciler tarafından sağlanması güvenin oluşması konusunda bir zemin teşkil etmektedir. Afrikalı

öğrencilerin her geçen gün Türk üniversitelerine yaptıkları başvuruların artması ve üniversiteler tarafından kabul görmeleri, Türkiye'nin Afrika üzerinde uyguladığı yumuşak gücün tanınırlığını artırmasında verimli olduğunu göstermektedir. Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı ve YÖK desteği ile Afrikalı öğrencileri eğitimine destek verirken, TİKA, YTB, Maarif Vakfı Okulları gibi kuruluşlarıyla kıta üzerinde eğitim faaliyetlerini çok güçlü bir alanda yürütmektedir. Türkiye'de eğitim öğretimine başlayan Afrikalı öğrencilere YTB'nin öncülüğünde sağlanan Türkiye Bursları gibi programlarla burs sağlanmakta ve öğrencilere konaklama, harçlık gibi konularda destek sağlanmaktadır. Türkiye ayrıca Afrika'da eğitim öğretim konusunda eksik kalmış Afrika ülkelerine çeşitli imkanlar götürerek kıta halkına eğitim konusundaki tecrübesini aktarmakta ve istihdam edilmeleri konusunda destek olmaktadır.

Günümüz dünyasında iletişim ve erişilebilirlik daha önce hiç olmadığı kadar hızlı gelişmektedir. Bilgi aktarımının, vuku bulan olayların hızlı ve doğru bir şekilde aktarımının sağlanması çok büyük önem teşkil etmektedir. Bu doğrultuda radyo, televizyon, gazete gibi geleneksel yayın araçlarının yanında sosyal mecralarda etkin bir rol üstlenmektedir. Bu araçlar haber, bilgi gibi olayları aktardıkları kitlelere, kültür aktarımı konusunda da destek olmaktadır. Bu bağlamda medya ismiyle genel bir kavram olan bu akış, yumuşak güç konusunda çok önemli bir araç olarak değerlendirilmekte ve kullanılmaktadır. Türkiye ve Çin bu aracın öneminin farkında olup Afrika üzerinde kitle iletişim araçlarının gelişmesi konusunda çeşitli yatırımlarını sürdürmektedir. Bu durum sömürü geçmişi dikkate alındığında batı merkezli bir yayın akışına sahip Afrika'nın değerlendirmelerini tek kaynak yerine çok kaynaklı bir ortamda yapabilmesine olanak doğurmaktadır. Tamamıyla devlet kontrolünde faaliyetlerini yürüten Çin medyası kıta olan ilişkilerinde hem Çin için olumlu bir imaj çizmekte hem de Çin'deki vatandaşlarına Afrika hakkında bilgi akışı sağlamaktadır. Çin medya faaliyetlerini Xinhua Haber Ajansı, Çin Merkez Televizyonu ve Çin Uluslararası Radyosu yürütmektedir. Çin medyası Çin kültürünü Afrika'ya tanıtmakla beraber Afrikalı gazeteciler gibi basın yayım personellerini de eğiterek bu alanda çeşitli faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye ise Anadolu Ajansı, TRT gibi devlet destekli kuruluşların yanında AFROTURK TV gibi özel kuruluşlar aracılığıyla medya faaliyetlerini yürütmektedir. Türkiye birinci kaynaktan Afrika'ya faaliyetlerini aktarma amacıyla sadece kıtaya yönelik yayın yapan TRT Afrika'yı kurmuştur. Türkiye'nin bu adımı Afrikalılara yapmış olduğu faaliyetleri birincil ağızdan anlatmak hem de Türkiye'deki vatandaşlarına Afrika ile olan düşüncelerini değiştirme gayesi barındırmaktadır. İki ülkenin de Afrika ile ilişkilerini medya üzerinden geliştirerek daha geniş Afrikalı kitlelere ulaşmayı hedeflemekte ve doğrultuda kendilerini doğru tanıtarak Afrikalılar üzerinde olumlu bir imaj oluşturma gayeleri bulunmaktadır.

Çin'in Afrika'daki medya faaliyetlerine Türkiye'den çok daha önce, özellikle 2000'li yılların başından itibaren yoğun bir şekilde başladığı görülmektedir. Çin, Xinhua Haber Ajansı, China Global Television Network ve birçok yerel medya kuruluşu aracılığıyla kıtada geniş bir erişim ağı kurmuş, Çin'in Afrika'daki imajını ve politikalarını şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır. Bu durum, Türkiye için başlangıçta bir dezavantaj teşkil etse de Türkiye'nin son yıllardaki hızlı adımları dikkat çekici olmuştur. Türk medya kuruluşlarının Afrika'ya yönelik yayınları ve içerikleri, kıtada Türkiye'ye dair daha gerçekçi ve pozitif bir algı oluşturarak, dezenformasyonun önüne geçmekte ve karşılıklı iletişimi güçlendirmektedir. Bu alandaki nispeten geç başlangıca rağmen, Türkiye, yüksek kaliteli içerikler ve karşılıklı yarar sağlayan iş birlikleriyle hızlı bir ilerleme kaydetmektedir. Özellikle yerel dillerde yapılan yayınlar ve yerel medya profesyonelleriyle kurulan ortaklıklar, Türkiye'nin medya diplomasisini güçlendiren pozitif yönler arasında yer almaktadır.

Türkiye ve Çin'in hem Afrika için hem de dünya için önemi çok yüksek olan Afrika'da yöneldiği bir alan mevcuttur ki bu alan sağlıktır. Afrika sıtma, AIDS, kuraklığın getirdiği çeşitli hastalıklar gibi insan hayatını etkileyen birçok ölümcül hastalıkla mücadele etmektedir. Bu mücadelesini BM, Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası organizasyonların destekleriyle yürüttüğü gibi çeşitli ülkelerin yardımlarıyla sürdürmektedir. Çin, Afrika'nın sağlık sorununa eğilerek sağlık ekipmanlarının tedariği, sağlık personelinin eğitilmesi, sağlık hizmetlerinin verildiği yapıların inşaatı gibi çok çeşitli alanlarda destek

vermektedir. Çin Afrikalı sağlık personelinin eğitilmesine verdiği desteğin yanında Çinli sağlık ekipleri göndererek Afrika'daki eksik sağlık personelinin tamamlanması konusunda destek olmaktadır. Çin Afrikalı ortaklarıyla sağlık diplomasisini teşvik etmekte, Çinli doktorlar ile milyonlarca sıradan Afrikalı arasında bir ilişki kurmakta ve vatandaşlarına kamu malları sağladığını görmek isteyen birçok Afrikalı liderin minnettarlığını kazanmaktadır. Sağlık alanında yapılan bu faaliyetler Çin ve Afrika arasında daha yakın bağlar kurulmasını sağlamakta ve ilişkilerin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye ise Afrika'da AFAD, Kızılay, Yeryüzü Doktorları gibi kurulularıyla kıtaya sağlık alanında hizmetler götürmektedir. Bu kuruluşlar üzerinden Türkiye'de toplanan yardım tutarları, ekipmanları çeşitli ulaşım araçlarıyla Afrika'ya ulaştırılmaktadır. Bunun yanında Türkiye kamu veya özel kuruluşlarıyla Afrika'da ihtiyaç duyulan bölgelere hastane gibi sağlık kuruluşları yaparak bölge halkının tedaviye ulaşma imkanını artırmaktadır. Yeryüzü Doktorları Afrika'da doktor açığını kapatmak konusunda yapmış oldukları çalışmalar takdire şayan bir özveri olarak ön plana çıkmaktadır. Afrika'nın çeşitli bölgelerinde sağlık merkezlerini hayata geçiren kuruluş aynı zamanda doktor eğitimi konusunda da Afrika'nın belirli üniversitelerinde tıp eğitimleri konusunda destek olmaktadır. Afrika kıtasında yaşanan felaketlerin sıklığı göz önüne alındığında Türkiye Kızılay, AFAD, İHH gibi kuruluşlarıyla anında müdahale etme, yardım götürme konusunda çok özverili davranmaktadır. Örneğin sel felaketlerinde, kuraklığa bağlı kıtlığın getirdiği sağlık problemlerinde, kurulan seyyar sağlık merkezlerinde verilen sağlık hizmetleri kıta halkının zor zamanlarında yanında yer almasını sağlamaktadır. Karşılık beklemeden insan odaklı yapılan bu sağlık faaliyetleri kıta üzerinde Türkiye lehine bir bakış oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Türkiye ve Çin, Afrika ile çeşitli alanlarda yürüttükleri faaliyetlerini 2000'li yılların başlarında düzenlemeye başladıkları zirvelerle daha planlı, programlı ve sürdürülebilir bir zeminde ele almaya başlamışlardır.

2000'den beri düzenli olarak yapılan Çin-Afrika İş Birliği Forumu (FOCAC) zirveleri, Afrika ve Çin arasındaki ilişkileri daha düzenli ve kurumsal bir zemine oturtmuştur. Bu zirvelerde taraflar, modern kalkınma anlayışına uygun olarak sadece ekonomik değil, aynı zamanda siyasi, sosyal, kültürel ve güvenlik gibi kalkınmanın diğer boyutlarına da odaklanmaktadırlar. 2024 senesinde tamamlanan dokuzuncu FOCAC zirvesi de bu doğrultuda gerçekleşmiştir. Zira bu zirvede, ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinden siyasi bağların güçlendirilmesine, sosyo-kültürel etkileşimin artırılmasından güvenlik iş birliklerinin genişletilmesine kadar birçok konu ele alınmıştır. Hem Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in açılış konuşması hem de zirveye katılan üst düzey liderlerin imzaladığı Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Planı, Çin'in Afrika stratejisinin ana hatlarını anlamak için önemli birer rehber niteliğindedir. Bu durumdan hareketle, Pekin'in Afrika ülkelerine yönelik çok yönlü ilgisinin önümüzdeki yıllarda da artarak süreceği, Afrika ülkelerinin de bu ilgiye genellikle olumlu yanıt vermeye devam edeceği ve FOCAC zirvelerinin Çin-Afrika iş birliğinin merkezi olmaya devam edeceği açıkça görülmektedir.

Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkilerinin güçlenmesinde düzenlenen Afrika Zirveleri büyük rol oynamaktadır. Türkiye ve Afrika arasında yapılan üç zirvenin ikisinin İstanbul'da yapılmış olması Türkiye'nin zirveler üzerinde ne kadar ehemmiyet verdiğini göstermektedir. Her zirve sonrası, ilişkileri daha sistemli hale getiren Afrika Açılım Eylem Planı, 2015-2019 Ortak Uygulama Planı, 2022-2026 Ortak Eylem Planı gibi eylem planları devreye sokulmuştur. Türkiye'nin bu düzenli zirvelere verdiği önem, ilişkileri daha sürdürülebilir ve kurumsal bir yapıya kavuşturma hedefini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin 21. yüzyılda belirginleşen Afrika politikasının temelinde iç işlerine karışmama prensibi yatmaktadır. Çin'in Afrika'da uyguladığı bu prensip, Türkiye tarafından da benimsenmiş olması açısından paralellik göstermektedir. Paralelliğin yanında Türkiye'nin Afrika politikası, Çin'in ekonomi merkezli, politikalarından farklı bir izlenim bırakmaktadır. Afrika açılımının ilk yıllarında insani diplomasi söylemleri daha fazla öne çıksa da Türkiye'nin ilerleyen dönemlerde kıta ile ilişkilerini insani yardım anlayışının ötesine taşıdığı görülmektedir. İlişkilerin günümüzde ulaştığı ekonomik, ticari, siyasi, askeri ve sosyo-kültürel boyutlar bunu desteklemekte ve Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri giderek

daha rasyonel bir zeminde sürdürülebilir hale gelmektedir. Türkiye, insani yardım politikalarına halen önem verse de farklı kurum ve kuruluşların katılımıyla yumuşak güç unsurlarını diğer unsurlarla bütünleştirerek Afrika'da etkili bir şekilde kullanmaya çalışmaktadır. Türkiye, zirve diplomasisini Afrika ile ilişkilerini geliştirmede önemli bir araç olarak kullanmakta ve bir yumuşak güç unsuru olarak ele almaktadır. Çin tarafından oluşturulan eylem planlarına benzer şekilde, Türkiye de Afrika zirveleri sonrasında eylem planları oluşturmaktadır. Zirvelere çok sayıda Afrika ülkesinin katılması, kıta ülkelerinin Türkiye ile alternatif bir ortak olarak ilişkileri geliştirmeye istekli olduklarını göstermektedir.

Bu zirvelerin temelini oluşturan ekonomi alanında ise Türkiye ve Çin kendi ekonomik kaynakları dahilinde Afrika ile ekonomik faaliyetlerini sürdürmektedirler. Sundukları fırsatlarla Türkiye ve Çin, Afrika ülkeleri için cazip alternatif aktörler olarak öne çıkmaktadırlar. Her iki ülkenin geçmişteki başarılı kalkınma girişimleri, hem kendi toplumlarının refahına katkıda bulunmakta hem de ekonomik anlamda geri kalmış ülkeler için örnek teşkil etmektedir. Elde ettikleri ekonomik gücü farklı bölgelerdeki yatırımlara dönüştüren Çin ve Türkiye, bu yatırımların önemli bir kısmını Afrika'ya yöneltmişlerdir.

Çin'in Afrika'daki yatırımları, sağladığı kredi imkanlarıyla birlikte önemli bir kalkınma hamlesini işaret etmektedir. Çin düşük maliyetle ihracatını güçlendirirken, Afrika ülkeleri de doğrudan yatırımlar sayesinde hem finansal destek hem de istihdam olanakları elde etmektedirler. Çin Tanzanya-Zambiya Demiryolu inşaatıyla başlayan Afrika yatırımlarına Bir Kuşak Bir Yol projesine Afrika'yı dahil ederek altyapı yatırımlarını hızlandırmıştır. Çin teknoloji, tarım, sağlık, emlak gibi çeşitli alanlarda Afrika ile olan ticaretini artırmakta ve gün geçtikçe bu pazarda varlığını güçlendirmektedir. Çin ekonomik aktarım yaptığı gibi insani yardım konusunda da Afrika'ya desteğini sürdürmektedir. Tıbbı malzemeleri hibe etmesi, biriken borçları silmesi gibi eylemleri Afrikalılar tarafından Çin'e karşı sempati duyulmasını sağlamaktadır. Türkiye'nin kazan-kazan dış politikası, Afrika ile dış ticaretin gelişmesine katkı sağlayarak ikili ilişkilerde güveni pekiştirmektedir. Türkiye'nin Çin kadar gelişmiş finansal imkanlara sahip olmaması, STK'ları ve kamu kurumlarını daha fazla kullanmasında ön ayak oluşturmaktadır. Sahada daha fazla aktörün mevcut olması Türkiye'nin tanınırlığını artırmada yardımcı olmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin Afrika Kalkınma Bankası'na üye olması bölge ülkelerine kredi imkanları sağlama konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye Afrika ile olan ticaretini henüz tam olarak istediği seviyeye çıkaramamıştır. Bu durum ikili ticari ilişkilerde Türkiye'nin biraz daha gayret sarf etmesi gerektiğini göstermektedir. Bununla beraber Türk şirketlerinin her geçen gün Afrika'da faaliyetlerini geliştirmesi kıta üzerinde istihdam oluşturması olumlu bir etki doğurmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye ve Çin, Afrika kıtasına yönelik yumuşak güç politikalarında benzer araçları ve yöntemleri kullanmaktadır. İki ülke de kuruluş aşamalarında kendi iç meselelerine odaklanmasından ötürü Afrika'ya yeterince ilgi gösterememiştir. Bu durum değişen dünya dinamikleri ile iki ülkenin dünya sisteminde sözü geçen bir konumda olmak istemesi, ekonomik olarak belirli bir seviyeye gelmesi, Afrika kıtasının büyük potansiyelini keşfetmeleri 2000'li yıllarda kıtaya odaklanmalarıyla değişmiştir.

Türkiye ve Çin, Afrika'ya yaklaşımlarında geçmişte Batı emperyalizminden etkilenmiş Afrika ülkelerine karşı anti-emperyalist ve daha yumuşak bir dil kullanmaktadır. Daha önce de defaatle belirtildiği üzere her iki ülkenin de Afrikalı ulusların egemenliğine ve iç işlerine karışmama prensibine bağlı kalması dikkat çekici bir yaklaşımdır. Çin, artan enerji ihtiyacını ve mevcut dünya ekonomik sisteminin gereksinimlerini Afrika ile kurduğu derin ilişkilerle karşılama yolunda ilerleyerek bölgede önemli bir oyuncu haline gelmiştir. Buna karşılık, Türkiye de özellikle Sahra Altı Afrika olmak üzere kıtada giderek artan bir etki ve güç kazanmaktadır. Çalışmanın bu aşamasında şu değerlendirme yerinde olacaktır. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik ilgisi, küresel ve bölgesel dinamiklerdeki değişimlerle birlikte 2000'li yılların başından itibaren hız kazanmış olsa da Çin gibi küresel aktörlere kıyasla daha geç bir başlangıca sahiptir. Çin, özellikle 1990'lardan itibaren Afrika'daki ekonomik ve diplomatik varlığını

sistematik bir şekilde artırmış, medya faaliyetlerini de bu stratejinin önemli bir parçası olarak konumlandırmıştır. Türkiye'nin bu gecikmiş ilgisinin arkasında birkaç temel neden bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonraki ilk yıllarda dış politika öncelikleri daha çok Avrupa ve Orta Doğu'ya odaklanmıştır. Afrika kıtası, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren zayıflayan bağlar ve kolonyal dönemdeki Avrupalı güçlerin etkisiyle Türkiye'nin ana ilgi alanının dışında kalmıştır. 2000'li yıllara kadar Türkiye ekonomisinin Afrika'ya geniş ölçekli yatırımlar yapacak veya kapsamlı kalkınma yardımları sağlayacak yeterli kapasiteye ulaşamaması bir diğer etken olarak görülmektedir. Ekonomik büyüme ve istikrarın sağlanmasıyla birlikte Türkiye, dış politika araçlarını çeşitlendirme imkânı bulmuştur. Afrika kıtasının potansiyeli ve dinamikleri hakkında Türkiye'de yeterli bilgi ve farkındalık olmaması, uzun yıllar boyunca ilişkilerin sınırlı kalmasına yol açan başka bir etken olarak değerlendirilmektedir. Ancak, bu geç başlangıca rağmen Türkiye, son yirmi yılda Afrika ile ilişkilerini hızla geliştirmiştir. Bu hızlı ilerlemenin temelinde, "kazan-kazan" ilkesine dayalı, karşılıklı saygıya ve ortak kalkınmaya odaklanan bir yaklaşım yatmaktadır. Bu yaklaşımla beraber Türkiye'nin coğrafi konum açısından asırlarca Afrika ile ilişki içinde olması, İslam Medeniyetini temsil etmesi, demokrasi tecrübesi Afrika'nın geleceğinde etkili ülkelerden biri olma potansiyelini koruyacağını göstermektedir.

KAYNAKLAR

AA / Yasin Demirci https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/25394 Erişim Tarihi:7.06.2025

AA https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-3-turkiye-afrika-ortaklik-zirvesinin-ardindan/2455641# Erişim Tarihi:1.05.2025

AA https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-3-turkiye-afrika-ortaklik-zirvesinin-ardindan/2455641# Erişim Tarihi:1.05.2025

AA İsmet Karakaş:2019 https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afaddan-mozambike-cadir-kent/1439335 Erişim Tarihi:9.04.2025

Abdulai, D. N. (2017). Chinese investment in Africa: How African countries can position themselves to benefit from China's foray into Africa. London:Routledge.

AFAD (2025) https://www.afad.gov.tr/afaddan-mozambike-cadir-kent Erişim Tarihi:9.04.2025

AFAD (2025) https://www.afad.gov.tr/afet-raporu---somali Erişim Tarihi:9.04.2025

AFAD (2025) https://www.afad.gov.tr/sudan-yardim-kampanyasi Erişim Tarihi:9.04.2025

AFROTURK AGRO TV, (2025). Hakkımızda, https://afroturkagrotv.com/about-us Erişim Tarihi:26.04.2025

AFROTURK TV, (2025). Hakkımızda, https://afroturktv.com/about-us Erişim Tarihi:26.04.2025

Akkuş, E. G. (2020). Yumuşak Güç ve Küresel Barış Gücü Arasındaki İlişki. SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi, 30(2), 161-178.

Al, A. (2014), Türk Dış Politikası 1918-1980 Kaknüs Yayınları 1. Basım

Al, A., Kaya, H. ve Harrouche, L. (2022). Güncel sorunlar çerçevesinde Akdeniz politikaları: Cezayir-Türkiye ilişkileri. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(2), 848-860.

Alhassan, L. (2024). Kuşak ve Yol Girişimi Kapsamında Çin'in Nijerya'da Yaptığı Yatırımların Sosyoekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi. BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi, 5(2), 192-209.

Almuedo, A. (2011), "New Turkish Foreign Policy Towards the Middle East: Neither so New Nor so Turkish", European Instituteof the Mediterranean (IEMED), September

Alpay, Y. (2009). "Çin Afrika'da Ne Yapıyor?" Stratejik Öngörü, Sayı:14, TASAM, ss.3-18

Altunışık, M., Göçer. D. (2025), Balancing Security and Diplomacy: Turkey's Dual-Track Policy Towards Iraq, https://www.stimson.org/2025/balancing-security-and-diplomacy-turkeys-dual-track-policy-towards-iraq/ Erişim Tarihi:29.07.2025

Armutlu, A. (2025). Konstrüktivist Perspektiften Türkiye-Afrika İlişkilerinin Dönüşümü: Tarihsel Arka Plan, Politik ve Ekonomik Gelecek Perspektifleri. Akademik İzdüşüm Dergisi, 10(1), 222-254.

Asa, R., Engin Güder, B. (2024). 21. Yüzyılda Zirve Diplomasisi Bağlamında Türkiye-Afrika İlişkileri. International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), 11(103), 149–164.

Atabay, Ç. (2022). Türk Hava Yolları'nın Türk Dış Politikasında Marka Diplomasisi Perspektifinden Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aydemir, E. (2018), Kamu Diplomasisi (1. Baskı), İstanbul: Kalkedon Yayınları

Aytaç Kişman, Z.- Yıldırım M. (2020). ‘’Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Güç Kavramı ve Ticaret İlişkisi’’ The Journal of Social Sciences Yıl: 7, Sayı: 44, Şubat 2020, s. 219-232 ISSN: 2149-0821 Doi Number: http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.41924

Bağcı, H., Demirel, M. (2023). Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Dış Politikasına Dair Bir Değerlendirme: Güvenlik Arayışından Güvenlik Sağlayan Küresel Oyunculuğa. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(Cumhuriyet’in 100. Yılı), 500-518. https://doi.org/10.21547/jss.1361031

Battistella G. (2005). Reporters Without Borders, China - Xinhua: The world's biggest propaganda agency, https://www.refworld.org/reference/countryrep/rsf/2005/en/57611 [Erişim Tarihi 11.01.2025]

Bayram, M. “Türk Dış Politikasının Dönüşüm Sürecinde Afrika”, Türkiye’nin Dış Politikası: Yeni Eğilimleri, Yeni Yönelimleri, Yeni Yaklaşımları, Ed. İdris Demir, Dora Yayınları, Bursa, 2014, ss.261-278

Beyaz, F. (2023). ‘’Çin Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı: Çin Etiyopya İlişkileri Örneği’’ Sakarya İktisat Dergisi, 12(4), 499-518.

Beşgül, B. (2024). The Evolution of TİKA: A Case Study in Turkish Soft Power Projection. Liberal Düşünce Dergisi(115), 57-82.

Breuer, J. (2017), “Two Belts, One Road? The Role Of Africa In Chinas's Belt and Road Initiative”, Blickwechsel, July 2017, s.3.

Canar, B. (2018). SSCB-Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu (1964-1979). ViraVerita E-Dergi, -(8), 223-246.

Chen, Z. Chang, L., (2013). The Power Strategy of Chinese Foreign Policy: Bringing Theoretical and Comparative Studies Together. NFG Working Paper Series, No. 03

China-Africa Business Council, (2023). ‘’Report on Chinese Investment in Africa 2023’’, http://en.cabc.org.cn/?c=chinese&a=view&id=20 Erişim Tarihi: 8.03.2025.

China–Africa Research Initiative, http://www.sais-cari.org/chinese-investment-in-africa (23.02.2025)

China–Africa Research Initiative, https://www.sais-cari.org/data-china-africa-trade (23.02.2025)

Chkaif, B., Sallam, M. H., Xu, M., and Thamik, H. (2022). ‘’African Students' Mobility to China: An Ecological Systematic Perspective.’’ Trames-J. Human. Soc. Sci, 26, 185-206.

Cho, Y. N., and Jeong, J. H. (2008). ‘’China’s Soft Power: Discussions, Resources, and Prospects’’. Asian Survey, 48(3), 453–472. doi:10.1525/as.2008.48.3.453

Cicioğlu, Ş., and Hafız Ahmed Ibrahim, R. (2023). Analysis of Foreign Trade Between Türkiye and Africa. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 10(2), 75-102. https://doi.org/10.26513/tocd.1356970

Continent now reclaim its rightful place China Daily, https://www.chinadaily.com.cn/a/202409/05/WS66d90ad5a3108f29c1fca3e1.html,

Çamır, M. (2009). Yumuşak Güç Kavramı ve Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü

Çavuş, T. (2012). ‘’Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye’nin Yumuşak Güç Kullanımı’’, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(2), 23-37.

Çavuş, T. (2012a). Dış Politikada Yumuşak Güç Kullanımı Türk Dış Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çayır, M. (2024), Türkiye-Afrika ilişkileri bağlamında yumuşak güç, Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Çınar, A. (2019). Bir Yumuşak Güç Olarak Türkiye Somali İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çolak, S. M. H. (2024). Türk Dış Politikasında Yeni Araçlar: Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Çom, E. (2023). Türkiye'nin Afrika'daki Yumuşak Gücü: TRT Afrika, Fırsatlar ve Zorluklar, Afrika Koordinasyon ve Eğitim Merkezi https://www.akem.org.tr/post/türkiye-nin-afrika-daki-yumuşak-gücü-trt-afrika-fırsatlar-ve-zorluklar

Dalkılınç, B. (2024). Türkiye’ de Kamu Diplomasisi: Sert Güç-Yumuşak Güç Kavramları ve Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Manisa, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Demirkaya, Y., & Çelik, F. (2021). Kamu Destekli Sivil Örgütlenme Gücü: Yunus Emre Enstitüsü (YEE). MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(Özel Sayı), 137-156. https://doi.org/10.33206/mjss.998112

Demirtaş, T. (2015). Türkiye’nin Afrika Politikasında Yumuşak Güç Unsurunun Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi.

Demirtaş, T. (2024). Türkiye’nin Afrika’daki Başarıları: İş Birliği Fırsatları, Tehditler ve Riskler, Kriter Nisan 2024 / Yıl 8, Sayı 89 https://kriterdergi.com/dis-politika/turkiyenin-afrikadaki-basarilari-is-birligi-firsatlari-tehditler-ve-riskler Erişim Tarihi:1.04.2025

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu https://www.deik.org.tr/basin-aciklamalari-erdogan-cezayir-turkiye-nin-kuzey-afrika-daki-stratejik-ortaklarindan-biri Erişim Tarihi:1.04.2025

Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM), (2025) Bilgi Notları-Afrika Açılımı ve Ortaklık Politikamız, https://www.sam.gov.tr/bilgi-notlari/afrika-acilimi-ve-ortaklik-politikamiz-0 Erişim Tarihi:10.05.2025

Ding, S. (2008), The Dragon’s Hidden Wings: How China Rises with Its Soft Power, Lexington Books, New York

Dossou, A. M. Toyo. (2018). “The impact of China‟s One Belt One Road Initiative in Africa: The Evidence from Kenya”, Southwestern University of Finance of Economics in China.

Encyclopædia Britannica, Inc.-https://www.britannica.com/summary/Zheng-He-Timeline#/media/1/109218/247805- Erişim Tarihi: 22.12.2024

Encyclopaedia Britannica (2025, March 13). Gang of Four. Encyclopedia Britannica. https://www.britannica.com/topic/Gang-of-Four

Encyclopaedia Britannica (2021, December 6). Four Modernizations. Encyclopedia Britannica. https://www.britannica.com/topic/Four-Modernizations

Erdoğan, H., Çolakoğlu, S., (1997). "Bağımsızlığının İlk Yıllarında Türkiye-Türk Cumhuriyetleri İlişkileri". Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (pp.341). Ankara, Turkey

Ergin, M. (2021). Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, 57. Basım, İstanbul

Espace Mondial L'Atlas https://espace-mondial-atlas.sciencespo.fr/en/topic-strategies-of-transnational-actors/map-3C45-EN-china-in-africa:-a-growing-influence.html Erişim Tarihi:13.07.2025

FOCAC (2016-01-27) http://www.focac.org/eng/zywx_1/tpz/201601/t20160127_8080815.htm Erişim Tarihi: 9.03.2025

FOCAC, "Xi announces 10 major China-Africa cooperation plans for coming 3 years," http://www.focac.org/eng/ljhy_1/dwjbzjjhys_1/hyqk/201512/t20151207_8103669.htm Erişim Tarihi: 2.03.2025

Gagliardone, I., Geall, S. (2014). China in Africa's media and telecommunications: cooperation, connectivity and control. Norwegian Peacebuilding Resource Centre (NOREF) Expert Analysis, pp. 1–6.

Galbraith, J. K. (2000), "Sustainable Development and the Open-Door Policy in China", UTIP Working Paper, Sayı:16,

Gill, B., Huang, Y. (2006). ''Sources and limits of Chinese "soft power." ''Survival, 48(2), 17–36. doi:10.1080/00396330600765377

Gu, M. (2017). ''The Sino-African higher educational exchange: How big is it and will it continue''. WENR-World Education News+ Reviews.

Günek, A. (2018). ''A New Type of Soft Power: Country Branding''. Uluslararası Kültürel Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(1), 252-259.

Hartig, F. (2015). Chinese Public Diplomacy: The Rise of the Confucius Institute (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315750088

Hassane, S., S. (2024). Afrika'da Türkiye ve Çin'in Yumuşak Gücüne İlişkin Karşılaştırma: Kültürel, Ekonomik Ve Diplomatik Boyutların Derinlemesine Analizi, Yayınlanmamış Tez, Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

Homawoo, W., Conyers, S. (2021). African Agency within Confucius Institutes? Challenges to equal cultural exchange between CIs and African host countries. Leadership and Developing Societies, https://doi.org/10.47697/lds.35350023

Ibrahim, G., (2019). Türkiye-Afrika İlişkilerinde Eğitim, Diplomasi ve Ticarette Yeni Ufuklar, Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları Derneği, https://ordaf.org/turkiye-afrika-iliskilerinde-egitim-diplomasi-ve-ticarette-yeni-ufuklar/ Erişim Tarihi: 03/04/2025

Islam, M. N. (2022). ''Çin ve 21. Yüzyıl Yeni Dünya Düzeninin Alternatif Tılsımları: Çin, Batı Kökenli Olmayan Yumuşak Güç Modelini Nasıl Yeniden Şekillendiriyor?''. Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi, 6(1), 33-50.

İHH İnsani Yardım Vakfı, (2025) https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3156482 Erişim Tarihi: 19.04.2025

İHH İnsani Yardım Vakfı, (2025) https://ihh.org.tr/haber/ihhdan-dogu-afrika-ve-yemen-icin-acil-yardim-cagrisi Erişim Tarihi: 19.04.2025

İHH İnsani Yardım Vakfı 2024 Yılı Faaliyet Raporu https://ihh.org.tr/public/publish/0/191/ihh-yillik-rapor-2024-web-1.pdf Erişim Tarihi: 19.04.2025

İHH İnsani Yardım Vakfı, (2025) https://ihh.org.tr/haber/ihhdan-afrikaya-anlamli-proje-1586 Erişim Tarihi: 19.04.2025

İstikbal, D. (2020). ‘’Afrika’da İş Birliği ve Rekabet Türkiye ve Çin’’. Rapor No:172 Seta Yayınları 1. Baskı:2020. https://www.setav.org/assets/uploads/2020/10/R172.pdf

Karagül, S. Arslan İ., (2013). Türkiye’nin Afrika Açılım Politikası: Tarihsel Arka Plan, Stratejik Ortaklık ve Geleceği. Uluslararası Hukuk ve Politika 9, No.35 28

Karahan, M., Abbas, Z. (2022). “Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımı: Sahra altı Afrika ülkelerinde Maarif Vakfı faaliyetleri”, R&S -Research Studies Anatolia Journal, 5(1). 1-25 https://doi.org/10.33723/rs.1004896

Karaoğlan, M. (2018) Türkiye’nin Afrika’daki Yumuşak Güç Politikaları: Somali Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Karluk, A. C., (2017), Çin’ in Yeni İpek Yolu Projesi ve Yumuşak Gücü. I. Uluslarası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi (pp.302-312). Prishtina, Serbia

Katz, B., Jones, A. C. (2015), Beneath China’s GDP Slowdown, Brookings, https://www.brookings.edu/articles/beneath-chinas-gdp-slowdown/

Keskin, İ. (2025). Yumuşak Güç ve Değişen Aktörleri, Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi

Keyman, F. E. (2010), “Globalization, Modernity and Democracy Turkish Foreign Policy 2009 and Beyond”, Perceptions, Autumn-Winter, Vol.XV, No.3-4, s.1-20

Kızılay Tarih Belge ve Arşiv Yönetimi Müdürlüğü, (2025), https://kizilaytarih.org/tarihce.html Erişim Tarihi:13.04.2025

Kızılay, 2025 https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/6637 Erişim Tarihi:13.04.2025

Kızılay, 2025 https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/2833 Erişim Tarihi:13.04.2025

Kızılay, 2025 https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/170214_Bat%C4%B1Afrika%C4%B0nsaniYard%C4%B1mOperasyonu.pdf Erişim Tarihi:13.04.2025

Kibar Enerji, (2025), Türkiye’de Doğal Gaz Piyasası'nın Tarihçesi, https://www.kibarenerji.com/tr-tr/bilgi-bankasi/dogalgazin-tarihcesi

Killeen, O. J., Davis, A., Tucker, J. D., Mason Meier, B. (2018). Chinese Global Health Diplomacy in Africa: Opportunities and Challenges. Global Health Governance: The Scholarly Journal For The New Health Security Paradigm, 12(2), 4–29.

Kodaman, T., Hacıbektaşoğlu, A. (2022). ‘’Uluslararası İlişkilerde Güç Olgusu: Sert ve Yumuşak Güç’’. Hakkari Review, 6(2), 95-122. https://doi.org/10.31457/hr.1209682

Köse, L. (2024). Afrika'da Bir Türk Kanalı AFROTURK... https://yenibaskentgazetesi.com/haber/afrikada_bir_turk_kanali_afroturk-6169.html Erişim Tarihi:26.04.2025

Küçükhıdır, B. (2024). Yumuşak Güç ve Ulus Markalama: Türkiye Örneği, Doktora Tezi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Lai, H., and Lu, Y. (Eds.). (2012). China's Soft Power and International Relations (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203122099

Lefifi, T., Kiala, C. (2021). Untapping FOCAC higher education scholarships for Africa's human capital development: Lessons from haigui. China International Strategy Review. https://doi.org/10.1007/s42533-021-00074-y

Li, S. (2021). 'China's Confucius Institute in Africa: A Different Story?', International Journal of Comparative Education and Development, Vol. 23 No. 4, pp. 353-366. https://doi.org/10.1108/IJCED-02-2021-0014

Li, S., Ronning, H., (2013b), Winning hearts and minds: Chinese Soft Power Foreign Policy in Africa. CMI Brief, 3.

Li, X., Worm, V. (2011). ''Building China's Soft Power for a Peaceful Rise''. Journal of Chinese Political Science, 16 (1), 69-89. DOI:10.1007/s11366-010-9130-2

Liang, W. (2012). China's Soft Power in Africa: Is Economic Power Sufficient? Asian Perspective, 36(4), 667–692. http://www.jstor.org/stable/42704810

Los, R. E. (2023). ''Chinese Soft Power'' Polish Political Science Yearbook, vol. 52(4) (2023), pp. 135–149 DOI: https://doi.org/10.15804/ppsy202305

Lô, A. A., (2024). FOCAC 2024: Güvenlik, Ekonomi, Yumuşak Güç... (Çin Afrika'daki Etkisini Güçlendiriyor), https://www.akem.org.tr/post/focac-2024-güvenlik-ekonomi-yumuşak-güç-çin-afrika-daki-etkisini-güçlendiriyor

Maarif Vakfı 2023 Faaliyet Raporunda https://turkiyemaarif.org/uploads/editions/files/166e81720bb1f2.pdf Erişim Tarihi:16.4.2025

Malik, Z. M. (2021). "To Fortify China's Soft Power Diplomacy". Diplomasi ve Strateji Dergisi, no.2: 129-36.

Memon, N. S., Sandano, I. A. (2023). China in Africa: The Soft Power of Media Development. Africa Development / Afrique et Développement, 48(4), 81–102. https://www.jstor.org/stable/48778843

Mintoiba, F. (2022). The Post-Focac's Dynamics of The China-Africa Relationship: An Assessment, AfricaniaİnönÜ Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi, 2 (1), 41-65.

Mwaniki, D. M. (2024). Çin ile Afrika Ülkeleri Arasındaki İşbirliğinin Değişen Dinamikleri: Küresel Kamu Malları Yaklaşımı. BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi, 5(2), 154-171.

Nantulya, P. (2024). "China's Strategy to Shape Africa's Media Space", Africa Center, https://africacenter.org/spotlight/china-strategy-africa-media-space/ Erişim Tarihi:29.06.2025

Nye J. S., Çeviren: R.İnan Aydın (2005). Yumuşak Güç, Elips Kitap

Oğurlu, E. (2017) "Türk Dış Politikası'nda Afrika Açılımı". Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 47-62. https://doi.org/10.25272/j.2147-7035.2017.5.5.05.

Oğuzlu, T. (2007). Soft power in Turkish foreign policy. Australian Journal of International Affairs, 61(1), 81–97. https://doi.org/10.1080/10357710601142518

Oqubay, A., and Lin J. Y. (Ed.) (2019) China-Africa and an Economic Transformation, Oxford Academic, https://doi.org/10.1093/oso/9780198830504.001.0001

Orakçı, S. (2011). Afrika'da Küresel Rekabet ve Türkiye. Avrasya Etüdleri, 40(2), 73-96.

Oran, B. (1996). Türk Dış Politikası: Temel İlkeleri ve Soğuk Savaş Ertesindeki Durumu Üzerine Notlar. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 51(01). https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001913

Oran. Z.K. (2024). ‘’Çin'in "iyi niyet elçileri" pandalar, ABD'nin başkentine dönüyor’’ Erişim tarihi: 16.12.2024 https://www.aa.com.tr/tr/yasam/cinin-iyi-niyet-elcileri-pandalar-abdnin-baskentine-donuyor/3234440

Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği (ORDAF) (2015) Türk-Afrika Düşünce Kuruluşları Buluşması Sonuç Bildirgesi https://ordaf.org/duyuru/turk-afrika-dusunce-kuruluslari-bulusmasi-sonuc-bildirgesi/ Erişim Tarihi:7.04.2025

Osmanlı İmparatorluğu Haritası https://pixabay.com/tr/vectors/osmanl%C4%B1-imparatorlu%C4%9Fu-haritas%C4%B1-42644/ Erişim Tarihi: 08.06.2025

Önal, B., (2020). “Çin’in Kültürel Diplomasisi: Konfüçyüs Enstitüleri’nin Rolü ve Eleştiriler”. International Journal of Politics and Security 2, sy. 4 (Çin Özel Sayısı) 217-45.

Özbilen, T. (2022). Adalet ve Kalkınma Partisi İktidarında Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç Uygulamaları, Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özdemir, İ. (2022). Çin'in Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Afrika ile Olan İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Özel, C. (2018). ‘’Yumuşak Güce Bütünsel Bakış. Güvenlik Bilimleri Dergisi’’ 7(1), 1-27. https://doi.org/10.28956/gbd.422722

Özkan M., Orakçı S., (2024) Summitry Diplomacy in Turkey–Africa Relations: Statements, (Non-)Accomplishments and Effectiveness, Journal of Balkan and Near Eastern Studies, 26:3, 396-410, DOI: 10.1080/19448953.2023.2236516

PEW Araştırma Merkezi (2019), China's Economic Growth Mostly Welcomed Emerging but Neighbors 2019/12/05/chinas-economic-growth-mostly-welcomed-in-emerging-markets-but-neighbors- In Markets, Wary of its Influence wary-of-its-influence/ erişim adresi: https://www.pewresearch.org/global/ Erişim Tarihi: 11.01.2025.

Rahman, S. (2019). China's Foreign Policy and Its Choice for Cultural Soft Power: The Tools. Social Change Review, 17.

Ramontja, T., Zhao, B., Wang, Y., Jia, Y., Ren, J., (2024). ‘’Africa–China Higher Education and Research Collaboration in Minerals, Transport and Agriculture’’, China-Africa Science, Technology and Innovation Collaboration, (15-38). DOI link: https://doi.org/10.1007/978-981-97-4576-0_2

Rudd, K. (2018) ‘Xi Jinping’s Vision for Global Governance’, Project Syndicate, https:// www.project-syndicate.org/commentary/xi-jinping-has-a-coherent-global-vision-bykevin-rudd-2018-07 Erişim Tarihi:29.12.2024

Sak, E. (2014), Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi: Sahra Altı Afrika Ekseninde Türkiye ve Çin Faaliyetlerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sancak, K. (2016). Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye'nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4), 16-26.

Sarıoğlu E. (2023), “An Examination of China’s Soft Power Instruments”, Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.7, S.2, s.213-224.

Selçuk, O. (2012). Turkish Airlines as a soft power tool in the context of Turkish foreign policy, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

Shinn D., (2006). "Africa, China and Health Care," Inside Asia, No. 3–4, December,

Shinn, D. H. (2019). ''China-Africa Ties in Historical Context.'' In A. Oqubay, J. Y. Lin (Eds.), China-Africa and an Economic Transformation (pp. 61-83). Oxford: Oxford University Press.

Shinn, D. H. and J. Eisenman (2012) China and Africa: A Century of Engagement. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.

Sirkeci, B. (2021). "Türkiye'nin Uluslararası Görünümüne Türk Siyasi Kültürünün Etkileri", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 7(39):606-614

Southern African Institute of Mining and Metallurgy. (2022). Collaborative Rockbursts Webinar China and South Africa. https://www.saimm.co.za/saimm-events/saimm-webinars/collaborative-rockbursts-webinar-china-and-south-africa

Sunny, H., Kumar, K. A. (2024). China's Debt Trap in Africa: A Comprehensive Analysis, The Geopolitics, https://thegeopolitics.com/chinas-debt-trap-in-africa-a-comprehensive-analysis/

Şahin, G. (2024). Küresel Politikalarda Afrika Rekabet ve İş Birliği, İstanbul, Milli Savunma Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Merkez Basım ve Yayınevi

T.C Dışişleri Bakanlığı https://www.mfa.gov.tr/uyusmazliklarin-cozumu-ve-arabuluculuk.tr.mfa Erişim Tarihi:20.03.2025

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2025), https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa Erişim Tarihi:28.04.2025

T.C. Dışişleri Bakanlığı (c), "Afrika Birliği", https://www.mfa.gov.tr/afrika-birligi.tr.mfa

Tang, M., Wang, J., Yang, Y., Baskaran, A., (2024). ''The Path of China–Africa Higher Education Cooperation in Training Talents for Africa'' China-Africa Science, Technology and Innovation Collaboration, (39-51).

Tandoğun, M. (2018). Çin'in Borç Diplomasisi ve Afrika, https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/cin-in-borc-diplomasisi-ve-afrika/1260770 Erişim Tarihi: 29.07.2025

Tarlanoğlu, O. (2024). Türkiye'nin Afrika Politikasının Kamu Diplomasisi ve Sivil Toplum Kuruluşları Çerçevesinde İncelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (79), 1-23. https://doi.org/10.51290/dpusbe.1300317

Tarling, N. (2008). The Cambridge History of Southeast Asia Contents: v. 1. From early times to c. 1800

Taştan, S. (2022). Türkiye'nin Afrika'daki Söylem ve Eylem Etkinliği: Türkiye'nin Afrika Açılımının Ekonomik ve Ticari Analizi. Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 5(10), 115-132.

Taylor, I. (1998). ''China's Foreign Policy towards Africa in the 1990s'', The Journal of Modern African Studies, 36(3): 443–60.

Tepebaş, U. (2021). 3. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi'nin Ardından. TASAM. https://ipv4.tasam.org/Files/Icerik/File/Ufuk_Tepebas_3_Ortaklik_Zirvesi_sonuc_pdf_d0279dbf-2385-4438-969d-4da6c68fe09a.pdf Erişim Tarihi:1.05.2025

Tepebaş, U. (2024). 9. Çin – Afrika İş Birliği Forumu (FOCAC). TASAM. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/72641/9_cin_%E2%80%93_afrika_is_birligi_forumu_focac Erişim Tarihi: 29.07.2025

TİKA (2024) https://tika.gov.tr/turkiye-guney-afrikada-tarihi-ve-kulturel-mirasina-sahip-cikiyor/ Erişim Tarihi:5.04.2025

TİKA 2024 Faaliyet Raporu https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2025/02/TIKA-Faaliyet-Raporu-2024-2-web.pdf

TİKA, (2023) https://tika.gov.tr/detail-guney_afrika%27nin_temiz_su_sorununa_tika%27dan_destek/ Erişim Tarihi:5.04.2025

TİKA, https://tika.gov.tr/kurumumuz/hakkimizda/ Erişim Tarihi: 5.04.2025

TİKA, https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2022/12/afrikada_tika.pdf Erişim Tarihi: 5.04.2025

Suisheng, Z. (2011). The Prospect of China's soft Power: How sustainable. In Li Mingjing (Ed.), Soft Power China's Emerging Strategy in International Politics (pp. 240–260). Lexington Books.

Toprak, K. (2019). Çince Konuşan Afrikalılar ya da 'Kara Kıta'da Yeni Emperyal Dönem, Star Gazetesi

Tosun, S. (2021). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak AFAD. Hastane Öncesi Dergisi, 6(1), 117-134.

Tosun, S., (2022). Kamu diplomasisinde uluslararası insani yardım ve destek kapsamında Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları: Sudan ülke örneği, Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turan, Y., & Karafil, A. (2017). Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç Unsuru ve T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Örneği. Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 3(1), 17-32. https://doi.org/10.25272/j.2149-8539.2017.3.1.02

Türkiye Bursları https://www.turkiyeburslari.gov.tr/hakkimizda Erişim Tarihi:1.04.2025

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2025), https://www.mfa.gov.tr/ekonomik-isbirligi-teskilati-_eit_.tr.mfa Erişim Tarihi:29.03.2025

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2025), https://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa Erişim Tarihi:29.03.2025

Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı Genelkurmay Başkanlığı https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=Tarihce Erişim Tarihi:25.03.2025

Türkiye İstatistik Kurumu https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104 Erişim Tarihi:7.05.2025

Türkiye Maarif Vakfı, (2025) https://turkiyemaarif.org/page/hakkimizda Erişim Tarihi:15.04.2025

Uba, U. A., & Katman, F. (2023). The Role Of Soft Power In Africa: Case Study Of China's Health Diplomacy In Nigeria (2014-2020). Russian Law Journal, 11(5), 1808-1822.

Uluslararası Yüksek Öğretim ve Türkiye'nin Konumu Eğitim Ekonomisi (İŞ Konseyi Raporu İstanbul Mart 2013) s.13, DEİK https://www.deik.org.tr/uploads/uluslararasi-yuksekogretim-hareketliligi-ve-turkiye-nin-konumu-raporu.pdf Erişim Tarihi: 03/04/2025

Uza, K. (2020). Türk dış politikasında Türkiye maarif vakfı ve Doğu Afrika'daki faaliyetleri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.

Vural, A. (2019). Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin'in Afrika'ya Yönelik Dış Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Wang, Y. (2008). ''Public Diplomacy and the Rise of Chinese Soft Power''. The Annals of the American Academy of Political and Social Science 616: 257–73.

Wheeler, A. (2013). 'Cultural Diplomacy, Language Planning, and the Case of the University of Nairobi Confucius Institute.' Journal of Asian and African Studies, pp.49-63.

Wong, J., & Chan, S. (2003). China's Outward direct investment: Expanding Worldwide.

Xin, X. (2009). Xinhua News Agency in Africa. Journal of African Media Studies. 1 (3), pp. 363-377. https://doi.org/10.1386/jams.1.3.363/1

Xinhua/Dong Jianghui https://english.news.cn/africa/20230923/bf658c2f798d4983a6ebd99999950c79/c.html Erişim Tarihi:08.06.2025

Xinhua/Wang Guansen https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/07MOJ9KH.html Erişim Tarihi:9.03.2025

Xinhua/Wang Ye, http://www.xinhuanet.com/english/2018-09/03/c_137441480.htm Erişim Tarihi:15.03.2025

Yang, D., Tang, M., Zhang, Y., Mei, Y., Muchie, M. (2024). China–Africa Higher Education Collaboration from the Perspective of Synergistic: The Case of Beijing Foreign Studies University. In: Muchie, M., Baskaran, A., Tang, M. (eds) China-Africa Science, Technology and Innovation Collaboration. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-97-4576-0_4

Yapıcı, U. (2015). Yumuşak Güç Ölçülebilir mi? Uluslararası İlişkiler Dergisi, 12(47), 5-25. https://doi.org/10.33458/uidergisi.463034

Yatağan, A. G. (2018). ''Sert Güç Unsurlarının Yumuşak Güç Aracı Olarak Etkileri'' Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 28(2), 69-94.

Yavuz, S.M. (2023) Türkiye'nin Eğitim Diplomasisi: Afrika'ya Yönelik Sunulan Eğitim Desteklerinin Panoraması Afrika Yıllığı 2023 Editörler, Tamçelik, S., Demirtaş, T. YTB Yayınları: 52 Araştırma Eserler Serisi syf.369-375

YEE, (2025) https://www.yee.org.tr/tr/haber/yunus-emre-enstitusu-kulturel-faaliyetlerle-afrikalilarla-kalici-baglar-kuruyor#:~:text=Yunus%20Emre%20Enstit%C3%BCs%C3%BC%2C%20Afrika'daki,say%C4%B1s%C4%B1n%C4%B1%2010'un%20%C3%BCzerine%20%C3%A7%C4%B1kard%C4%B1. Erişim Tarihi:11.04.2025

Yeni Akit (2024). Çin, Türkiye'nin Başına Bela Oldu! Fabrikalar Bir Bir Kapanıyor, https://www.yeniakit.com.tr/foto-galeri/cin-turkiyenin-basina-bela-oldu-fabrikalar-bir-bir-kapaniyor-93034 Erişim Tarihi: 29.07.2025

Yeryüzü Doktorları, (2025) https://www.yyd.org.tr/tr/hakkimizda/tarihce Erişim Tarihi: 19.04.2025

Yeryüzü Doktorları, (2025) https://www.yyd.org.tr/tr/hakkimizda/tarihce Erişim Tarihi: 19.04.2025

Yıldız, A. (2021) "Çin'in Yumuşak Güç Unsurları". İNSAMER

Yıldız, F. (2020). Yunus Emre ve Konfüçyüs Enstitüleri, Yeni Şafak

Yılmaz, S. (2011). ''Yumuşak Güç ve Evrimi''. Turan-Sam, 3(12), 31-36.

Yılmaz, S. (2020). Bir Kuşak Bir Yol Projesinin İktisadi Kapasitesi ve Çin Tarafından Uygulanan Borç Diplomasisi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(24), 631-648.

Yılmaz, S. (2021). Bir Kuşak Bir Yol Projesi Bağlamında Afrika Ülkelerini Bekleyen Muhtemel Tehlikeler. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 20(77), 356-368.

Youde, J. (2010). China's Health Diplomacy in Africa. China: An International Journal 8(1), 151-163. https://dx.doi.org/10.1142/s0219747210000099.

YÖK https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2024/yuksekogretim-kurulu-ve-afrika-birligi-arasinda-mutabakat-zapti-imzalandi.aspx#:~:text=03%20Eyl%C3%BCl%202024,Mohammed%20Belhocine%20imza%20att%C4%B1. Erişim Tarihi:3.04.2025

YÖK, 2025 https://istatistik.yok.gov.tr/ Erişim Tarihi:2.04.2025

Yunus Emre Enstitüsü (2023) 2023 Yılı Faaliyet Raporu https://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/2023_yillik_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi:11.04.2025

Yunus Emre Enstitüsü (2025), https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu Erişim Tarihi:25.03.2025

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (2015), 3 Aylık Bülten Sayı 4 Ekim-Kasım-Aralık https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/bulten/YTB_BULTEN_SAYI4.pdf Erişim Tarihi:7.04.2025

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (2025) https://ytb.gov.tr/kurumsal/baskanlik Erişim Tarihi:6.04.2025

Zaghloul, O., (2023). Kuşak ve Yol Girişimi: Çin'in Yükselen Güç Stratejisinin Temel Taşı https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/36314# Erişim Tarihi:8.03.2025

Ziromwatela, R., Changfeng, Z. (2016). “Africa in China’s ‘One Belt, One Road’ Initiative: A Critical Analysis”, IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS).